SZABÓ ISTVÁN

HADBÍRÁK
1949-1950

Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság
2024

SZABÓ ISTVÁN: HADBÍRÁK 1949-1950

Szabó István

HADBÍRÁK
1949-1950

Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság

2024

Szerkesztette:
Sáradi Gyöngyi

Kiadja:
Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság
Budapest
www.hadijog.hu

Kiadó képviselője:
Kádár Pál
katonai.jog@gmail.com

A kötet szakmailag nem lektorált,
megállapításai a szerző kutatásának eredményeit tükrözik.

A kézirat 2024. november 30-án került lezárásra.

A kötet a Honvédelmi Minisztérium támogatásával valósult meg.

ISBN 978-615-6248-10-7

2024

B E V E Z E T Ő 6
A KATONAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN TÖRTÉNT VÁLTOZÁSOK 10
Az 1948. évi LXII. törvény, a katonai büntetőtörvénykönyvről 18
Az 1949. évi 9. számú törvényerejű rendelet, „ az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában.” (1949. október 24.) 41
Az 1950. évi 9. számú törvényerejű rendelet „ a felszabadulás 5. évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlása tárgyában 43
Az 1950. évi 16. számú törvényerejű rendelet a katonai személyek házasságkötésével kapcsolatos egyes rendelkezések tárgyában 44
Az 1950. évi 38. számú törvényerejű rendelet a katonai büntetőbíróságok hatáskörének kiterjesztéséről 47
Az 1950. évi 39. számú törvényerejű rendelet a büntetőtörvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről .. 49
Az 1950. évi 20. számú törvényerejű rendelet a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról 56
A HADBÍRÓI ÉS IGAZSÁGÜGYI ALKALMAZOTTAK UTÁNPÓTLÁSÁNAK, ÉS KÉPZÉSÉNEK BIZTOSÍTÁSA 59
A büntető bírói és államügyészi akadémia 65
A KATONAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS KAPCSOLÓDÓ SZERVEZETI ELEMEI 82
A Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Osztály 82
A Katonai Főtörvényszék, a KÚRIA honvéd fellebbviteli jogegységi tanácsa 99
A Katonai Főtörvényszék 101
A katonai főügyész 124
Az egyes honvéd ügyészségek és honvéd törvényszékek működéséről 134
Debreceni Katonai Ügyészség és Debreceni Katonai Törvényszék 137
Szegedi Katonai Ügyészség és Szegedi Katonai Törvényszék 152
Pécsi Katonai Ügyészség és Pécsi Katonai Törvényszék 164
A Budapesti Katonai Ügyészség 185
Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltsége 186
A Budapesti Katonai Ügyészség Határőr-parancsnoksági Kirendeltsége 189

Budapesti Katonai Ügyészség Kossuth Akadémiai Kirendeltsége 190
Budapesti Központi Katonai Ügyészség 191
Budapesti Katonai Törvényszék.....209
RÖVID ÉLETRAJZOK 253
F Ü G G E L É K.....346
Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. katonai főügyészségi ügyész visszaemlékezése az első ügyészi-bírói akadémiára 346
Kivonat az IM Katonai Főosztály által készített „A katonai igazságügyi szervek története” c. összeállításból.....354
Felhasznált irodalom 361

B E V E Z E T Ő

Ismert tény, hogy az 1948-as esztendő végére, az 1949-es év elejére már meglehetősen megromlott a világháborúban még szövetséges hatalmak viszonya. Nem csak az elhidegülés indult el, hanem a politikai és gazdasági kapcsolatok is egyre mélyebbre süllyedtek. Ennek következményeként, a korábban együttműködő hatalmak - valamint Európa megszállásából az előzetes megállapodások alapján nekik „jutó" országok - elkezdték a katonai erejük ismételt fejlesztését, felkészülve egy esetleges újabb konfliktusra. Erre az útra lépett a Szovjetunió és a részére „juttatott" Kelet-európai országok, amelyek időközben elindultak, „a szocializmus építése útján."

A hatalmat mindegyikben - így Magyarországon is - a szovjet mintára megszervezett kommunista pártok ragadták magukhoz, amelyek feltétel nélkül követték a Szovjetunió iránymutatását, - vagy pontosabban szólva - az elvárását. Gerő Ernő egy tájékoztatójában elmondta, hogy 1948-ban, már olyan információkkal rendelkeztek, hogy egy harmadik világháború valószínűsége záros határidőn belül elkerülhetetlennek látszik. Ez alapvetően meghatározta a kommunista párt gazdasági és katonai célkitűzéseit. *„Az MDP Titkárságán 1949 tavaszán a tervek feszítése irányába ható átdolgozás kapcsán megállapították: be kellett építeni a hadseregfejlesztés terveinek szempontjait, amelyek az előzetesen ismert hadiipari és hadseregfejlesztési igényekkel szemben jelentős növekedést tartalmaztak". Az ötéves terv 1949 tavaszi variánsában az 5 évre tervezett polgári beruházások mintegy felét kitevő katonai kiadásokat irányoztak elő. 1950-ben a honvédelmi kiadások majdnem elérték a polgári beruházások teljes összegét."* (Berend T. Iván: Utak és tévutak a gazdaságpolitikában Magyarországon az 1950-es években. *Heti Világgazdaság* 1985. május 11.)

A hatalomkoncentráció következménye - a honvédségen és a határőrségen túl - a rendőrségnek és az államvédelmi hatóságnak, majd röviddel később a büntetés-végrehajtási állománynak; még később civil polgároknak és más szervezeteknek a katonai

igazságszolgáltatás hatálya alá terelését is eredményezte. A katonai igazságszolgáltatás felett ugyanis a teljes felügyeletet – éppen az Alkotmányban megfogalmazott célok elodázásával – Farkas Mihály honvédelmi miniszter (egyben pártfőtitkár-helyettes) gyakorolta. (Még akkor is, ha kifelé úgy tűnt, mintha ez nem így lenne.) Az ő kezében összpontosult a legfelsőbb politikai szinten valamennyi fegyveres erő és fegyveres testület feletti hatalom. Ennek révén bárkivel szemben és bármikor lehetősége nyílt koncepciós perek konstruálásával is, bárkit kiiktatni, akiről feltételezték, hogy veszélyezteti a „Párt" hatalmát és befolyását a „társadalomra", vagy konkrétan megfogalmazva: rájuk lehet veszélyes. Ezért nem volt szükség a hadsereg fejlesztése során a korábbi két évtizedben kiképzett, kvalifikált törzstisztekre, tábornokokra, de nem volt szükség a háborút is kiszolgált hadbírákra sem, akik sok mindenben nem értettek egyet a regnáló hatalom tetteivel.

Hazánkban is megindult a honvédség erőltetett fejlesztése, és kísérlet arra, hogy egy ütőképes, valóban hadseregnek tekinthető katonai erő jöjjön létre.

A honvédség fejlesztése kapcsán elindult - éppen a hidegháborús hír- és információ-szerzések megnövekedésével - egy titkolózással összefüggő hisztéria is, amely a haderő fejlesztését, aktuális állapotát, létszámát, fegyverzetét és harckészültségét igyekezett eltitkolni mind a hazai, mind a külföldi kíváncsi szemek elől. Sorra jelentek meg a képtelennél képtelenebb utasítások, körlevelek, intézkedések, hogy a honvédség tagjainak mit kell tenniük, hogyan kell viselkedniük a titkok megőrzése érdekében, hogy az ellenség - amely persze állandóan ott lappangott a laktanyákban, irodákban, utcán és szórakozóhelyeken, - meg ne tudjon semmit a honvédségről.

Pusztán érdekességként érdemes megemlíteni Nógrádi Sándor altbgy. 1949. december 19.-én kelt körlevelét, amelyet minden katonai egység – így a katonai igazságügyi szervek is – megkapott, és amelyik *„Távbeszélőn folytatott beszélgetésekről a titoktartás megőrzése."* címet viselte. A körlevél az első három mondatában utalt arra, hogy a titoktartás milyen fontos, és erre már többször is felhívta a figyelmet. *„A közelmúlt nagy összeesküvési*

perei bizonyítják, hogy a többszöri ilyen tárgyú figyelmeztetései. és intézkedéseim alapos indokkal jelentek meg.

1950. május 11.-én jelent meg elnökségi körrendeletben egy újabb gyöngyszem a: *DERÍTSÜK FEL AZ ELLENSÉGET"* című szolgálati könyv, amelyet 2.-Ft/db áron valamennyi alakulatnak meg kellett vásárolni és az állománnyal ismertetni.

De 1950. októberében egy igazán korjellemző körrendelet látott napvilágot, amely a következőket rendelte el: *„Utasítom az alárendelt alakulatokat, szerveket, intézeteket stb… hogy készletükben (irattárukban) előtalálható olyan szabályzatokból, segédletekből, rendeletekből, parancsokból és egyéb szolgálati könyvekből, amelyeken a hazaáruló Pálffy, Sólyom és társaik aláírásai található, azokból a névaláírást töröljék. A törlés mellé a következő szöveget kell írni: 'Aláírás a 7.909/Elnökség – 1950. számú körrendelet értelmében törölve.' Az ilyen rendeletekből, parancsokból, stb… készült kivonatokat és másolatokat aláírás nélkül kell kiadni, az aláírás helyén az alábbi szöveggel: 'Aláírás a ….. törölve.'* A rendelet végrehajtását jelenteni kellett.

Olyan fegyelmi és büntető eljárások születtek titoksértések miatt, amelyeket ma, mosolyogva olvasunk, de amelyek akkor véresen komolyak voltak. Titokban, éjszakai ellenőrzéseket tartottak a Honvédelmi Minisztériumban (és persze máshol is) ahol az íróasztalon hagyott (különösebb katonai titkot nem tartalmazó) okiratok miatt szabtak ki fenyítéseket, mert azokat nem zárták el a (nem létező) lemezszekrényekbe. Azért is járt azonban fenyítés, ha a munkaidő (késő esti) befejezése után a kályhákban ott maradt a parázs, mert ez azt bizonyította, hogy a szoba „lakói" nem voltak elég éberek.

Nem csak a fegyelmi büntetések kiszabásának száma ugrott meg, hanem – sajnálatos módon – a büntetőeljárások száma is. Ezekben, a legsúlyosabbnak minősülő – a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés és hűtlenség büntette miatt, (amely kizárólagosan a Budapesti Katonai Törvényszék és II. fokon a Katonai Főtörvényszék hatáskörébe tartozott) – esetenként igen erőltetett, túlhajtott magyarázatokkal megindokolt ítéletek alapján, igen szigorú 10-15 év börtön, vagy életfogytiglan tartó

fegyház, és - sajnálatos módon nem kevés esetben - halálbüntetést maga után vonó ítéletek születtek. Itthon is bevezetésre került a „kényszermunkára” ítélés, ami esetenként 12 évet is elért.

A katonai igazságszolgáltatás, a több évszázados története során talán sohasem szolgálta ki jobban az aktuális politikai célokat, mint ebben az időszakban.

Azt 1949-ben megindult - és a későbbi években folytatódott - koncepciós perekben a katonai igazságszolgáltatásnak kiemelkedő szerepe volt. Farkas Mihály honvédelmi miniszter, a neki alárendelt teljes katonai igazságszolgáltatást használta fel arra, hogy a kommunista pártnak nem tetsző, magasan kvalifikált, még a háború előtt kiképzett tábornokok és főtisztek (de tisztek és tiszthelyettesek, valamint a hozzájuk köthető polgári személyek) ellen, eljárások induljanak, és jelentős számú halálos ítélet meghozatalán túl, igen sok hosszantartó börtön és fegyházbüntetést kiszabó ítéletek szülessenek. Ez alól - a sors fintora révén, - maguk a hadbírák sem voltak kivételek, mert azok is erre a sorsra jutottak, akik korábban több ügyben is kiszolgálták a regnáló hatalmat. Amikor pedig már nem volt szükség rájuk, vagy a korábbi ügyek miatt terhessé váltak, ők is sorra kerültek. Ebben a témakörben feltétlenül említést érdemel Okváth Imre történész szerkesztésében megjelent: *Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában 1945-1958.* c. munkája, (Történeti Hivatal Budapest, 2001.) amelyben ezekről a perekről sokoldalúan ír és elemez.

A dolgozatban csak azt tűzhettem ki célul, hogy – a sok történész által már komoly és alaposan elemző módon megírt - ismertetett körülmények között, a katonai igazságszolgáltatás milyen változó szervezeti formában, milyen személyi állománnyal, hogyan működött közre az elvárt katonapolitikai célok megvalósításában. Felfogásom szerint a jelentősnek talán nem tűnő ADALÉKOK hozzájárulhatnak a kor még jobb megértéséhez.

dr. Szabó István nyá. r. alez.

A KATONAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN TÖRTÉNT VÁLTOZÁSOK

A hadsereg intenzív fejlesztése 1948 második felétől a katonai igazságszolgáltatást sem hagyta érintetlenül. A változások három irányban hatottak, úgymint:

- az igazságszolgáltatás szervezetére;
- a hatáskörének kiterjesztésére; és illetékességének belső változtatására, továbbá
- az állomány személyi összetételére.

Ezekből a változtatásokból, egyértelműen kitűnt a kommunista párt legfelső vezetésének - sok más mellett - az a törekvése, hogy mind a fegyveres erők, mind a fegyveres testületek egyszemélyi irányítás és felügyelet alá kerüljenek. Ez a kéz pedig mint ismeretes Farkas Mihály (vezds. majd hdstbk.) volt.

A katonai igazságszolgáltatás szervezetének részben történő megváltoztatása már az **1948. évi XLVI. törvényben** megjelent. A törvény felhatalmazást adott a honvédelmi miniszternek, hogy: *„..... a honvédség fejlesztésével járó szükségletnek megfelelően rendelettel honvédügyészségeket szervezhessen, illetőleg az átszervezés folytán feleslegessé váló honvédügyészségeket rendelettel megszüntethesse.”* Mindössze annyiban kötötte meg a honvédelmi miniszter kezét, hogy a változtatásokat követő negyedévben, beszámolni volt köteles az Országgyűlésnek a változtatásokról, és kérni azok jóváhagyását. A miniszter ezzel a felhatalmazással 1949. évi december hó 31.-ig élhetett.

A törvény tervezetét 1948. november 16.-án Farkas Mihály honvédelmi miniszter terjesztette be az Országgyűlésnek. A feljegyzés szerint: *Előzetes tárgyalás és jelentéstétel céljából kiadatott az országgyűlés honvédelmi, valamint igazságügyi bizottságának.* A honvédelmi és igazságügyi bizottság a november 17.-én megtartott együttes ülésén tárgyalta meg a törvényjavaslatot, és a szövegét változtatása nélkül javasolta elfogadni az Országgyűlésnek. Az Országgyűlés november 19.-én megtartott 84.

ülésén tűzte ki tárgyalásra. A tervezet előadója az igazságügyi bizottságban is előadóként szereplő Reisinger Ferenc volt.

Reisinger Ferenc, az előterjesztő beszédében a következőkkel ajánlotta a T. Háznak elfogadásra a tervezetet: *„Mint az előttünk fekvő javaslatból is kitűnik, az 1947: XVIII. tc.-ben becikkelyezett és Párizsban 1947. február hó 10. napján kelt békeszerződés 12. cikke Magyarország számára 70.000 főnyi hadsereg fenntartását tette lehetővé. E lehetőség birtokában a honvédség fejlesztése és újjászervezése biztosíttatott.*

Természetesen nem elég az, hogy honvédségünket a biztosított létszámnak megfelelően megszervezzük, hanem szükséges az is, hogy honvédségünk – amint azt a honvédelmi miniszter úr az ötödik országos konferencián elmondott beszédében meghatározta – méltó legyen a népi demokrácia bizalmára, és a honvédségnek úgy kell a feladatát végeznie, hogy létrejöjjön egy politikailag valóban egységes, megbízható, katonai szempontból korszerű, feladatát minden helyzetben kiválóan teljesíteni tudó magyar népi hadsereg.

Ahhoz azonban, hogy a honvédelmi miniszter úr által meghatározott jó hadsereget alkothassunk, szükséges, hogy honvéd igazságügyi szervezet is lépést tartson a honvédség fejlesztésével és újjászervezésével. Ezért kell a honvéd büntetőbíráskodást is a kor követelményeinek megfelelően átalakítani, hogy ezen keresztül a honvédség fegyelmezettsége megfelelő színvonalra emeltessék.”

Ezután, a szónok kitért arra, hogy mit jelentett a fegyelmezés a régi hadseregben, milyen különbség volt a tisztikar és a legénységi állomány között. Mi jellemezte a régi hadsereget, és mi jellemzi a mait. Ez a javaslat ezt a célt kívánja szolgálni, *„….. és mert honvédségünk korszerű megszervezése gyors tempóban halad előre, szükséges, hogy a honvédügyészségek gyors átszervezésére a honvédelmi miniszter az országgyűléstől felhatalmazást nyerjen rendeleti intézkedések megtételére. …..”*

A tervezetet a T. Ház hozzászólás nélkül elfogadta.

A törvény felhatalmazást adott a honvédelmi miniszternek, hogy: *„….. a honvédség fejlesztésével járó szükségletnek*

megfelelően rendelettel honvédügyészségeket szervezhessen, illetőleg az átszervezés folytán feleslegessé váló honvédügyészségeket rendelettel megszüntethesse."

Ez a felhatalmazás azonban alapvetően nem változtatta meg a katonai igazságszolgáltatás korábbi években kialakított szervezetét. Maradt a HM Igazságügyi Osztálya, és az ennek alárendeltségében működő I. és II. fokú törvényszékek rendszere. A szervezeti változások inkább belső átszervezések voltak, mint sem a katonai igazságszolgáltatás szervezetének alapvető megváltoztatása.

Egészen más volt helyzet azonban **a hatásköri változásokkal,** amelyek viszont jelentősen megváltoztatták mind a katonai ügyészségek, mind a törvényszékek hatáskörébe került személyek összetételét. Ehhez azonban utalni kell előbb az alábbiakra:

A *„Hadtörténelmi Levéltár katonai igazságügyi szerveinek, iratainak repertóriuma 1802-1991"* címet viselő kiadvány „Szerkesztői megjegyzések" bevezető gondolataiban található utalás arra, hogy: *„A kronológikusan tagolt fejezetek történelmi hátterét Farkas Gyöngyi és dr. Gál Attila tanulmánya mutatja be."* A gondolatkörrel kapcsolatban a kiadvány 63. és 64. oldalán foglalkozik a II. világháborút követő olyan változásokkal, amely a katonai igazságszolgáltatás hatály alá tartozó személyek elleni eljárásokkal kapcsolatos. Utal arra, hogy a változások alapját a 1740/1946. számú ME. rendelet, valamint az ennek végrehajtására kiadott 17.494/eln.igü./1946. számú körrendelet szabályozta. *„A rendelet az illetékes parancsnoknak a katonai büntetőeljárásban biztosított jogait megszüntette és azokat egy részében a honvéd ügyészségekre hárította, így: …„ …* majd tételesen felsorolja, hogy mely jogok megszüntetéséről van szó. Megállapítja, hogy: *„Az 1946. július 15.-én létrehozott honvéd törvényszékek és honvéd ügyészségek önálló szervezetekké váltak, a kerületparancsnoknak nem voltak alárendelve, azokkal mellérendeltségi viszonyban működtek."*

Ebből az alapállásból lehet kiindulni, amikor a dolgozat tárgyának szempontjából a hatásköri változásokat vizsgáljuk.

Az (időrendi sorrendben) első, e gondolatkörbe tartozó rendelkezés az **1948. évi XLVII. törvény** meghozatala volt, amelyik a *katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenségre vonatkozó hatásköri rendelkezéseket* változtatta meg.

Farkas Mihály honvédelmi miniszter az Országgyűlés 81. ülésén, 1948. november 16.-án nyújtotta be a törvénytervezetet. (176. sz. iromány) A jegyzőkönyvből megállapíthatóan a honvédelmi miniszter kérte, hogy az Országgyűlés mellőzze a törvényjavaslat 3 napos bizottsági tárgyalásának megkezdését, amihez az országgyűlés hozzájárult.

Az Országgyűlés a 84. ülésén, 1948. november 19. tárgyalta meg a törvényjavaslatot. Előadója dr. Hajdú Gyula volt, aki az alábbiakban terjesztette elő a javaslatot:

„*T. Országgyűlés! A most elterjesztett törvényjavaslat mind a katonai, mind a polgári büntető perrendtartás tekintetében novelláris rendelkezés. A katonai titok tárgyában elkövetett hűtlenségi esetekben – itt szerencsére a tapasztalatok nem nagyon tágkörűek, mert hiszen ennek a bűncselekménynek elkövetése nagyon ritkán fordul elő – rendszerint katonai és polgári személyek vannak érdekelve, tehát ellenük a katonai, illetőleg a polgári személyek ellen indítandó bűnvádi eljárás tárgyában rendelkező törvények diszpozíciói szerint kell eljárni. Mivel pedig a jelenleg fennálló rendelkezések szerint katonai személyek bűncselekménye tárgyában a katonai törvényszék, a haditörvényszék, polgári személyek bűncselekménye tárgyában pedig polgári bíróság, jelen esetben a népbíróság rendelkezik hatáskörrel az ítélkezésre, az ilyen cselekményeknél annak kellene bekövetkeznie, hogy a polgári személyek ügyét külön tárgyalja egy bíróság, a katonai személyek ügyét pedig külön egy másik, ami a perrendi elintézés szempontjából nyilvánvalóan hátrányos és semmiképpen nem kívánatos. …… Ez a törvényjavaslat tehát azt tartalmazza, hogy aki a katonai titok tárgyában hűtlenséget követ el, annak cselekménye felett – akár polgári akár katonai személy az elkövető – a honvédbíróság ítélkezzék.”*

Utalt az előadó még arra is, hogy ezekben az ügyekben, a legnagyobb szakértelem Budapesten áll rendelkezésre, és ez indokolttá teszi, hogy ezekben az ügyekben első fokon kizárólagosan a budapesti honvédtörvényszék járjon el. (Meglehetősen álságos érvelés, hiszen ez a Budapesten kívül szolgálatot ellátó katonai igazságügyi szervek állományának felkészültségét és lebecsülését jelentette. A valódi oka az volt, hogy így Farkas Mihály honvédelmi miniszter azonnal és közvetlenül kapott tájékoztatást, a konkrét ügyekről, amelyet egyébként is HM Katona Politikai Osztálya nyomozott.)

Az Országgyűlés a törvényjavaslatot kérdés és hozzászólás nélkül megszavazta. A törvény 1948. évi november hó 27.-én lépett hatályba. Ez megnyitotta az utat a „rendes" és koncepciós ügyek központi kezdeményezése, egy kézben lévő irányítása és a – katonai bíróságok kizárólagos hatáskörébe utalásával – azok ellenőrzése felett is.

A törvény 1.§.-ának szövege szerint: *„…. a hűtlenségnek* (a korábbi törvények szerint a népbíróságok hatáskörébe tartozott) *meghatározott bűntette, illetőleg vétsége miatt, amennyiben katonai titok tekintetében követték el, úgyszintén az ennek a hűtlenségnek tettese vagy részese által a hűtlenséggel összefüggésben, különösen annak előmozdítása, vagy leplezése végett elkövetett egyéb bűncselekmény miatt a bűnvádi eljárás az egyébként polgári büntetőeljárás alá eső személyek tekintetében is a katonai büntetőbíráskodás körébe tartozik."* A 2.§. azt is mindjárt kimondta, hogy ezeket a bűncselekményeket elkövető eljárás: *„……. mind a katonai, mind a polgári személyek tekintetében kizárólag a budapesti honvédtörvényszék illetékességébe tartozik."* A törvény már a folyamatban lévő eljárásokat is a katonai bíróság hatáskörébe utalta, amennyiben az ügyben a vádiratot még nem nyújtották be.

A törvény közzétételéről és végrehajtásáról szóló – 1948. december 27.-én megjelent, - 49.194/eln.igü.-1948. számú miniszteri körrendelet úgy határozott, hogy a vádat a Budapesti Honvéd Ügyészség honvédelmi minisztériumi kirendeltsége látja el, amíg létezett. Nem véletlenül. Ez a kirendeltség ugyanis éppen azért jött létre, mert ez szolgálta ki korábban a katona-politikai osztály által nyomozott ügyeket, később pedig az állam érdekeit

sértő legsúlyosabb és legbizalmasabb – jelentős mértékben titkos - ügyeket. Mindig is úgy tűnt, hogy egy ügyészség volt az ügyészségen belül, és olyan önálló módon működött, amelybe az „anyaügyészség" vezetőjének alig volt beleszólása, jóllehet „csak" kirendeltség volt. Éppen ezért nem tekinthető véletlennek az sem, hogy a kirendeltség vezetőjéből lett a sorrendben második katonai főügyész is.

A katonai igazságszolgáltatás hatásköri kiterjesztésének – igaz, nem jelentős részében - de mindenképpen említésre méltóan a sorrendben következő, az **1948. évi XLVIII. törvény** volt, amelyik *a büntetőtörvények egyes fogyatékosságainak megszüntetéséről és pótlásáról* szólt. Nem kifejezetten a katonai igazságszolgáltatás szervezetére vagy hatáskörére vonatkozóan, hanem az egész magyar anyagi büntetőjogra vonatkozóan tartalmazott változásokat. Értelemszerűen érintette a katonai igazságszolgáltatást is. Már a törvény címének meghatározása is figyelemfelkeltő, mert azt sugallja, hogy a korábbi hatalom, csak hiányos büntetőjogszabályokat volt képes alkotni.

Az igazságügyi miniszter által előterjesztett törvényjavaslat tervezetének előkészítése kapcsán, az Országgyűlés ***igazságügyi bizottságának*** jelentése, 1948. év november hó 24.-én készült el, - 197. szám alatt. A bizottság elnöke: dr. Dulin Jenő, a bizottság előadója pedig dr. Hajdú Gyula volt.

A jelentés szerint: „ *A bizottság a maga részéről is szükségesnek tartja, hogy addig is, amíg büntetőjogunk gyökeres reformja teljesen új büntetőtörvénykönyv megalkotása útján megvalósul, a fennálló büntetőjogunk egyes kirívó hibái és fogyatkozásai orvosoltassanak. Tudatában van a bizottság annak is, hogy ez az átmeneti rendezés nem lehet teljes, mert novelláris úton nem hajtható végre a büntetőtörvények olyan mélyreható megváltoztatása, amely azok rendszerét megbontaná. Ebben a szűkebb körben azonban a törvényjavaslat a bizottság megítélése szerint is alkalmas arra, hogy büntetőjogunkat a haladás, a társadalom védelme és a szociális igazság szellemében fejlessze."*

A bizottság ezután végig ment a törvényjavaslat egyes §.-ain, és több §.-hoz fűzött kiegészítő, vagy módosító észrevételeket.

A bizottság véleménye végül az volt, hogy: „*Mindezek alapján az igazságügyi bizottság javasolja a T. Országgyűlésnek, hogy a törvényjavaslatot a fenti módosításokkal a mellékelt szövegezésben fogadja el.”*

Az így kiegészített és módosított törvényjavaslatot az Országgyűlés 88. ülése, 1948. november hó 26.-án tárgyalta. A törvényjavaslatot dr. Hajdú Gyula terjesztette elő az alábbi bevezető gondolatokkal:

„*T. Országgyűlés! A magyar büntetőtörvénykönyv harmadik novellájának javaslatát terjesztjük itt az országgyűlés elé döntés céljából. A magyar büntetőtörvénykönyv 1878-ban született, tehát ötven évvel ezelőtt foglalta szakaszokba az akkori kornak, az akkori szükségleteknek megfelelő büntetőjogi rendelkezéseket.”* Néhány gondolattal kitért a korra és a körülményekre, amelyek az 1878. évi Btk-t létrehozták. Utalt arra, hogy a fejlődés, és a korok változása már korábban is felvetette a Btk. kiegészítését. Majd így folytatta: *Az első novella 30 évvel a büntetőtörvénykönyv életbe lépése után 1908-ban létesült.* Itt az első novella rövid ismertetésére és értékelésére került sor. *Húsz esztendővel később 1928-ban lépett hatályba a második büntetőnovella, amelynek lényeges rendelkezése volt a szigorított dologház intézménye.* Újabb ismertetés, az elképzelés megvalósulásáról. *Ismét húsz esztendővel később, 1948-ban most terjesztjük elő az új novellát, a harmadik büntetőnovellát. Mi a lényege ennek a büntetőnovellának?*

Dr. Hajdú Gyula ezután részleten ismertette az új novella rendelkezéseinek a lényegét. Fejezetenként értékelte a tervezetet, részletesen kifejtve az egyes rendelkezések célját és törekvését. Külön is kihangsúlyozta a XIV. fejezetben szabályozott kérdéseket, összevetve a katonai bíróság hatáskörébe került *katonai titokkal* összefüggésben elkövetett cselekményekkel. A XV. fejezettel kapcsolatban kihangsúlyozta, hogy: „ *A XV. fejezet a határvadász-alakulatok rendőrhatósági jogaira vonatkozik. Természetes folyománya ez annak a ténynek, hogy a határvadász-alakulatok látják el a rendőri szolgálatot az országhatárokon.”*

Bár nem tartozott szorosan a témához, de kuriózumként érdemes megemlíteni, hogy Vészy Mátyás képviselő kisebbségi

véleményt jelentett be a novella kapcsán, amelyben felvétetni kívánta a novella rendelkezési közé a halálbüntetés eltörlését. Ezt azonban az előadó nem javasolta azzal az érveléssel, hogy nem jött még el ennek az ideje. (Mégis érdekes Vészy Mátyás képviselő önálló hozzászólása, amelyben a kisebbségi véleményét megindokolta.) Ugyanakkor igen részletesen elmondta a véleményét a novella egyéb rendelkezéseiről is.

Az egész novella, és ezen belül a halálbüntetés kérdésében igen heves vita alakult ki, amelyhez több képviselő, és maga az igazságügyi miniszter, Ries István is hozzászólt. A vita 11.30-kor kezdődött, és 17.00 óra után fejeződött be.

A törvény – az átmeneti és hatálybaléptető rendelkezéseket is figyelembe véve – XVI. fejezetben szabályozta a büntetőjogszabályok kiegészítését. Ezek közül csak a leglényegesebbeket indokolt felsorolni tájékoztató jelleggel, úgymint:

- III. fejezet: lőfegyverrel elkövetett bűncselekmények,
- IV. fejezet: a hamis tanúzásra, a hamis vádra és a hatóság előtti rágalmazásra vonatkozó rendelkezések,
- X. fejezet: Fogolyszöktetés. A letartóztató intézeti rend ellen irányuló bűncselekmények.
- XI. fejezet: A hivatali, üzleti, illetőleg üzemi titok megsértésére vonatkozó rendelkezések.
- XII. fejezet: a tiltott útlevélhasználatra és tiltott határátlépésre vonatkozó rendelkezések.
- XV. fejezet: a határvadász alakulatok rendőrhatósági jogaira vonatkozó rendelkezések.

Ez a három, az 1948-as év végén meghozott törvény - már előszele volt, a katonai igazságszolgáltatást leginkább érintő jogszabályoknak.

****

A katonai igazságszolgáltatás **szervezetének** részbeni, és **hatáskörének** jelentősebb változását tartalmazó törvényeket, az Országgyűlés által 1948 december 16.-án elfogadott:

- *a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvény; és*

- *a katonai igazságügyi szervezet, valamint a katonai büntetőbíráskodásban a fellebbvitel módosításáról szóló 1948. évi LXIII. törvény* jelentette.

Az 1948. évi LXII. törvény, a katonai büntetőtörvénykönyvről

Az Országgyűlés 1948. évi december hó 15.-én megtartott 92. ülésén az országgyűlés
igazságügyi, alkotmányjogi és közjogi, valamint honvédelmi bizottsága beterjesztette az együttes jelentését a „a katonai büntetőtörvénykönyvről" szóló 213. sz. törvényjavaslat tárgyában. Az együttes bizottság elnöke dr. Dulin Jenő, az ügy előadója dr. Hajdú Gyula volt. (221. sz. előterjesztés.)

A levezető elnök tájékoztatása szerint:" *Ezt, az országgyűlés kinyomtatja, tagjai között szétosztja, és a napirendre tűzése iránt az Elnök az Országgyűlésnek később fog javaslatot tenni."*

A tervezet megtárgyalására az Országgyűlés 93. ülésén, 1948. december 16.-án került sor. (Vagyis egy napja volt a képviselőknek a tervezet tanulmányozására.)

A „Katonai büntetőtörvénykönyv" javaslatát dr. Hajdú Gyula képviselő terjesztette az
Országgyűlés elé. Bevezetőjében visszahivatkozott a néhány héttel korábban beterjesztett, és azóta törvénnyé vált, „büntetőtörvények egyes fogyatékosságainak megszüntetéséről szóló" III. Büntető Novellára, majd ismételten arra hivatkozott, hogy nem lehet hetek alatt új, átfogó büntetőtörvénykönyveket létrehozni. *„Ezért ez a törvényjavaslat, amelyet most terjesztünk az országgyűlés elé elfogadás céljából, tulajdonképpen ugyanezt a célt szolgálja: egy más területen, egy speciális területen, ez is kiegészíteni kívánja a büntető törvénykezés területén a katonai részt illető rendelkezéseket olyan módon, hogy e területnek pönalitásai, az ezt a területet érintő büntető intézkedések a népi demokrácia szellemének, a népi demokrácia igényeinek megfelelők legyenek.*

A katonai büntetőtörvénykönyv, amelyet most ide terjesztünk, formailag mégis lényegesen eltér attól a novellától, amelyet legutóbb tárgyaltunk, azért, mert ez nem novella, hanem zárt kódex. Nevezetesen: nem a meglévő katonai büntetőtörvénykönyv egyes szakaszait kívánja foltozni és más szakaszokat beiktatni, hanem az eddigi katonai büntetőtörvénykönyv teljes félretételével egy új katonai büntetőtörvénykönyvet statuálunk.

Noha ez nem novelláris tartalmú törvény, mégsem tekinthetjük értelemszerűen kódexnek azért, mert ez a katonai büntetőtörvénykönyv önmagában nem tartalmazza a katonákra vonatkozólag sem az összes rendelkezéseket, amelyek őket büntetőjogi téren illetik."

Részletesen ismerteti ezután azokat az eltéréseket, amelyek egy komplett kódextől megkülönböztetik, és utal arra, hogy ezek a rendelkezések csak azokat a speciális katonai bűncselekményeket öleli fel, amelyek a polgári büntetőtörvénykönyvtől eltérnek. Ez tehát lényegében a polgári büntetőtörvénykönyv katonai téren való kiegészítése.

Részletesen kitért ezek után a korábbi osztrák mintára megalkotott katonai büntetőtörvényekre, majd az 1930-ban létrehozott új katonai büntetőjogszabályok ismertetésére. Ezzel támasztotta alá, hogy az új szellemű honvédség létrehozásához, új szellemű büntetőjogszabályokra is szükség van, és ez a törvénytervezet ezt célozza. Érvelésének alátámasztására idézi az egyes törvényszakaszok rendelkezéseit, bemutatva, ennek az új tervezetnek a korábbi katonai büntető-jogszabályokhoz képest demokratikusabb jellegét.

Ezután végig megy a tervezet nagyobb részein, és kiértékeli az új szabályokat, összevetve a múlt rendelkezéseivel. Kiemeli a bírói függetlenség és szabad döntés fontosságát, kihangsúlyozva ennek demokratikus jellegét.

„Igen tisztelt Országgyűlés! Ezekben voltam bátor ismertetni ennek a büntetőtörvénykönyvnek a honvédséggel kapcsolatos rendelkezéseit. Van azonban ennek a

büntetőtörvénykönyvnek még egy rendelkezése, amelyet külön ki kell emelnem, ez pedig az, hogy ezután a katonai büntetőtörvénykönyv nem csak a katonaság tagjaira terjed ki, hanem a rendőrség tagjaira is.

Mit jelent ez? Semmi esetre sem azt, amit az „Amerika hangja" ebbe bele akar magyarázni, nevezetesen azt, hogy mi úgy akarjuk kijátszani a békeszerződésnek a hadsereg létszámára vonatkozó rendelkezéseit, hogy a rendőrségből hadsereget csinálunk. A rendőrségből nem csinálunk hadsereget, a rendőrség, rendőrség marad, a rendőrség kizárólag a rendőrséget megillető feladatokat teljesíti, és nem a hadsereget megillető feladatokat. Azt akarjuk azonban, hogy a mi demokratikus rendőrségünk is minél fegyelmezettebb, minél tökéletesebb alakulat legyen. A rendőrség fegyelmének fokozását reméljük azáltal, hogy a rendőrség büntetőjogilag nem a polgári, hanem a katonai eljárás alá kerül. Kétségtelen tény – és azt hiszem, hogy a demokrácia legelvakultabb ellenségei nem vonják ezt kétségbe – hogy a mi demokratikus rendőrségünk már eddig is példaadóan fegyelmezett testületté fejlődött. Azt akarjuk azonban, hogy ez a fegyelmezettség megmaradjon, sőt még nagyobb legyen. Ezt a célt kívánjuk elérni az említett rendelkezéssel.

Igen t. Országgyűlés! Összesítve azt, amit ez a törvényjavaslat a maga egészében elérni óhajt, azt mondhatjuk: ennek a büntetőtörvénykönyv-javaslatnak törvénybe iktatásával, nagy lépéssel megyünk előbbre honvédségünk, rendőrségünk, és igazságszolgáltatásunk demokratizálása terén és jelentős téglát rakunk a népi demokrácia épületéhez. (Általános helyeslés és taps.)"

A képviselők közül elsőnek Faggyas Jenő kisgazdapárti honatya szólt hozzá, és méltatta a tervezet világos fogalmazását, és érthetőségét. A kor elvárásainak megfelelően kitért a Horthy korszak büntető jogszabályainak bírálatára, azok népellenes, elnyomás célját szolgáló voltára. Külön is kiemelte a tervezet bajtársias jellegét és az alárendeltek hathatós védelmét a feletteseikkel szemben. „*Érdekes és egészen új szellemű a gyávaságra vonatkozó szakasza ennek a törvényjavaslatnak. A múltban általában az ellenség előtti gyávaságot büntették. Ez a*

törvényjavaslat nem csak a külső ellenséggel, hanem a belső ellenséggel szembeni gyávaságot is bünteti."

Példaként utalt arra, hogy a legutóbbi árvízvédelemhez kivezényelt katonák, milyen hősies és bátor magatartást tanúsítottak annak érdekében, hogy megvédjék a dolgozó nép vagyonát. Röviden utalt még a törvényjavaslatnak a rendőrség tagjaira történő kiterjesztésére, annak fontosságára, majd elfogadásra javasolta a tervezetet.

A következő hozzászóló Lukács Vilmos képviselő volt. Hozzászólásának lényeg ugyanaz volt, mint az előző hozzászólóé, csupán más példákat és összefüggéseket hozott fel a múlt rendszer jogszabályainak bírálatához.

Több hozzászóló nem lévén az elnök felhívására az Országgyűlés a törvényjavaslatot elfogadta.

Ez a ***katonai büntetőtörvénykönyv*** is, az 1930. évi II. tc. szerkezetéhez hasonlóan, (amelyik Első része: *Általános rendelkezések,* és Második része: *Katonai bűntettek és vétségek s büntetéseik* részekre tagozódott) tartalmazott Első részt: *Általános rendelkezések*, és Második részt: *Katonai bűntettek és vétségek*-et. Annyiban tért el azonban a korábbi katonai büntetőtörvénykönyvtől, hogy ennek volt egy Harmadik része: *A rendőrségre vonatkozó rendelkezések*, sőt egy Negyedik része is: *Vegyes rendelkezések* címszóval, amelyik a *részesség megtorlása a polgári büntetőbíráskodás körében* címet viselte.

E büntetőtörvénykönyv által megfogalmazott egyes bűncselekmények magyarázata, meghaladná a téma szempontjából releváns szervezeti kérdések tárgyalását, ezért csak azokra indokolt kitérni, amelyek a katonai igazságszolgáltatás szervezetét (beleértve hatáskörét és illetékességét) bármilyen formában érintették. Ezért a katonai igazságszolgáltatás „szervezeti változásának" szempontjából elsősorban a Harmadik részben szabályozott kérdések bírtak jelentőséggel.

A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvénynek a HARMADIK RÉSZ-e volt, amelyik *A katonai*

büntetőtörvények rendelkezéseinek alkalmazása a rendőrség tagjaira címet viselte. Azzal, hogy a rendőrség tagjai is a katonai bíráskodás hatálya alá kerültek, mind a rendőrségen belül, mind a katonai igazságszolgáltatáson belül egy sor - egymáshoz illeszkedő, illetve átmeneti - jogszabály létrehozását tette szükségessé. Miután a rendőrség ettől még egy teljesen más feladatot ellátó, önálló fegyveres testület maradt a magyar társadalomban, és ezzel a szabályozással nem került a honvédelmi miniszter alárendeltségébe sem, indokolttá vált, egy sor intézkedés megtétele. Ez nem csak az egyes mellékbüntetések kiszabásában, az ítélőbíróságok megalakításában vagy a magasabb katonai parancsnok részére megállapított jogkör gyakorlásának a szabályozásában jelentkezett, hanem egy sor más részletkérdést is rendezni kellett, hogy a törvényhozói döntés, a mindennapok gyakorlatában is működjön.

Hogyan is került sor azonban, a rendőrség (és az államvédelmi hatóság) állománynak a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá rendelésére?

A történelmi hűség kedvéért meg kell említeni, hogy a rendőrség tagjainak a katonai bíráskodás hatálya alá helyezését – amelynek történelmi előzményét a 2300/1944 ME. rendeletben kell keresnünk - (”*a honvédbíráskodásnak a rendőrség tagjai fölé való kiterjesztését”*) a Belügyminisztérium (BM. IV-1. a” Szolgálati és Szervezési Alosztálya) kezdeményezte már 1948 év elején.

Dr. Várnai Aladár r. ezds. a BM. jogszabályszerkesztő csoportjától, már 1948. január 26.-án felkereste a HM-ben, dr. Győri Nagy István hb. vőrgy-t, és érdeklődött a készülő Ktbtk. felől. Elmondta, hogy a BM. részéről van igény arra, hogy a rendőrség tagjai is a katonai bíráskodás hatálya alá kerüljenek.

Az első megbeszélés sikeres volt, mert a HM Igazságügyi Osztály vezetője örömmel fogadta az elképzelést és kijelentette, hogy ennek nem látja semmiféle akadályát. Egyetlen gondot jelzett, hogy a hadbírói létszám jelenleg igen alacsony, az engedélyezett helyek egyharmada nincs feltöltve. Ebben a kérdésben kérte a BM. támogatását.

Az első megbeszélést követően elindultak az írásos és személyes egyeztetések a BM. elképzeléseiről, illetve az általuk fontosnak tartott igények érvényesítéséről. Csupán érdekességként érdemel említést, hogy az első tervezetekben olyan elképzelések voltak még, hogy a rendőrség tagjainak ügyeit, teljes rendőri tanácsok - azaz önálló rendőrségi állományú bírósági tanácsok - tárgyalják. Ez azonban a hadbírák képzésére figyelemmel nyilván nem volt elfogadható, így végül maradt a rendőri ülnöki rendszer felépítése.

Az év közepére már írásba foglalt Ktbtk. első tervezeteit a Belügyminisztériumban, komoly vezetői megbeszéléseken vitatták meg. 1948. október 19.-én pl. 18 magas rangú rendőri vezető - és a meghívottként ott lévő dr. Gencsy Ferenc hb. őrgy. jelenlétében - tételesen végig mentek a Ktbtk. tervezetének egyes §.-ain. Részletesen megvitatták, hogy azok miként alkalmazhatók majd a rendőrség (és értelemszerűen az államvédelem) tagjaira. Szóba került a hivatalvesztés, a lefokozás, a kitüntetés megvonása, a zendülés, a parancsnok rendőri fogalmának értelmezése, a női rendőri állományra vonatkoztatható intézkedések, a válságos helyzet és a valótlan jelentéseken át sok minden. A megbeszélésről részletes, 7 oldalas jegyzőkönyv készült. (Az irattári anyag [Nemzeti Levéltár Óbudai részleg; XIX-B 1-r. 285.903/1948. iktatószám] érdekessége, hogy a Ktbtk. tervezetének két változata is megtalálható.) Az egyeztetések eredményeként került az új katonai büntetőtörvénykönyv Harmadik részébe az ismert szabályozás.

A törvény 125.§. (1) bekezdése előírta, hogy: *„(1) A rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekmények elbírálása céljából megalakítandó ítélőbíróságokhoz ülnökökként a honvédség tagjai helyett minden esetben a rendőrség tagjait kell kirendelni.”* A rendfokozati kérdéseket a honvédségi elkövetőkhöz hasonlóan szabályozták. Ha pedig katona és rendőr együttesen követtek el bűncselekményt, akkor az egyik ülnököt a honvédség, a másikat a rendőrség tagjai közül kellett kirendelni.

A törvény 126.§. (1) és (2) bekezdése viszont a honvéd ügyészségekkel kapcsolatban már más előírásokat tartalmazott.

„(1) A rendőrség tagjai ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi tennivalók ellátása végett a belügyminiszter a honvédelmi miniszterrel egyetértésben a rendőrség egységes bírói és ügyvédi képesítésű egy vagy több tagját a katonai ügyészségekhez kirendeli. A rendőrség kirendelt tagja a katonai ügyészség vezetőjének helyetteseként jár el és ebben a minőségében a katonai ügyészség vezetőjének felügyelete alatt áll. A katonai ügyészség vezetője a rendőrség kirendelt tagját más ügyekben is megbízhatja helyettesítésével.

(2) A belügyminiszter a honvédelmi miniszterrel egyetértésben a rendőrségnek a katonai ügyészséghez kirendelt tagja részére az (1) bekezdésben megkívánt képesítés alól átmenetileg, legfeljebb azonban az 1953. év december hó 31. napjáig felmentést adhat." (A rendőrség [majd később] az államvédelmi hatóság kirendelt tagjai – értelemszerűen – rendőri [államvédelmi] egyenruhát és rendfokozatot viseltek.)

A törvényi felhatalmazás alapján már **1949. évi január hó 7.-én** megszületett a **Belügyminiszter 273.389/1949. számú rendelete**, a *belügyminisztérium IV/1.a. igazságügyi és fegyelmi csoport felállítása tárgyában.* A miniszteri rendelet 9 pontban sorolta fel azokat a feladatokat, amelyeket a csoport feladatkörébe sorolt.

Az 1. pont szerint: *„a katonai büntetőbíráskodásnak és katonai büntetőtörvényeknek a rendőrség tagjaira való kiterjesztésével, illetve annak előkészítésével kapcsolatos teendők elvégzése."*

A 2. pont: *„A katonai ügyész és főügyész helyettes rendőrtisztek kirendelésére, illetve a kirendelés visszavonására javaslattétel, azok nyilvántartása, utánpótlásuk biztosítása érdekében szükséges intézkedések/tanfolyamok létesítése, bíróságokhoz, illetve ügyészségekhez gyakorlatra vezénylés előkészítése, stb…/megtétele, a kirendelendő rendőrügyészek részére a honvédelmi miniszterrel egyetértésben szakképesítés alól való felmentésének megadása."* A belügyminiszteri rendelet kifejezéseire érdemes odafigyelni, mert ez már „rendőrügyészekről" tesz említést, holott az oda vezényelt rendőrtisztek évekig nem kaptak külön „ügyészi" kinevezést. Ez

azonban senkit sem zavart abban, hogy ezek a rendőrtisztek – utólag is tisztelet, elismerés és köszönet a munkájukért – teljes körű ügyészi munkát végeztek.

Szabályozta még a rendelet az ülnökök névjegyzékének elkészítését, a vezénylésekről történő gondoskodást és mindezek ellenőrzését; a rendőrségi ügyekben hozott ítéletekkel kapcsolatos intézkedések megtételét, - és ami érdekesség - a perorvoslatok és kegyelmi eljárások kezdeményezését.

Előírta továbbá az elítéltek nyilvántartását, és mintegy összefoglalóan, „ *a katonai büntetőbíráskodással kapcsolatos rendőri teendők gyakorlásának ellenőrzését, valamint a felmerült ügyek intézését.”* A rendeletet dr. Zöld Sándor államtitkár írta alá.

A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló törvényt, - a 133.§. (1) bekezdésében adott felhatalmazás alapján, - a honvédelmi, a belügy- és az igazságügyminiszter együttes rendelettel, 1949. február 15.-évél léptette hatályba.

Azzal, hogy a rendőrség (beleértve az államvédelmi hatóság) tagjai is a katonai bíráskodás hatálya alá kerültek, mind a rendőrségen belül, mind a katonai igazságszolgáltatáson belül egy sor - egymáshoz illeszkedő, illetve átmeneti - jogszabály létrehozását tette szükségessé. A rendőrség ettől még egy teljesen más feladatot ellátó, önálló fegyveres testület maradt, és ezzel a szabályozással nem került a honvédelmi miniszter alárendeltségébe, ezért vált indokolttá, egy sor intézkedés meghozatala. Ez nem csak az egyes mellékbüntetések kiszabásában, az ítélőbíróságok megalakításában vagy a magasabb katonai parancsnok részére megállapított jogkör gyakorlásának a szabályozásában jelentkezett, hanem egy sor más részletkérdést is rendezni kellett, hogy a törvényhozói döntés, a mindennapok gyakorlatában is működjön.

Ugyanezen a napon megjelent már a belügyminiszter 203.695/1949. IV. a. BM. számú rendelete is, amely részletesen szabályozta, hogy a törvény hatályba lépése előtt, a rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekmények ügyében hogyan kell eljárni, melyeket kell meghagyni a polgári bíróságok hatáskörébe,

és melyek azok, amelyeket már át kell tenni a katonai ügyészségekre, a további intézkedések megtétele végett.

A részletkérdések (egy részének) szabályozását már az 1949. február hó 16.-án megjelent **208.000/1949. (II.16.) BM. számú rendelet** tartalmazta, amely: „ *A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. tc. és a katonai igazságügyi szervezet, valamint a katonai büntetőbíráskodásban a fellebbvitel módosításáról szóló 1948. évi LXIII. törvénycikk rendőrségre vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában”* címet viselte. A rendelet három miniszter együttes rendelete volt, amelyet Kádár János belügyminiszter, dr. Ries István igazságügyminiszter és a honvédelmi miniszter helyett Pálffy György altbgy. - a honvédség akkori felügyelője - írt alá. (Úgy tűnik, mintha egy ilyen közös miniszteri rendelet aláírása derogált volna Farkas Mihály honvédelmi miniszternek.)

A bevezető részében a közös miniszteri rendelet visszautal az említett két törvény egyes konkrét rendelkezéseire, valamint a 1740/1946. ME. rendelet 4.§.-ában foglalt felhatalmazásra, majd ezek alapján kimondta, hogy:

„1.§. (1) A Ktbtk. 125.§.-ának (1) bekezdése szerint megalakítandó ítélőbíróságok ülnökeit az államvédelmi hatóság vezetője, valamint a rendőrség kerületi főkapitányai rendelik ki az állományukba tartozó rendőrök soraiból. A jelen rendelet alkalmazása szempontjából rendőr alatt állománycsoportba és rendfokozatra tekintet nélkül a rendőrség minden tagját kell érteni.”

Kiemelendő a rendelet 2.§. (16) bekezdése, mely szerint: *„A Ktbtk. 125.§-nak (1) bekezdésében foglalt rendelkezés szerint, a rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekmények elbírálása céljából megalakítandó ítélőbíróságokhoz ülnökként minden esetben a rendőrség tagjait kell kirendelni, ezért a Kbp. 58.§.-ának második bekezdésében foglalt rendelkezést a rendőr ügyében eljáró, ítélőbíróság megalakításánál alkalmazni nem lehet.”* (Ezzel a belügyminiszteri rendelet felülírta az 1912. évi XXXIII. tc-t, azaz a Kbp.-t) Miután pedig az ülnökök szavazata ugyanúgy 1

szavazatnak minősült mint a tárgyalást vezető bíróé, így elvileg bármikor leszavazhatták a hivatásos hadbíró álláspontját.

A miniszteri rendelet részletesen szabályozta, hogy (az államvédelmi hatóság vezetője, valamint a rendőrség kerületi főkapitányai) milyen szempontok alapján, milyen időtartamra és hogyan kell a rendőrség tagjai ellen indult ügyekben, az ülnökök névjegyzékét összeállítani, hogyan kell a névjegyzéket vezetni, folyamatosan karbantartani. Azt is szabályozta, hogy a névjegyzéket minden év december hó 20. napjáig kell a következő évre ismételten elkészíteni.

Rendelkezett arról, hogy a névjegyzékbe nem lehet felvenni a rendőrség tábornokait, valamint azokat a törzstiszteket, akiket a belügyminiszter a Katonai Főtörvényszékhez jelöl ki ülnökül.

A 2.§. (1) bekezdése azt is előírta, hogy a katonai törvényszék vezetője, a tárgyalás kitűzésével egyidejűen, megkeresi az illetékes hatóságot az egyes tárgyalási napokra szükséges ülnökök kirendelése végett. Megszabta, hogy a megkeresett rendőrhatóság vezetőjének mit és hogyan kell tenni ahhoz, hogy az ülnökök kirendelése, és a törvényszékre történő elküldése pontosan megtörténjen.

A rendelet külön – az 5.§.-ban – szabályozta még azt is, hogy a rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekmények tekintetében, katonai törvényszékek illetékessége hogyan érvényesül. Mely főkapitányságok működési területére, azaz kikre terjed ki a Budapesti, a Pécsi, a Szegedi, és a Debreceni Katonai Törvényszék illetékessége.

Érdekesége a rendeletnek, hogy 7.§. (3) bekezdése, amely szerint a belügyminiszter – a honvédelmi miniszterrel együtt – a katonai ügyészségekhez jegyzőkönyvvezetői tennivalók ellátása céljából rendőrtiszteket, rendőrtiszthelyetteseket és rendőrtisztviselőket kirendelhet. Erre egyetlen esetben került sor az induláskor a Debreceni Katonai Ügyészségen.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy **az 1.420/1944. ME. sz. rendelet** 11.§.-ának és 45.§.-ának (1) bekezdése szerint, a

vétségek és kihágások, bírósági eljárás mellőzésével fegyelmi úton is megtorolhatók. Ez eredetileg a katonákra vonatkozott csak, de a belügyminiszteri rendelet ezt kiterjeszti a rendőrségi állományra is. Kiemeli azonban, hogy az olyan vétségek és kihágások, amelyeket nyereségvágyból vagy aljas indokból követtek el, fegyelmi úton nem torolhatók meg.

Szabályozta a BM rendelet, hogy a magasabb katonai parancsnok alatt kell érteni:

- belügyminisztert: a tábornoki kar, és a kerületi főkapitányok ügyében,
- az államvédelmi hatóság vezetőjét, valamint a kerületi főkapitányokat: az állományukba tartozó vagy oda vezényelt valamennyi rendőr ügyében. (kivéve előző pont.)

A 6 és fél oldalas belügyminiszteri rendelet igen alaposan és részletesen szabályozta az egyes eljárások rendjét. Indokoltnak látszik ezért, hogy a rendeleten belül, legalább az egyes fejezetek címét megjelöljük, mert ezekből - ha vázlatosan is - de megismerhető, hogy milyen sok kérdést kellett szabályozni a honvédségtől eltérő szervezetű és feladatú rendőrségnek és államvédelmi hatóságnak, a katonai bíráskodás hatálya alá helyezésével.

- A katonai törvényszékhez ülnökként kijelölendő rendőrök nyilvántartása.
- A katonai főtörvényszéki ülnökök nyilvántartása és kirendelése.
- A magasabb katonai parancsnok részére megállapított jogkör gyakorlása a rendőrség tagjaival szemben.
- A katonai törvényszékek illetékességének megállapítása és a budapesti katonai törvényszék bírói hatóságának kiterjesztése.
- Előzetes megállapítás és nyomozás teljesítése.
- A vád képviseletének ellátása és a katonai főügyész felügyeleti jogköre.
- A terhelt (vádlott) adatainak és személyi viszonyainak feltüntetése a határozatokban és a határozatok közlése.
- A vétségek és kihágások megtorlása fegyelmi (fenyítő) úton.
- Átmeneti rendelkezések.

Az egész miniszteri rendeleten érződik az alaposság, de érződik a teljesség igénye minden részletkérdés szabályozásában. Bár a rendőrség és államvédelmi hatóság tagjai a katonai bíróságok hatálya alá kerültek, de azért a rendőri felső vezetés mindenről tudni akart, és az állomány „védelme" érdekében ezért jogokat tartott fenn Ez az adott körülmények között érthető volt.

A rendőrség eltérő szervezeti felépítés miatt külön kellett szabályozni az egyes katonai törvényszékek illetékességét is. Kiemelést érdemel, hogy ***az államvédelmi hatóság állományába tartozó rendőrök*** által elkövetett bűncselekmények tekintetében a **Budapesti Katonai Törvényszéknek kizárólagos hatásköre és illetékessége volt.**

Szabályozni kellett újból a korábbi - 1930. évi III.tc. 4.§.-ban, és a hadrakelt seregnél követendő bűnvádi eljárás szabályairól szóló, - és ekkor még hatályban volt 1420/1944. ME. számú rendeletben írt azon rendelkezéseket is, amelyek a parancsnokok számára lehetővé tették, hogy fegyelmi úton torolhassák meg a pénzbüntetéssel, vagy 1 évet meg nem haladó fogházbüntetéssel büntetendő vétségeket.

Ugyancsak ezen a napon jelent meg a belügyminiszter 209.349/1949. IV. a. BM. számú rendelete is, amely a: *„Ktbtk. hatályba lépte előtt a rendőrség tagjai ellen folyamatba tett ügyek mikénti intézése tárgyában"* címet viselte. A miniszteri rendelet szabályozta, hogy ki tekintendő a rendőrség kötelékébe tartozónak, továbbá mit kell tenni a fegyelmileg megtorolható, illetve a kihágási ügyekben. Azt is külön szabályozta, hogy az időközben már elbocsátott rendőrség tagjainak ügyében mi a teendő.

A törvényi rendelkezések alapján, (Rendőrségi Közlöny 9. szám; 1949. március 1.) február 17.-ével meg is történt azon személyeknek a kijelölése, akiket rendőri állományú – quasi – „katonai ügyészeknek" neveztek ki. ***A belügyminiszter az 1949. év február hó 17. napján kelt 207.331/1949. IV. 1. a. BM. számú rendeletével,*** *„a rendőrség tagjai ellen indított bűnvádi ügyben a katonai főügyészi, illetőleg a katonai ügyészi tennivalók ellátása végett a Kbpn. 15.§.-ának (6) bekezdése, és a Ktbtk. 126.§.-ának*

(1) bekezdése alapján, a honvédelmi miniszterrel egyetértésben kirendelte

a katonai főügyész mellé:

- dr. Egri Gyula rendőralezredest, (BM.)

- dr. Molnár György rendőrőrnagyot (Bfk) és

- dr. Kálmán László rendőrőrnagyot (Bfk)

a budapesti katonai ügyészséghez:

- dr. Szénássy Géza rendőrőrnagyot (BM.)

- dr. Nagy Dezső rendőrőrnagyot (BM.)

- dr. Jacsó István rendőrőrnagyot (R. akadémia)

- dr. Zakár János rendőrőrnagyot (BM.)

- dr. Váradi György rendőrszázadost (Államvédelmi Hatóság)

a pécsi katonai ügyészséghez:

- dr. Sásdi IM.re rendőrszázadost (Pécs, tanoszt.)

- dr. Zilai István rendőrhadnagyot (Vác)

a szegedi katonai ügyészséghez:

- dr. Guba József rendőrszázadost (Bpest. őrsp. tanoszt.)

- dr. Fodor István rendőrfőhadnagyot (Bodvaszilas)

a debreceni katonai ügyészséghez:

- dr. Császár Jenő rendőrőrnagyot (Debrecen) és

- dr. Sántha István rendőrőrnagyot (Miskolc tanoszt.)

Miután külön dátummal a kirendelés nincs megjelölve, ezért csak feltételezhető, hogy a kirendelések március hó 1-től voltak hatályosak, függetlenül attól, hogy a gyakorlatban (néhány nap késéssel) mikor foglalták el a beosztásukat.

A két új törvényben írtak alapján a katonai ügyészségekre „rendőri állományú katonai ügyészek” kerültek, míg a bíráskodásban az ülnökök személye specializálódott, a rendőrség tagjaival szembeni eljárásokban. Miután a hűtlenségi eljárások, nem csak a „katonákra” terjedtek ki, hanem a tettesként vagy részesként elkövető polgári személyekre is, ezért ezekben az ügyekben - a titoktartás fokozott megtartása érdekében - az ülnökök személye is válogatott volt.

A rendőrség tagjainak a katonai bíróságok hatáskörébe utalása – a Belügyminisztérium részéről – más kérdések szabályozását is indokolttá tette. Így került sor a **belügyminiszter 215.341/1949. IV.1.a. BM. számú rendeletének kiadására,** amely „ *A rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekményeknek a főkapitányság útján való feljelentése tárgyában”* címet viselte. Ebben az 1949. március 29.-én kelt rendeletben az került szabályozásra, hogy „ *a rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos feljelentést a nyomozati iratokkal együtt, mindenkor a területileg illetékes főkaptánysághoz”* kell felterjeszteni, és majd a főkapitányság teszi meg a feljelentést a katonai ügyészségen.

A népbíróságok megszűnésével szabályozni kellett *a rendőrség tagjai által elkövetett és eddig a népbíróság hatáskörébe tartozott bűncselekményeknek a katonai bíróság hatáskörébe utalását* is. Ez 1949. szeptember hó 6.-val történt meg a 241.582/1949. BM. számú rendelettel. A rendelet meghatározta, hogy a hatálya nem terjed ki az 1944. évi december hó 22. napja előtt elkövetett háborús és népellenes bűntettekre, amelyek a népbíróságok hatáskörébe maradnak. Ugyancsak ott maradnak az 1949. július hó 31. napján, a népbíróságoknál folyamatban lévő ügyek is, ha azokban a népbíróság a tárgyalást még nem is kezdte meg. Minden más ügyet a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre kell áttenni.

Érdekességként kell megemlíteni ***a belügyminiszter 323.189/1949. IV.1.c. számú rendeletét,*** amely „ *A katonai törvényszékek és ügyészségek által megidézett rendőri személyek kiküldetési költségeinek elszámolása tárgyában”* címet viseli. Ebben előírja, hogy „ *a katonai törvényszékek és ügyészségek által tanúként vagy szakértőként, illetve terheltként vagy vádlottként megidézett rendőrségi személyeknek* (beleértendően az ÁVH tagjait is) *az oda történő kirendelése szolgálati utazásnak minősül.”* Ennek következtében a megidézetteket útiköltség-előleggel kell ellátni, és utólag a napidíjat, szállásköltséget, fuvardíjat, el kell számolni, mert ezek az utak a rendelet szerint *szolgálati utazásnak minősülnek.* (Még a terheltek és vádlottak esetében is – nyilván az ártatlanság vélelme alapján.)

Időrendi sorrendben a következő szervezeti változás az **1948. évi LXIII. törvény a katonai igazságügyi szervezet, valamint a katonai bíráskodásban a fellebbvitel módosításáról** szóló törvény volt. Ebben a törvény által életre hívott ***katonai főtörvényszék,*** továbbá ***a katonai főügyészi*** (és vele a – a kifejezetten létre nem hozott, de a feladatok elvégzéséhez szükséges - „katonai főügyészség") jelentette. A törvény hatálybalépéséről szóló honvédelmi-, belügyi- és igazságügy-miniszteri együttes rendelet, az új fellebbviteli katonai bíróság működésének megkezdését, 1949. január 10.-ében határozta meg.

E törvénytervezetnek a megtárgyalására is az Országgyűlés 93. ülésén, 1948. december 16.-án került sor, a Ktbtk. megtárgyalását követően. A javaslat előterjesztője Somogyi Miklós volt.

Röviden ismertette a törvényszöveg szerkezetét, majd kihangsúlyozta, hogy: „ *A javaslatnak két fő rendelkezése van. Egyrészt a demokratikusnak már elismert külön katonai büntetőbíráskodás szervezetét teszi teljessé a fellebbviteli szakaszban, és külön katonai fellebbviteli bíróságként megszervezi a katonai főtörvényszéket …….. Másrészt a katonai büntetőbíráskodások körében a perorvoslatok alapvető reformját tartalmazza a javaslat."*

Dicsérte a jogszabály egyszerűségét, érthetőségét és világos fogalmazását. Végül azzal zárta mondanivalóját, hogy: „ *T. Országgyűlés! A népi demokrácia néphadseregének kialakításával kapcsolatban azért javaslom a törvényjavaslatot változatlan szövegezésben való elfogadásra, mert ez szolgálja hazánk és népünk egységes jogszolgáltatásának biztosítását is."*

A törvényjavaslathoz nem volt hozzászólás, ezért az elnök kérdésére az Országgyűlés a törvénytervezetet megszavazta.

Indokoltnak látszik azonban még utólagosan is néhány szót szólni a törvényről.

A tv. 1.§.-a szerint: „ *A katonai büntetőbíráskodásban fellebbviteli bíróság a katonai főtörvényszék."* A 2.§.-a azt is

világossá teszi, hogy a katonai főtörvényszék lép a korábbi *legfelsőbb honvéd törvényszék, illetőleg a Kúria honvédbírósági fellebbviteli tanácsa helyébe.*

Mindez azt jelentette, hogy az első fokon eljáró katonai törvényszékek ítéletei ellen csak a főtörvényszékhez lehetett fordulni, és onnan nem nyílt további út, egy még magasabban lévő (KÚRIA) bíróság felé. Erre a 3.§.-ban írtak kifejezetten utalnak is.

A változást előíró rendelkezések nem hagytak kétséget a felől, hogy a katonai főtörvényszék, és a katonai törvényszékek a katonai büntetőbíráskodásban járnak el, ahol a hangsúly a katonai kifejezésen van. Ezzel jelzi a jogszabály, hogy a főtörvényszék, mint másodfokú bíróság és az I. fokon eljáró katonai törvényszékek, változatlanul olyan különbíróságok, amelyek jelentős mértékben továbbra is a saját útjukat járják – értelemszerűen megfelelő irányítással.

A törvény 2.§. (1) bekezdése - megerősítendő az előző gondolatot - azt is kimondta, hogy: *„ A katonai főtörvényszék hatásköre és eljárása tekintetében a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912:XXXIII. törvénycikknek (a továbbiakban: Kbp.) valamint az ezt módosító és kiegészítő jogszabályoknak a volt legfelsőbb honvéd törvényszékre vonatkozó rendelkezései irányadók a jelen törvényből folyó eltérésekkel.”*

Miért is volt ezt indokolt külön szóvá tenni?

Azért, mert a törvény létrehozott egy relatíve új, - eddig más formában létezett - katonai igazságügyi szervezetet, a katonai főügyészt, (helyetteseivel és apparátusával: a katonai főügyészséget) és a Kbp. 47.§. harmadik mondatában írtakhoz hasonlóan *(„A honvéd koronaügyész és helyettesei a legfelsőbb honvéd törvényszéktől függetlenek, s a honvédelmi minisztertől vannak alárendelve”,)* a 15.§. (3) bekezdésében kimondta, hogy: *A katonai főügyész és helyettesei a katonai főtörvényszéktől függetlenek s a honvédelmi miniszternek vannak alárendelve.”*

Azt a tényt, hogy mind a katonai törvényszékek, mind a katonai ügyészségek a mindenkori honvédelmi miniszternek voltak - közvetlenül vagy közvetve (valamelyik helyettese révén) -

alárendelve, alátámasztotta, hogy mind a katonai főtörvényszék elnökét, másodelnökét, tanácselnökeit, és ítélőbíráit, (5.§. (6) bek.); továbbá mind a katonai főügyészt, és annak helyetteseit (15.§. (1) és (2) bek.) **a honvédelmi miniszter nevezte ki,** a hadbírák állománycsoportjából.

Ezzel Farkas Mihály honvédelmi miniszter olyan fegyelmező „erő" felett volt jogosult teljhatalmúan rendelkezni, amely egyetlen későbbi honvédelmi miniszternek sem adatott meg.

Van azonban a két szervezet között különbség is. Amíg a katonai főtörvényszék csupán „szakmai" felettese volt az I. fokú katonai törvényszékeknek, addig a törvény egyértelművé tette, (15.§. (4) bek.) hogy: *„A katonai ügyészségek a katonai főügyésznek alá vannak rendelve. Ebből folyóan a katonai főügyész hatásköre különösen kiterjed …"* lényegében bármely ügyben történő utasítás-adásra, és a katonai ügyészségek és katonai büntetőintézetek feletti felügyeletre. (Röviden: mindenre.)

Csupán egy mondattal érdemes utalni arra is, hogy a törvény, csak a *„katonai főügyész"* funkcióját hozta létre, így az őt segítő hadbíró munkatársak mindnyájan az ő helyettesei, azaz *„katonai főügyészhelyettesek"* lettek.

Miután a katonai ügyészi szervezet, így lényegében „önállóvá" vált, ezért kellett rendelkezni a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá rendelt rendőrség (és államvédelmi hatóság) tagjai ellen indított eljárásokban arról is, hogy a katonai főügyész helyettesei között is legyenek olyan személyek is, akiket a honvédelmi miniszter, a belügyminiszterrel egyetértésben nevez ki. (Lásd fentebb.)

A Katonai Főtörvényszék „szakmai" felettesi mivoltát a törvény 3.§.-a határozta meg: *„A katonai főtörvényszék határoz a katonai törvényszékek ítéletei ellen irányuló fellebbezések, továbbá a katonai törvényszékek és katonai ügyészségek egyéb határozatai és rendelkezései ellen irányuló felfolyamodások fölött, és eljár a Kbp.-ban, valamint az ezt módosító és kiegészítő jogszabályokban a legfelsőbb honvéd törvényszék hatáskörébe utalt más ügyekben."*

Bár a törvény csak azt mondta ki, hogy a katonai főtörvényszék székhelye Budapest, ma már tudjuk, hogy a katonai főügyész (katonai főügyészség) sem működött soha a fővároson kívül.

Ami még említést érdemel, hogy mind a katonai főtörvényszék, mind a katonai főügyészség, a HM Igazságügyi Osztálya révén kötődött a honvédelmi miniszterhez.

Bár a hatálybaléptető és átmeneti rendelkezések szerint a „katonai büntetőbíróságok szervezetét, hatáskörét és eljárását" az **1949. évi XI. törvény** *„a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről"* nem érintette, mégis indokolt megemlíteni, mert az ülnökrendszert ez a törvény tette általánossá az egész magyar büntető igazságszolgáltatásban. Ez adta az alapját a katonai igazságszolgáltatásban az igen részletes miniszteri szintű szabályokkal megszervezett ülnökrendszernek is.

Miután a miniszteri rendeletek nem tartalmaztak bevezetőt, ezért érdemes idézni a törvényét, amely az egész gondolatkör elvi alapját adja. (Természetesen a szovjet jog által már kialakított szemléletet vette át.)

„Annak biztosítása végett, hogy a büntető igazságszolgáltatásban a jogi szakképzettség mellett a dolgozó nép meggyőződése és felfogása teljes erővel érvényesülhessen, annak gyakorlatában mind első fokon, mind a fellebbvitel során a hivatásos bíróval együttműködve, a nép jogi képesítéssel nem rendelkező képviselői útján közvetlenül részt vesz. Ennek megvalósítása céljából a törvényhozás a következőket rendeli."

A tv. 23.§. (1) bekezdése félreérthetetlenül kimondta, hogy: „ *A tárgyalást az elnök vezeti, az ülnököket az eljárásban egyébként ugyanazok a jogok illetik, és ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint az ítélőbírót."* Magyarra fordítva, az ülnökrendszer bevezetése alkalmas volt arra is, hogy a megfelelően kiválasztott és delegált ülnökök, bármikor leszavazhatták 2:1 arányban a szakképzett ítélőbíró elképzelését, aki a szavazás eredményét volt köteles kihirdetni, és egyéni véleményét zárt borítékban csatolhatta az ügy anyagához. Gondoljunk csak a katonai bíróságok által meghozott I.

fokú ítéletekre, ahol a *Budapesti Katonai Törvényszék* kizárólagos hatáskörébe utalt ügyekben is, „válogatott" ülnökök látták el a „nép képviseletét".

Bár a II. fokú eljárásokban, az öt tagú tanácsban, 3 hivatásos bíró és „csak" két ülnök vett részt, azért a „nép részvétele" még itt is biztosítva volt, hogy a megszabott keretek között meghozandó jogerős ítéletet a nép ellenőrizni tudja.

(Csak a KÚRIA-n állt 5 hivatásos (elnök + 4 ítélő-) bíróból a tanács, ha „újrafelvétel" ügyében került sor tárgyalásra.)

A törvény részletesen szabályozta az ülnökök kijelölését, nyilvántartását, kirendelését a konkrét ügyben, részvételüket az eljárásban, stb… Ennek részletesebb ismertetése azonban a számunkra, a katonai eljárásban érdekesebb, így erről ott történik említés.

A jelentősebb hatásköri változásokat érintő jogszabályok közül feltétlenül említést érdemel az **1950. évi 5. számú törvényerejű rendelet,** „ *az Államvédelmi Hatóság szervezésével kapcsolatos egyes katonai igazságügyi kérdésekről."*

Előzetesen indokoltnak látszik megemlíteni, hogy 1949. december hó 31-ig, az államvédelmi hatóság, a Belügyminisztérium - és ennek révén a belügyminiszter (Kádár János) - hatálya alá tartozott, és a megnevezése: Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága volt.

A HM átszervezéséhez tartozott az is, hogy 1949 végén a határőrség kivált a honvédség kötelékéből, és előbb a Belügyminisztérium, majd a megalakult Államvédelmi Hatóság alárendeltségébe került.

Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 4.353/1949. (XII.28) MT. számú rendelete 1950. január hó 1-i hatállyal úgy rendelkezett, hogy:

„1.§. (1) A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságából és a Honvéd Határőrségből önálló szerv alakul. A szerv elnevezése: „Államvédelmi Hatóság" (ÁVH)

(2) Az Államvédelmi Hatóság a minisztertanács alá tartozik. A minisztertanács a főfelügyelet jogát a minisztertanács egyik tagján keresztül gyakorolja."

A minisztertanácsi rendelet szabályozta, hogy az Államvédelmi Hatóságot, és az alája rendelt szerveket, az Államvédelmi Hatóság vezetője vezeti. A hatóság feladatául a rendelet megszabja, hogy: *„..... felderíti a dolgozó nép ellenségeit, védi és biztosítja a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét""*

Beosztottjait alezredestől felfelé az Elnöki Tanács, alezredestől lefelé az államvédelmi hatóság vezetője nevezi ki.

Külön is kiemeli a rendelet, hogy az állomány, hivatásos, és sorozott beosztottakból áll. Szabályozta az egyenruhaviselést, a sorozott állomány 3 éves időtartamát, a rangjelzéseket, és az állományt más alakulatoktól megkülönböztető jelzéseit.

A minisztertanács egy másik helyen kimondta, hogy az Államvédelmi Hatóság főfelügyeletével Kádár János belügyminisztert bízza meg; vezetőjének pedig Péter Gábor altábornagyot nevezi ki.

Nem mellőzhető annak megemlítése, hogy az 1950. március hó 1-vel megjelent 1950. évi 5. számú törvényerejű rendelet megerősítette, hogy az Államvédelmi Hatóság tagjaira továbbra is a katonai büntetőtörvénykönyv és a katonai büntetőeljárás szabályai vonatkoznak.

A változásokat tovább részletezte a **1401/igü.–1950. sz. körrendelet**, *„Az Államvédelmi Hatóság szervezésével kapcsolatos egyes katonai igazságügyi kérdésekről",* amely rendelkezett arról, hogy az Államvédelmi Hatóság vezetője – a honvédelmi miniszterrel egyetértésben, a hatóság, bírói képesítésű egy vagy több tagját a katonai ügyészségekhez kirendeli. Egyikük a katonai ügyészség vezetőjének helyetteseként jár el. (3.§. (1) bek.) A bírósági tárgyalásokra – ha az áv. hatóság emberei ellen folyik az eljárás – az ülnököket is az áv. hatóság tagjai közül kell kirendelni. Szabályozta még az ülnökök összetételét, ha az áv. hatóság tagja

másokkal együtt kerül a törvényszék elé, és még más kérdéseket. Előírta még, hogy a büntetőjogszabályok alkalmazása szempontjából ki értendő katonai parancsnokság alatt.

Úgy tűnik, hogy Farkas Mihály vezds. honvédelmi miniszter azonban nem volt elégedett azzal, hogy az Elnöki Tanács Kádár János belügyminisztert jelölte ki az átszervezett államvédelmi hatóság főfelügyeletével. Ismeretes, hogy Kádár János a hazai kommunista mozgalom egyik vezetője volt, és mint ilyen feltehetően nehezebben volt utasítható, mint mások, akiket már a Rákosi-Gerő-Farkas trió helyezett magasabb beosztásba.

Az Elnöki Tanács ezért az 1950. június hó 23. napján kelt elhatározásával, - nyilvánvalóan megfelelő kezdeményezésre - felmentette Kádár Jánost a belügyminiszteri tiszte alól, és helyére dr. Zöld Sándor korábbi belügyminisztériumi államtitkárt nevezte ki miniszterré. Hogy az intézkedés szépnek hasson, Kádár János a felmentésével egy időben megkapta a Magyar Munka Érdemrend arany fokozatát, valamint az azzal járó 5.000.-Ft pénzjutalmat. Farkas Mihály hatalma a fegyveres erők és testületek felett, így megkérdőjelezhetetlenné vált. (Csupán kuriózumként érdemes megemlíteni, hogy: *„A rendőrség szervezetéről”* szóló, - 1950. november 11.-én kelt – 5000/1950. BM. számú rendeletet, Farkas Mihály vezds. honvédelmi miniszter írta alá, *a belügyminiszter helyett*)

A hatásköri és részben az illetékességi szabályok változása körébe tartozik még az Elnöki Tanácsnak **az 1950. évi 6. számú törvényerejű rendelete** is, amely: *„A letartóztatóintézeti alkalmazottaknak a katonai büntető jogszabályok hatálya alá helyezéséről”* szólt. (A tvr. 1950. évi március hó 15. napján lépett hatályba.)

Annak érdekében, hogy valamennyi fegyveres testület a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá kerüljön, sor került a büntetés-végrehajtás állományának is a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá terelésére. A tvr. a 2.§. (1) bekezdésében kimondta, hogy a „ *katonai büntetőtörvények alkalmazása szempontjából a letartóztatóintézeti alkalmazottak a katonákkal esnek egy tekintet alá.”* A (2) bekezdés világossá tette, hogy: „ *A katonai*

büntetőjogszabályokban szereplő „katonai”, „hadi”, „honvéd” (honvédség, honvédségi) szavak helyett a „letartóztatóintézet” szót kell a jelen törvényerejű rendelet alkalmazásában érteni.”

A tvr. szabályozta a fegyveres testület specialitása szempontjából azokat az eltérő rendelkezéseket, amelyeket az ellenük indult büntetőeljárásban alkalmazni kell. Érdekességként kell megemlíteni, hogy ekkor még a tvr. úgy rendelkezett, hogy: „ *A letartóztatóintézeti alkalmazott által elkövetett bűncselekmények esetében a nyomozás során rendszerint az államügyészség, illetőleg a rendőri hatóságok és közegek járnak el.”* A bírósági fórum azonban már a katonai törvényszék volt.

Kimondta a tvr. hogy: *„ A katonai büntető jogszabályok alkalmazása szempontjából katonai parancsnokság alatt az országos büntetőintézet tekintetében annak vezetőjét, a járásbírósági és a megyei bírósági fogház tekintetében pedig az államügyészség elnökét kell érteni.”*

Miután a letartóztatóintézeti alkalmazottak feladata, szolgálatellátása, belső szervezete, állományviszonya több vonatkozásban is eltért a honvédség szabályaitól, ezért hosszan és részletesen kellett szabályozni az eltérések miatti eljárások különbözőségét. Ekkor már sok olyan variációt is figyelembe kellett venni a bírósági eljárások ülnöki kirendeléseinél, amely a „vegyes” elkövetők esetében szabályozta, hogy mikor kell katonai, mikor bv. ülnököket kirendelni, ha a bv. alkalmazott rendőrrel, katonával, államvédelmi hatóság tagjával együtt követ el bűncselekményt.

A tvr. úgy rendelkezett, hogy a végrehajtásáról a honvédelmi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértve gondoskodik, ezért meg is jelent a 1270/1950. (III.18.) HM rendelet, amely a részleteket szabályozta. Ma már csak a rendelet egyes fejezeteit érdemes megemlíteni, amelyek utalnak a szabályozott kérdésekre.

- *A letartóztatóintézeti tisztek közül kijelölendő ülnökök névjegyzékének összeállítása és kiegészítése.*
- *Az ülnökök esetenkénti kijelölése.*

- A katonai törvényszékek területi illetékessége.

- Bírósági és ügyészségi határozatok tartalma, valamint közlésük.

- Vétségek és kihágások megtorlása fegyelmi (fegyelmező) jogkörben.

A Tvr. végrehajtásáról rendelkező 1270/1950. (III.18.) HM sz. rendelet 8.§.-a határozza meg a *katonai törvényszékek területi illetékességét.* E szerint:

- a budapesti katonai törvényszék illetékessége Pest, Komárom, Fejér, és Nógrád megye,
- a pécsi katonai törvényszék illetékessége Győr, Sopron, Vas, Veszprém, Zala, Somogy, Baranya és Tolna megye,
- a szegedi katonai törvényszék illetékessége Bács-Kiskun, Csongrád, Békés és Szolnok megye,
- a debreceni katonai törvényszék illetékessége pedig. Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén megyék területére terjed ki.

A katonai ügyészségek illetékessége igazodott a törvényszékek illetékességéhez.

A katonai törvényszékek területi illetékességét szabályozó fentebb ismertetett felosztás, alig három hónappal később már megváltozott. A 2800-igü./1950. (VI.16.) HM rendelet ugyanis ezt úgy változtatta meg, hogy: *„1.§.(1) bek. A budapesti katonai törvényszék illetékessége valamennyi katonai büntetőbíráskodás hatálya alatt álló személy tekintetében Komárom, Fejér, Győr-Sopron és Veszprém megyék területére is kiterjed.”* A rendelet azt is kimondta, hogy minden ezzel ellentétes szabályozás hatályát veszti.

Ezzel a pécsi katonai törvényszék munkaterhében történt változás, hiszen – eltérően a felsorolástól, lényegében csak két megye – Győr-Sopron és Veszprém megye - került át a Budapesti Katonai Törvényszék hatálya alá.

****

Az ismertetett törvényi rendelkezéseken túl azonban, egyéb törvényi hatályú – törvényerejű rendeletek – is keletkeztek, amelyek közvetlen vagy közvetett formában, nem alapvetően, de jelentősebb vagy kevésbé jelentős mértékben, befolyásolták a katonai igazságügyi szervezetet, vagy annak hatáskörét. A fontossági sorrendtől függetlenül, számozási sorrendjükben ezek közül az 1949-1950-es két évben, alábbiak érdemelnek kiemelést.

Utólag áttekintve e törvényerejű rendeleteket, úgy tűnik, mintha a politikai hatalom egyes fontos kérdéseket nem kívánt volna már az Országgyűlés elé vinni – elkerülendő az esetleges nemkívánatos ellenzéki észrevételeket, hanem - a teljesen befolyása alatt álló - Elnöki Tanácsra ruházta át a meghozandó intézkedéseket, ahol lényegében semmiféle ellenállásra nem kellett már számítania.

Az 1949. évi 9. számú törvényerejű rendelet, „ az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában.” *(1949. október 24.)*

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya az elfogadását követően, nem minden részében lépett életbe. Az Alkotmányban, az igazságszolgáltatással kapcsolatban megfogalmazott elképzelések nem realizálódtak azonnal, ezért az igazságszolgáltatás szervezetét és működését sok kérdésben szabályozni kellett. Ezért került sor az – 1949. október hó 26.-án kihirdetett - fenti számú tvr. megalkotására, amely bevezetőjében ki is mondja, hogy: *„Addig is, amíg az igazságügyi szervezet az Alkotmánynak megfelelően átszerveződik, a szükséges átmeneti rendelkezéseket a jelen törvényerejű rendelet értelmében kell végrehajtani.”*

A tvr. szerint: *„Mindaddig, amíg a bírói tisztségek választás útján való betöltésének módja…… szabályozást nem nyer, úgy szintén mindaddig, amíg a legfőbb ügyész kinevezési jogkör gyakorlásának módját…… a törvény tételesen nem szabályozza:…”*

- a Legfelsőbb Bíróság elnökét, másodelnökét és bíráit, valamint a felsőbíróságok elnökeit, továbbá a legfőbb államügyészt és főállamügyészeket az Elnöki Tanács;

- a felsőbíróságok másodelnökeit és bíráit, a megyei bíróságok és járásbíróságok elnökeit a legfőbb államügyész helyetteseit és főállamügyészeket a minisztertanács;

- a többi bírót és ügyészt pedig az igazságügyminiszter nevezi ki.

A tvr. 9.§.-a azt is szabályozta, hogy: *„Az ügyészségeknél a fogalmazói tennivalók ellátására ügyészségi aljegyzői, jegyzői és titkári állások rendszeresítettnek….."*

Ehhez kapcsolódott az 1949. október 31.-én megjelent 88.000/1949. (226) IM. számú rendelet, amely a bíróságok új elnevezését határozta meg. Azt is előírta, hogy a bíróságok pecsétjei a jövőben mit tartalmazzanak, és főképpen: *„Valamennyi bíróság pecsétjén a Magyar Népköztársaság címerét kell alkalmazni."*

Egy másik igazságügy miniszteri rendelet (59.000/1949. IM.) azt is előírta, hogy a bíróságok a bírói hatalmat, a Népköztársaság nevében gyakorolják, ezért ítéleteiket a: *„Népköztársaság nevében"* hozzák. (Ugyanezt szabályozta a katonai bíróságokra vonatkozóan a honvédelmi miniszter 300.570/1949. (182) HM számú rendelete.)

Mindennek a megemlítése csak azért bír jelentőséggel, mert ismeretes, hogy a mind a bíróságokra, mind az ügyészségekre vonatkozó részletes jogszabály csak 1953-ban született meg.

Mindez azonban a katonai igazságszolgáltatás megváltoztatott szervezetében másképpen volt. Ott a kinevezési jogkört - Farkas Mihály - honvédelmi miniszter gyakorolta egyedül.

A tvr. még egy sor más rendelkezést is tartalmazott, ami a bírák eskü szövegére, a Legfelsőbb Bíróság elvi iránymutatásaira, a bírák végelbánás alá vonására, és az ügyészségeknél a fogalmazói teendők ellátásával foglalkozó jelöltek megnevezésére vonatkozott. A tvr. nem emelte ki a rendelet hatály alól a katonai igazságszolgáltatást, így ez - elvileg - erre is érvényesnek volt tekintendő.

Mindez csak előnyt jelentett a honvédelmi miniszterek, mert így a katonai igazságszolgáltatás felől – lényegében kontroll nélkül - úgy és akkor rendelkezett, amikor azt szükségesnek tartotta. Meg is tette.

Az 1950. évi 9. számú törvényerejű rendelet „ a felszabadulás 5. évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlása tárgyában

A tv-ből ma már inkább a bevezető rész érdemel figyelmet, mert egy adott kor politikai és társadalmi felfogását tükrözi.

„ A Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjének szilárdsága lehetővé teszi, hogy az ország felszabadulásának ötödik évfordulója alkalmából széles körben részesüljenek közkegyelembe olyan elítéltek, akik politikai, gazdasági vagy más, közönséges bűncselekményeket követtek el.

Ezen kívül a Magyar Népköztársaság büntetlen hazatérést kíván biztosítani olyan magyar állampolgárok részére, akik a háborús eseményekkel kapcsolatban távoztak nyugatra, vagy ellenséges hírveréstől megtévesztve, felszabadulás óta hagyták el törvénybe ütköző módon az ország területét, de ma már belátják, hogy boldogulásukat csak hazájukban, a magyar dolgozó nép körében találhatják meg.”

A tvr. ezután tételesen részletezi, hogy kik azok, akik kegyelembe részesülhetnek, és ez a kegyelem milyen mértékű az esetükben. Azt is részletezi a tvr., hogy kik azok, akikre a kegyelem nem terjed ki.

A tvr. 12.§. (1) bekezdése külön is kimondta, hogy a rendeletben meghatározott előfeltételek mellett és az abban megszabott korlátok között a katonai bíráskodás alá tartozó személyekre is kiterjed. A (2) bek. részletesen is meghatározta, hogy a katonai bíróságok által elítéltek mely cselekményeire terjed ki.

A tvr. végrehajtásával kapcsolatban a 83/1950.(III.25.) MT. számú rendelet adott további szabályozást, míg a katonai bíráskodás hatálya alá tartozó személyekre vonatkozóan a HM Igazságügyi Osztálya nem tartotta fontosnak, hogy ezeken túlmenően további végrehajtási utasításokat fűzzön a rendeletekhez. Ehhez csak az igazságügyi miniszter adta ki az 58.500/1950.(IX.29.) IM.. számú rendeletét.

Mindez kiegészült még a 4.210/1950. (X.14.) HM számú rendelettel, amely *a katonai bíráskodás körében a kegyelmi eljárás szabályozása tárgyában* megjelent. A miniszteri rendelet részletesen leírja, hogy a kegyelmi kérvényeket miként és hogyan kell, illetve lehet előerjeszteni, hogyan kerülnek ezek a kérvények a katonai ügyész elé, annak mi a teendője, majd a rendelet lényege, hogy a megfelelő előkészítés után, a kérelmet érdemi elbírálás végett fel kell terjeszteni a honvédelmi miniszternek, aki a kegyelem tárgyában érdemben dönt. A döntésről értesíti a katonai ügyészséget, amely a megfelelő határozat meghozatalát követően, a miniszternek közvetlenül jelentést tesz.

Ez alól az eljárási rend alól, csak a halálbüntetés kiszabása esetén követendő eljárás volt a kivétel. Az esetleges viták elkerülése érdekében a rendelet azt is kimondta, hogy a kegyelmi eljárásra vonatkozó korábbi rendelkezések hatályukat vesztik.

Az 1950. évi 16. számú törvényerejű rendelet a katonai személyek házasságkötésével kapcsolatos egyes rendelkezések tárgyában

A bevezetőben a tvr. megemlíti, hogy a „múltban" a honvédség tagjai csak engedéllyel köthettek házasságot. Ez a tvr. annyiban változtatja meg ezt a gondolatot, hogy: „*.... a Magyar Népköztársaság érdekeinek fokozott védelme céljából időlegesen, csupán a hivatásos tisztek házasságkötését vonja engedélyezési eljárás alá."*

Aki az engedélykérelmet megszegte, az 6 hónapig terjedő fogházzal volt büntethető. A hatalom tudni akarta, - miként feltehetően korábban is - hogy egy házasságkötéssel nem kerül-e

valaki olyan helyzetbe, hogy ezzel „veszélyt” jelenthet a néphatalomra, vagy pontosabban az uralkodó politikai hatalomra. A tvr. azt is kimondta, hogy az engedélyezés szabályait a honvédelmi miniszter állapítja meg. A rendelet értelemszerűen érvényes volt a katonai igazságszolgáltatásban szolgáló tisztekre is.

Bár a dolgozat témája elsősorban a katonai igazságszolgáltatás szervezeti és személyi változásainak – hatásköre kiterjesztésének - bemutatása, nem lehet elmenni szó nélkül a kor egyik olyan jogszabálya mellett, amelyik a katonai büntetőeljárások kiterjesztéséről rendelkezett. Ez pedig *„az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről”* szóló, - 1950. július 12.-én életbe lépett - **1950. évi 26. számú törvényerejű rendelet** volt, amelyet ***nyilvánosan sohasem hirdettek ki.*** Nógrádi Sándor altbgy. honvédelmi miniszterhelyettes körlevele alapján - mint „Szigorúan titkos” okmányt - ki kellett hirdetni az erre külön kijelölt érintettek előtt, és ezt külön jelenteni kellett a Honvédelmi Minisztérium Irodájának. (A későbbiekben megjelent miniszteri parancs szerint, a kihirdetést időszakonként rendszeresen meg kellett ismételni, hogy mindenki jól a fejébe vésse.) A tvr. célja egyértelműen az elrettentés volt mindazok számára, akik a külföldre szökés gondolatával foglalkoztak.

Magyarázat: az 1949. február 15.-én életbe lépett Katonai Büntetőtörvénykönyv (Kbtk.) 40.§.-a szabályozta a **szökés** bűntettét. A 41.§. (1) bek. szerint: a büntetés alapesetben 3, súlyos esetben 5 évig terjedhető börtön; háború esetén pedig 5, illetve 10 évig terjedhető fegyházbüntetés volt. A minősített esetben - amikor valaki az ellenséghez szökik, vagy azt megkísérli - a halálbüntetés is kiszabható volt.

Az 1950. évi 26. sz. tvr. ezt a büntető rendelkezést egészítette ki a speciális ***külföldre szökés*** tényállásával, amelyet a Ktbtk. így nem ismert. A tvr. szerint:

„1.§. (1) bek. A katonai büntetőbíráskodás alá tartozó az a személy (a Néphadsereg, az Államvédelmi Hatóság, az Államrendőrség tagja, letartóztatóintézeti alkalmazott) aki

külföldre szökik, vagy a szökést megkísérli, életfogytig tartó börtönnel büntetendő."

A tvr. 10 évig terjedhető börtönnel rendelte büntetni azt is, aki a szökést bármilyen közreműködésével elősegítette. Ami külön is kiemelést érdemel, az a tvr. 3.§. (1) bekezdése: „ *Az 1.§.-ban meghatározott bűntett tettesének vele egy háztartásban élő, vagy általa eltartott felnőttkorú hozzátartozóját (1950. II. tv. 29.§.) öt évig terjedő börtönnel, ha pedig a hozzátartozó a bűntett elkövetéséről megelőzően tudott és arról a hatóságnak haladéktalanul jelentést nem tett, tíz évig terjedő börtönnel kell büntetni."* Vagyis: a közvetlen hozzátartozókat akkor is be kellett zárni, ha semmiféle vétkes magatartás nem terhelte őket, csupán nem voltak hajlandók feljelenteni a közvetlen hozzátartozójukat, akár tudtak a szökési szándékáról, akár nem.

A legismertebbé vált esete ennek Szűcs Sándor és Kovács Erzsébet ügye. Szűcs Sándor az Újpest labdarúgó csapatának hátvédje volt, rendőr-századosi rendfokozatban. Kovács Erzsébet pedig már abban az időben is ismert táncdalénekesnő. Mindketten külföldre akartak szökni, de elképzelésük idő előtt kiderült. Az eljárás eredményeként Szűcs Sándort a katonai bíróság halálra ítélte, Kovács Erzsébet pedig letöltendő szabadságvesztés büntetést kapott.

Nem mehetünk el szó nélkül Farkas Mihály vezds. honvédelmi miniszter *Szigorúan titkos!* körlevele mellett, amelyet 1950. október 20.-án, valamennyi katonai alakulat (így a katonai törvényszékek, és katonai ügyészségek is) megkaptak az 1950. évi 26. sz. tvr. kihirdetéséről. A körlevél szerint a kihirdetésre kötelezett alakulatoknál a parancsnok vagy helyettese **személyesen** volt köteles az alábbiak szerint:

„….háromhavonként hirdesse ki és tegye oktatás tárgyává a rendeletben foglaltakat, hogy arról az alakulata minden tagja tudomással bírjon. Kihirdetés alkalmával hívja fel a figyelmet a kötelező katonai titoktartásra. A kihirdetéstől függetlenül ki kell hirdetni minden nagyobb létszámváltozás alkalmával. A parancsnokok fektessenek fel egy feljegyzést a kihirdetésekről, amelyben tüntessék fel a jelenlévő és a távollévő létszámot, továbbá

az indokolatlanul távollévőket név szerint. …… „ (Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy az alakulatokhoz több példányban érkezett. A Pécsi Katonai Törvényszék pl. 4 példányt kapott belőle.)

A szomorú, hogy ennek a törvénynek a végrehajtása, - mind a katonai mind a polgári személyek vonatkozásában - a Budapesti Katonai Törvényszék kizárólagos hatáskörébe tartozott, amely ennek - az adott kor elvárásainak megfelelően - eleget is tett. (Utólag persze lehet bírálni, kritizálni, a katonai bíráskodásnak bűnéül felróni, de soha egyetlen kor igazságszolgáltatása sem tudta átlépni a saját árnyékát.)

Az 1950. évi 38. számú törvényerejű rendelet a katonai büntetőbíróságok hatáskörének kiterjesztéséről

Az Elnöki Tanács 1950. októberében meghozott 38. számú törvényerejű rendelete, tovább bővítette a katonai bíráskodás hatálya alá tartozó személyek körét. Ebben kimondta, hogy a katonai büntetőbíráskodás kiterjed arra a polgári személyre is, aki:

„1. a honvédelmi igazgatás körében vagy katonai parancsnokságnál, katonai hatóságnál illetőleg intézetnél, szervnél teljesít szolgálatot”;

és felbujtója, bűnsegédje, bűnpártolója vagy orgazdája a tettesként katona elkövetőnek, vagy elmulasztja feljelentés megtételét a tudomására jutott bűncselekményt elkövető katonával szemben; illetve: a tvr.-ben felsorolt több más olyan esetben is, amikor a polgári személy a honvédelem, illetve a hadviselés érdekeit sérti, vagy veszélyezteti.

A cím annyiban pontosítandó, hogy a tvr. valójában a budapesti katonai törvényszék és a budapesti központi katonai ügyészség hatáskörét bővítette ki azoknak az elkövetőknek a személyével, akik a tvr.-ben konkrétan meghatározott valamely bűncselekményt követték el, függetlenül attól, hogy az elkövető az ország területén hol követte el a bűncselekményt.

Úgy tűnt, hogy ezzel teljessé vált az a kör, - legalább is 1950-es év végéig, - amely a hidegháborús körülmények között a hadseregfejlesztés titkainak megóvása érdekében, a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá helyezett mindenkit, annak érdekében, hogy Farkas Mihály hdstbk. honvédelmi miniszter közvetlenül kapjon információt az ügyekről.

A tvr. rendelkezéseiből kiolvashatóan, Farkas Mihály honvédelmi miniszter a fővárosban működő katonai igazságszolgáltatáson keresztül kívánta rajta tartani a kezét mindazokon az elkövetőként szóba jöhető személyeken, akik akár csak a legkisebb mértékben is veszélyt jelenthettek a hatalomra. Úgy tűnik, hogy a többi igazságügyi hatóságban kevés volt a bizalma, ezért koncentrált mindent Budapesten működő katonai igazságszolgáltatásra.

A katonai büntetőeljárás hatálya alá került fegyveres testületi tagok és polgári személyek létszámának megnövekedésével, értelemszerűen szabályozni kellett a katonai büntetőbíráskodás hatáskörébe tartozó elmebeteg elkövetőkkel szembeni eljárás szabályait is. A honvédelmi miniszter helyett eljáró Nógrádi Sándor altbgy. az 1950. március 15.-én kelt 550/1950. (III.15.) HM számú rendeletében ezt szabályozta.

Ennek lényege, hogy a III. Bn. (50.500/1949. (VI.28.) IM.. számú rendelet) valamint az azt kiegészítő és módosító szabályokat a katonai büntetőbíráskodás körében is megfelelően alkalmazni kell, a rendeletben szabályozott eltérésekkel. Az eltérések lényege, hogy az ideiglenes biztonsági őrizetet a budapesti központi katonai kórház elkülönített részlegében, a véglegeset pedig az Elmebetegek Igazságügyi Biztonsági Intézetében (Bp. X. Kozma utca 13.) kell foganatosítani. Szabályozta a katonai ügyészségek és a katonai törvényszékek ezzel kapcsolatos feladatait.

Az 1950. évi 39. számú törvényerejű rendelet a büntetőtörvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről

– a büntetőtörvénykönyv általános részének hatálybalépése

A tvr.-ben foglaltakhoz, előbb az 1950. évi II. törvényre kell utalni. A tv. a bevezetőjében leírja, hogy: „ *A büntetőtörvénykönyv új általános része annak a gazdasági, társadalmi és politikai átalakulásnak felel meg, amely a felszabadulást követően országunkban végbement s azokat a büntetőjogi alapelveket foglalja törvénybe, amelyek a szocializmus építésének, a társadalmi tulajdon védelmét szolgálják.”*

Egyértelmű és nyilvánvaló, hogy az új Btá. a polgári büntetőbíráskodáshoz adott új általános részt.

A tvr. 1.§.-a ezért külön kihangsúlyozza, hogy: „ *A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (rövidített megjelöléssel: Btá.) – mind a polgári, mind a katonai büntetőbíráskodás körében – az 1951. évi január hó 1. napján lép hatályba.”*

A törvénynek sok kérdést kellet szabályozni, ami meg is történt. A dolgozat szempontjából bennünket a tvr. 40.§. (1) – (3) bekezdése érint, amelynek (1) bekezdése kimondta, hogy: „ *A katonai büntetőbíráskodás körében a Btá. 39.§.-ának csupán a második fordulata nyer alkalmazást.”* (A Btá. 39.§.-a a közügyektől eltiltást szabályozta, és az első fordulat kötelező alkalmazásához képest azt mondta ki, hogy: „ *... ha az eset összes körülményeit figyelembe véve, az elkövető a közügyekben való részvételre méltatlannak mutatkozik.”)*

A (2) bek. szerint: „ *A Ktbtk. 122.§.-ban szabályozott állásvesztés alkalmazásának a katonai büntetőbíráskodás körében továbbra is helye van.”*

A (3) bekezdés pedig azt szabályozta, hogy a polgári és katonai bírósági ítéletek összbüntetésbe foglalása esetén a katonai bíróság jár el.

A hadsereg intenzív fejlesztése, a sok képzetlen vagy alulképzett fiatal behívása a néphadseregbe, olyan problémákat is felvetett, amelyek a büntető vagy fegyelmi eljárásokon túl más irányú megoldást is felvetettek.

Ezek közé sorolható a Politikai Főcsoportfőnökség 1950. …-ben kiadott 03282/Pol.Fcsfség.-1950. sz. „Titkos" kör-rendelete: *„Rendelet a szökések megelőzésére irányuló politikai munkára."* A körlevél bevezető mondata szerint: *„Az ősszel bevonult újonc bajtársak mind nagyobb része jó munkájának eredményeképpen már kimenőt, vagy eltávozást kap. Nagy általánosságban a bajtársak a kimenőikről pontosan, az előírt időben visszaérkeznek, de az eddigi ellenőrzések és a pol. ti. bts-ak jelentései már rámutatnak arra, hogy egyes esetekben nagyobb késések is előfordulnak."*

A körrendelet ezután értékeli, hogy azoknál az alaklatoknál, ahol ilyen késések rendszeresen előfordulnak, ott elsősorban a pártpolitikai munka nem megfelelő. Felületes az emberekkel való törődés, a róluk való gondoskodás, a vezetők nem veszik észre az egységek rossz hangulatát. Az egységeknél a fenyítő hatalom gyakorlása is helytelenül működött, a honvédek féltek a parancsnokaiktól és a politikai tisztjeiktől. Utal a rendelet a honvédelmi miniszter bajtárs korábban e témában kiadott elvi iránymutatásaira, a megvalósítandó feladatokra, és azok be nem tartásának hiányosságaira. (Amúgy meglehetősen rossz kép alakul ki a sorok között olvasva a hadsereg fegyelmi állapotáról.)

Végezetül sok általánosság közepette ad újabb „iránymutatást", hogy mit kell tenni a szökések további megakadályozására. A kör-rendelethez csatoltak egy mellékletet a *raj- és szakaszmegbízottak részére,* amelyik azt a címet viseli, hogy „*A szökevény – hazaáruló*!" A melléklet előbb utal a szökések okaira, a sok, bevonulással otthon hagyott problémára, a fiatalok komolytalanságára, akik még nagyon szeretik a könnyelmű szórakozásokat, az első kIM.enővel történő felelőtlen

felszabadultságot, és elfelejtkeznek az Alkotmányban és Szolg. Szab.-ban előírt kötelezettségeikről. Végkövetkeztetés: mindezen csak a magasabb szintű politikai nevelés tud, és kell, hogy segítsen.

Egy másik gondolat azzal foglalkozik, hogy a Politikai Főcsoportfőnökség 1949. decemberében kiadott rendelete előírta a Tiszti Becsületügyi Bíróságok megalakításának kötelezettségét. Ez az újabb, 1950. december 21.-én kiadott – 03929/Pol.Fcsfség. – 1950. sz. körrendelet visszautal a bevezetőjében arra, hogy ezt számos alakulatnál, még „*nem hajtották végre*." Fejmosást követően utasítja az alaklatok parancsnokait, hogy a Tiszti Becsületügyi Bíróságokat haladéktalanul alakítsák meg, és erről egy T. jelzéssel tegyen jelentést.

Itt kerülhet megemlítésre, hogy a Szegedi Katonai Törvényszék parancsnoka 1950. december hó 7.-én jelenti a Személyügyi Főcsoportfőnökség Tiszti Osztályának, hogy Keleti László ht. fhdgy. politikai tiszt személyi adatlapját nem tudja felterjeszteni, mert őt november 9.-én a Politikai Főcsoportfőnökség. a beosztásából azonnali hatállyal felfüggesztette, és szabadságolta. Azóta nem tud róla semmit.

A 0322/Pol.Fcsfség. I.-1950. sz. körrendelete *„A Néphadseregben előfordult öngyilkosságok tbn."*-el foglalkozik. Megállapítja, hogy az utóbbi időben öngyilkosságok fordultak elő a Néphadseregben. A politikai tisztek ezekkel csak az öngyilkosságok után foglalkoztak, amikor is olyan megállapításokat tettek, amelyből kitűnik, hogy ezeket az okokat már korábban is fel kellett volna ismerniük. Meg is dorgálja ezért a pol. tiszteket, amiért a káderekkel nem foglalkoznak többet. Következtetésként megállapítja, hogy az öngyilkoság – gyávaság, amely gerinctelenséget mutat és teljesen méltatlan a néphadsereg tagjához. Leszögezi, hogy: „*A Párt és a Politikai Főcsoportfőnök mindenkinek segítségére van."* Tudnak a hozzájuk fordulóknak kiutat mutatni. Ehhez azonban azt kell elérni, hogy az öngyilkosságot elkövetni szándékozók bizalommal forduljanak a Párthoz. Ennek elérése a politikai tisztek feladata.

Összességében úgy tűnik, hogy az 1950-es esztendőben a katonai igazságszolgáltatásra kevesebb figyelem hárult már, mint

az előző évben. A Honvédségi Közlönyökből – és más, főcsoport- vagy csoportfőnökségi körlevelekből és instrukciókból - megállapíthatóan, ebben az időszakban a hadseregfejlesztés a csapatokra koncentrált, és az azokkal kapcsolatos szabályozásokat, rendelkezéseket adták ki, ill. jelentették meg.

A katonai igazságszolgáltatás bővülését – az ismertetett rendelkezéseken túl – a személyi rendelkezésekben megjelenő, felvételek, kinevezések, előléptetések, kitüntetések jelentik. A katonai igazságügyi szervezet változásával kapcsolatban egyetlen új rendelkezés sem született.

****

Az 1949-1950-es két évben, változatlanul nagyon kevés cikk jelent meg, amelyet hadbírók vagy katonai ügyészek írtak. Éppen ezért tartom indokoltnak legalább azt a kettőt megemlíteni, amely a HONVÉD (katonai folyóirat) 1950. évi 4. valamint 6-7. számában jelent meg.

A 4. számban dr. Soós Károly hb. alez. írt cikket: „ *A katonai igazságszolgáltatás, mint a fegyelem megszilárdításának eszköze.”* A cikk a kor stílusában - az elvárásoknak megfelelően gyakran idézve Sztálin mondásait és a diadalmas Szovjet Hadsereg példamutatását – inkább propaganda irat, mintsem egy elvi, tudományos írás. Ami miatt készült, azt viszont érdemes idézi, mert rámutat a korabeli parancsnoki tevékenység felelősségvállalásának hiányosságára.

„….. Először is ne tartóztassuk le alárendeltjeinket minden kis fegyelemsértésért és ne vegyünk fel azonnal tényvázlatot. Ugyanis sok parancsnok azzal hárítja el a felelősséget magáról, hogy jelentéktelen esetekben is tényvázlatot vesz fel és azt az ügyészségnek küldi meg, miáltal áthárítja a felelősséget. Ez nem helyes eljárás, mert sok esetben egyrészt az azonnal alkalmazott helyes fenyítésnek nagyobb a nevelő hatása, másrészt a csekélyebb súlyú fegyelemsértést elkövető személyt azáltal, hogy ügyét az ügyészségnek adjuk át, súlyosabb eljárásnak tesszük ki, mint ahogy azt megérdemelné……. „

A cikk magyarázza még a Fegyelmi Szabályzat 2.§-ának 9. pontját, amely lehetővé teszi, hogy a csekélyebb súlyú ügyekben a magasabb parancsnok a katonai ügyészi vélemény alapján dönthet a fenyítés kiszabásáról, vagy át is adhatja az ügyet a katonai bíróságnak. Utal még a Ktbtk. általános indokolásában írtakra, mely szerint: *„A katonai büntetőtörvénykönyv természetéből logikusan következik, hogy alapgondolata csak az lehet: a fegyveres erőknél elengedhetetlenül szükséges fegyelmet minél hathatósabban biztosítani.”*

A 6-7. számban dr. Jávor Iván hb. ezds. írt cikket: *„Harc az imperializmus ügynökei ellen a népi demokrácia országaiban”.*

A cikk bevezetőjében utal arra, hogy a Szovjetunió II. világháborús győzelme, a szocialista országok megalakulása, és a népi demokráciák létrejötte azonnal kiváltotta az akkor még pártokba tömörült hazai imperialisták legális és illegális támogatását. Fő törekvésük az volt, hogy „ *ezek a pártok a hatalom egyedüli birtokosaivá váljanak, és kiszorítsák a kormányból, a hatalomból a nép érdekeit képviselő Kommunista Pártot.*

Magyarországon a Nagy Ferencék által vezetett Kisgazda Párt, majd Pfeiffer és Sulyok, Barankovics és Slachta pártjai, Romániában Maniu parasztpártja, Lengyelországan Mikolajczyk parasztpártja, Csehszlovákiában a nemzetiszocialista párt volt a reakció gyűjtőhelye.”

Miután ezek a pártok nem érték el kívánt eredményt, „ *a tömegek kiábrándultak belőlük, …… a jobboldali pártok szétverése után a jobboldali vezetés alatt álló szociáldemokrata pártok lettek Imperialista ügynökök által leginkább előtérbe tolt eszközök.”*

Ezután azt fejtegeti, hogy mi volt ezekkel a pártokkal az imperialisták célja, milyen megmaradt tömegbázisban próbálták meg kifejteni a tevékenységüket. Megemlíti elsősorban az egyházakat, és Magyarországon Mindszenthy és társai ügyét. Ismertetése szerint „ *Megszűnt a harcnak az a formája, hogy az imperialista ügynökök nyíltan hangoztatták célkitűzéseiket, hanem most már leplezetten, a tömegek előtt igazi szándékaikat elrejtve igyekeztek aljas célkitűzéseiket megvalósítani.”* Ismerteti, hogy

mindezek a szándékok és célok hogyan derültek ki a Peyer és társai ellen, a Mindszenthy és társai ellen folyt ügyekben. „ *Templomok és szószékek, körmenetek és kegyhelyek nyílt ellenforradalmi agitációs központokká váltak, ahol megpróbálták a fejlődést megállítani, és a tömegeket vallásosságukon keresztül szembe fordítani a népi demokráciákkal."*

Utal arra is, hogy az imperialista államok – elsősorban az USA – követségei hogyan adták meg mindehhez a támogatásukat. Hivatkozik arra, hogy az imperialista kémszervezetek (amerikai, angol, francia) miként igyekeztek beépülni a kommunista pártba és más szervezetekbe. Példaként említi az „Operation X" fedőnevű akciót; Magyarországon a Rajk – Szőnyi – Pálffy bandáját, Bulgáriában Kosztovnak, Albániában Kocsi Dodzenak a tevékenységét. „ *A kommunista pártok éberségén és elsősorban a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának tapasztalatain múlott e csoportok felszámolása, és az imperialista ügynökök működésének leleplezése. ……. A népi demokráciák fejlődése során az osztályharc élesedik, de ez a folyamat együtt jár a dolgozók szocialista öntudatának fejlődésével is azért az osztályharc élesedése közben egyre nagyobb tömegek leplezik le a kártevők munkáját."* (Kétszer is hivatkozik közben Rákosi elvtárs bölcs mondásaira és iránymutatására.)

Nem kerülhette meg, hogy ne hivatkozzon arra, hogy Jugoszláviát miként sikerült az imperialista ügynökök segítségével (Titó, Kardelj, Rankovics és egyéb árulókkal) a népi demokráciák táborából ideiglenesen kiszakítani. Részletesen fejtegeti, hogy a népi demokráciákban az imperialista követségek alkalmazottainak közreműködésével miként alakultak ki valóságos kémközpontok, amelyek ellenséges tevékenységet folytattak. De ezeket mind leleplezték.

A cikke végén levonja a következtetéseit: „ *A külföldi imperialista ügynökökkel szemben a harcot a legélesebben, a legkövetkezeteseben véghez kell vinni. Le kell őket lepleznünk, meg kell őket semmisítenünk, mert fejlődésünk kerékkötői, akadályozói. Az imperialista ügynökökkel szemben semmi kíméletnek nincsen helye. Szocializmust építeni, békénket megvédeni, népünket*

szabaddá és boldoggá tenni csak úgy tudjuk, ha az ügynököket kemény kézzel megsemmisítjük."

****

Bár a jelentőségük – a fentebb ismertetett rendeletekhez képest – kisebb, még sem lehet elmenni szó nélkül azok mellett a rendeletek mellett sem, amelyek meghozatala a jogszabályi változások miatt indokolt volt. Ide sorolhatók:

- 4100 – 2339/Elnökség – 1949. számú körrendelet: a *„BAJTÁRS" szó használatának kiterjesztése;"*
- 4100 – 32.800/Elnökség – 1949. sz. körrendelet: *„Honvédségi eskü letétele."*
- 4100 – 6443/Elnökség – 1949. számú körrendelet: a *„Tiszthelyettesekkel szemben kiszabható fenyítések módosítása;"*
- 4212 – 7547/eln. igü. - 1949. sz. körrendelet: a *„A Ktbtk-nak és a Kbpn-nek a rendőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása;"*
- 4212 – 16.034/eln. igü. – 1949. sz. körrendelet; az *„Egyes katonai büntetőbírósági ítéleteknek a kerületi Rendőrfőkapitánysággal való közlése;"*
- 4.757 – 15.013/eln. szü. 5. – 1949. sz. körrendelet: *„A közszolgálati alkalmazottak engedély nélküli távolléte esetében követendő eljárás szabályozása;"*
- 4.211 – 300.351/eln. igü. – 1949. sz. körrendelet: *„A pénzbüntetésre és a pénzbírságra vonatkozó rendelkezése újabb módosítása tárgyában kiadott 4.143/1949. (144) Korm. sz. rendeletnek a katonai büntetőbíráskodás körében való végrehajtása."*
- 300.450/eln. igü. – 1949. sz. körrendelet: *„A tényleges katonák által elkövetett és eddig a népbíróság hatáskörébe tartozó egyes bűncselekményeknek a katonai bíróságok hatáskörébe utalása."*

Mindezek, - és az ezeken felül kiadott belügyminiszteri és honvédelmi miniszteri rendeletek, utasítások és körlevelek, - azt mutatják egyrészt: hogy a belügyminisztérium nem csak igen komolyan vette a rendőrség tagjainak a katonai bíráskodás hatálya alá kerülését, hanem igyekezett is mindent megtenni annak

érdekében, hogy ez zökkenőmentesen történjen, ugyanakkor viszont megmaradjon minden joga ahhoz, hogy az állomány tagjaival kapcsolatos eljárások minden mozzanatáról kellően tájékozott legyen. Ugyanakkor a honvédelmi miniszter is mindent megtett annak érdekében, hogy a katonai igazságszolgáltatásban meghozott rendelkezések, kiterjedjenek minden lényeges kérdésre, és maradéktalanul szolgálják azt a célt, amit a miniszter elvárt tőle.

****

A katonai igazságszolgáltatásnak is „szerves része" a védők részétele mind a nyomozásban, mind a törvényszéki tárgyalásokon. Nélkülük ugyanis az igazságszolgáltatás nem működhet. Ők a bíró és az ügyész mellett a „harmadik láb", amelyik a törvényes működéshez kell. Indokolt ezért néhány szóval a védőkről ebben a dolgozatban is megemlékezni.

Az 1950. évi 20. számú törvényerejű rendelet a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról

Előzményként megemlítendő a **4031/1949. (V.14.) Korm. rendelet,** amely *„A honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása tárgyában kibocsátott 12.080/1945. (XII. 28.) ME rendelet kiegészítése tárgyában"* címet viselte.

Ez a Korm. rendelet visszautal a 12.080/1945. ME. rendeletre és annak a kiegészítéseképpen írja, hogy: „ *Ha a bűnvádi eljárás a katonai igazságügyi hatóság előtt az 1948:XLVII. tc. 1. §.-ában, vagy az 1940:XVIII. tc. 11. §.-ának 2. pontjában felsorolt bűncselekmények valamelyike miatt van folyamatban, védőként csak olyan ügyvéd járhat el, akit a honvédelmi miniszter az e végből összeállított lajstromba bejegyzett, vagy akit a katonai törvényszék vezetője, illetőleg a katonai főtörvényszék elnöke védőül kirendelt."* (A rendelet felhatalmazta még a honvédelmi minisztert a lajstrom összeállítására és vezetésére.)

Azzal, hogy a két legfontosabb vezető kezében tette le a kirendelhető ügyvédek személyét, azt is jelentette, hogy olyan

vezetőket lehetett csak kinevezni, akik biztosan nem követtek el hibát a kirendelések esetén.

A fentebb említett tvr. tovább szigorította a katonai bíróságok előtt folyó ügyekben, a védőként részt vehető – már egyébként is lajstromozást igénylő – személyeket. Az 1.§. (1) bekezdés kimondta, hogy: „ *E lajstromba bejegyzett ügyvédek és nem tényleges állományú hadbírák sem járhatnak el azokban az ügyekben, amelyekben a bűnvádi eljárás az 1948. évi XLVII. tv. 1.§.-ában* (azaz: a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenség) *vagy az 1940. évi XVIII. tv. 11.§.-ának 2. pontjában felsorolt bűncselekmények valamelyike miatt van folyamatban."* (Az 1940. évi XVIII. tc. „ *a magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről"* szólt. A 11.§. szerint: „*5 évig terjedhető börtönnel volt büntethető, aki idegen állam érdekében az ország területén* …….. 2.pont: *idegen állam katonai titkának kikémlelésével foglalkozik, erre mással szövetkezik, e célra szervezetet vagy berendezést létesít, vagy működésében támogat, vagy e cselekményekre mást felhív;"*)

Ezekben az ügyekben folyó eljárásokban, csak egy további ***külön lajstromba*** felvett – ugyancsak a honvédelmi miniszter által összeállított és vezetett – személyek voltak jogosultak védői feladatokat ellátni. (A konkrét ügyekből megállapítható, hogy alig néhány ügyvéd volt, aki a legsúlyosabb ilyen tárgyú – és az ezzel kapcsolatba hozható koncepciós ügyekben - védőként eljárhatott. A nevek ismétlődése erősen szembetűnő.)

Minden ügyvéd nevének felsorolása nem témája ennek a dolgozatnak, de azért a leggyakrabban előforduló védők neve (mind az első, mind a második lajstromban; és mind az I. fokú mind a II. fokú eljárásban) – úgy vélem – mégis csak említést érdemel. (Ugyancsak a dolgozat tárgyára hivatkozva elsősorban a volt hadbírók nevét tartottam fontosnak, mert nekik ez a „kollegialitást" és – nem mellőzhetően ebben a korban - a „megélhetést" is jelentette.) Amit, az általam áttekintett konkrét ügyekből következtetésként le tudtam vonni: a „második" lajstromba a volt hadbírákkal – mint védőkkel – nem találkoztam. Azokban az ügyekben szinte kivétel nélkül „polgári" ügyvédek jártak el, akik erre külön engedélyt kaptak.

Mind ettől eltekintve az „első” lajstromban szereplő, és védőként eljárni jogosult volt hadbírók felsorolását indokoltnak tartom azzal a kiegészítéssel, hogy ők csak a Budapesti Katonai Törvényszék és Ügyészség előtti eljárásokban működtek közre. A három területi katonai igazságügyi szervnél további volt hadbírák nevével lehetett találkozni.

- dr. Sillay Aladár nyá. hb. vőrgy.; dr. Hesztera Aladár nyá. hb. ezds.; dr. Éltető Sándor nyá. hb. ezds.; dr. Sárdi Károly nyá. hb. ezds.; dr. Szilványi Károly nyá. hb. ezds.; dr. Matláry Béla nyá. hb. alez.; dr. Nyitrai Ferenc nyá. hb. alez.; dr. Gruber György. nyá. hb. őrgy.; dr. Ulrich Sándor nyá. h. őrgy.; dr. Csány Ferenc nyá. hb. szds.; dr. Damjanovich Miklós nyá. hb. szds.; dr. Gálfi Ferenc nyá. hb. szds.; dr. Németh Pál szkv. hb. szds.; dr. Rónai Jenő nyá. hb. szds.; dr. Halász Ödön nyá. hb. fhdgy.; dr. Németh IM.re nyá. hb. fhdgy.; + néhány további olyan ügyvéd, akik korábban nem szolgáltak a katonai igazságszolgáltatásban.

Amit már csak saját emlékezetemből tudok leírni még: az 1960-as és 1970-es években is „rangot” jelentett az ügyvédek körében, hogy ők „katonai védők” is.

A HADBÍRÓI ÉS IGAZSÁGÜGYI ALKALMAZOTTAK UTÁNPÓTLÁSÁNAK, ÉS KÉPZÉSÉNEK BIZTOSÍTÁSA

A katonai büntető igazságszolgáltatás sok évtizeden át tartó függetlensége a polgári igazságszolgáltatástól, mindig is szükségessé tette, hogy a külön személyi feltételekről is folyamatosan gondoskodni kellett. Ezt bizonyítják azok a honvédelmi miniszteri rendeletek, amelyek mindig is tettek annak érdekében, hogy a hadbírói utánpótlás folyamatos, és megfelelően szakképzett legyen. Ennek biztosítására folyamatosan jelentek meg azok a rendelkezések, amelyek a hadbíróvá váláshoz szükséges katonai jogi szakvizsga letételét szabályozták. Korábban már szó volt a honvédelmi miniszter 1947. április 16.-án kelt 6.300/eln. igü. rendeletéről, amely a jogi szakvizsga letételének szervezeti és jogi feltételeit részletesen szabályozta. Ennek minden feltételét - érthetően - a honvéd hadbírói tisztikar főnökének (egyben a HM Igazságügyi Osztály vezetője) kezébe tette le a miniszter a hivatkozott rendeletében.

A katonai igazságszolgáltatás szervezetében és működésében 1949. január hó 1-vel életbe lépett jelentős jogszabályváltozások azonban indokolttá tették az utánpótlás szabályozásának felülbírálatát.

Az 1949-1950-es két évben történtek nem érthetők meg, ha nem abból indulunk ki, ami a két munkáspárt 1948. júniusában történt egyesülését követően, a Magyar Dolgozók Pártja – mint a politikai hatalom új pártja – megszabott az ország további sorsát illetően. A két párt egyesülési kongresszusát (1948. június 12-14) lezáró határozattal egy időben, még ugyanazon a két napon, elkészült a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozata is, amely: *„….a népi demokrácia politikai és gazdasági megszilárdítása, a dolgozó nép életszínvonalának emelése, a szocializmushoz való fejlődés érdekében a következő alapelveket vallja és célokat tűzi ki:”*(Politikai téren, Gazdasági és pénzügyi téren, Szociálpolitikai téren, A köznevelés, művelődés és közerkölcs terén, A külpolitika terén, és …)

„A honvédelem területén:

A honvédség tiszthelyettesi és tiszti káderei elsősorban új, demokratikus népi elemekből kell meríteni, elő kell segíteni a legénység és a tiszthelyettesek sorából való előlépést a tisztikarba. Ugyanakkor a honvédség kiépítésénél igénybe kell venni a régi hadsereg tisztikarából a szakképzett, a hazához hű, demokratikus gondolkodású vagy átnevelhető elemeket." (A Magyar Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt határozatai, 1944-1948. Kossuth Könyvkiadó 1979.)

Ez a politikai igény és egyben megszabott feladat a honvédség minden területét érintette, így értelemszerűen a katonai igazságszolgáltatást is.

Így került kiadásra a 4472/1949. (II.26.) HM rendelet, amely visszautalva a korábbi rendelkezésekre úgy döntött, hogy a jövőben, a honvéd hadbírói tisztikar főnökének biztosított jogkört, a Katonai Főtörvényszék elnöke gyakorolja, és a vizsgabizottságot a katonai főtörvényszék kebelében alakítja meg. Ez is teljesen új elképzelés volt.

Az 1.§. azt mondta ki, hogy a *katonai jogi szakvizsga szabályozásáról szóló* 1947-es HM rendeletet úgy módosul, hogy az ott előírt jogköröket a jövőben a *Katonai Főtörvényszék elnöke gyakorolja.* Ő köteles a vizsgát megszervezni, a helyet is időt kijelölni, a vizsgabizottság tagjait megbízni, és mindent megszervezni, ami ezzel a feladattal együtt jár. A R. 2.§.-a szerint a miniszteri rendelet 1949. március 15. napján lép hatályba.

A miniszteri rendelet azonban nem volt hosszú életű. Az 1949-ben történt jelentős
változások miatt, elég hamar sor került a kérdés újra-szabályozására.

A II. világháborút követően a jogászság volt az, az értelmiségi réteg, amelyet a változó társadalmi berendezkedés – különösen a fordulat évét követően, a proletárdiktatúrára alapozott, az új népi demokratikus Magyarország felépítése – a legnehezebben fogadott el. Ez nyilvánvalóan nem volt véletlen, hiszen a jogászság az, amely leginkább belelát, egy ország szervezeti felépítettségébe, annak minden részletébe, ott van a legfontosabb döntéseknél, így az értelmiség leginkább

„kockázatosnak” tartott rétege. Tudták ezt a kor vezető politikusai is, ezért nem volt véletlen, hogy amíg szükség volt rájuk az új társadalmi rend felépítésének megalapozásához, addig szakmailag felhasználták jó részüket, de amikor már kezdtek „terhessé” válni, mert nem mindenben osztották a kor megváltozott politikai irányvonalát és nézeteit, akkor eljött az idő, hogy eltávolítsák őket a beosztásaikból. Ez az eltávolítás a legválogatottabb módszerekkel történt, és addig tartott, amíg a háború előtt, - sőt nem egy esetben már a háború után - végzett jogászokat egytől egyig el nem távolították a korábbi beosztásukból. Mind ez igaz volt a hadbírákra is, ezért nem mellőzhető a kitérés erre a gondolatra.

Annál inkább sem, mert a kor ellentmondásosságát mutatja, hogy az Igazságügyi Közlöny 1949. évi 9. számában megjelent (R. Gy. aláírással) közlemény, még azt írta, hogy: *„Régi bíráink és ügyészeink pedig egy pillanatra se gondolják, hogy az akadémia hallgatói az ő helyükre „pályáznak”. Az 5 éves terv soha nem látott mértékben lép fel szakember-igénnyel; a jó szakember, a népért dolgozó haladó értelmiség ebben az országban még nem tapasztalt megbecsülésben és elismerésben fog részesülni. Az akadémia hallgatói behozzák az igazságügyi apparátusba a munkásosztály harcos szellemét, öntudatát, éberségét és lelkesedését s jelentős tényezőként hat ki az új, a szocialista jogász értelmiség kifejlődésére.”*

Ma már tudjuk, hogy nem egészen ez történ. Dr. Zinner Tibor történész igen szépen és részletesen, mintegy 680 oldalon dolgozta fel ezt a könyvében, (Megfogyva és megtörve. Közlöny kiadó Budapest, 2005.) azért ennek részletes megismétlése itt már nem indokolt.

A büntető bírói és államügyészi akadémia létrejöttének előzményeiről, többen is megfogalmazták már a gondolataikat. Ezekben mindaz megtalálható, amely az akadémia létrejöttének társadalmi, politikai és jogi előzményeivel kapcsolatban hozható. Miután a katonai igazságszolgáltatás működésében is jelentős szerepet játszottak az akadémiákon végzettek, ezért indokolt ezekből az előzményekből idézni a legfontosabb megállapításokat, amelyek nem mindenben egyeznek a fentebb ismertetett ígéretekkel.

„Az 1948. évi XXII. tc. a hatalmi elképzelések megvalósítására oly sikeresnek mutatkozott, hogy a végelbánás alá vonásra vonatkozó hatályt kiterjesztették a Közigazgatási Bíróság és a Szabadalmi Bíróság ítélőbíróira, valamint az igazságügyi tárca körébe tartozó azokra a közszolgálati alkalmazottakra, akik az illetmények szempontjából az ítélőbírókkal és az államügyészekkel egy tekintet alá estek. Sőt az igazságügyi tárca vezetője törvény biztosította jogot kapott arra, hogy a tárca körébe tartozó, de sem az előbb említettek közt, sem az 1948. évi XXII. tc. paragrafusai által nem érintett közszolgálati alkalmazottakat hivatalból végelbánás alá rendelhette, bármely közjegyzőt és bírósági végrehajtót elmozdíthatott a közjegyzőségtől, illetve állásától 1949. december 31.-ig. Az 1948. évi LII. tc. rögzítette mindezeket …… „ (Zinner Tibor - i.m. 375. oldal)

Más idézet:

„Az ítélőbírói és államügyészi kar demokratikus szellemű átalakítása érdekében már eddig is különböző intézkedések történtek. Az igazoló eljárás, az államháztartás egyensúlyának helyreállításához szükséges intézkedésekről szóló 5.000/1946. számú ME. rendelet végrehajtása, valamint az ítélőbírák áthelyezésének és az ítélőbírák és államügyészségi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról szóló 1948:XXII. törvénycikk végrehajtása nyomán kiváltak az ítélőbírói és az államügyészi karból a fasiszta reakciós és népellenes elemek, valamint azok, akiknek működése nem szolgálta tevőlegesen az ország népi demokratikus szellemű átalakítását. A népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről szóló 1949. évi XI. törvénycikk pedig – egyelőre a büntető igazságszolgáltatás körében – döntő befolyást biztosít a nép küldötteinek a bíráskodás terén. (Kivonat: a 4.181/1949. Korm. számú rendelethez fűzött indokolásból.)

Nem mehetünk el szó nélkül a katonai igazságszolgáltatás egyik korabeli vezetőjének, dr. Böszörményi Imre hb. ezds.-nek, a megnyilvánulása mellett sem, mert ez a korábbi jogot végzett hadbírák lecserélésében - vagy inkább eltávolításában - jelentős szerepet játszott.

Dr. Zinner Tibor írja, hogy: *„A Magyar Jogász Szövetség, a jogászok új szervezetének megalakítását előkészítő bizottság, jogászvándorgyűlést tartott Hévizen,* (1948) *szeptember 23-26. között. ……. Dr. Böszörményi Imre a bírák és ügyészek feladatait összegezte: <bíróságaink személyzete….. az 1948. évi XXII. tc. megalkotásáig 97%-ban a Horthy-rendszerben is ítélkezett bírákból állt, akinek nagy része jogászi nevelésük következtében nem tudott elképzelni más jogrendszert, más jogi szemléletet, mint a letűnt rendszer jogrendjét. ……. A Párt ……* (mármint az MDP) *…küzd a laikus bíráskodás elvének kiterjesztéséért, népellenes elemek kiküszöböléséért a bírói karból, a népi demokrácia érdekeinek és jogelveinek érvényesítéséért az igazságszolgáltatásban.>”* (Zinner Tibor - i.m. 374. oldal)

Hogy mindezek a személycserék milyen gondot is jelentettek, az kitűnik egy 1950.09.29.-én kelt, és a HM Személyügyi Főcsoportfőnökségnek készült „Emlékeztető”-ből, amelyet az igazságügyi osztály vezetője, dr. Böszörményi Imre hb. ezds.; helyettese Borsos Pál alez.; és politikai tisztje: Magyar Béla fhdgy. készített.

E szerint: *„….. Az igazságügyi szerveknél történt elbocsátások eddig meglehetősen elszórtam, kisebb-nagyobb időszakokban történtek, a továbbra is szolgálatot teljesítő bajtársak hangulatát és ezen keresztül munkáját ez bizonyos mértékben hátrányosan befolyásolta. Ennek a kiküszöbölése végett az Igazságügyi Osztály átvizsgálta a most szolgálatot teljesítő bajtársakat, és a szolgálat zavartalan ellátásához fűződő érdek szem előtt tartása mellett azt a javaslatot teszi, hogy az alább felsoroltak egyszerre vizsgáltassanak felül és ügyükben egyszerre szülessen döntés ……. Javaslataink elfogadása esetén a hadbírák pótlására vonatkozóan külön előterjesztéssel fogunk élni részben a rákoskeresztúri bírói és ügyészi akadémiát elvégzett bajtársak közül ……. az igazságügyi tisztek pótlására vonatkozóan ….. a munkáskáder tiszthelyettesek közül ….. az igazságügyi tisztek pótlására vonatkozóan ……. A munkáskáder tiszthelyettesek közül 2-3 bajtársat előléptetésre fogunk javasolni, a még fennmaradó hiányok pótlására pedig a Szü. Fcsfséget már ezúton is felkérjük.”*

A több mint 70 év távlatából már nem látszik indokoltnak, hogy bírálat tárgyává tegyük azokat a módszereket, amellyel a célt el kívánták érni. Ezért inkább csak a tényekre szorítkozva az állapítható meg, hogy az elbocsátott hadbírák – miként az korábban is kötelező volt – valamennyien egyetemet végeztek, és rendelkeztek az előírt egységes bírói-ügyvédi szakvizsgával. Koruk és foglalkozásuk arra is következtetni enged, hogy nagy szakmai tapasztalattal és rutinnal voltak felvértezve. Természetesen a rendszer változása, az ő életükben is óriási fordulatot jelentett, ezért meglehetősen nehezen illeszkedtek be az új körülményekbe.

Lényegében ugyanez vonatkozott azokra a régen szolgálatot teljesítő igazságügyi tisztekre, tiszthelyettesekre és polgári alkalmazottakra is, akik éppen úgy nem tudtak – vagy talán nem is akartak – lépést váltani.

Az elgondolásoknak megfelelően végül összeállt a lista, amelyen valamennyi állománycsoportba tartozók közül szerepeltek. A javaslatok vonatkoztak nyugállományba helyezésre és elbocsátásra egyaránt. Ez időben már olyan hadbírák is voltak, akik ellen büntetőeljárás indult, és ez képezte az elbocsátásuk alapját.

Nem látszik szükségesnek valamennyi elbocsátott indokát ismertetni, mert valójába egy gondolat körüli típusszövegek voltak, melyet a készítők, tetszés szerint variáltak. Az ügyek jellemzésére álljon itt néhány példa, utólag is elnézést kérve a megemlített személyektől, akik ezt a jellemzést nem érdemelték meg.

Dr. Lukács Kornél hb. alez. (54 éves) „ *Erősen fasiszta, klerikális beállítottságú. Korábban a Budapesti Katonai Törvényszék vezetője volt, szakmailag teljesen képzetlen, jóformán használhatatlan ….. Válogatott céllövő, és ezen a címen a hivatali idő nagy részét versenyekre való készülésre használja fel.”*

Dr. Sóos-Elsner Ödön hb. alez. (54 éves) „ *Párttag, de teljesen passzív, koránál fogva sem fejlődőképes, szakmai munkája is kifogásolnivalót hagy maga után, szocialista igazságszolgáltatás gépezetében akadályt jelent.”*

Árvay Lajos igü. őrgy: „*Munkáskáder ellenes. Terrorisztikus hajlamai vannak. Beképzelt, lefelé taposó, felfelé pedig görnyedő szolgai természete van. Megbízhatatlan.”*

Czagány Borbála gépírónő: „ *Klerikális beállítottságú. A népi demokrácia fejlődésével szemben áll. A hűtlenségi foglyokkal szimpatizál annak ellenére, hogy T. beosztásban van.”*

Tihanyi Margit gépírónő: (25 éves) „ *Párttag de erősen klerikális beállítottságú, kiforrott idealista ideológiával rendelkezik. Pártunk valláspolitikáját nem ismeri el helyesnek.”*

De erre a listára került fel Keresztes Zoltánné pa. gépírónő a Katonai Főtörvényszékről, Bíró István ht. igü. szds. a Budapesti Katonai Törvényszékről, dr. Tarján József ht. hb. szds., Petrás Gyula ht. igü. hdgy., Palánky Jenő ht. ftörm., Bölcskei Antal ht. ftörm., Hantos József ht. igü. őrgy a HM Igazságügyi Osztályáról (*Horthy testőr volt)* és Viola Pál ht. igü. fhdgy. (*fasiszta megnyilvánulásait sportmérkőzéseken fejezi ki)* a Debreceni Katonai Ügyészségről.

Az 1950-es év végére a személycserék többsége lezajlott. Az elbocsátottakat felváltották az újak, és az 1951-es esztendőt, már egy létszámában jobban feltöltött, de nagymértékben új emberekből álló apparátussal kezdte meg a katonai igazságügyi szervezet.

Az igazságügyi rendszert működtető bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők és más jogi beosztásúak sorsa tehát el volt döntve. A hátralévő feladat már csak az elképzelések végrehajtása volt. Ez azonban felvetette azt az igényt is, hogy az eltávolított bírák és ügyészek helyében mások kellenek, hiszen az igazságszolgáltatást a jövőben is működtetni kellett.

A büntető bírói és államügyészi akadémia

Ilyen előzmények után született meg - más intézkedések mellett - a **4.181/1949. (VIII.6.) Korm. számú <u>a büntető bírói és államügyészi akadémia létesítése tárgyában</u>** címet viselő rendelet. Az 1. §-a pontosan meg is határozta a jogszabály célját:

„1.§ Avégből, hogy az ítélőbírói és államügyészi karnak a népi demokrácia szellemében való megújhodása meggyorsítható legyen, lehetővé kell tenni, hogy népi származású dolgozók a büntető bírói és államügyészi feladatok betöltéséhez szükséges ismereteket és képesítést, megfelelő társadalomtudományi előképzés után - az egyébként fennálló szabályoktól eltérően - szerezhessék meg. Ebből a célból az igazságügyminiszter egyéves büntető bírói és államügyészi akadémiát (továbbiakban: akadémia) szervez."

A 2.§. (2) bekezdése nem hagyott kétséget a felől, hogy a képzés milyen eredménnyel jár majd. E szerint: „ *(2) Aki az akadémia hallgatójaként az egyéves szaktanfolyamot elvégezte és az ennek befejezéseképpen rendszeresített vizsgát sikerrel kiállotta, erről oklevelet nyer. Az oklevél az ítélőbírák és az államügyészek számára egyébként megszabott elméleti és gyakorlati képesítés hatályával bír annyiban, hogy birtokosát az ítélőbírói és az államügyészi tennivalóknak büntető ügyekben való ellátására képesíti. Ehhez képest az ilyen oklevéllel rendelkező személy – a megkívánt többi törvényes kellék meglétében – ítélőbíróvá vagy államügyésszé nevezhető ki azzal, hogy hivatali működése az alább említett körre kiterjedhet."*

A 1. §.-hoz fűzött magyarázat hosszasan és részletesen utalt arra, hogy az ítélőbírói és államügyészi kar demokratikus átalakítása érdekében már eddig is történtek intézkedések, de ezek nem voltak elegendőek. Kiváltak ugyan már az állományból azok a fasiszta reakciós és népellenes elemek, akiknek a működése nem szolgálta az ország demokratikus átalakulását. Az egyetemi végzettséggel rendelkezők káderek bíróként vagy ügyészként történő beállítására viszont - a rendes tanulmányi időre tekintettel - csak évek múlva kerülhet majd sor. Addig is szükséges azonban, hogy arra alkalmas népi származású dolgozók elvégezzék a bírói és államügyészi akadémiát, és leváltsák, a még ott szolgáló régi bírákat és ügyészeket.

A magyarázat arra is kitér, hogy: *„ A rendelet a kitűzött feladatot ezidő szerint a büntetőbíráskodás illetőleg a büntető ügyek ellátása szempontjából kívánja megvalósítani. Ezen a téren*

ugyanis a cél elérése sokkal sürgősebbnek mutatkozik, mint a polgári igazságszolgáltatás terén, mert a büntető igazságszolgáltatás politikai jelentősége lényegesen nagyobb a polgári igazságszolgáltatásénál." (Egy lábjegyzet meg is jegyzi, hogy a döntően a büntető igazságszolgáltatáson túl olyan tennivalói is vannak az államügyészeknek, mint pl: *a házassági perekben és a fegyelmi ügykörben való közreműködés.)*

A kormányrendelet meghatározta azt is, hogy kik kerülhetnek a 4 hetes társadalomtudományi előképzésre, és akik azt az előválogatás alapján, megfelelő szinten elvégezték, azok mentek az egy éves büntető bírói és államügyészi tanfolyamra. Aki a tanfolyam elvégzését követően, sikeres vizsgát tett, azt kinevezték bírónak vagy államügyésznek.

A rendelet meghatározta még, hogy miből állnak a tanfolyamon megszerzendő ismeretek, továbbá az akadémia szervezetét, tanulmányi és vizsgarendjét.

Az előadók a kor legnevesebb jogászaiból kerültek ki. Az Igazságügyi Közlöny fentebb már hivatkozott KÖZLEMÉNY-éből lehet tudni, hogy: *"Az anyagi büntetőjogot Ries István és Tímár István, az alaki jogot Alapy Gyula, a büntetés végrehajtását Bajor László fogja előadni. Szerepel a tananyagban Szabó Imre előadásában az általános jogelmélet, Beér János előadásában alkotmánytan és közigazgatási jog. A magánjog és a gazdasági jog alapelemeivel Névai László és Világhy Miklós ismerteti meg a hallgatóságot. ……. az államelmélet kérdését Hajdú Gyula államtitkár fogja ismertetni."* (Az ELTE Jogi Karának az 1950-es évek második felében majd' valamennyi tanszékvezetői professzora.)

A kormányrendelet 1949. augusztus hó 5.-én kelt, és az első évfolyam – Rákoskeresztúron, a volt Vigyázó-kastélyban - 1949 szeptemberében indult, ahol 92 hallgató kezdte meg a tanulmányait. A hallgatók között volt 19 katona is, akiket már a beiskolázáskor a katonai igazságszolgáltatás számára, a fentebb meghatározott feladatok teljesítésére terveztek. Ők voltak azok a munkás- és parasztszármazású, tisztességes és megbízható káderek, akik - csak utólag vitathatóan - történelmi feladatul kapták, hogy a

régi honvédségtől átvett hadbírák helyébe lépjenek elsőként, és az új szellemben megszervezendő honvédség kötelékén belül biztosítsák – a kor igényeként elvárt – katonai igazságszolgáltatás működésének folyamatosságát. Álljon itt nevük tiszteletből, hiszen közülük sokan, hosszú éveken át szolgáltak a katonai bíróságokon és a katonai ügyészségeken.

Bartha Kálmán; Buz /Valachi/ László; Deutsch János; Hecz István; Horváth Mihály; Hribár Ferenc; Jáger László; Kardos Béla; Kovács Béla; Koharek József; Ledényi Ferenc; Makrai Ödön; Mundi János; Nagy Sándor; Posfai István; Remény /Racskó/ István; Szimler János; ifj. Tóth Antal; Zámbó Gyula.

Átlépve az akadémia hallgatóinak egy éves tanulmányi képzésén, a felavatásukra 1950. augusztus 15.-én került sor. A tanfolyam azonban csak „polgári" büntetőjogi ismereteket adott, így szükségszerűen merült fel, hogy a katonai hallgatók részére, speciális „hadbírói tanfolyamot" is kell szervezni, hogy a katonai igazságszolgáltatás eltérő sajátosságait (Kbtk. és Kp.) is megismerjék. Ez idő tájt azonban, felmerültek már olyan igények is, amelyek a tartalékos hadbírói utánpótlás képzésére irányultak.

A HM Igazságügyi Osztálya - a Katonai Főtörvényszék elnökének 1950. január hó 31.-én kelt 13/kt. 1950. számú felterjesztése alapján, még a folyamatban lévő akadémiai képzés időszaka alatt - már az év elején felvetette, hogy a néphadsereg szervezésével és továbbfejlesztésével kapcsolatban, időszerű lenne a tartalékos hadbírák képzésének kérdését is naprendre tűzni. Ezt azzal indokolta, hogy: *„……az egyes fegyvernemeknél olyan létszámú tisztikar áll rendelkezésre, amely nem csak a mai honvédségi létszám mellett, hanem esetleg, bizonyos mértékben felemelt létszám mellett is kielégítően látja el feladatát, addig a hadbírói kar a mai létszám mellett is éppenhogy csak lépést tart a követelményekkel, bármely jelentősebb létszámemelkedés mellett képtelen lesz a reá háruló többletfeladatok kielégítő megoldására ….."*

Ebben az időben a hivatásos hadbírák (bírák és ügyészek) rendszeresített összlétszáma - az állománytáblák szerint - 90 fő lehetett volna, de a nagy létszámhiány miatt, csupán mintegy 60

hely volt betöltve. Ez is indokolta, egy tartalékos hadbírói tanfolyam beindítását, mert ettől remélték, hogy: *„…. kipróbált, értékes, tartalékos állományú hadbírákat lehetne majd hivatásos állományba átvenni …..”*

Az elvi egyeztetések után július közepén az igazságügyi osztály megkapta a szükséges hozzájárulásokat a tartalékos hadbírói tanfolyam megszervezéséhez. Ekkor indulhatott meg a munka az alábbi szempontok figyelembevételével:

A tanfolyam időtartama 6 hét. Kezdő időpontja: 1950. szeptember hó 1., de az első kiképzési nap szeptember hó 4.-e. A tanfolyam helye: Kiss János altbgy. laktanya, Budapest, Üllői út 135. A kiképzés célja: *„A kiképzési idő végére a tanfolyam hallgatói hadrafogható beosztott és seregtest hadbírói beosztásra alkalmazhatók legyenek.”*

A tanfolyam parancsnoka: dr. Bajor (Braun) László hb. alez.

A tanfolyam előadói: Ktbtk: dr. Gencsy Ferenc hb. alez.
Kbp: dr. Fehér József hb. őrgy.
Szolg. Szab: dr. Tóth László hb. vőrgy.

A tanfolyam szemináriumvezetői:
Ktbtk: dr. Radetzky Zoltán hb. alez.
dr. Fazakas István hb. alez.
dr. Andó Ferenc hb. őrgy.
Kbp: dr. Házy Antal hb. őrgy.
dr. Kovács Zoltán hb. őrgy.
dr. Miklós Zoltán hb. őrgy.

A tanfolyam hallgatóinak összetétele:
- a rákoskeresztúri akadémia 19 katona hallgatója, + 8 rendőr hallgató;
- a rákoskeresztúri akadémia nem katona hallgatói közül 40 fő;
- az Igazságügyminisztérium pártszervezete által kiválasztott 30 fő – bíró, ügyész és fogalmazó – akik 40 évnél nem

idősebbek, és rendelkeznek az egységes bírói-ügyészi szakvizsgával.

A tanfolyam anyaga: - 50% szakmai képzés,
- 30% általános katonai kiképzés;
- 20% politikai képzés.

A napi foglalkozási idő 8 óra, szombaton 5 óra + egyéni tanulás.

A foglalkozási idő összesen: 270 óra. Ebből:

- katonai képzés 72 óra,
- politikai foglalkozás 48 óra,
- szakmai : anyagi katonai büntetőjog 21 előadásban 42 óra,
- alaki katonai büntetőjog 17 előadásban 34 óra,
- hadseregszervezés 4 óra,
- hadtápszolgálat 6 óra,
- Szolgálati Szabályzat 6 óra,
- szakmai gyakorlati képzés (jegyzőkönyv, vádirat, ítéletszerkesztés, részvétel főtárgyaláson,) 30 óra,
- általános ismétlés 28 óra.

A tanfolyam megszervezése, az idő rövidsége miatt, óriási feladatot rótt az Igazságügyi Osztályra. Az iratokból megállapítható, hogy a tanfolyam minden egyéb személyi és tárgyi feltételét is meg kellett szervezni, beleértve olyan feladatokat is, hogy milyen gépkocsi legyen a tanfolyamra vezényelve, milyen összegben és miként számolják el a behívottak illetményét, stb… stb…

A szervezés menetében további igényként merült fel, hogy az egyes igazságügyi szervekhez már beosztott hadbíró-jelöltek is vegyen részt a tanfolyamon. Dr. Böszörményi Imre hb. ezds osztályvezető intézkedésére ezért a tanfolyamra vezényelték:

- a Budapesti Katonai Törvényszékről:
  dr. Bajay László hbj. szds.-t,
  dr. Tóth Lajos hbj. szds.-t,

dr. Mátyás Miklós hbj. r. fhdgy.-t

- a Budapesti Katonai Ügyészségről :
  dr. Kövendi Gyula hbj. fhdgy-t,
  dr. Mátai Dezső hbj. hdgy-t,
  dr. Gátfalvi Ottó hbj. hdgy.-t,
- a Pécsi Katonai Ügyészségről: dr. Radnai Zoltán hbj. fhdgy-t,
- a Szegedi Katonai Ügyészségről: dr. Szűcs Ferenc hbj. hdgy-t.

Összesen 98 fővel indult meg a tanfolyam, de néhányan, különböző okok miatt már részben az elején, részben menet közben kimaradták. (A számok közötti eltérésre nem találtam magyarázatot.) A tanfolyam hallgatója volt a már név szerint felsoroltakon kívül, sok olyan személy, akik közül nem egy, végül élethivatásául választotta a polgári, illetve a katonai igazságszolgáltatást. Csupán néhány név a sok közül:

Csordás János; dr. Fazekas Sándor; Gáspár Gyula, Hunyadi Béla, Kispál Pál; Marosi Pál; Mátrai Pál; Póczik József, dr. Sömjén György, dr. Fazakas Sándor. De ott volt a hallgatók között pl. dr. Kulcsár Kálmán, a későbbi igazságügyi miniszter és akadémiai főtitkár is.

A **HM Személyügyi Főcsoportfőnökség 009/Szü.Fcsfség. 1-1950. számú intézkedése**, - amely az akkoriban minden fegyvernem területén folyó tartalékos tiszti képzésre bevonultak személyi ügyeinek intézésére vonatkozott, - többek között azt is tartalmazta, hogy a: *„ ……. kiképzés tartalma alatt a bevonultak szakaszvezetői rendfokozattal rendelkezőknek tekintendők, a tiszteletadást tehát ezek szerint kell teljesíteniük ….” „….. a kiképzés végeztével, zömmel alhadnagyokká, a jobbak hadnagyokká, esetleg főhadnagyokká, egészen kimagasló eredmény esetén, egyesek századossá lépnek elő.”*

A tanfolyam sikerrel befejeződött és a 19 katonai hallgatót október 14.-én felavatták hivatásos tisztekké. Közülük ketten őrnagy, 14-en százados és hárman főhadnagyi rendfokozatot kaptak. Ezzel egyidejűleg valamennyien megkapták beosztásukat és megkezdték a hadbírói (bírói és ügyészi) szolgálatukat.

Nem lenne illendő, ha szó nélkül mennénk el az akadémiára beiskolázott, majd a katonai kiképzésen is részt vett 8 rendőrhallgatója mellett. Ők úgy kerültek már a büntető bírói és államügyészi akadémiára, hogy a rendőrségen teljesítettek szolgálatot különböző rendfokozatban. Ők a tanfolyam ideje alatt is viselték a rendfokozataikat, miután egyenruhában voltak. Kivételt képezett két hölgy, akik a rendőrirodai állományból kerültek az akadémiára, és akiknek nem volt egyenruhája, ezért civilben jártak.

B. Nagy János r. hdgy.	Sólyom Károly r. fhdgy.
Gáspár Gyula r. fhdgy	Valkó Béla r. fhdgy
Novontni Károly r. fhdgy	Fekete Mária ri. hdgy
Póczik József r. szkv.	Törőcsik Anna ri. alhdgy

Az akadémia elvégzése után a rendőrhallgatók mind századosi rendfokozatot kaptak, kivéve Póczik Józsefet, aki korábban nem volt tiszt, ezért ő r. szkv-ből, r. fhdgy-á lépett elő. A hadbírói „kiegészítő" tanfolyamot ők is elvégezték, de ott már katonai egyenruhát viseltek, kivéve a két hölgyet, akik még ott is civilben jártak. Nekik nem is kellet részt venni a katonai terepgyakorlatokon, ők ez idő alatt az irodán végeztek adminisztrációs feladatokat. Érdekesség, hogy ők ketten a tanfolyam létszámában sem voltak benne, ezért a létszámjelentések úgy hangzottak, hogy az osztály létszáma …… fő, + két nő.(!)

A rákoskeresztúri akadémián végzettek hivatásos állományba vételéről, rendfokozatukról és beosztásukról a honvédelmi miniszter által aláírt 03154/Szü. Fcsfség .Isk. – 1950. számú, 1950. október 12.-én kelt intézkedés rendelkezett. Igen sokat közülük, meghatározott időre, előbb vezényelték valamelyik katonai igazságügyi szervhez, hogy gyakorlati ismerteket szerezzenek, és csak azt követően kapták meg a végleges beosztásukat. Az 1950-es év végi, ill. az 1951-es év eleji áthelyezések egy része ezért ezt is magába foglalja. Amit sikerült felkutatni az okiratokból, abból meg lehetett állapítani, hogy így kerültek kinevezésre, ill. vezénylésre az alábbi személyek, az alábbi helyekre:

A HM Igazságügyi Osztályára: Mundi János szds.,

A Katonai Főtörvényszékre: Posfai István szds.,

A Katonai Főügyészségre: Deutsch János szds.,
Hribár Ferenc fhdgy.,

A Budapesti Katonai Törvényszékre:
Bartha Kálmán szds.,
Jáger László szds.,
Ifj. Tóth Antal fhdgy.,

A Budapesti Központi Katonai Ügyészségre:
Buz (Valachi) László szds.,
Horváth Mihály fhdgy.,
Kovács Béla őrgy.,
Ledényi Ferenc őrgy.,
Reményi István szds.,
Szimler János szds.,
Zámbó Gyula szds.,

Debreceni Katonai Törvényszékre: Nagy Sándor szds.,
Debreceni Katonai Ügyészségre: Koharek József szds.,
Pécsi Katonai Törvényszékre: ---
Pécsi Katonai Ügyészségre: Kardos Béla szds.,
Szegedi Katonai Törvényszékre: Hecz István fhdgy.,
Szegedi Katonai Ügyészségre: Makrai Ödön szds.

Az élet azonban ment tovább. Ez időben már folyamatban volt a második büntetőbírói és államügyészi akadémia szervezése. **A 265/1950. (XI.4.) MT. számú rendelet** részben újra szabályozta az akadémiát, és pedig a neve ettől kezdve: Bírói és Államügyészi Akadémia lett. A minisztertanácsi rendelet visszautalt az előző évi kormányrendeletre, és 1.§-ában kimondta, hogy a korábban megszervezett büntető bírói és államügyészi akadémiát kell átszervezni ebből a célból. Egyéb intézkedéseiben úgy dönt, hogy a tanulmányi és vizsgarendet az igazságügyminiszter állapítja meg. A „második" akadémián már nagyobb hangsúly került a jogi tananyag mellett az ideológiai ismeretekre, az állam és jogelméletre.

Erre a HM Igazságügyi Osztálya is el kívánta küldeni azokat a személyeket, akiket a katonai igazságszolgáltatás

állományából káderutánpótlásként kiemelt. A II. bírói és államügyészi akadémia 1950. november 6.-án indult Budapesten, a Várban (Ince pápa tér 5.). Ide került – többek között – Szalma Géza ftörm, Tóth Dezső ht. hdgy., Szöllős Lajos örm., Talabér József ftörm., akik ekkor már a katonai igazságszolgáltatás állományába tartoztak, zömében írnokként.

Az igazságügyi osztálynak azonban távlatokban is gondolkodnia kellett, ezért a „Zalka Máté Híradótiszti Iskola" 2. tartalékos tiszti továbbképző tanfolyam állományából további 22 főt átvezényeltetett a bírói-ügyészi akadémiára hallgatóként. E hallgatók között találjuk pl: Méhes Lajos, Szabácsi Mátyás, Hanuska Sándor, Nagy Andor, és Keresztes István nevét is.

Itt kel megemlíteni, hogy a katonai igazságszolgáltatásban történő személycserék, és az állomány feltöltése érdekében, máshonnan is sor került – elsősorban - jogvégzettek áthelyezésére.

1950. augusztus 1.-évl a MH személyi tartalékából áthelyezték a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába:

dr. Gátfalvi Ottó hdgy.,
dr. Mátai Dezső hdgy.
dr. Mátyás Miklós fhdgy.,
dr. Tóth Lajos fhdgy.,

és 1950. október 14.-évl áthelyezték azonnali hatállyal a Honvéd Kollégium állományából, hadbírói gyakorlat megszerzése végett:

dr. Gábos Kálmán ht. hdgy.,
dr. Jánosi Sebő József ht. alhdgy.,
dr. Kulcsár Kálmán ht. alhdgy.,
dr. Nagy Béla ht. hdgy.,
dr. Nagy Miklós ht. hdgy.,
dr. Piukovics János ht. alhdgy., valamint

1950. október 27.-évl a Debreceni Katonai Ügyészségről a Budapesti Katonai Törvényszékre: Dr. Balogh Jenő ht. alhdgy.-t.

A bírák, ügyészek utánpótlásának egy másik változatával is foglalkozott azonban a korabeli jogalkotás, miután a bírói és

államügyészi akadémiát végzetteken túlmenően, az egyetemek jogi karai továbbra is képeztek ki jogászokat.

Három héttel a fentebb ismertetett rendelet közzétételét követően, jelent meg a **277/1950. (XI.26.) MT. számú rendelet**, ***a bírói és államügyészi, valamint a hadbírói képesítés tárgyában.*** (A háborút követően ezt tekinthetjük az első „egységes" bírói és államügyészi szakvizsgát szabályozó jogszabálynak.) Ez az MT. rendelet már az egyetemek jogvégzett hallgatói továbblépését szabályozta. Részletesen előírta, hogy kiből és milyen feltételekkel lehet ítélőbíró vagy államügyész; hogyan kell a szakvizsgát letenni, miből áll ennek a tárgya. A rendelet második fejezet három §.-ban és 7 bekezdésben külön szabályozta *„hadbírói képesítésre vonatkozó rendelkezéseket."* Ezt a hadbírói vizsgát a honvédelmi minisztériumban kellett letenni, egy külön erre a célra szervezett vizsgabizottság előtt. Előírta, hogy a rendeletben megszabott, és minden vizsgázóra vonatkozó vizsgaanyagon felül, a hadbíráknak még egy külön bekezdésben felsorolt joganyagból is vizsgát kellett tenni ahhoz, hogy hadbírói képesítést kapjanak.

A 9.§. (2) bekezdése szerint: *„A hadbírói vizsga harmadik részének tárgyai: az alkotmányjog, a nemzetközi és a hadijogi ismeretekkel együtt, az államigazgatás szervezete és az államigazgatási jog egyéb rendelkezéseinek alapelvei, a katonai szolgálati szabályzat, a katonai igazságügyi szervezet, ügyvitel és statisztika, valamint a katonai bíráskodással kapcsolatos gazdászat-közigazgatási ismeretek."*

Az MT. rendelet 1951. január hó 1. napjával lépett életbe, és a vegyes rendelkezések kimondták, hogy ezzel az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó korábbi jogszabályok hatályukat vesztik, de a rendelet nem érinti a Bírói és Államügyészi Akadémiáról szóló kormány ill. minisztertanácsi rendeleteket.

Az MT. rendelet előírásait, egy 1949. október 28.-án kihirdetett **4.302/1949. (227) MT. számú másik rendelet** részletezte. Ez szabályozta, hogy miként, hogyan és hol kell a 3 éves joggyakorlatot elvégezni; hogy a 3 évből 1 évet lehet a katonai bíróságnál ill. ügyészségnél hadbíróként vagy hadbíró-jelöltként eltölteni.

Részletezte, hogy az egységes bírói és ügyvédi vizsgát az erre a célra Budapesten alakított vizsgabizottság előtt kell letenni. A vizsga két részből áll, és mindkét rész anyaga három-három szakcsoportra tagozódik. Mit kell beszámítani a joggyakorlatba, és mi van azokkal, akik hadifogságból vagy deportálásból térnek haza. Lehetőséget adott arra, hogy a hadbíróként vagy jelöltként eltöltött időből 2 évet be lehet számítani.

Az MT. rendelet további végrehajtása tárgyában megjelent **177.800/1950. (XII.24.) IM.. számú rendelet** azután még tovább részletezte az eltöltendő bírósági joggyakorlatot, a joggyakorlat alatt megtanulandó feladatokat, a szakvizsga tárgyait, és lebonyolítás módját, a vizsga, illetve a hallgató minősítésének módját, és végül mintát ad, a vizsgabizonyítványra. Az IM.. rendelet a hadbírói vizsgával már nem foglalkozik, miután ez értelemszerűen a honvédelmi miniszter kompetenciájába tartozott.

Mind a büntetőbírói és államügyészi akadémián, mind a tartalékos hadbírói tanfolyamokon végzettek kinevezését és beosztását a szolgálati helyükre, a Személyügyi Főcsoportfőnökséggel egyetemben a HM Igazságügyi Osztálya végezte.

Az akadémiát végzettek szakmai fejlődését úgy biztosították, hogy mellé jük – a katonai igazságügyi szerveknél - instruktorokat jelöltek ki, akik a szakmai ismeretek gyakorlati részébe vezették be őket. Hasonlóan a későbbi ügyészségi és bírósági fogalmazóképzéshez eleinte eljártak tárgyalásokra, és a nekik kiosztott ügyeket az instruktorokkal közösen dolgozták fel.

„A Politikai Bizottság két évvel később, 1952. május 22.-én foglalkozott az 1950-es PB-határozat óta eltelt időszak eredményeivel. A határozat intézkedik az ügyészségek, bíróságok különböző beosztású és végzettségű dolgozóinak („az apparátusban dolgozó káderek”) rendszeres továbbképzéséről.

Egy utólag készült tanulmány szerint: *„A Bírói és Ügyészi Akadémia hallgatóinak műveltsége és alapképzettsége erősen vegyes és hiányos volt, ezért az akadémisták tanulmányaik*

megkezdése előtt előkészítő tanfolyamon vettek részt, amely általános műveltségük szintjét volt hivatva emelni." (Az 1950/51. évi második tanfolyamot négyhetes, a tervezett harmadik évfolyamot hathetes előkészítő tanfolyam előzte meg.) (archív NET: XX. századi történeti források; Kosztricz Anna: Bírói és Államügyészi Akadémia, 2001. évi 4-es szám.)

Egy jelentés, amely az Igazságügyi Kollégium számára készült 1952. ápr. 2.-án, részletesen foglalkozik az Akadémiát végzett ügyészek fejlődésével. Az első akadémián végzettek közül 30-an, a második akadémiáról 39-en kaptak ügyészi beosztást. Az 'akadémista ügyészek' mellé instruktorokat állítottak, akik az 'akadémistákkal' általában közös szobában dolgoztak, és az ügyeket közösen oldották meg. Az 'akadémisták' eleinte csak hallgattak tárgyalásokat, később az instruktor jelenlétében már tárgyaltak is könnyebb ügyeket. Néhány hónap elteltével már önállóan is vezettek egyszerűbb tárgyalásokat. „Az elvtársak igen élénkek a tárgyaláson, vádbeszédeikben azonban az ügy jogi vonatkozásaival alig foglalkoznak, inkább politikai, ideológiai fejtegetésekbe bocsátkoznak, s hajlamosak a kisebb ügyek jelentőségét eltúlozni. ……. A legsúlyosabb nehézség ezeknél a káderekнél, főleg a fogalmazás, helyesírás terén mutatkozik. A vezetőknek és az instruktoroknak a legkomolyabb észrevételük a fogalmazással és a helyesírással kapcsolatban van, de maguk az elvtársak is kivétel nélkül e miatt panaszkodnak.

A Bírói és Ügyész Akadémia harmadízben 1952. február 15.-én kezdődött el Az előző évek tapasztalataiból kiindulva tematikájában bizonyos változtatásokat eszközöltek. ……

Az 1953-ra tervezett Akadémia megindítása körül nehézségek mutatkoztak…" (Idézet: Kosztricz Anna cikkéből.)

Kivonat: *(Pálfi Zoltán: Az idő árján.)*
dr. Pálfi Zoltán alez. katonai főügyészségi ügyész, tollba mondott visszaemlékezéséből.

„Arra vonatkozón, hogy én tulajdonképpen mit kerestem a Fő utcában, a következőket tudnám mondani. Hadbírójelöltnek hívták akkoriban azokat az ifjú embereket, akik oda, a Fő utcába nyolc

hetes tartalékos tiszti iskola után az egyetemet elvégezve bekerültünk Akkor azt mondták nekünk Kiskunhalason, ahol ezt a tartalékos tiszti iskolát végeztük (amibe én csak a félidejétől kapcsolódtam be, de ugyanúgy végeztem, mint akik már egy hónapja ott voltak – az is egy külön műsor, hogy én miért csak a félidőt töltöttem); hát kérlek szépen, akkor ott alhadnagyként avatták általában a végzetteket, de mivel mi egyetemet végzettek voltunk, nekünk megmondták, hogy minket előléptetnek soron kívül, és hadnagyként végeztük el az iskolát. Így kerültem be én a Fő utcába hadbíró jelölt hadnagyként. És kérlek szépen, ott különböző referádák voltak, amiket egy-egy tiszt vezetett. Egy-egy ilyen referádához osztottak be. Méghozzá olyanokhoz, ahol már a referáda vezetője is egyetemet végzett. Én dr. Kulcsár Kálmánhoz kerültem, a későbbi igazságügy miniszterhez, vele egy szobában, és tőle kezdtem el tanulgatni a szakmát, de vajmi kevés sikerrel. Az első önálló művem egy vádirat tervezet volt, gépkocsi karambolt okozott a tettes. Aztán a folyosón találkoztunk aranyszívű parancsnok-helyettesünkkel (dr. Miklós Zoltán őrnagy vagy alezredes elvtárssal), aki odajött hozzám, és kedves mosollyal megkérdezte: „Hát hadnagy elvtárs, maga azt gondolja, hogy ezt így kell csinálni?" És visszaadta az aktát. Én teljesen leforrázva, nem szólva semmit, visszakullogtam. – Ez volt az összes foglalkozása velem. És aztán utána még egyszer megírtam (mert mondtam a Kulcsárnak, hogy a Miklós Zoli mit tartott a szövegről, amit egyébként ő is látott, mert hiszen minden csak rajta keresztül mehetett tovább aláírás végett a parancsnok-helyetteshez. Ő tulajdonképpen a közvetlen főnököm volt, a referádavezető).

– Úgy hívták, hogy referáda?

Igen, az volt a neve. Magát a szobát jelentette ez tulajdonképpen, ahol egy-egy római számmal jelzett előadó – referens – székelt. Én a gépíró-asztalnál csücsültem, Kulcsár az íróasztalnál trónolt. Roppant rendes volt. Nekem már akkor föltűnő volt a koma, mert két dolog volt, ami szöget ütött a fejembe. Az egyik az, hogy református pap volt az apja – és mégis itt van. Aminek az az előzménye egyébként, hogy az egyetemen akkor még nem volt felvételi vizsga, amikor ő elkezdte. Korábban kezdte, nem 47-ben, hanem mondjuk, 46-ban. Akkor ő egyszerűen bekerült, s aki már bent volt, azt békén hagyták. Úgyhogy ő még az úgynevezett régi típusú szigorlati rendszerben végezte el az egyetemet, ami rögtön egyértelműen doktorátussal járt. Nem kellett külön disszertációt

írni stb., csak letenni a doktori szigorlatokat. Tehát ő már kezdettől fogva dr. Kulcsár Kálmán volt. Én viszont, 47-ben kezdve, a végzés után már csak az okleveles jogász címet birtokolhattam volna – ha ezt egyáltalán használtam volna. Mert az volt az elképzelés, hogy az új típusú értelmiségnek doktori címet – szovjet minta szerint – csak a kandidátus doktorátus címén lehet szerezni, és nem egyszerűen az egyetem elvégzése után. Úgyhogy én a doktori címet csak valamikor 57-ben szereztem meg. Behívtak újra az egyetemre, és akkor avattak doktorrá.

……

Az 1953-ra tervezett negyedik egy éves akadémiáról – részben kellő jelentkező hiányában, részben más okokból – nincsenek adatok. A későbbiekben már az egyetemekről kikerült jogászok felvételére és átképzésére került sor.

****

A katonai igazságszolgáltatásban éppen úgy, mint a teljes polgári igazságszolgáltatásban, nem elegendő azonban a bírák és ügyészek utánpótlásának biztosítása. Múlhatatlanul szükség van, az ő tevékenységüket elősegítő, kiegészítő munkák elvégzésére is. Ez a feladat hárul az irodai, a tárgyalásokon részt vevő jegyzőkönyvvezetői, az érdemi döntéseket leíró-sokszorosító és elküldő más alkalmazottak hozzáértő munkájára. A katonai igazságszolgáltatásban mindezt az igazságügyi tiszti, tiszthelyettesi és polgári alkalmazotti állomány végezte. Ezért ezeknek a folyamatos utánpótlására és képzésére is mindig szükség volt.

„A honvéd igazságügyi tiszti szakvizsga szabályozása” tárgyában a háború után a **16.890/eln.igü.-1946. számú körrendelet** rendelkezett. Ez – a korábbi évtizedes elvárásoknak megfelelően - előírta, hogy a honvéd igazságügyi szakvizsgára az bocsátható, aki: *- legalább 12 évi tényleges katonai szolgálati idő, melyből a folyamodó legalább 3 évet valamely ügyészségen vagy honvéd bíróságon jegyzőkönyvvezetői minőségben töltött;*

- *legalább törzsőrmesteri rendfokozat;*
- *az utolsó öt évben kiváló minősítés;*
- *4 középiskolai osztályú, vagy ennek megfelelő végezettség;* és természetesen miután a háború után voltunk, az

- *„igazolt”-ság és a hármas bizottság által hozott kedvező döntés* mint előfeltétel rendelkezésre állt.

A szakvizsga egyébként írásbeli és szóbeli részből állt. Az írásbeli vizsgán a jelöltnek egy tárgyaláson kellett részt venni és a tárgyalási jegyzőkönyvet elkészíteni, valamint egy egyszerűbb ügyészségi vagy bírósági fogalmazványt elkészíteni. A szóbeli vizsga már a Btk. és Ktbtk. egyes rendelkezéseiből, fogalommeghatározásokból, a Kbp. irodavezetői és jegyzőkönyvvezetői ismereteiből, a honvédségi ügyviteli szabályzatokból kellett vizsgát tenni. A jelölt 3 tagú bizottság előtt vizsgázott. Ha nem sikerült, 3 hónap múlva pótvizsgára volt bocsátható.

Ezt az igazságügyi tiszti szakvizsgát **módosította a 4.471/eln.igű.-1949. számú körrendelet,** amely korábbi, HM Igazságügyi Osztályán tett vizsgát átette a Budapesti Katonai Törvényszék hatáskörébe, ahol a vizsgabizottság összeállításáról már a bíróság elnöke döntött, aki maga volt a 3 tagú bizottság elnöke is. A vizsgára bocsátásról a honvédelmi miniszter rendelkezett.

A módosító rendelet semmit sem változtatott a vizsgára bocsátás feltételeiről, és magáról a vizsgáról sem.

Ismerve a háború utáni honvédség helyzetét és állapotát, nehéz elképzelni, hogy a korabeli igü. tisztek közül hányan lehettek, akik mindezeknek a feltételeknek maradéktalanul meg tudtak felelni.

Ezekkel a leglényegesebb intézkedésekkel vált lehetővé, hogy a katonai igazságszolgáltatás is feltöltse a létszámhiányát, illetve – a hadsereg létszámának folyamatos növekedésével együtt – biztosítsa a katonai igazságügyi szervek működéséhez szükséges személyi állományt.

****

Miután az 1949/1950-es két évben, igen sok változás történt a katonai igazságszolgáltatás személyi állományában is, ezért itt indokolt megemlíteni, hogy a személyügyi nyilvántartó

rendszerben – akkor már sok éve – a honvédség tagjai „állománycsoportba” voltak besorolva.

A katonai igazságszolgáltatásban három kategória létezett:
- VIII/a. Állománycsoport (hadbíró tisztek);
- VIII/b. „ (igazságügyi tisztek)
- VIII/c. „ (foglár tiszthelyettesek).

A hivatásos állományba vételeknél, az előlépéseknél, az áthelyezéseknél és egyéb olyan rendelkezéseknél, amely az állomány tagjait érintette, minden esetben megtalálható volt, hogy az adott személy melyik állománycsoportba tartozik, mert ezt a neve (születési éve és anyja neve) valamint rendfokozata mellett zárójelben – az esetek döntő többségében - mindig feltüntették. (Ez jelentősen megkönnyítette az azonosítási szempontból, az egyes személyek beosztásának figyelemmel kísérését.)

Ez a „állománycsoportosítás” 1950. április hó 1-évelmegváltozott. A honvédség létszámának és szakszolgálati ágainak megszaporodásával, új állománycsoportokat képeztek. Ettől kezdve az *igazságügyi tisztek* megnevezéssel az új XXIII. számú állománycsoportba sorolták mind a hadbírákat, az igü. tiszteket és a foglár állományt is. Az a.) b.) c.) megjelölés helyett is új, háromjegyű – 263, 264, 265, - szakmai szám jelölte az egyes csoportokba tartozókat.

Bár az adott kor honvédségének fejlesztését - amelytől a katonai igazságszolgáltatás szervezete és személyi változásai sem voltak elválaszthatók - már többen is részletesen kidolgozták, a dolgozat szempontjából a fentiek ismertetése indokoltnak látszott.

A KATONAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS KAPCSOLÓDÓ SZERVEZETI ELEMEI

A Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Osztály

(Budapest, V. ker. Honvéd utca 28-30.)

Az 1949. és 1950. évben a Honvédelmi Minisztériumot változatlanul az átszervezések – és az ezzel járó összes negatív vonzatok – jellemezték. Farkas Mihály honvédelmi miniszter, – az MDP irányelveit és a saját elképzeléseit – szem előtt tartva, megkezdte a honvédség intenzív fejlesztését, létszámának növelését, és a honvédségnek, a korábbi magyar hagyományoktól eltérő, szovjet mintára történő átszervezését.

A katonai igazságszolgáltatás szervezeti felépítettsége a két évben alapvetően nem változott. Első fokon megmaradt a 4 katonai törvényszék (Budapest, Debrecen, Szeged és Pécs) és megmaradt mellettük a 4 honvéd ügyészség is.

Másodfokon – merthogy az egyfokú fellebbezési előírások miatt ennek maradni kellett, - megmaradt másodfokon is a megfelelő bíróság, amely előtt a vádat ügyész képviselte. Alapvetőnek tekinthető szervezeti változást csak a Katonai Főügyész(ség) létrejötte jelentett, továbbá, hogy a rendőri (állambiztonsági, büntetés-végrehajtási) állomány tagjainak, bűncselekmény elkövetése esetén, a katonai bíróság alá rendelése miatt, a katonai ügyészi állományban megjelentek a „belügyes” vagy más néven a „rendőrügyészek”.

Változatlan maradt az is, hogy a katonai igazságszolgáltatást a HM Igazságügyi Osztálya fogta össze. A változások nem annyira a szervezetben, mint inkább a feladatok bővülésében, a belső ügyelosztásban, a személyi állomány változásában voltak kimutathatók.

1949. február hó 1-től a honvédelmi minisztérium szervezete a korábbihoz képest (ismét) változott. Új szervezeti egységek jöttek létre, amelyek részben a Honvédség Felügyelője, részben a miniszter alárendeltségébe kerültek. Az átszervezés

eredményeként, az **Igazságügyi Osztály** a ***honvédelmi miniszter közvetlen*** alárendeltségébe került.

Markó György főlevéltáros kiváló könyve szerint – a HM Igazságügyi Osztályával együtt - a Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltsége (mint önállóan feltüntetett egység) is a miniszter közvetlen alárendeltségébe tartozott. Ez azonban annyiban tévedés, hogy a HM Ügyészi Kirendeltsége nem tartozott közvetlenül a HM Igazságügyi Osztálya alá, és nem volt önálló katonai ügyészi szerv sem. Amikor a HM ügyészi kirendeltsége megszűnik, (1949. szept. 1.) akkor is a Budapesti. Katonai Ügyészség HM Kirendeltsége szűnik meg, és nem valami önálló szervezeti egység. (Úgy vélem, az egy egészen más lapra tartozik, hogy a HM katonai ügyészi kirendeltsége, olyan feladatokat látott el, amely a honvédelmi minisztert - és más, a minisztériumban szolgálatot teljesítő vezetőket - kiemelt módon érdekelte. Ezért a minisztériumi kirendeltségen szolgálatot ellátó hadbírák, közelebb álltak ezekhez a vezetőkhöz, volt velük közvetlen személyes kapcsolatuk, [feltehetően nekik is referáltak közvetlenül] és ezért tűnhetett úgy, mintha önálló „katonai ügyészség" lett volna.) Ilyen önálló katonai ügyészi szervezet létrehozására azonban semmiféle miniszteri rendelet vagy utasítás nem volt.

A HM Igazságügyi Osztály számára a HM 4600/eln. Hvk.V.1949. sz. intézkedés, „Szervi határozmányok" címszóval ügy- és hatásköri leírást tartalmazott. E szerint:

„Az osztályvezető rendfokozata hadbíró vezérőrnagy vagy altábornagy. Elnevezése:
HM Igazságügyi Osztály vezetője, aki egyben a hadbírói és igü. tisztikar főnöke. (Hbtkf.)

Az Igazságügyi Osztály közvetlenül a Honvédelmi Miniszternek van alárendelve. Kötelmek, és hatáskörök tekintetében gyakorolja a katonai igazságszolgáltatás feletti felügyeletet. Az Igü. Osztálynak a Katonai Főtörvényszék, Katonai Főügyészség, valamennyi katonai törvényszék és katonai ügyészség (ügyészi kirendeltség) továbbá a katonai büntetőintézetek vannak alárendelve."

A változások nem tartottak sokáig, mert **1949. augusztus hó 1-től** újabb módosítások léptek életbe. Ennek oka egyrészt a Honvédség Felügyelője, mint beosztás megszüntetése, valamint a Pálffy György altbgy. és társai ellen megindult büntetőeljárás volt, amely több vezető beosztású tisztet is érintett. A módosítás értelmében az Igazságügyi Osztályt, (és így a Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltségét is) ***az Elhárító Főcsoportfőnökség alá rendelték,*** (mint Főcsoportfőnökség „közvetlenek") a káderosztállyal és más, az elhárításhoz tartozó szervezeti egységekkel együtt. Ez az intézkedés degradálta a katonai igazságszolgáltatást, mert egy olyan szervezeti egységnek tekintette, amelynek a feladata, a mindenkor aktuális katona-politikai büntető elképzelések kiszolgálása.

A módosításokkal kapcsolatos intézkedések, ügyköri leírásokat is tartalmaztak. Ezek szerint az Igazságügyi Osztály feladatai a következők voltak:

„A katonai igazságszolgáltatás feletti felügyelet. A katonai büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos törvényjavaslatok, rendeletek, szabályzatok elkészítése. Más tárcák által elkészített büntetőjogi vonatkozású törvényjavaslatokhoz hozzászólás. A bűnvádi üldözéshez felhatalmazás megadása. Szolgálati és hivatali titoktartás alóli felmentés. Büntetőjogi vonatkozású kérdésekben vélemény nyilvánítása. Tisztek, tiszthelyettesek bűnügyeinek, valamint a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenségi bűnügyek nyilvántartása. Perorvoslat kezdeményezése a törvényesség érdekében. Kiadatási és nemzetközi büntetőjogi jogsegély ügyek intézése. A katonai büntetőintézetek feletti felügyelet, katonai börtönügyek. A hadbírói és igazságügyi tisztek kiképzési és továbbképzési ügyei. Hadbírói és igazságügyi tisztek személyi ügyeiben kezdeményezés és javaslattétel. Kegyelmi ügyek. Büntetés elhalasztási és félbeszakítási ügyek, valamint a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezése és annak visszavonása." (30.300/eln. Hvk.5.a./1949.sz. intézkedés.)

Szabályozásra került azonban hasonló módon a Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltségének

ügyköri leírása is, tévesen úgy megjelölve a kirendeltséget, mint önálló ügyészséget.

„A HM Ügyészség hivatott eljárni azokban a bűnügyekben, melyeket a HM-be beosztott, úgy szintén a HM-nek közvetlenül alárendelt alakulatok és intézmények állományába tartozó, vagy oda vezényelt honvéd egyének követnek el. Továbbá a kerületi- és hadosztály-parancsnokokkal valamint a hadbírákkal és hadbíró jelöltekkel szembeni bűnvádi eljárás lefolytatására. Végül kizárólagos hatásköre van a katonai titkok tekintetében elkövetett hűtlenség miatt mind a polgári, mind pedig katona egyén ellen indított bűnügyekben." (És az ügyek jelentős és jelentősebb súlyú részét, a hűtlenségi eljárások tették ki.)

A katonai igazságszolgáltatás szempontjából annak a ténynek, hogy a HM Igazságügyi Osztálya mikor éppen kinek az alárendeltségébe tartozott, kevesebb volt jelentősége, mint az ügyek számának folyamatos növekedése. Ez ugyanis érintette a megnövekedett hadbírói feladatokat, különös figyelemmel arra, hogy 1949-től a több tízezres rendőri (állambiztonsági) állomány is a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe került. A honvédség és a rendőrség létszámnövekedése, szükségessé tette a hadbírói (és az azt kiszolgáló igazságügyi tiszti és tiszthelyettesi, valamint polgári alkalmazotti) állomány létszámának növelését is, amely komoly feladat elé állította, az ezt megszervezni köteles HM Igazságügyi Osztályt. Értelemszerűen ezzel együtt járt a megfelelő helyiségek, az anyagi, technikai háttér, a közlekedési eszközök, és minden másnak a biztosítása is, amely - a szervezet speciális jellegéből adódóan - a működés feltételéül szolgált.

A honvédséget - és ezen belül a katonai igazságszolgáltatás szervezetét is - érintő változást, a honvédelmi miniszter **1949. szeptember 21.-én kelt**, 35.000/eln. HVK. 5.a. - 1949. számú rendeletével október hó 1-vel életbe léptetett, az 1949/1950. évre szóló (titkos) szervezési intézkedés hozta. Fedőneve: **„Petőfi"** volt. Minden parancsnokság, csapat és intézmény megkapta a szervezési és állománytáblázatát. A rendelet 173. számú melléklete tartalmazta azt az ábrát, amelyen a három „vidéki" (Pécs, Szeged és Debrecen) katonai törvényszéket és ügyészséget mutatta. Ebben, a korábbi szervezeti felálláshoz képest nem volt új. Mindhárom helyen egy-egy törvényszék és ügyészség, továbbá a Pécsi és

Debreceni Katonai Ügyészségek alárendeltségébe 2-2, míg a Szegedi Katonai Ügyészség alárendeltségébe egy katonai büntetőintézet tartozott. A Budapesti Katonai Törvényszékről és Ügyészségről külön ábra nem volt.

Az állománytáblák részletesen, az egyes beosztásokig lemenően tartalmazták a rendfokozatot, az állománycsoportot, a különleges szakképzettséget, a beosztási illetmény-osztályt és az egyéni fegyverzetet; illetve egy másik felosztás szerint: vezető, helyettes, beosztott, irodavezető, írnok, gépíró, altiszt – vezető foglár, beosztott foglár, gazdasági tiszthelyettes.

Ennek alapján a három területi katonai törvényszék és ügyészség állománytáblája az alábbi összesítést mutatta. Az állományba értelemszerűen beletartoztak a büntetőintézetek tiszt- és tiszthelyettesei is.

Egységek:	Személyek:				Fegyverzet:
	Tiszt:	Thtts.:	Polg.	Összesen:	Pi.
Pécsi Katonai Törvényszék:	8	6 (1)	5 (2)	19	14
Szegedi „ „	5	4 (3)	4 (4)	13	13
Debreceni „ „	5	4 (3)	4 (5)	13	9
Pécsi Katonai Ügyészség:	11	20 (6)	6 (7)	37	31
Szegedi „ „	5	8 (8)	4 (4)	17	13
Debreceni „ „	7	18 (9)	4 (4)	29	25
Összesen:	41	60	27	27	101

Megjegyzés:

1.) Alárendelés: HM Igazságügyi Osztály.
A székesfehérvári és a miskolci büntető intézet a Budapesti Központi Katonai Ügyészség alárendeltségében.
2.) Fenyítő hatalom: Szolgálati Szabályzat I. R. 666. pont.
3.) Állományvezetés: utalva területileg illetékes kerületi parancsnoksághoz.
4.) Szolgálati Szabályzat: utalva a területileg illetékes kerületi ellátó szakszolgálathoz. Valamennyi büntető intézet anyagilag önállósított alosztály.

(1) Ebből:	(2) Ebből:	(3) Ebből:	(4) Ebből:	(5) Ebből:	(6) Ebből:
1ftörm	1kez. szak.	1 törm	1kez. szak.	2 kez. szak.	5 ftörm
2 törm	1 altiszt	1 törm	3 szerz.	2 szerz.	6 törm
3 örm	3 szerz.	2 örm	-----	-----	9 örm

(7) Ebből:	(8) Ebből:	(9) Ebből:
2 kez. szak.	2 ftörm	4 ftörm
1 altiszt	2 törm	6 törm
3 szerz.	4 örm	8 örm

A személyre szóló adatok ismertetése az egyes katonai igazságügyi szerveknél indokolt. Az 1949. október hó 25.-i helyzet alapul vételével október hó 27.-ére jelenteni kellett az átszervezés végrehajtását. Ezt a katonai igazságügyi szervek is megtették.

1949. augusztus 1.-hez viszonyítva, alig 6 hónap után, az Igazságügyi Osztály ismét más alárendeltségbe került a minisztériumon belül.

Honvédelmi Miniszter
0159/Min. Ir. – 1950.

HM Igazságügyi Osztály
B u d a p e s t

A HM közvetlen Igazságügyi Osztályt és alárendelt szerveit, felügyeleti és hatáskör szempontjából a Politikai Főcsoportfőnökhöz utalom.

Ezen rendelkezésem, a rendelet kiadásának napjától érvényes.

……
Budapest, 1950. évi január hó 23.-án

Farkas Mihály vezérezredes s.k.
Honvédelmi Miniszter

(A Politikai Főcsoportfőnök ekkor Nógrádi Sándor altbgy. volt.)

A politikai igénynek és döntésnek is megfelelően, 1950. január 1-i hatállyal, a határőrség kivált a Honvédség kötelékéből és az újonnan létrehozott Államvédelmi Hatóság alárendeltségébe került. Az ÁVH-hoz kerültek az Elhárító Főcsoportfőnökség más

egységei is 1950. március hó 15.-étől. Ekkor már a hidegháborús hisztéria miatt folyamatosan növekvő honvédség létszáma megközelítette a 65.000.-főt. Azt is meg kell említeni, hogy az 1950-es évben a honvédség vitte el az állami költségvetés több mint negyedét.

1950. március hó 15.-étől újabb szervezési rendelet - a **„Rákóczi”** - lépett életbe, amely főképpen honvédségi csapatokat érintett. 1950. április 1.-én ezért írásban közölték a HM Igazságügyi Osztállyal, hogy a katonai igazságügyi szervekre változatlanul a „Petőfi” szervezési intézkedés marad érvényben.

Ennek csak azért van jelentősége, mert a katonai törvényszékekre és katonai ügyészségekre is eljuttatott táblázatokból és rendelkezésekből, konkrétan is meg lehet állapítani, az egyes igazságügyi szervek belső szervezeti felépítését és (nem mindegyiknél) a személyi állományát. Az elkövetkező hónapok és évek változásait, ehhez kell, illetve lehet viszonyítani.

1950. augusztus hó 1-től ismét változott a szervezet. Az igazságügyi osztály újból a honvédelmi miniszter alárendeltségébe került **miniszteri közvetlen szervként**, a katonai tanintézetekkel, a pénzügyi csoportfőnökséggel, valamint az elnökséggel és a miniszteri irodával együtt.

A legnagyobb, és újabb átszervezés, **1950. november hó 1-évél** történt meg, amely a „Kossuth” fedőnevet kapta. Ez nem érintette az igazságügyi osztályt, amely változatlanul miniszteri közvetlen alárendeltségben maradt az 1952. márciusi átszervezésig.

Magyarország hadtörténetéből ismeretes, hogy 1947. február 10.-én Párizsban aláírt békeszerződés, Magyarországnak **70.000 főben** határozta meg hadsereg létszámát. Már ekkor is nyilvánvaló volt, hogy a háború után az ország teljesítőképessége ezt a létszámot csak évek elteltével lesz képes elérni.

1950. év vége felé a honvédség létszáma már - a Párizsi békeszerződésben engedélyezett 70.000 főhöz képest, - közel 125.000 fő volt, amely 1951. őszére meghaladta a 183.000 főt.

(Forrás: Markó György, A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945-1956. Argumentum Kiadó 2011.)

A katonai igazságszolgáltatás szempontjából, - a folyamatos átszervezéseken túl – sokkal nagyobb jelentőséggel bírt a hadsereg létszámának folyamatos növekedése. A behívott sorállomány képzettsége, iskolai végzettsége, felkészültsége, kiképezhetőségének színvonala, és az ezzel szorosan összefüggő fegyelmezése, a katonai ügyészségeknek és törvényszékeknek is egyre növekvő mennyiségű feladatot jelentett. Bár a katonai ügyészség iratainak hollétét nem sikerült kideríteni, de a katonai törvényszékek által hozott ítéletek (igen kevés kivételtől eltekintve) rendelkezésre állnak. Ezekből a hadsereg fegyelmi helyzete jól visszatükröződik, és az ügyekből levonhatók következtetések.

Ezért indokolt a hadsereg létszámának növekedését bemutatni, mert ebből már kitűnik, hogy arányaiban hogyan emelkedett az ügyészségek és bíróságok munkájának mennyisége.

Egy új ütőképes hadsereg felállítása azonban nem volt könnyű feladat sem a szükséges személyi létszám összeállításában, (honvédektől a tiszteken át a tábornoki karig), sem a fenntartáshoz szükséges anyagi fedezet biztosításában. 1950 januárjára a létszám mintegy 53.000.-Fő volt, amely májusra megközelítette már a 65.000 főt. Az év végére a létszám már közel 130.000 fő, amely a következő évben tovább növekedett, mígnem 1952. év végére a sorállomány, a hivatásos állomány, a polgári alkalmazottak és az elhárító szervek tagjaival meghaladta a **213.000 főt.**

Ez már igen nagy munkaterhet jelentett a katonai igazságszolgáltatás számára is, miután a hadsereg állományán felül ide sorolták a rendőrség, a határőrség, az államvédelem és a büntetés-végrehajtás tagjai által elkövetett bűntettek és vétségek elbírálását is.

Az egyes törvényszékek által iktatott ügyek számát – összességében – ezekhez a számokhoz kell viszonyítani, miközben a rendőrség, a határőrség, az államvédelem, és a büntetés-végrehajtás létszámának pontos adatait nem ismerjük.

A Hadtörténelmi Levéltár HL.MN.1949/T.33. szám alatt tárolja a katonai igazságügyi szervek 1949. és HL.MN.1950/T/535/1-8. szám alatt, az 1950. évre vonatkozó, a belső ügyvitelével kapcsolatos titkosnak minősített iratait. Ezek a belső ügyviteli iratok valamennyi katonai törvényszékről és ügyészségről (ha nem is hiánytalanul) megtalálhatók. Az 1949-es évre vonatkozóan 33/1-7 sorszám alatt, az 1950-es évre pedig a 1950/T/535/1-8 sorszám alatt külön borítékban. (A megmaradt viszonylag kevés irat ismertetése - az egyes igazságügyi szerveknél - ezért indokoltnak tűnik.)

A HM Igazságügyi Osztály belső szervezetéről azt lehet tudni, hogy az osztály vezetésének éléről, 1949. március 3.-án azonnali hatállyal felmentették dr. Győri Nagy István vőrgy.-öt, - mert megbízhatatlanná vált – és április 1.-i hatállyal nyugállományba helyezték. Helyét dr. Böszörményi Imre hb. ezds. vette át 1949. április 9.-én.

Az 1949-es évre vonatkozó - igazgatási iratok 20 lapból álló iratkötegben voltak megtalálhatók. Ezek között a titkos ügykezelés feltételeinek megteremtése tárgyában történő levelezés található a katonai főtörvényszék elnökével. Szó van páncélszekrények igényléséről, ajtók és ablakok ráccsal történő ellátásáról, T. ügykezelő tisztek és tiszthelyettesek kijelöléséről és továbbképzéséről, valamint a katonai főtörvényszékkel közös futárszolgálat megszervezéséről. Megemlítendő két táblázat („Névjegyzék.”) amely azon hadbírák és ht. igü. tisztek, thtts.-ek és gépírónők adatait tartalmazza, akik a titkos ügyek feldolgozására és ügykezelésére voltak jogosultak.

Az iratokból megállapíthatóan a HM Igazságügyi Osztályának hadbírói állománya az 1949-es évben az alábbi személyekből állt: (megjegyezve: a személyi állomány szinte folyamatos átszervezése miatt a megjelölés bizonytalanságokat tartalmaz):

Dr. Győri Nagy István vőrgy. az osztály vezetője, a hadbírói kar főnöke, (1949. március 3.-ig, majd)

Dr. Böszörményi Imre ezds. osztályvezető és a hadbírói kar főnöke április 9.-től.

Dr. Demény Ferenc hb. ezds.
Dr. Tóth László t. hb. ezds.
Dr. Visegrády Gyula hb. ezds.
Dr. Dávid Ferenc hb. alez.
Dr. Gencsy Ferenc hb. alez.
Dr. Lukács Kornél hb. alez.
Dr. Farkas IM.re hb. őrgy.
Dr. Házy Antal hb. őrgy.

A katonai igazságügyi szervek – igazgatási körbe tartozó – folyamatos irányítása és a HM különböző szervezeti egységeinek igényeit kielégítendő feladatok megszervezése, értelemszerűen mindig a HM Igazságügyi Osztályán keresztül bonyolódott le. Ez sok olyan leiratot, kimutatást és jelentések bekérését igényelte, amelyek mind az osztályon keresztül folytak. Az újonnan felvettek gyakorlatra vezénylése az egyes elsőfokú szervekhez, a gyakorlat leteltével az eredményekről jelentések megkérése, a személyzeti anyagok kitöltése vagy kiegészítése, áthelyezések, vezénylések, előléptetések, (főképpen hogyan lehet a tiszthelyettesi állományt úgy „előbbre vinni", hogy velük lecserélhetők legyenek a „régi" tisztek,). Ide kell sorolni a legkülönbözőbb témában körlevelek elkészítését és megküldését, az utánpótlás biztosítását, a hadbírói és igazságügyi tiszti és tiszthelyettesi állomány képzésének megszervezését, az egyes szervek fegyverzeti anyaggal történő ellátását, a vádiratok és ítéletek gyűjtését és küldését, stb… stb…

Mindezek mellett az egyes honvédelmi miniszteri – vagy magasabb rangú – jogszabályok– megalkotásában, létrehozásában történő közreműködés is – a folyamatos
jogszabályi változások tükrében - jelentős munkatehernek volt tekinthető.

A HM Igazságügyi Osztályának 1949-ben volt belső szervezeti felépítésével kapcsolatban, több iratot nem sikerült felkutatnom. (Nem kizárt azonban, hogy további – más irányú kutatás – találhat még ezzel kapcsolatos anyagot.)

****

Az 1950-es évre vonatkozó igazgatási iratok közül a személyi ügyek dossziéja 499 lapot tartalmaz. Ebben kinevezések, áthelyezések, minősítések, vezénylések, és egyéb személyzeti jellegű iratok találhatók. Az igazgatási iratok közül, a dolgozat szempontjából érdemes megemlíteni:

- 1949. szeptember vagy októberben jelentkezett a HM Igazságügyi Osztályán Kerek Imre (1916. Tasi Marcella), akit a T. ügyviteli tanfolyam elvégzése után, 1949. december 21.-ével osztottak be az osztályra, őrm. rendfokozattal, mint írnok tiszthelyettest, T. ügykezelőnek, a IX/d. állománycsoportba. Ugyanebben a témakörben:

„464/T.Szü.Fcsfség.2.oszt. – 1949.
HM Igazságügyi Osztályának

Budapest

Előléptetem a honvédség nem tényleges állományába, 1950. január hó 1-vel, a IX/d. állománycsoportba (írnok tiszthelyetteseknél)……tartalékos őrmesterré
ifj. Szöllős Lajos (1927. Erdei Anna)-t.”

Az igazságügyi osztály leirata szerint, ifj. Szöllős Lajos tsz. írnok őrm.-nek a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez kellett bevonulni. Vele együtt nevezték még ki: Takács Ferencet (1926. Takács Lívia) és Hegedűs Lászlót (1924. Vöröstorma Mária) is. Behívásukra 1950. január 10.-én került sor. Január 12.-ével valamennyien, 2 hónapos kiképzés céljából a Budapesti Központi Katonai Ügyészség Büntetőintézetéhez lettek vezényelve, a Bp. Mártírok útja 85. szám alá. Mindnyájan önként vállalták a további szolgálatot.

A HM Igazságügyi Osztálya az 1949-1950-es két évben annak az elvárásnak tett eleget, amely az adott időben a politikai vezetésnek és a honvédség vezetőinek elképzelése volt a honvédséggel kapcsolatban. Nem is tehetett mást. Ez kisebb részben a szervezeti változtatásokkal, nagyobb részben a személyi állomány feltöltésével, folyamatos cseréjével és kiképzésével járt együtt, hogy a vezetés elképzeléseinek eleget tegyen. Mind az

igazgatási jogkörben, mind a konkrét ügyekkel kapcsolatban kiadott rendelkezései az alárendelt egységeknél tetten érhetők.

Ide sorolható az az 1950. március 13.-án kelt körlevél is, amely részletesen szabályozta, hogy a katonai igazságügyi szerveknek, milyen okiratokat, (vádirat, ítélet, stb…) mikor, hogyan és milyen módon kell rendszeresen megküldeni az ÁVH Katonai Elhárító Főosztályához, illetve a területileg illetékes osztályokhoz.

Egy újabb körlevél 1950. május 19.-én előírta *„A katonai igü. hatóságok ügykezelését az elhárító szervek felé”.*

- a Budapesti Katonai Törvényszék és Ügyészség a „Nyílt” ügykezelésű vádiratokat, ítéleteket, stb… gyűjti és hetenként egyszer futárral elküldi az ÁVH Katonai Elhárító Főosztályának, a vidéki kat. törvényszékek és ügyészségek pedig ugyanezt a székhelyük szerint illetékes kirendeltséghez juttatják el.

Ezen túlmenően a budapesti katonai törvényszék és ügyészség a T. ügykezelésű hasonló okiratokat a szükséghez képest küldi meg futárral.

- Ugyancsak ebbe a körbe tartozik az a körlevél is, amely az alábbi feladatokat írta elő:

„Honvédelmi Minisztérium
0592/igü.-1950.

Tárgy: Titkos ügykezelés elrendelése a rendőrség tagjai elleni bűnügyekben.

Valamennyi katonai igazságügyi hatóságnak

Székhelyeiken

A gyakorlatban kétség támadt abban a tekintetben, hogy a rendőrség tagjai ellen folyamatban lévő bűnügyekben mely bűnügyeket kell a titkos ügyvitel szabályai szerint kezelni.

Az alábbiakban közlöm azokat a bűnügyeket, amelyeket a rendőrség tagjai ellen folyamatban lévő bűnvádi eljárás során a titkos ügyvitel szabályai szerint kell kezelni.

(A körlevél ezután a Ktbtk. §.-ainak pontos megjelölésével 11 pontban sorolja fel azokat a bűntetteket, amelyekben ha a rendőrség tagjai ellen indult az eljárás, akkor azt az ügyet titkosan kell kezelni. Ezek a következők voltak:

- zendülés és bujtogatás,
- szolgálati titok megsértése,
- titkos irat megsemmisítése és elvesztése,
- a rendőrség létszámára vagy felszerelésére vonatkozó adatokkal kapcsolatos ügyek,
- a közönség körében nem köztudomású felszerelési tárgyak ügyek miatt folyó ügyben,
- a rendőrségi ügyviteli szabályok értelmében is bizalmas ügyek,
- ha a különleges rendeltetéssel összevont karhatalmi egységekre vonatkozó bármilyen adat szerepel,
- az 1937. évi X. tv. 2.§.-ában, valamint az 1946. évi VII. tv.-ben és az azt kiegészítő és módosító jogszabályokba ütköző bűncselekmény,
- a III. Bn. 48.§.-ába ütköző bűncselekmény,
- mindazon esetekben, amelyekben a rendőrség vagy egyes részei hangulatára vonatkozó valós vagy valótlan adatok szerepelnek,
- azon ügyekben amelyekben a katonai ügyészség vagy a katonai törvényszék vezetője a titkos ügykezelést elrendelte.)

Budapest, 1950. évi szeptember hó 28.-án

A miniszter rendeletéből:
Dr. Böszörményi Imre s.k. ezredes.”

A fenti rendelet alapján készült egy külön belügyi körlevél a főkapitányságok részére azonos tartalommal, + kiegészítve, hogy ezekben az ügyekben hogyan kell postán vagy futár útján kézbesíteni.

****

Az osztály létszáma éppen úgy változott, ahogyan az elvégzendő eladatok mennyisége ezt megkövetelte. Az időközönként a felettes személyügyi csoportfőnökségnek tett jelentésekből, valamint az egyéb helyen felelhető írásos dokumentumokból megállapíthatóan, **a két év során, az osztályon az alábbi személyek szolgáltak:** (A hadbírák, az igazságügyi tisztek és ttht-ek, a polgári alkalmazottak folyamatos változása miatt, a kimutatásban lehetnek hiányosságok és tévedések. A kimutatás alapját, az osztály által 1950.07.15.-én készített, - és augusztus 1.-étől érvényes - a minisztérium személyügyi csoportfőnökségének tett „javaslat" képezi a személyi beosztásokról, kiegészítve a két év során már lecserélt és még érkezett személyekkel.)

Szám: 0643/Igü – 1950.
Tárgy: Személyi beosztásokról javaslat 1950. 07. 15.-én. Érvényes: 08. 01.-vel.

Dr. Győri Nagy István	hb. vőrgy.	az igü. osztály vezetője
(1947.09.30. – 1949.03.03.)		
Dr. Böszörményi Imre	hb. ezds.	az igü. osztály vezetője
(1949.04.09. – 1952.07.04.)		
Borsos Pál	igü. alez.	osztályvezető helyettes
(1949.07.01. – 1955.04.01.)		
Magyar Béla	fhdgy.	politikai tiszt
(1950.08.01. - …….)		
Dohány Zoltán	hdgy.	D. tiszt
(1950.08.01. - ……)		
Dr. Fülöp Károly	hb őrgy.	alosztályvezető
(1950.08.01. – 1952.06.30.)		
Dr. Gencsy Ferenc	hb őrgy.	„
(1945.04. … 1952.07.01.)		
Dr. Erdész László	hb őrgy.	„
(1949.05.01. – 1952.12.08.)		
Dr. Házy Antal	hb őrgy.	„
(1949.02.01. – 1952.06.30.)		
Dr. Farkas IM.re	hb. őrgy.	előadó
(1948.08.01. – 1950.05.31.)		
Dr. Demény Béla	hb. ezds	elvi előadó
(1949.04. … - 1950.10.26.)		

Dr. Tóth László főtörvényszéki elnök) (1948. 09. … - 1949. 01. 01.)	t. hb. ezds.	(később az első katonai
Dr. Visegrády Gyula főügyész) (1947. 10. 01. – 1949. 02. 09.)	hb. alez.	(később az első katonai
Dr. Dávid Ferenc (1945.03.31. – 1950.08.31.)	hb. alez.	önálló elvi előadó
Dr. Lukács Kornél (1945 08. 01. – 1949.04.15.)	hb. alez.	előadó
Dr. Balthazár Géza (1946.06.15. – 1949. 01. 01.)	hb. alez.	előadó
Mundi János (1950.10.12. – 1951.08.20.)	szds.	segédtiszt
Darvas János (1949 09.01. – 1951.11.…)	őrgy.	igü. segédtiszt
Hantos József (1950.08.01. - ……)	igü. őrgy.	előadó
Szeverényi László (1950.08.01. - ……)	igü. szds.	előadó
Mészáros Ágoston (1950.07.08. - ……)	fhdgy.	személyügyi tiszt
??…….. + 1 fő (1950.12.12. - ……) (03105/ Pol. Fcsf. 1950. rend.)		független párttitkár
Molnár János		pa. segédhivatali főigazgató
Nemesnádi Ferenc	hdgy.	T. irodavezető
Dede József	törm.	T. ügykezelő
Kerek IM.re	örm.	T. ügykezelő
Keményfi Pál	alhdgy.	irodavezető
Szenczi Vince	ftörm.	írnok
Babucsik Sándor	psz. törm.	írnok
Becske Frigyesné	pa.	gépíró
Kiss Etelka	pa.	gépíró
Gergely Anna	pa.	gépíró
Schnerch Erzsébet	pa.	gépíró
Mártonhegyi Erzsébet	pa.	gépíró

Dambi György	pa.	altiszt
Hőgye István	pa.	altiszt
Kónya Lajos	pa.	altiszt

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások

1949. január 01.

- dr. Tóth László hb. ezds.-t áthelyezik a Katonai Főtörvényszékre, kinevezik vezérőrnaggyá és a Katonai Főtörvényszék elnökének.

- dr. Balthazár Géza hb. alez.-t áthelyezik a Katonai Főtörvényszékre ítélőbírónak.

1949. február 1.

- Házy Antal hb. szds.-t visszaveszik a honvédség hivatásos állományába, és 1949. május hó 1-ével előléptetik hb. őrnaggyá.

- *„ Darvas János (1903. Pech Mária) ht. főhadnagyot, 1949. február hó 1-ével a IX/a. Állománycsoportból (r. tisztek), a VIII/b. Állománycsoportba (igü. tisztek) átminősítem." (Rendelet száma: 1831/eln. szü. – 1949. január 18.)*

1949. február 9.

- dr. Visegrádi Gyula hb. ezds.-t áthelyezik a Katonai Főügyészségre, és kinevezik – az első - katonai főügyésznek. 1950. június hó 1-vel nyugállományba helyezik, majd novemberben megindul ellene a büntetőeljárás.

1949. március 4.

- Dr. Soós Károly hb. alez-t, 1949. 03. 04.-én megbízzák a HM Igazságügyi Osztály vezetői teendőinek ideiglenes ellátásával. (Innen kerül a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.)

1949. március 15.

- „ *dr. Böszörményi Imrét (1910. Störi Paula) a honvédség nemtényleges állományban a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) 1949. évi március hó 15.-ével: később meghatározandó ranggal t. ezredessé előléptetem."*

- *„dr. Böszörményi Imre ……. a honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem." (Rendelet száma: 10.658/eln. szü. – 1949. március 28.)*

1949. április 1.

„ Dr. Győri-Nagy István (1900. Forgó Irma) ht. hb. vezérőrnagyot, és dr. Balthazár Géza (1911. Humayer Gizella) hb. alezredest 1949. évi április hó 1-ével, a katonai ellátási törvény

8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem." (Rendelet száma: 8.961/eln. szü. – 1949. március 4.)

1949. május hó 1.

- Darvas János (1903. Poech Mária) fhdgy. – a rendfokozat korrekció kapcsán - előlép századossá.

- „dr. Erdész Lászlót (1913. Fürst Ilona) a honvédség nemtényleges állományában a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) 1949. évi május hó 1-évei; tart. őrnaggyá előléptetem és a ht. állományba átveszem." (Rendelet száma: 11.357/eln. szü. – 1949. május hó 2.)

1949. évi július hó 1.

- „ Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában; a VIII/b. Állománycsoportban (igazságügyi tiszt) alezredessé Borsos Pált (1902. Kontevér Róza). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem."

1949. szeptember 19.

- „*Visszaveszem a honvédség hivatásos állományába* (1949. szeptember 19-évei) *Kerek IM.re (1916. Tasi Marcell) IX/d. őrm.-t."*

1949. november 20.

- dr. Radetzky Zoltán hb. alez.-t 1949. 11. 20.-án kinevezik a Katonai Főtörvényszékre beosztott bírónak.

1950. február 7.

- Kerek Imre ht. őrm.-t, áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre T. ügykezelő tiszthelyettesnek.

- Szenczi Vince ht. törm.-t áthelyezik Budapesti Központi Katonai Ügyészségről az Igazságügyi Osztályra ht. írnok tiszthelyettesnek.

- a Budapesti Központi Katonai Ügyészségtől a HM Igazságügyi Osztályára áthelyezik hadbírói helyre dr. Erdész László ht. őrgy.-t,

1950. április 14.

- „Felveszem a honvédség hivatásos állományába 1950. április 1-vel dr. Czibor Béla ht. hb. alez.-t, és dr. Gencsy Ferenc ht. hb. őrgy.-t." (Farkas M. vezds.) Beosztom: dr. Czibor Béla alez.-t a Bp. Kat. Törvényszékhez, dr. Gencsy Ferenc őrgy.-t a HM Igü. Osztályához."

1950. április 15.

- dr. Lukács Kornél hb. alez.-t áthelyezik a Budapesti Katonai Törvényszék állományába bírónak.

1950. június 1.

- dr. Farkas IM.re hb. őrgy.-t nyugállományba helyezik.

1950. július 8.

- *„Áthelyezem azonnali hatállyal Mészáros Ágoston fhdgy.-t a HM Igü. Osztály állományába személyügyi tiszti helyre.”*

1950. augusztus 30.

- dr. Dávid Ferenc hb. alez.-t leszerelik és elbocsátják.

1950. október 14.

- A büntetőbírói és államügyészi akadémiát végzettek közül Mundi János szds.-t kinevezik a HM Igazságügyi Osztályához gyakorlatra.

1950. december 12.

- *„A HM Bajtárs 03105/Pol.Fcsfség.1950. sz. rendeletével egy függetlenített párttitkár rendszeresítését engedélyezte a HM Igü. Osztálynak.”* Az állománytáblát ennek megfelelően kellett módosítani.

A katonai igazságügyi szervek – igazgatási körbe tartozó – folyamatos irányítása és a HM különböző szervezeti egységeinek igényeit kielégítendő feladatok megszervezése, értelemszerűen mindig a HM Igazságügyi Osztályán keresztül bonyolódott le. Nehéz minden feladatot felsorolni, amely az igazságügyi osztályra hárult. Az egyes katonai igazságügyi szervek ismertetésénél azonban megjelennek ezek a feladatok, mint olyanok, amelyek az első vagy másodfokú ügyészségek és bíróságok munkáját irányították.

****

A Katonai Főtörvényszék, a KÚRIA honvéd fellebbviteli jogegységi tanácsa

Az Igazságügyi Közlöny 1949. évi 1. száma – miként a korábbi években is - erre az évre vonatkozóan is közölte a m. Kúria jogegységi tanácsainak beosztását az 1949. évre.

A katonai igazságszolgáltatást változatlanul, csak a büntető tanács összetétele érintette. A közzététel szerint, a tanács személyi összetétele az adott évre vonatkozóan, az alábbi lett volna:

Honvédbírósági fellebbviteli tanács

Elnök: a m. Kúria elnöke.

Helyettes elnök: dr. Somogyi Ödön a Kúria másodelnöke, illetve Hubay László kúriai tanácselnök.

Bírói rendes tagok: dr. Folkmann Jenő, tvjf. Kúriai bíró, és dr. Bóka Károly kúriai bíró.

Bírói póttagok:dr. Medvés-Medico István és dr. Lugosi Ferenc kúriai bírák.

Hadbíró rendes tagok: dr. Kiss Dezső (nyá vőrgy.) *és dr. Fábry Andor* (nyá. vőrgy.).

Hadbíró póttag: dr. Kraus Kálmán (nyá. vőrgy.)

Tanácsjegyző: dr. Badiny Gyula a m. Kúriához tanácsjegyzői szolgálatra berendelt bíró.

A honvédbírósági fellebbviteli tanács tárgyalási napja a csütörtök lett volna.

A feltételes módban történő fogalmazásra azért kell utalni, mert az Igazságügyi Közlöny 1949. évi 1. számának nyomdakész anyagát valószínűleg már az előző év október vagy november hónapjában állították össze.

1949. január 10.-én ill. (másik része) február 15.-én azonban hatályba lépett *a katonai igazságügyi szervezet*, *valamint a katonai büntetőbíráskodásban a fellebbvitel módosításáról* szóló 1948. évi LXIII. törvény, amelynek 1.§.-a kimondta, hogy: *A katonai büntetőbíráskodásban fellebbviteli bíróság a katonai főtörvényszék.* A hatályon kívül helyezett jogszabályok között pedig ott szerepelt a Kúria honvédbírósági fellebbviteli tanácsának létrehozásáról szóló 1946. évi III. törvény is.

Mindez két dolgot jelentett. Az egyik, hogy a katonai igazságszolgáltatásban a II. fokú hatáskört a KÚRIA-tól átvette a Katonai Főtörvényszék; a másik, hogy - az egyébként is - nyugállományú kúriai bírák szolgálatára a Katonai Főtörvényszék a továbbiakban nem tartott igényt. Ezzel a KÚRIA honvéd fellebbviteli jogegységi tanácsa be is fejezte a működését.

Jelentette azonban azt is, hogy az 1948. évi LXIII. tv. előkészítése vagy nagyon titokban folyt, vagy nagyon gyorsan

„rakták össze” valamilyen ok miatt. Ha ugyanis a KÚRIA honvédbírósági fellebbviteli tanácsa 1948 októberében vagy novemberében még belekerült az Igazságügyi Közlöny 1949. januári számába, akkor biztosra vehető, hogy erről a változásról az év vége előtt két hónappal még csak igen kevesen tudhattak, vagy egyáltalán el sem indult a folyamat.

A Katonai Főtörvényszék

(Budapest, II. ker. Fillér utca 32.)

Az új szabályozás szerint, a katonai főtörvényszék élén az elnök állt. A Főtörvényszék tevékenységét tanácsokban végezte. A tanácsok elnökből (aki rendszerint a főtörvényszék elnöke vagy másodelnöke, illetve kinevezett tanácselnök volt) két ítélőbíróból, és két ülnökből álltak.

1949-ben a Főtörvényszék megszerveződése után több hónapig, egy tanács működött, amelynek vezetője dr. Tóth László hb. vőrgy. egyben a Főtörvényszék elnöke volt, ítélőbírái pedig dr. Soós-Elsner Ödön hb. alez, és dr. Fazakas István hb. alez. Később, a létszám feltöltődésével (és nyilván az ügyek számának növekedésével) más hadbírák is kerültek a Főtörvényszékre tanácsvezetői és ítélőbírói munkakörbe.

A tanácsvezetők is láttak el időközönként ítélőbírói feladatokat. Ez alól kivételt csak a Főtörvényszék elnöke képezett.

A törvényhez fűzött miniszteri indokolás maga is már úgy fogalmazott, hogy: *„A mindenkori ügyforgalom mértéke szabja meg, hogy a katonai főtörvényszéknél hány tanácsot kell megalakítani.*

A tanácsok összeállításánál a javaslat súlyt helyez a katona (laikus) és a jogászi elem más területeken immár jól bevált együttműködésére. Minthogy a perorvoslati szakban a súly inkább a jogi jellegű kérdések eldöntésén van, az ezekben való határozás pedig elsősorban a szakbírák feladata, ezért ezek vannak számszerű többségben, (hárman), *míg a katonai, illetőleg rendőri ülnököknek* (kettőnek) *a felett kell őrködniük, hogy az ítélkezés a katonai*

(rendőri) élettel és a katonai (rendőri) szellemmel összhangban maradjon.

A tanács jogászi tagjainak a tanácsokba beosztását egy év tartamára a katonai főtörvényszék elnöke végzi, míg az egy-egy tárgyalási napra kitűzött ügyek elintézésében való részvételre az ülnökök kirendelése a honvédelmi miniszter, illetőleg belügyminiszter által rendeletben meghatározott módon és sorrendben történik."

Az ülnököknek a vádlottnál magasabb rendfokozatúnak kellett lenniük. Katona állományú vádlottak esetében katonai állományú, rendőrök esetében rendőrségi állományú ülnököket kellett kirendelni, egy külön erre a célra összeállított listából. Az ülnökök kirendelésére vonatkozó eljárási szabályokat a belügyminiszter a honvédelmi miniszterrel együtt, rendeletben állapította meg. Arra, hogy kiket célszerű az ülnökök listájára felvenni, már maga a törvényjavaslat indokolása is irányt szabott. *„A felsőbíróság tekintélye megkívánja, egyben az ítélkezéshez elengedhetetlenül szükséges, csakis hosszabb katonai (rendőri) szolgálattal megszerezhető nagyobb élettapasztalatnak biztosítását célozza az a rendelkezés, hogy ülnökül magasabb rendfokozatú – tehát hosszabb szolgálattal rendelkező – tisztek kerülnek kirendelésre."*

Miután a hűtlenségi és más eljárások is, nem csak a „katonákra" terjedtek ki, hanem azt tettesként vagy részesként elkövető polgári személyekre is, ezekben az ügyekben, - a titoktartás fokozott megtartása érdekében - az ülnökök személye is válogatott volt.

Ennek biztosítása érdekében született meg a honvédelmi miniszter 4212-1733/eln.igü. – 1949. számú körrendelete: *„A Katonai Főtörvényszéki ülnökök nyilvántartása és kirendelése"* tárgyában.

A miniszteri rendelet több címszó alatt rendelkezik az ülnökökkel kapcsolatos feladatokról:

- Az ülnökök névjegyzékének összeállítása és kiegészítése;
- Az ülnökök meghívása;

- Rendőrtiszti ülnökök kirendelése;
- Hatályba-léptető és hatályon kívül helyező rendelkezéssel.

Ezt egészítette ki 1950-ben a letartóztatóintézeti alkalmazottakra vonatkozó tvr. 8.§.-a, amely részletesen szabályozta, hogy ha ebből az állományból kerül ki a vádlott, akkor hogyan kell az ülnökök listáját összeállítani, és mikor kit kell ülnökként kirendelni.

A Katonai Főtörvényszékre kijelölhető ülnököknek számba- és nyilvántartásba vételét, személyük, rendfokozatuk és beosztásuk folyamatos változását a honvédség felügyelőjének feladatául tette. Ezt év közben január, április, július és október hónapban, valamint minden év január hó 5. napjáig kellet felülvizsgálni, és az adatváltozásokat a Katonai Főtörvényszék elnökével közölni. Az ülnöki listát, ezen személyek figyelembevételével, a Főtörvényszék elnöke állította össze. A tábornokokat és törzstiszteket a Budapesten szolgálatot teljesítők közül kellett kijelölni.

A rendelet részletesen szabályozta azt is, hogy a névjegyzéket milyen adatok figyelembevételével kellett vezetni, illetve folyamatosan karbantartani.

Egy konkrét ügyben a konkrét ülnökök kiválasztása és a tárgyalásra történő kijelölése a főtörvényszék elnökének feladata volt. Érdekeségként kell megjegyezni, hogy: *„A névjegyzékbe felvett tisztek közül senki sem jelölhető ki ugyanabban az évben ismételten ülnökül mindaddig, amíg* (a soronkívüliséget és az elnapolást nem számítva) *a névjegyzékbe felvett valamennyi tiszt abban az évben ugyanannyiszor nem működött már közre ülnökként."* Csak feltételezni lehet, hogy e gondolat mögött nem más szándék állt, minthogy minden vezető főtiszt és tábornok – aki egyáltalán ülnök lehetett ezekben az ügyekben – jól vésse a fejébe, hogy milyen sors vár az ilyen bűncselekményt elkövetőkre. Az, hogy a koncepciós ügyekben – közreműködésükkel – meghozott ügyekben kompromittálták is magukat, már csak másodlagos szempont volt.

1949 második felére, általában már két tanács jelenik meg az ügyekben:

- dr. Tóth vőrgy. + dr. Radetzky alez. és dr. Kádár őrgy. valamint

- dr. Bajor alez. + dr. Soós-Elsner alez. és dr. Fazakas alez. Az előadó bírák azonban esetenként megjelennek a másik tanácsban is. Az év végére tanácselnökként már dr. Hetessy Miklós alez. is szerepel az ügyekben. Ebben az időben a két tanácsjegyző: dr. Miltényi és dr. Gebe szds-ok.

A törvény részletesen szabályozta a perorvoslatok formáját és módját, bejelentését és határidejét, és a felek, illetve a katonai főügyész jogait. Külön tárgyalta a felfolyamodás, és külön a fellebbezés elbírálásával kapcsolatos rendelkezéseket. Ez utóbbiakat külön is igen részletesen, mindenre kiterjedően.

(Emlékeztető: *a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. törvénycikk* 322.§.-a szabályozta a: *Rendes perorvoslatok: a felfolyamodás, a fellebbezés és a semmisségi panasz*-t. E szerint: *Felfolyamodásnak az illetékes parancsnok vagy a bíróság rendelkezései és végzései ellen, fellebbezésnek és semmisségi panasznak ítéletek ellen van helye.* A Kbp. 323.§.-a azt is szabályozta, hogy: *A legfelsőbb honvéd törvényszék határozatai ellen rendes perorvoslatnak helye nincs.*

A felfolyamodás további – legfontosabb – szabályát a Kbp. 327.§.-a mondta ki: „ *Felfolyamodásnak csak a törvényben kifejezetten megjelölt esetekben van helye. Ez a rendelkezés nem érinti azt a jogot, a melynél fogva a bűnvádi eljárásban közreműködésre hivatott egyének ellen hivatalos vagy szolgálati kötelességeik megszegése miatt feljelentést vagy a peres eljáráson kívül panaszt lehet tenni.”*

A fellebbezésről a Kbp. 331.§.-a azt mondta ki, hogy: „ *Fellebbezésnek a dandárbíróságok ítéletei és a hadosztálybíróságok elsőfokú ítéletei ellen van helye.”*

A semmisségi panasszal kapcsolatban a Kbp. 357.§.-a azt mondta ki, hogy: „ *Semmisségi panasznak a hadosztálybíróságok elsőfokú ítéletei ellen van helye. Semmisségi panasznak helye van a vádlottnak mind a javára, mind a terhére, de mindig csak a 358.§.-ban felsorolt semmisségi okok alapján.”*

A 358.§. 11 pontban, és 4 alpontban sorolta fel tételesen, hogy mikor lehet semmisségi panaszt előterjeszteni. Ettől eltérni nem lehetett. Ha a tételesen felsorolt okok miatt semmisségi panasz benyújtásának kifejezetten nem volt helye, akkor kerülhetett sor az ítélet elleni fellebbezés benyújtására. [bűnösség kérdése, büntetés kiszabásának kérdése, vagy a semmiségi okokban tételesen fel nem sorolt, de oda tartozó ok miatt.}

Mind a három jogorvoslati kérdés eljárásjogi részleteit a Kbp. tételesen is szabályozta.)

Végül szabályozta a törvény, hogy a katonai főügyész, a törvényesség érdekében perorvoslattal élhet, ha a katonai főtörvényszék jogerős határozata vagy egyéb intézkedése a jogszabály téves alkalmazásán, vagy nem alkalmazásán alapszik. Ilyen perorvoslat esetén, a katonai főtörvényszék, öttagú tanácsban döntött. *(Úgy tűnik, hogy nem volt olyan „rendkívüli perorvoslat" többé, amellyel a KÚRIA-hoz lehetett volna menni, a Katonai Főtörvényszék létrejötte után.)*

Rendelkezett a törvény a vitás elvi kérdések eldöntésének módjáról is, a főtörvényszék teljes-üléséről, és ami igen fontosnak tekintendő, hogy a teljes-ülés által hozott határozatokat, a honvédelmi miniszter a hivatalos lapban közzé teszi, és ezt a katonai bíróságok mindaddig követni kötelesek, amíg azt a katonai főtörvényszék meg nem változtatja. (A precedens rendszer kialakítása az egységes ítélkezési gyakorlat létrehozása érdekében.)

A törvény hatályba lépésével egy időben adta ki a honvédelmi miniszter a ***Katonai Főtörvényszék*** számára *a szolgálati utasítást és az ügyviteli szabályzatot.*

A szolgálati utasítás és ügyviteli szabályzat, döntő mértékben ügyviteli kérdéseket szabályozott az I.-IX. fejezetében. Az egyes fejezetek címének ismertetése csak azért indokolt, mert ezekből látható, hogy milyen részletességgel szabályozták a főtörvényszék működésének ügyviteli rendjét. A dolgozat témája szempontjából a részletekre ma már nem kell kitérni.

I. A katonai főtörvényszék hatásköre, viszonya a katonai főügyészhez, vezetése. Elnökének, másodelnökének feladatai.
II. A tanácselnökök, ítélőbírák, az elnöki titkár és a tanácsjegyzők.
III. A katonai főtörvényszék irodája. Az ügyvitel.
IV. A bírói döntések előkészítése.
V. A határozathozatal módja.
VI. Intézkedések a határozat után.

VII. Intézkedések halálbüntetés esetén.
VIII. Évi ügyforgalmi és tevékenységi kimutatás.
IX. Az ügyiratok megőrzése, megsemmisítése.
(Említést érdemelnek, a Szabályzat mellékletei: 1. sz. melléklet: Iktatókönyv minta + magyarázat; 2-7. sz. minták: idézés, jkv. minta, tanácsnapló minta, stb..)

A főtörvényszék (belső) igazgatási tevékenysége

A bevezetőben említett, a titoktartással és a titkok megőrzésével kapcsolatos előírások a Katonai Főtörvényszékre is kiterjedtek. Az 1949-es évből, ezek a T.33/1. sorszám alatti borítékban, míg az 1950-es évből az 1950/T./535. szám alatt találhatók.

- **1949. január hó 7.-én** jelent meg a 1735/1949. számú HM rendelet, amely *A Katonai Főtörvényszék szolgálati utasítása és ügyviteli szabályzatának kiadása* címet viselte. Az 1.§. rendelkezése világos volt: „ *A katonai főtörvényszék szolgálatának ellátása és ügyvitele tekintetében a jelen rendeletemhez mellékelt szolgálati utasítás és ügyviteli szabályzat rendelkezéseit kell alkalmazni…..*” Budapest, 1949. január hó 7.

- **1949. január 9.-én** adták ki a 1733/1949. (I.11.) számú HM rendeletet, amely a Katonai Főtörvényszéken igénybe vehető ülnökök nyilvántartásáról és kirendeléséről rendelkezett. A rendelet részletesen előírta, hogy a honvédség felügyelője állítja össze azon katonaállományú tábornokok és tisztek névsorát, akik a „budapesti helyőrségben tartósan teljesítenek szolgálatot” és akik a meghatározott feltételnek megfelelnek. Ezeket közli a városparancsnokkal, és tájékoztatja a főtörvényszék elnökét.

A rendelet részletesen szabályozta, hogy a főtörvényszék elnöke miként állítja össze az ülnökök névjegyzékét, miként kíséri figyelemmel azok rendfokozatának és beosztásának változását, hogyan rendelkezik a tárgyalásokra történő meghívásukról.

Miután a rendőrség tagjai is a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá kerültek, ezért a rendelet 4.§.-a kimondta, hogy a

rendőrség tagjai elleni ügyekben a rendőrtiszti ülnökök kirendeléséről külön rendelet intézkedik.

Ez a külön rendelet pedig a – a korábban már említett - 208.000/1949. BM. számú rendelet volt, amely a katonai törvényszékekhez ülnökként kirendelhető rendőrök nyilvántartásáról rendelkezett. A BM. rendelet mintegy 6 oldalon, 12. §.-ban rendelkezett a feladatról. Külön is kiemelte, hogy a katonai főtörvényszéki ülnököket a rendőrség tábornokai és tisztjei közül kell kirendelni. Őket a belügyminiszter külön névjegyzékbe veszi, és tartja nyilván. Ha ilyen ülnökökre szükség van, akkor a katonai főtörvényszék elnöke a belügyminiszternek tesz előterjesztést.

- **1949. szeptemberében** szervezték meg a titkos ügyvitellel foglalkozó irodai szakszolgálatos tisztek és írnokok továbbképzését. A kiképzés csoportonként 3-3 teljes nap volt, 8.oo órától – 18.oo óráig, 2 óra ebédszünettel. A kiképzés anyaga a következőket tartalmazta:

- politikai képzés,
- Gyalogsági Harci Szabályzat ismertetése,
- Általános Ügyviteli Szabályzat,
- Szolgálati Szabályzat,
- alaki kiképzés,
- fegyverismeret és lőutasítás,
- közigazgatási ismeretek.

- **1949. november 19.-én** érkezett a HM leirata, amely közölte, hogy a Katonai Főtörvényszéket és a Katonai Főügyészséget, *„az anyagi szolgálat tekintetében”* a HM Elnökség Ellátó Osztályhoz csatolják. (Addig ugyanis a Budapesti Központi Katonai Ügyészség büntetőintézetéhez voltak utalva.)

- Egy másik körlevél kötelezően írta elő, hogy a titkos iratok kézbesítése csak futárszolgálattal történhet. Ez egy konkrét (megbízható) futárt, és egy kísérőt jelentett, a kisebb forgalmú honvédségi szerveknél. Miután a katonai igazságszolgáltatás még ekkor is létszámgondokkal küzdött, **1949. november 23.-án**, a két főhatóság vezetője együttes kérelmet terjesztettek elő az igazságügyi osztályhoz, hogy az együttes elhelyezésükre, és a

létszámhiányra tekintettel, egy futártisztet, és + egy személyt alkalmazhassanak. (A kérelmet december 7.-én elfogadták.)

- **1949. november 23**.-én dr. Tóth Lajos hb. vőrgy. előterjesztéssel élt a honvédelmi miniszterhez, amelyben 3 db középméretű páncélszekrényt kért, a bevonuló 3 új hadbíró részére. A válasz: páncélszekrény nincs, kaptak már vas irattartó dobozt, és ezzel a főtörvényszék igényét kielégítették.

Az 1950-s évből megmaradt titoktartással kapcsolatos iratok

- Valamennyi honvédségi szervnek, névjegyzéket kellett felterjeszteni a HM-be, hogy kik azok a személyek, akik a titkos ügyek feldolgozásával és kezelésével foglalkozhattak. **1950. január 10.-én** dr. Tóth László hb. vőrgy jelentése szerint ezek a Katonai Főtörvényszéken a következők:

- dr. Bajor László ht. hb. alez
- dr. Hetessy Miklós ht. hb. alez.
- dr. Soós-Elsner Ödön ht. hb. alez.
- dr. Radetzky Zoltán ht. hb. alez.
- dr. Fazakas István ht. hb. alez.
- dr. Kádár Pál ht. hb. őrgy.
- dr. Gebe Zoltán igü. szds.
- Pávai Sándor igü. szds. titkári minőségben, minden T. ügyben.

- T. ügyviteli beosztottak:
  - Fazekas Zoltán ht. igü. fhdgy.
  - Pősze László ht. igü. ftörm.
  - Farkas Györgyné Andrási Ilona szerz. gépírónő.

A HM Igazságügyi Osztálya által, **1950. február 10.-én** leadott minősítési okmányok „B” példányai, Katonai Főtörvényszéken az alábbi személyeket érintették:

- dr. Tóth László ht. hb. vőrgy
- dr. Bajor László ht. hb. alez.
- dr. Soós-Elsner Ödön ht. hb. alez.
- dr. Hetessy Miklós ht. hb. alez.
- dr. Radeczky Zoltán ht. hb. alez.

- dr. Fazakas István ht. hb. alez.
- dr. Kádár Pál ht. hb. őrgy.
- dr. Gebe Zoltán ht. hb. szds.
- Pávai Sándor ht. igü. szds.
- Fazekas Zoltán ht. igü. fhdgy.
- Pősze László ht. írnok ftörm.

A Katonai Főtörvényszék által II. fokú hatáskörben elbírált konkrét ügyekről

A Katonai Főtörvényszék által II. fokon elbírált ügyek, 1949-ben, 8 dobozban voltak megtalálhatók. (HL.XI.1.) Egy-egy doboz 50-50 ügyiratot tartalmaz. Az ügyek sorszáma: 1-390-ig terjedt. Az 1950-es évben a ügyiratok mennyisége már a duplája. A dobozok száma: 16.

Az 1949-es év – áttekintett - ügyei közül az 1. (1-50 iktató-számig), 2. (50-100), 5. (201-250), 6. (251-300), és 8. (351-390) dobozban lévő iratokból, az alábbiak voltak megállapíthatók:

Az I. félévben az ügyek többsége olyan, amelyik még 1947. és 1948.-ban indult, de a fellebbezéseket a KÚRIA honvédbírósági fellebbviteli tanácsa még nem bírálta el. Ezért kerültek át a Katonai Főtörvényszékre.

Az ügyek jelentős részének érdekessége, hogy viszonylag sokan fordultak kérelemmel a Katonai Főtörvényszékhez, amelyben a korábban jogerősen elítéltek kérték a hátralévő szabadságvesztés büntetésük elengedését és szabadlábra helyezésüket, vagy a főbüntetéssel együtt kiszabott, vagy azzal együtt járó hátrányok alóli mentesítésüket. Az indokok igen változatosak voltak: szükség van a családjuk megélhetéséhez a munkájukra, érzelmi kérdések, az addigi jó magaviseletük, a büntetés egy részének kiállása, stb…

A kérelmeket a főtörvényszék általában elutasította, de voltak egyesek, amelyeknek helyt adott, és a kérelmezőt „kegyelemre” méltónak találta.

A Katonai Főtörvényszéken 1949 júniusától már megjelentek az elsőfokon elítélt rendőrök ügyei is. Ezekben az

ügyekben az ülnökök is már a rendőrség tagjai voltak. Az ügyekből kiderül, hogy a rendőr vádlottak védekezése sokkal komplikáltabb – főképpen a nyomozó beosztásban lévőké – mint a katonák által elkövetett ügyekben. Több a védekezésként előadott legenda, hogy az adott bűncselekményt miért nem követték, vagy miért nem követhették el.

Miután a rendőrök által elkövetett bűncselekmények vádlottjai között megjelennek a nyomozók, ezért megszaporodnak a tisztek által elkövetett cselekmények. A mérleg igen kiegyensúlyozottá válik a katonai és a rendőr elkövetők száma alapján.

A rendőr elkövetők terhére rótt cselekmények általában: zsarolás, hivatali titoksértés, hivatali hatalommal visszaélés, okirat-hamisítás, hivatali sikkasztás, fegyverrejtegetés, de volt magánlaksértés és fogolyszökés is. A katonák és polgári személyek cselekményei általában: hűtlenség, bujtogatás, fogolyszökés, függelemsértés, sikkasztás, izgatás, tiltott határátlépés, jelentési kötelezettség megszegése és lopás.

Az egyes konkrét ügyek már lényegesen több iratot tartalmaznak. Megtalálhatók a bírósági eljárások jegyzőkönyvei, az ítélettervezetek, levelezések, az ülnökök kirendeléséről az értesítések, fellebbezések, értesítések a tárgyalások elmaradásáról, és a büntetések végrehajtásáról jelentések. (Egy hivatali sikkasztásos ügyében pl. 79 oldalas volt, az írógéppel írott védői semmisségi panasz. Az iratokban még elég sok volt a kézzel írott fogalmazvány, - amely az előadó ítélőbíró munkásságát tükrözte – és amelyek esetenként sok oldalt is kitettek.

Az ügyiratokban megtalálhatók a főtörvényszék tanácskozási jegyzőkönyvei zárt borítékban. Ráírva, hogy: „Titkos! Csak a Katonai Főtörvényszék elnöke bonthatja fel.” A zárt borítékok egy része – főképpen, ahol súlyosabb vagy halálos ítélet kiszabására, vagy kegyelemre történő előterjesztésre került sor – már ki volt bontva.

A tárgyalási jegyzőkönyvek zöme, olyan stencilezett mintaszövegek alapján készült, amely szövegeknek az eljárásjog

szerint minden ügyben jelentőségük volt vagy lehetett. Sok – főképpen a hűtlenségi ügyekben – az iratborítón és az ítéleteken lévő bélyegző-lenyomat: „Szigorúan bizalmas" vagy „Szigorúan titkos" „Zár alatt tartandó" „Foglyos." Az ügyek döntő többsége a Budapesti Katonai Törvényszéktől származik, az I. fokú törvényszék több ügykategóriára vonatkozó kizárólagos hatásköre miatt. (a hűtlenségi ügyek, és az államvédelmi állományba tartozó elkövetők miatt.) A másik három törvényszéktől alig-alig találkozni ügyekkel. Az onnan érkezett ügyek főképpen rendőri elkövetőkről, vagy tiltott határátlépésről szólnak.

A kiszabott büntetések 3 év börtöntől életfogytig tartó fegyházig terjednek. Az egyes ügyekből az állapítható meg, hogy az 1949-es év végére, de főképpen az 1950-es évtől kezdődően elbírált ügyekben jelentős számban találhatók hűtlenségi ügyek. Ezekben a gyanúsítottak szinte kivétel nélkül előzetes letartóztatásban vannak. A bűnösség kimondására az 1930. évi III. tc. 60.§. 2. pontjába ütköző, és az 1934. évi XVIII. tc. 2.§. utolsó tételére hivatkozással került sor.

Indokolt ezért röviden kitérni **a hűtlenség bűntette** legfontosabb történeti rendelkezéseire**,** mert 1949-ben, és az azt követő években, a bűncselekmény elbírálása, mindenkire kiterjedően, majdnem kizárólagosan a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozott, sőt azon belül is leszűkítve I. fokon a Budapesti Katonai Törvényszékre, II. fokon pedig a Katonai Főtörvényszékre. (Későbbi elnevezésében: Katonai Felsőbíróságra.). A Budapesti Katonai Törvényszéknek jutott az „nemes" feladat, hogy – a politikai vezetés által elvárt - koncepciós büntetőeljárásokban meghozhatta azokat az ítéleteket, amelyek évtizedekig kihatottak mind a vádlottakra, mind a családtagjaikra.

A hűtlenség, mint üldözendő magatartás, a magyar büntetőjog egyik legrégebben üldözendő cselekményének tekinthető. Megtalálható már Szent István Dekrétumaiban (nota infidelitatis), de ott van a Tripartitumban, a XIX. század büntető jogalkotásán át (Csemegi- kódex) a mai napig a Büntető Törvénykönyvben. (Btk. 259.§.) A korábbi századokban még felségsértés, később már hűtlenség megnevezéseként jelenik meg.

Az 1878. évi V. törvénycikk (*a magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről)* Második Rész III. Fejezete tartalmazta a „A hűtlenség" bűntettére vonatkozó rendelkezéseket a 142.§.-tól a 151. §.-ig. A bűntett fogalom-meghatározása – éppen annak sokrétűsége miatt – a 142.§.; a 143.§.; a 144.§. 8 alpontjában és a 146.§.-ban található. Ezek lényege, hogy a hűtlenség bűntettét követi el, az a magyar honos,

- aki külhatalom kormányával szövetkezik, vagy azzal érintkezésbe bocsátkozik, hogy azt a magyar állam, vagy az osztrák-magyar monarchia elleni ellenséges cselekményre bírja; - aki a hadüzenet megtörténte, vagy a háború kiütése után az ellenség katonai szolgálatába lép;
- aki az (1-8 pontban részletezettek szerint) a katonai erődítményekről, a hadsereg állapotáról, felszereltségéről és helyzetéről, információt, tanácsot ad, vagy maga segít másképpen az ellenségnek, a saját hadereje kárára.

A főbüntetés mértéke a 10 évtől 15 évig terjedő államfogháztól, a 10 évtől életfogytig tartó fegyházig terjedt, a hivatali és politikai jogok felfüggesztésének gyakorlásától való eltiltással, mint mellékbüntetéssel.

Tanácsköztársaság, a rövid fennállása alatt is megalkotta azt a jogszabályt, amely bár nem nevezte meg konkrétan a hűtlenség bűntettét, de a **Forradalmi Kormányzótanács LIII. számú rendelete** *(A katonai bűntettek és a forradalmi katonai törvényszék)*–ről alkotott jogszabályának 2.§.–a kimondta, hogy: *„Katonai bűntettet követ el az a katona vagy parancsnok:*

„1 aki a Tanácsköztársaságnak akár külső, akár belső ellenségével összejátszik, vagy egyetért;

2. aki az ellenséget kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy egyéb szolgáltatással támogatja;

……..

9. aki a felsorolt katonai bűntettek valamelyikét megkísérli;

10. aki részt vesz olyan összebeszélésben vagy egyesülésben, melynek célja a felsorolt katonai bűntettek valamelyike."

A 3.§. szerint az adott bűncselekményt elkövetőre a büntetést a forradalmi törvényszék szabja ki, és ez – a cselekmény súlyához képest – halálbüntetés is lehetett.

Az 1931. február hó 1.-ével hatályba lépett **1930. évi II. tc.** *a katonai büntető törvénykönyv,* az első olyan katonai büntetőtörvénykönyv volt, amely *a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó egyének* által elkövethető, speciális katonai bűntetteket és vétségeket fogalmazta meg, mindazokkal az egyéb rendelkezésekkel, amelyeket egy átfogó büntetőtörvénykönyvnek meg kell fogalmazni. Ez a Ktbtk. azonban nem adott külön megfogalmazást a hűtlenség fogalom-meghatározására és elkövetésére vonatkozóan. Erről külön törvény rendelkezett.

Az 1930. évi III. törvénycikk , ”*a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről”* III. fejezete foglalkozott a hűtlenség bűntettével az 57.-71. §§.-aiban. *(Mind a polgári, mind a katonai bíráskodás körében.)* Ezekben az 58., az 59. és a 60. 64. és 68.§§-ok adnak tényállás-meghatározást a hűtlenség bűntettéről több alpontban is.

Az 57.§. pontosan meghatározza, hogy a Btk. III. Fejezet helyébe, - a hűtlenségre vonatkozóan – az alábbi rendelkezések lépnek:

- Az „alapfogalom-meghatározásnak” a tc. 58.§.-a tűnik, mely szerint „ *A hűtlenség bűntettét követi el ….. aki külhatalom kormányával vagy külföldi szervezettel szövetkezik ….. a végett, hogy a magyar állam ellen ellenséges cselekményre bírja….”*
- az 59.§. már 4 alpontban részletezi, hogy aki az állam fegyveres erejének szándékosan hátrányt, az ellenségnek szándékosan előnyt okoz;
- a 60.§. bevezető mondata szerint: „ *A hűtlenség bűntettét követi el és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő: ……..* 2. pont: *aki közhivatalnoki állásánál, hivatalos megbízatásánál vagy a hatósággal szemben fennálló szolgálati vagy szerződéses viszonyánál fogva birtokába vagy tudomására jutott ily titkot*

nyilvánosságra hoz, vagy illetéktelen személlyel közöl, avagy illetéktelen személynek más módon hozzáférhetővé tesz;

- a 60.§. 6 pontban határozza meg az elkövetés módját, majd meghatározza a katonai titok fogalmát is: *„Katonai titok minden intézkedés, hír, terv, tárgy vagy bármely más olyan tény, amelynek arra nem hivatottak tudomására jutása a honvédelmet vagy általában az állam biztonságát veszélyeztetheti.”*

A további §.-ok szabályozzák a minősített eseteket, amelyeknek a büntetése 10 év fegyháztól, az életfogytig tartó fegyházon át, a halálbüntetés kiszabásáig terjedhet.

- a 64.§. szerint, aki idegen állam hatóságának, külföldi szervezetnek, megbízottjának kémül ajánlkozik vagy részükre kémszolgálatot vállal; végül

- a 68.§. aki oly hamis vagy hamisított iratot, rajzot vagy egyéb valótlan adatot az előző pontban felsoroltakkal közöl, ha a közlés alkalmas arra, hogy az állam katonai vagy egyéb fontos érdekét veszélyeztesse.

Az egyes elkövetőkre kiszabható büntetések – az elkövetett bűncselekmény minősítéséhez igazodóan – 5 évig terjedhető börtöntől, általában 10-15 évig terjedhető fegyházig terjedt. Kivételes esetben a büntetés életfogytig tartó fegyház, és csak egy esetben volt halálbüntetés is kiszabható.

A regnáló hatalom azonban a törvény által kiszabható büntetéseket nem tartotta elégnek azért született meg – alig három évvel később - az **1934. évi XVIII. törvénycikk,** „ *a hűtlenség szigorúbb büntetéséről.”*

A törvény nem adott meg új tényállásokat, hanem mindössze arra hivatkozott az 1.§.-ában, hogy „ *az 1930. évi III. tc. (Élt) 61.§.-a helyébe ugyanily számozással az alábbi 2.§.-ban, a 62.§.-a helyébe ugyanily számozással az alábbi 3.§.-ban, 64.§.-a helyébe pedig ugyanily számozással az alábbi 4.§.-ban foglalt rendelkezések iktattatnak….”*

Az új törvénycikk jelentősen megemelte a kiszabható szabadságvesztés-büntetéseket, és több esetben engedte meg a halálbüntetés kiszabását is.

A törvénycikk miniszteri indokolása az, amely inkább figyelmet érdemel.

„A XIX. században uralkodó individualisztikus eszmeáramlat hatása alatt keletkezett büntetőtörvények a közösségi érdeket kellő oltalomban nem részesítették, mert míg az ember élete ellen irányuló bűncselekmények egyik másik nemét halállal sújtották, addig az állam létérdeke ellen intézett legsúlyosabb támadásokra is csupán szabadságvesztés-büntetéseket állapítottak meg. A gyakorlati tapasztalatok csakhamar kimutatták ennek a szabályozásnak a tarhatatlanságát. A kulturális téren vezető szerepet játszó államok (így pl. Németország és Olaszország) röviddel a világháború után egymás után revízió alá vették büntetőtörvényeinek az állam elleni bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseit és a büntetési tételek szigorításával az állam létérdekeinek hatékony védelméről kellőképpen gondoskodtak.”

További adatok, érvelések és indokok felsorolásával jön a következtetés levonása:

„A kifejtettekre való tekintettel nem lehet tehát várni a Btk-nak a fentebb említett nagy fontosságú szempontból való általános revíziójára, hanem a hűtlenség szobán forgó rendelkezéseinek módosítása iránt egy novella keretei között nyomban intézkedni kell.

Az általános indokolás ezután rátér arra, hogy milyen szempontokat kellett figyelembe venni a törvény megalkotásánál. Három bekezdésben sorolja azokat az érveket, amelyek a jogalkotó álláspontja szerint indokolta a hűtlenség egyes elkövetési változataira a súlyosabb büntetés kiszabásának módosítását.

A részletes indokolás, a törvénynek mind az 5.§.-hoz fűz még további érveket. Kiemelendő ebből:

„Végül a §. utolsó bekezdése a hűtlenség legsúlyosabb eseteiben – vagyis, ha a cselekményt abból a célból követték el, hogy a titok idegen állam hatóságának, külföldi szervezetének, megbízottjuknak vagy érdekükben működő személyeknek tudomására jusson vagy hozzáférhetővé váljon és a cselekmény az állam érdekét is súlyosan sértette, vagy veszélyeztette – a halálbüntetés alkalmazását békeidőben történt elkövetés esetében is lehetővé kívánja tenni.

Ezt a büntetést tehát a javaslat csak azokra az esetekre szorította, amelyekben az alanyi bűnösség a legnagyobb; amikor ugyanis a tettes nem csak általános állampolgári hűségi kötelezettségét sértette meg, hanem megszegte egyúttal azt a különös hűségi kötelezettségét is, amellyel a beléje helyezett különös bizalomnál fogva, hazájának közhivatalnoki állásából, hivatalos megbízásából, szolgálati vagy szerződéses viszonyából folyóan tartozik."

Mind a katonai titok fogalmának, mind az előző tc. többi részének megfogalmazása minden jogász számára azonnal felveti azt a gondolatot, hogy olyan „gumi" szakaszokról van szó, amelyet a bíróságok bármikor és bárhol, teljesen szabadon magyarázhattak. Ezekbe a megfogalmazásokba, akárkinek a magatartása belefért, és ha az elvárás az volt, nehézség nélkül lehetett a halálbüntetést is bármikor kiszabni.

(Lásd erről részletesebben: dr. Papp János ezds.: *A honvéd ügyész helye és szerepe a magyar katonai igazságszolgáltatásban 1912-1946.* Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2013./1. szám.; vagy: Barna Attila: *Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon……* Kiadó: UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft. 2015.)

A „teljesség" kedvéért utalni kell még az **1940. évi XVIII. törvénycikkre** is *(a magyar állam biztonságát és nemzetközi érdeket veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről).*

A törvény 11.§.-a öt évig terjedhető börtönnel, hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő, *„aki idegen állam érdekében az ország területén*

……

2. idegen állam katonai titkának kikémlelésével foglalkozik, erre mással szövetkezik, e célra szervezetet vagy berendezést létesít vagy működésében támogat, vagy e cselekményekre másokat felhív ….."

A II. világháború ekkor már megkezdődött, és Magyarország szerepe a történelemből ismert.

Ami még feltétlenül megemlítendő, hogyan kerül a hűtlenség bűntettének üldözése (nyomozása) előbb a vezérkari főnök, majd a háború után a Katonapolitikai Osztály hatáskörébe? Erről a **m. kir. minisztérium 1941. évi 7.650. ME. számú rendelete,** *„a honvéd büntetőbíráskodásban a hűtlenség bűntettének üldözésére vonatkozó egyes jogszabályok módosításáról”* rendelkezett. Ennek 1.§.-a úgy szólt, hogy: *„Az 1930. III. tc. 59.§.-ában meghatározott bűntett esetében, úgyszintén az ily cselekmény útján elkövetett szigorúbban büntetendő cselekmény miatt a bűnvádi üldözés elrendelésére illetékes parancsnok jogait kizárólag a m. kir. honvéd vezérkar főnöke gyakorolja.”*

Amit a korabeli népbírósági és katonai törvényszéki ítéletek meghozatalával kapcsolatban feltétlenül ki kell emelni: sem a kor politikai, sem az igazságszolgáltatás vezetőinek ***nem kellett egyetlen új jogszabályt sem megalkotni ahhoz,*** hogy az utólag sokat és jogosan bírált „koncepciós” ítéleteket meghozzák. Az ítéletek jogalapja már több mint egy évtizeddel korábban megszületett, és 1949-1950-ben még hatályban volt. Alkalmazni kellett csupán.

Nem véletlen tehát, hogy a kiszabott büntetések igen súlyosak. Volt, ahol az I. fokú bíróság életfogytig tartó fegyházbüntetést szabott ki, a Főtörvényszék azonban halálra ítélte a vádlottat. De előfordult fordítva is. A halálos ítéletek „szabályszerű” végrehajtását külön is jelenteni kellett. Ezek a jelentések a következőképpen néztek ki:

„Honvédelmi Minisztérium — *Szigorúan titkos.*
093/igü.-1951. — *Tárgy: ... X. Y. ftörm. bűnügye*

Katonai Főtörvényszék
Budapest

Az I. ……/kat.ftvszék. – 1950.számra:
A bűnügyi iratok visszaküldése kapcsán értesítem, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa e hó 9. napján kelt M.N.E.T. ……/3-1951.sz. elhatározásával megengedte, hogy a budapesti katonai törvényszék 1950. évi ……hó ….hozott Kb.IX...../1950/4.

sz. jogerős ítéletével hűtlenség bűntette miatt kötéllel végrehajtandó halálbüntetésre ítélt ……..
/: szül és. és an. :/ elítélttel szemben a törvény és igazságszolgáltatás rendes menete akadálytalanul bekövetkezzék.
Napl. ir.+2.drb. mell.
Budapest, 1951. évi január hó 9.-én.
A miniszter rendeletéből:

Dr. Böszörményi Imre s.k.
ezredes

A kiadvány hiteléül:
Budapest, 1951. január 9-én.
aláírás
T. szerv. vez.”

A hűtlenségi ügyekkel kapcsolatban említést érdemel, hogy az elkövetők nagyobb része polgári személy volt. Ezeken az ügyiratokon olyan feljegyzés található, hogy: *nem semmisíthető meg.* (Máshonnan szerzett információk szerint ez esetenként mégis megtörtént.)

Az egyes konkrét, közismert ügyekben hozott ítéletek (Szűcs Sándor r. szds. és társa Kovács Erzsébet énekesnő; Pálffy György altbgy. és társai; (Katf. 249/1949.); Sólyom László altbgy és társai; stb…) ismertetése és értékelése nem tartozik a dolgozat témájához, ezért ezt mellőztem. Ezek feldolgozása és értékelése már megtörtént a történészek részéről. Megemlítésük csak azért indokolt, mert a katonai igazságszolgáltatás mindig is alkalmas volt a politikai kívánalmak kiszolgálására, éppen a szigorú alá-fölérendeltségből eredően. Az a bírói függetlenség, amely a polgári büntetőbíróságokon még a mindenkori vészterhes időkben is némileg működött, a katonai igazságszolgáltatásban gyakran teljesen eltűnt. Nem véletlen, hogy a statáriális eljárásokban is a katonai igazságszolgáltatás játszotta mindig a főszerepet.

Az 1950-es év iratai közül átnéztem az 1. (02-050 iktató-számig), 4. (0151-0197), (ezek voltak a „titkos ügyek”) és a nem titkos „szokványos” ügyek közül még 3 dobozban lévő iratokat. Ezekből az alábbiak voltak megállapíthatók:

Az ügyek számának duplájára emelkedése szükségszerűen vonta maga után mind a bírói, mind a kisegítő állomány

létszámának folyamatos növekedését. Így tanácsvezetőként és ítélőbíróként megjelenik a Főtörvényszéken: dr. Fehér József hb. őrgy; Szimler János hb. szds. (aki előbb tanácsjegyzőként gyakorló volt).; és a tanácsjegyzők közül átminősítik ítélőbírónak: dr. Gebe Zoltán hb. szds, aki a Budapesti Katonai Törvényszékre kerül.

Megnő a tanácsjegyzők létszáma is: dr. Czeglédi József hb. őrgy.; dr. Pallósi Gyula fhdgy.; dr. Sárközy Endre hb. fhdgy.; dr. Nagy Miklós hdgy.; dr. Piukovich János alhdgy.; Pávai Sándor igü. szds. megjelenésével.

A II. fokú ügyekben már egyre többször jelennek meg az áv. határőrök által elkövetett bűncselekmények, amelyek minősítése mind „Titkos"; és szinte valamennyi „Foglyos". Az ügyek II. fokú elbírálásában az előző évhez képest nincsenek jelentős változások, pusztán a mennyiség növekedett a duplájára. Minden ügykategóriában hasonló ítéletek születnek.

Az 1950. évi 9. sz. a közkegyelemről gyakorlásáról szóló tvr. megjelenése után sok átirat érkezik a katonai főügyésztől, amelyben az indítvány: a NET 1950. évi 9. sz. tvr. 1.§. b) pont és a 11.§. alapján a Főtörvényszék helyezze hatályon kívül az I. fokú ítéletet és az eljárást a Btk. 105.§. 2. pontja alapján (közkegyelem miatt) szüntesse meg.

Az egyes ügyek tanulmányozásából kiderül, igen sok a foglyos ügy, továbbá, hogy az egyszerű megítélésű ügyek közül dr. Tóth László hb. vőrgy. tanácsvezető és elnök, igen sokat magára szignált, és maga is intézte el.

****

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások

(A két év változásaiból – a Katonai Főügyészséghez hasonlóan - itt is megállapítható, hogy az egyes hadbírák kiválogatásával és kinevezésével, hogyan épült fel a Katonai Főtörvényszék. Láthatóan összeszedték azokat az idősebb, hosszú ideig már szolgált hadbírókat, akikről feltételezték, hogy a II. fokú eljárásokban, a szakmai tudásuk előnyére szolgálhat az ítélkezésnek. Lecserélésükre csak a következő évben vagy években

került sor, amikor a politika már erősebben szólt bele a katonai igazságszolgáltatásba.)

1949. január 1.

- „ A Köztársasági Elnök Úr a Miniszterelnök útján tett előterjesztésemre 1949. évi január hó 13.-án kelt elhatározásával dr. Tóth László (1895. Major Irma) t. hb. ezredest a honvédség nemtényleges állományában a VIII/a. Állománycsoportban: 1949. évi január hó 1-ével később meghatározandó ranggal: tart. hb. vezérőrnaggyá előléptette. Besorolásáról később intézkedem. (Rendelet száma: 3.020./eln. szű. – 1945. január 15.)

- dr. Tóth László ……. a honvédség hivatásos állományába felveszem.

- dr. Hetessy Miklós (1895. Parragh Ilona); dr. Soós-Elsner Ödön (1896. Soós Irén) hb. alezredeseket 1949. év január hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban, visszaveszem a honvédség hivatásos állományába. Besorolásukra később intézkedem.” (Rendelet száma: 51.853/eln. szü. – 1948. december 30.) (Mindketten a Katonai Főtörvényszékre kerültek ítélőbírónak.)

1949. február 15.

- Dr. Gebe Zoltán hb. szds-t, 1949. 02. 15.-én, kinevezik a Katonai Főtörvényszékre tanácsjegyzőnek.

1949. április 1.

- „*Dr. Balthazár Géza (1911. Humayer Gizella) ht. hb. alezredest, 1949. évi április hó1-ével a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.”*
(Rendelet száma: 8.961/eln. szü. – 1949. március 4.)”(Hk. 1949. 8. sz.)

1949. május 01.

- Farkas Zoltán (1903. Czaminer Róza) hdgy. május hó 1.-ével előlépett a VIII/b. Állománycsoportban (az igazságügyi tiszteknél) főhadnaggyá;

1949. június hó 1.

- „Dr. Kádár Pál (1912. Paucz Erzsébet) a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál), 1949. évi június hó 1-ével tart. őrnaggyá előléptetem és a honvédség hivatásos állományába felveszem.” (Rendelet száma: 20.368/eln. szü. – 1949. június 9.)

1949. november hó 1.

- *„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában, 1949. évi november hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) alezredessé, dr. Bajor László (1911. 12. 25. Berettyóújfalu). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem.* (Beosztási helye: Katonai Főtörvényszék tanácsvezető hadbíró.)

- *Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában, 1949. évi november hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) alezredessé, dr. Fazakas István (1904. VI. 18. Kovászna). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem."* (Beosztási helye: Katonai Főtörvényszék ítélőbíró.) *(Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)*

1950. február 14.

- dr. Miltényi Dénes (1915. Kis Lenke) ht. hb. szds.-t, a Budapesti Központi Katonai Ügyészségről áthelyezve a Katonai Főtörvényszékhez „*második tanácsjegyzői helyre"*

1950. május 1.

- Előléptetik alhdgy-á: Pősze László-t (1914. Tokaji Róza), majd 1950. október 31.-ével átminősítik az igü. tiszti állománycsoportba;

- dr. Fehér József (1916. Pintér Julianna) előléptetve május h 1-ével hb. őrnaggyá.

- dr. Kádár Pál (1912. Pauncz Erzsébet) őrnagy – a rendfokozatok rendezése kapcsán – előléptetve hb. alezredessé.

1950. június 3.

- dr. Fehér József (1916. Pintér Julianna) ht. hb. őrgy. áthelyezve a Budapesti Katonai Törvényszéktől a Katonai Főtörvényszékre ítélőbírónak,

1950. szeptember 29.

- A Budapesti Katonai Törvényszékről áthelyezik a Katonai Főtörvényszékre dr. Sárközi Endre (1924. Kepes Flóra) ht. hb. fhdgy.-t, és beosztják tanácsjegyzői helyre.

1950. október 12.

- A rákoskeresztúri bírói-ügyészi akadémián végzett Posfai István (1914. Pintér Borbála) beosztva a Katonai Főtörvényszékhez,

1950. október 23.

- dr. Bajor László hb. alez. tanácselnök, ezredessé előléptetve,

1950. október 31.

- dr. Nagy Miklós hdgy. jkv.-t (1926. Takács Zsófia) kinevezik a Katonai Főtörvényszék tanácsjegyzőjévé;

1950. november 29.

- Márton Istvánné (1922. Fábián Erzsébet) gépírónőt, a Budapesti Katonai Törvényszéktől áthelyezik a Katonai Főtörvényszékre.

1950. december 8.

- Szolgálati okból áthelyezve: a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából a Katonai Főtörvényszék állományába Szimler János szds. és dr. Piukovich János (1925. Rabanya Margit) alhdgy.;

- a HM Elnökség (személyi tartalék) állományából áthelyezve a Katonai Főtörvényszék állományába dr. Pallósi Gyula (1924. Kovács Anna) fhdgy. a vezénylésének megszüntetésével egyidejűleg.

- Pávai Sándor (1911. Varga Erzsébet), igü. szds.-t áthelyezik a Katonai Főtörvényszék állományából a Budapesti Katonai Ügyészség állományába;

1949. évi május hó 1.

- Fazekas Zoltán (1903. Czaroiner Róza) igü. hdgy. előlépett a VIII/b. Állománycsoportban (az igazságügyi tiszteknél) főhadnaggyá.

****

A konkrét ügyiratokból és az egyéb anyagokból megállapíthatóan, 1949. január 01. és 1950. december 31. között, az alábbi személyek teljesítettek szolgálatot a Katonai Főtörvényszéken: (hozzátéve, hogy ezen felül lehettek még más olyan alkalmazottak is, akik egyéb kisegítő beosztásban - vagy egy időre szakmai ismeretek megszerzése végett - dolgoztak, de a nevük a konkrét iratokban nem jelenik meg.)

dr. Tóth László hb. vőrgy. tanácsvezető, a Katonai Főtörvényszék elnöke,
(1949.01.01. – 1952.06.30.)
dr. Bajor (Braun) László hb. ezds. tanácsvezető,
(1949.11.01. – 1951.01.19.)
dr. Balthazár Géza hb. alez. ítélőbíró,
(1949.01.01. – 1949.04.01.)

dr. Fazakas István hb. alez. ítélőbíró,
(1949.11.05. – 1952.12.31.)
dr. Fehér József hb. őrgy. tanácsvezető és ítélőbíró,
(1950.06.04. – 1951.11.01.)
dr. Hetessy Miklós hb. alez. tanácsvezető és ítélőbíró,
(1949.01.01. – 1950.06.01.)
dr. Kádár Pál hb. alez. tanácsvezető és ítélőbíró,
(1949.06.01. – 1952.12.31.)
dr. Radetzky Zoltán hb. alez. tanácsvezető és ítélőbíró,
(1949.11.20. – 1952.12.16.)
dr. Soós-Elsner Ödön hb. alez. tanácsvezető és ítélőbíró,
(1949. 01. 01. – 1950. …….)
Szimler János hb. szds. ítélőbíró, majd tanácsvezető,
(1950.12.08. – 1955.06.23.)

tanácsjegyzőként:

dr. Czeglédi József hb. őrgy. (1950.08.01.– 1951.11.01.)
dr. Gebe Zoltán hb. szds. (1949.02.15. – 1950.10.01.)
dr. Kovács Zoltán hb. őrgy. elnöki titkár, (1949.01.01. – 1949.08.31.)
dr. Miltényi Dénes hb. szds. (1950.02.14. – ……)
dr. Pallósi Gyula ht. fhdgy. (1950.06.01. – 1951.11.15.)
dr. Piukovich János ht. alhdgy. (1950.12.08. -
dr. Sárközy Endre hb. fhdgy. (1950.09.28. – 1950.12.31.)
Szimler János hb.szds. (1950-ben eleinte gyakornok jkvez.-ként, majd ítélőbíró)

jegyzőkönyvvezetők:

dr. Bajay László ht. hbj. szds. (1949-ben hbj.-ként gyakorlatra berendelve)
Mészáros István őrm.

T. ügyviteli beosztottak:

Pávai Sándor igü. szds. T. ügykezelő,
Fazekas Zoltán igü. fhdgy T. ügyviteli beosztott,
Pősze László igü. alhdgy. T. ügyviteli beosztott,
Farkas Györgyné Andrási Ilona szerz. pa. gépírónő,

****

A katonai főügyész

(avagy: ***a Katonai Főügyészség*****)**
Budapest, II. ker. Fillér utca 32.)

Az egyik fontos szervezeti változást az 1948. évi LXIII. törvényben, a ***katonai főügyész*** funkciójának (és a feladatainak segítésére a: **katonai főügyészség**) létrehozása jelentette. Alapvető feladatául a törvény, a Katonai Főtörvényszék mellett, a vádlói tennivalókat jelölte meg.

A polgári életben a királyi ügyészség létrehozása már a kiegyezést követően megtörtént, az 1871. évi XXXIII. tc.-vel, amelyet 1871. június 10.-én hirdettek ki. A törvénycikk kimondta, hogy az ügyészség és a bíróság egymástól független szervezetek. Amíg azonban a bíróságok önálló hatalmi ágként működtek, addig a királyi ügyészség a mindenkori igazságügyi miniszternek volt alárendelve. Az elsőfokú törvényszékek mellett a királyi ügyészek, a királyi táblák mellett a királyi főügyészek és a KÚRIA mellett a koronaügyész látta el a vádhatósági feladatot.

Az „önálló" katonai főügyészi funkció létrehozása a katonai igazságügyi szervezetben, relatíve jelentett újdonságot. A vádhatósági képviseletet a katonai bírsági tárgyalásokon eddig is „katonai ügyész" látta el, de az ilyen önálló, alá-fölé rendeltségű viszonnyal kialakított szervezetű, katonai ügyészség relatíve újnak volt tekinthető.

(A Katonai Főügyészség, – 1953-tól – mint az egységes ügyészi szervezet része, egészen az önálló katonai ügyészi szervezet (és ezzel az önálló katonai főügyész, mint a mindenkori legfőbb ügyész helyettese) 2011. december 31-ei megszűnéséig már nem változott.)

Kiemelte a törvény, hogy a katonai főügyész és helyettesei a Katonai Főtörvényszéktől függetlenek, s a honvédelmi miniszternek vannak alárendelve. Viszont, a katonai ügyészségek, ettől kezdve a katonai főügyész alárendeltségébe tartoztak.

Miután a rendőrség is a katonai bíráskodás hatálya alá került, ezért a törvény úgy rendelkezett, hogy a rendőrség tagjai

ellen indított bűnvádi ügyekben a katonai főügyészi teendők ellátása végett a belügyminiszter (a honvédelmi miniszterrel egyetértésben) a rendőrség bírói és ügyvédi vizsgával rendelkező tagját, vagy tagjait rendeli ki. Ezek a kirendelt tagok, az elsőfokú katonai ügyészségek, illetve a katonai főügyész helyetteseiként jártak el, de a katonai főügyész felügyelete alatt álltak. (A „bírói és ügyvédi vizsgával rendelkezés" azonban csak az indulásnál volt előírás, mert később ezt már nem lehetett igényként tartani.)

A törvény szerint a fellebbezési tárgyaláson a katonai főügyésznek (vagy helyettesei közül valamelyiknek) jelen kellett lenni kifejezetten annak érdekében, hogy az eljárást teljes egészében és részleteiben is ismerjék, és ha szükséges, a törvényesség érdekében fel tudjanak lépni. A katonai főügyész neve a konkrét ügyekben – mint tárgyaló ügyész - nem jelenik meg, ezért ez az előírás inkább volt érvényes a helyetteseire.

Miként a Katonai Főtörvényszék működésének elősegítéséhez, a katonai főügyész (főügyészség) működéséhez is kiadott a honvédelmi miniszter egy rendeletet, (1734/1949. (II.11.) HM sz. rendelet *„a katonai főügyész szolgálati utasítása és ügyviteli szabályzata tárgyában."* Ebben - hasonlóan a Katonai Főtörvényszék működését elősegítendő, - részletesen határozta meg az új katonai igazságszolgáltatási szervezet teendőit. Indokolt ezért, hogy a rendelet egyes gondolatainak címszavait megismerjük.

Hatáskör.

A katonai főügyész viszonya a Katonai Főtörvényszékhez.

A katonai főügyész viszonya helyetteseihez és a katonai ügyészségekhez.

Felügyeleti jogkör.

A katonai főügyész helyettesítése.

Szemle.

Ügyvitel a katonai főügyésznél.

A katonai főtörvényszék tárgyalásainak és üléseinek előjegyzése.

Perorvoslat a törvényesség érdekében.

A katonai főtörvényszék elvi jelentőségű határozatainak kezelése.

A katonai ügyészségek kimutatásainak felülvizsgálása és összesített kimutatások szerkesztése.

Évi ügyforgalmi és tevékenységi kimutatás.
Az ügyiratok megőrzése.
Az ügyiratok megsemmisítése.

A kissé túlszabályozottnak tűnő szolgálati utasításból az is kiolvasható, hogy az egyes katonai parancsnokoknak az igazságszolgáltatásban korábban történő „beleszólási" jogait a honvédelmi miniszter nehezen adta fel, ezért a „függetlenített" katonai főügyészen keresztül próbálta meg fenntartani a vélt vagy valós katona-politikai érdekeinek érvényesítését, miután - „elvileg" - a bíráskodásba már nem állt jogában közvetlenül senkinek sem beleszólni. (Sok írás szól arról, hogy ez valójában hogyan is nem valósult meg)

A miniszteri rendelet 2. §.-a azt is kimondta, hogy a „szabályzat" 1949. évi január hó 10. napján lép hatályba. Ugyanakkor a „D-10.' jelzésű ……. (Ügyviteli Szabályzat) ….. *negyedik része (83-95.§.-ai) és az ehhez tartozó XIII. melléklet hatályát veszti."*

A konkrét ügyekről

Az 1949. és 1950. évről, nem találtam olyan konkrét büntető ügyekre vonatkozó iratokat, amelyekkel a Katonai Főügyészség foglalkozott. Ilyeneket a Hadtörténelmi Levéltár nem tart úgy nyilván, mint a bírósági iratokat. Ami egyéb iratok fellelhetők voltak, azok az alábbiak.

A főügyészség (belső) igazgatási tevékenysége

A bevezetőben említett, a titoktartással és a titkok megőrzésével kapcsolatos előírások a Katonai Főügyészségre is kiterjedtek. Az 1949-es évből, ezek a T.33/5., míg az 1950-es évből az 1950/T./534/3-7. sorszám alatti borítékban voltak megtalálhatók.

Az 1949-es évről igen kevés ügyirat maradt. Ezek tartalma a T.-ügykezelésre vonatkozik, hasonlóan a Katonai Főtörvényszék irataihoz. Ez – valószínűleg – azzal magyarázható, hogy az 1949-es év volt az új katonai igazságszolgáltatási szervezet létrejöttének és építkezésének az éve, ami mindenkinek új feladatot jelentett.

Az 1950-es évről már több irat volt. Ezek már rendszerezettebb formában találhatók.

534/3 szám alatt:
A Politikai Fcsfség. rendeleteinek tárgyköre.(1950.01.02.-1950.12.31.)

- A jelentések, körlevelek döntő többsége a hadseregnek szól. Ezek közül csak egy-egy vonatkozik érintőlegesen a katonai igazságszolgáltatásra.
- A politikai tiszt havi helyzetjelentéseinek felterjesztése újbóli szabályozása. (Részletesen előírva, hogy a jövőben ki, mikor, hogyan tegyen jelentést, hogy az mielőbb megérkezzen a Politikai Főcsoportfőnökségre. A szempontokat 8 alpontban sorolva fel, mint pl.: Sztálin elvtárs születésnapjának megünneplése hangulatban, külsőségben, lelkesedésről, stb…) (Ilku Pál ezds.)
- A tisztek, tiszthelyettesek, továbbszolgálók minősítésének fontossága, alapossága, stb… szempontok az elvárásokról. (040/T/Pol. Fcsfség.I.-1950. szám. Nógrádi Sándor altbgy. politikai főcsoportfőnök.)
- Több jelentés és körlevél a fegyelmi helyzet megszilárdításáról, öngyilkosságokról, rendkívüli eseményekről.
- 1950. április 6.-án körlevél: a kultúr-felvilágosító munka fontosságáról. (Térképek, faliújságok, tábla az 5 éves tervről, stb.. ehhez rajzok, mutatók, stb…)
- Külön körlevél a jelszavakról (Éljen a Párt, és népünk bölcs vezére Rákosi Mátyás! Előre Farkas Mihály Miniszter Bajtárs vezetésével az erős, ütőképes néphadseregért! stb…)
- Beszédek a bevonulóknak (Típus-mintaszöveg.)
- Újság-igénylések leadása.
- 1950. szeptember 13. dr. Böszörményi Imre HM Igazságügyi Osztály vezetője leirata: valamennyi igazságügyi szerv jelentse október 10-ig, hogy milyen „egységes típusú” bútorzat és egyéb berendezési tárgyakra van szüksége. Mellékletként - az egyes beosztásokhoz - meghatározta, hogy egyáltalán kinek mit lehet igényelni.

A katonai főügyész október 5.-én adta le az igénylését, amelyben külön feltüntette a saját szobaberendezését, és külön a

helyettesekét, de jelezte az irodavezetők, leírók, stb… igényeit is. (szekrények, székek, írógépasztalok, stb..)

- 1950. december 13.: külön körlevél feladatokkal a politikai munkatársaknak, a szökések megelőzéséről + mellékletként 2 és fél oldalas írás ennek ismertetéséhez.
- a DISZ vezetőség megválasztása. Előkészítés, feltételek, lebonyolítás, részletesen szabályozva.
- 1950. december 21.: Tiszti Becsületügyi Bíróság megalakítása.

534/4. szám alatt:
Szervezési és személyi ügyek tárgyköre.

- Önéletrajzok felterjesztése, (1950. január): Visegrádi, Gábos, Radó, Bodonyi,
Filó Lajos, és Sándor Béla igü. szds.-ról,
- Katonai főügyészségi tisztek előléptetése: Bodonyi, Gábos, Kovács Z., Radó,
- Több körlevél a minősítésekről, előlépésekről, és a személyi állomány mozgatásáról szóló jelentések elkészítése és felterjesztése.
- 1950. április 14.: jegyzőkönyv a katonai főügyészi feladatkör átadás-átvételéről:

„….a Katonai Főügyészség vezetésének a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Osztálya vezetőjének szóbeli parancsára történt átadásáról illetőleg átvételéről.
Jelen vannak alulírottak:
Dr. Visegrádi Gyula hb. ezds. dr. Soós Károly hb. alez.
átadó átvevő”

- 1950. június 3. HM Személyügyi Főcsoportfőnökség leirata az áthelyezésekről. (Lásd alább.)
- 1950. szeptember 14.: dr. Radó Zoltán (1902. Knappe Gizella) hb. őrnagy azonnali hatállyal (vezényelve) a Szegedi Katonai Ügyészséghez, és ideiglenesen megbízva a katonai ügyészség vezetésével.
- Jelentés a Katonai Főügyészség névjegyzékéről:

Dr. Gábos Árpád hb. alez katonai főügyészhelyettes,
Dr. Páczelt István hb. őrgy. katonai főügyészhelyettes,

Dr. Radó Zoltán hb. őrgy. katonai főügyészhelyettes
Sándor Béla ht. igü. szds T irodavezető
Filó Lajos ht. igü. szds.
Hupkó Gizella pa. gépírónő + T. ügykör is,
Lakos Rudolfné pa. gépírónő + T ügykör is
Tihanyi Margit pa. gépírónő
Kéri István pa. altiszt
Bognár Gyula pa. altiszt
Kovács Jenő pa. gépkocsivezető

- 1950. október 12.: Farkas Mihály honvédelmi miniszter leirata, a bírói és ügyészi akadémiát végzett hallgatók áthelyezéséről a Katonai Főügyészségre:

Deutsch János (1910. Schuchtesz Borbála) szds.
Hribár Ferenc (1921. Hribár Anna) fhdgy.

- 1950. november 29.: Áthelyezve a Budapesti Katonai Törvényszékről a Katonai Főügyészségre Márton Istvánné pa. gépírónő.

534/5. szám alatt:

- *Az anyagi ügyek tárgyköre.* (A dolgozat szempontjából tárgytalan.)

534/6. szám alatt:

- *Egyéb vegyes tárgykör.* Kimutatás (1950.01.01. – 1950.12.31.) között elintézett bűnügyekről a Katonai Főügyészségen a T.-ügyvitel keretében. Összesen: 184 db ügy. A táblázatból ma már csak az összes kimutatását érdemes bemutatni:

534/7. szám alatt:

- *T. ügyvitellel kapcsolatos rendeletek.* A T.-ügyvitellel foglalkozóknak 1950. szeptemberében újabb vizsgát kellett tenni, és erről jelentést kellett felterjeszteni.

- HM körlevél a különösen fontos, szigorúan titkos ügydarabok kezeléséről.

****

A közlönyökben megjelent kinevezésekből, a belső jelentésekből, az egyes életrajzokból, illetve a Katonai Főtörvényszék által tárgyalt konkrét ügyekből lehetett megállapítani, hogy az 1949. január 01. és 1950. december 31.-e közötti két évben, kik szolgáltak a Katonai Főügyészségen. (Hozzátéve, hogy lehettek még más alkalmazottak is, akik egyéb kisegítő beosztásban dolgoztak, de a nevük a konkrét iratokban nem jelent meg.)

dr. Visegrádi Gyula hb. ezds. katonai főügyész,
(1949.02.09. – 1950.06.01.)

Az első katonai főügyész volt. 1949. február 9.-ével bízták meg a katonai főügyészi teendők ellátásával, amelynek 1950. június hó 1.-ig tudott eleget tenni. Ekkor a honvédelmi miniszter nyugállományba helyezte, miután *„…. Szolgálatára tovább igényt nem tartok….”*

1950. november 30.-án előzetes letartóztatásba helyezték, és megindult ellene a büntetőeljárás. (Lásd részletesen: Szabó István - Hadbírák célkeresztben 1945-1952. magánkiadás 2018.) Katonai főügyészi teendőinek ellátása alól azonban már korábban felfüggesztették.

Dr. Soós Károly hb. ezds. katonai főügyész,
(1950.06.03. – 1952.06.01.)

1950. június hó 3.

Kinevezem dr. Soós Károly ht. hb. ezds.-t katonai főügyésszé, és egyben áthelyezem a Budapesti Központi Katonai Ügyészségtől a Katonai Főügyészségre.

A második katonai főügyész volt. 1952 nyarán felfüggesztették a főügyészi teendői alól, majd büntetőeljárás indul ellene, és jogerősen elítélték 12 évi börtönre. 1956. április 14.-én szabadult feltételesen. (Lásd részletesen: Hadbírák célkeresztben.) Katonai főügyészi teendőinek ellátása alól azonban már korábban felfüggesztették.

dr. Bodonyi (Schweiczer) Márton hb. alez. katonai főügyészhelyettes,
(1949.11.14. – 1950.06.03.)
dr. Egri Gyula r. alez. katonai főügyészhelyettes, (BM)
(1949.03.01. – 1950. 05. 31.)
Dr. Gábos Árpád hb. alez. katonai főügyészhelyettes
(1949. 01. 01. – 1951.?? …….)
dr. Kálmán László r. őrgy. katonai főügyészhelyettes, (Bfk)
(1949.03.01. - 1955. 0. 15.)
dr. Kovács Zoltán hb. őrgy. katonai főügyészhelyettes
(1949. 09. 01. – 1950.06.03.)
dr. Molnár György r. őrgy. katonai főügyészhelyettes, (Bfk)
(1949.03.01. – 1950. 05. 31.)
Dr. Páczelt István hb. őrgy. főügyészhelyettes
(1950.06.03. – 1952. 07. 01.)
Dr. Jávor Pál hb. őrgy. katonai főügyészhelyettes
(1950. 12. 22. – 1952. 12. 31.)
dr. Radó Zoltán hb. őrgy. katonai főügyészhelyettes.
(1949.07.13. – 1951.06.14.)
Deutsch János szds.
(1950. 10. 14. - 1951. 11. 22.) irodavezető
Hribár Ferenc fhdgy.
(1950. 10. 14..- 1951. 11. 22.) irodavezető-helyettes

Sándor Béla ht. igü. szds	T irodavezető
Hupkó Gizella pa.	gépírónő + T ügykör is
Lakos Rudolfné pa.	gépírónő + T ügykör is
Tihanyi Margit pa.	gépírónő
Kéri István pa.	altiszt
Bognár Gyula pa.	altiszt
Kovács Jenő pa.	gépkocsivezető

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások

(Az 1949. év első – és részben a második - félévi változásaiból kiolvasható, hogyan állt össze a Katonai Főügyész(ség) első állománya.)

1948. november 1.

- „dr. Radó Zoltán (1902. Knappe Gizella) tart. századost 1948. évi november hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem.

- dr. Radó Zoltán (1902. Knappe Gizella) ht. századost 1948. évi november hó 1-ével, a III/a. Állománycsoportból (gyalogság) a VIII/a. Állománycsoportba (hadbíró) átminősítem." (Rendelet száma: 45.262/eln. szü. – 1948. december 3.)

1949. január 1.

- „1949. január hó 1-ével a VIII/a. Álloméncsoportban visszaveszem a honvédség hivatásos állományába: .... dr. Gábos Árpád (1898. Somogyi Adél) hb. őrnagyot. Besorolás(uk)ra később intézkedem. (Rendelet száma: 51.853/eln. szü. – 1948. december 30.)

- dr. Visegrádi Gyula (1902. Porkoláb Erzsébet) ht. hb. alezredest a honvédség hivatásos állományában, a VIII/a. Állománycsoportban: 1949. január hó 1-ével, később meghatározandó ranggal, ht. hb. ezredessé előléptetem. Besorolására később intézkedem." (Rendelet száma: 3.020/eln. szü. – 1949. január 15.)

1949. február 9.

- Dr. Visegrádi Gyula hb. ezds.-t, 1949. 02. 09.-ével kinevezik az első katonai főügyésznek. 1950. 06. 01.-vel nyugállományba helyezik.

1949. március 1.

- A rendőrségnek és az államvédelmi hatóság állományának a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá helyezésével, 1949. március 1.-vel kezdődően megjelennek a katonai főügyészhelyettesi beosztásban az oda kinevezett, rendőri állományú „katonai ügyészek": dr. Egri Gyula r. alez., dr. Kálmán László r. őrgy., és dr. Molnár György r. őrgy.

1949. május 1.

- dr. Radó Zoltán ht. szds. a rendfokozat korrekciós intézkedés folytán előlép hb. alezredessé.

1949. szeptember 1.

- dr. Kovács Zoltán hb. őrgy.-t 1949. szeptember 1-től áthelyezik a Katonai Főtörvényszékről a Katonai Főügyészségre főügyészhelyettesnek, 1950. június 3.-ig. Innen nevezik ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészség helyettes vezetőjének, amit 1951. június 17.-
ig tölt be.

1949. november 1.

- *„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) alezredessé*

…… dr. Bodonyi Márton (1910. IX.2. Aldebrő) ….” majd 11. 14.-én kinevezik a Katonai Főügyészségre katonai főügyész-helyettesnek.

1950. június 1.

- A Rendőrségi Közlöny 1950. június 1.-vel megjelent számából tudható, hogy ettől a naptól kezdve dr. Egri Gyula r. alez.-t kinevezték a BM IV. Közrendészeti Főosztály Igazságügyi Alosztály vezetőjének, dr. Molnár György r. őrgy.-t pedig, a Budapesti I. kerületi Rendőrfőkapitányság Igazságügyi Osztály vezetőjének. Ezzel a „katonai főügyészhelyettesi” kinevezésük megszűnt.

1950. június 3.

- dr. Soós Károly /:1913. Szilvási Ida:/ ht. hb. ezds.-t 1950. június 3.-ával kinevezik
katonai főügyésznek, és egyben áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségről a Katonai Főügyészségre.

- HM Személyügyi Főcsoportfőnökség 01775/Szü. Fcsfség. 2.-1950. számú átirata a Katonai Főügyészségnek (a HM Igazságügyi Osztály útján)

B u d a p e s t

„Á t h e l y e z e m azonnali hatállyal az eddigi beosztásának egyidejű felmentése mellett állománytesten belül:

a Központi Katonai Ügyészségtől:

dr. P á c z e l t István /:1913. Héczey Ida :/ ht. hb. őrnagyot a Katonai Főügyészséghez és megbízom a főügyészhelyettesi teendők ellátásával

a Katonai Főügyészségtől:

dr. Bodonyi Márton /: 1910. Maácz Erzsébet :/ ht. hb. alezredest a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez és megbízom a vezetői teendők ellátásával,

dr. Kovács Zoltán /:1914. Meskó Erzsébet :/ ht. hb. őrnagyot a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába és megbízom a vezető helyettesi teendők ellátásával.

A minősítési okmányok megküldésével kapcsolatban utalok a 169/T.szü.1.-1949. sz. alatt kiadott „Ideigl. Min. Út.” III. Rész A/6 és B/3 pontjában foglaltakra.

Kapják: Illetékes szervek foganatosításra, érintett szervek tudomásul vételre.

Budapest, 1950. évi június hó 3.

F a r k a s Mihály vezds. s.k.
honvédelmi miniszter”

1950. szeptember.13.

- a katonai főügyészség állományából vezényelték dr. Radó Zoltán hb. őrgy.-t a Szegedi Katonai Ügyészségre és megbízták az ügyészség ideiglenes vezetésével; amely vezénylést 1950. 12. 31.-ével szüntetik meg.

1950. november 29.

- A Budapesti Katonai Törvényszéktől áthelyezték a Katonai Főügyészségre Márton Istvánné gépírónőt.

1950. december 22.

- A Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából kinevezve katonai főügyészhelyettesnek, és áthelyezve a Katonai Főügyészségre dr. Jávor Pál hb. őrgy.

****

Az egyes honvéd ügyészségek és honvéd törvényszékek működéséről

Az 1949/1950-es két évben, a katonai igazságszolgáltatás szervezetének alapvető változását, csak az 1949 év január 10.-én ill. február 15.-én hatályba lépett jogszabályok alapján létrehozott Katonai Főtörvényszék és Katonai Főügyész(ség) jelentette. Ez a két új szervezeti forma volt az, amelyik a következő évekre (az időközben történt névváltozásoktól eltekintve,) új szervezeti formát jelentett.

Az első fokon eljáró honvéd ügyészségek és honvéd törvényszékek - 1949-ben és 1950-ben - változatlanul négy helyen működtek:

- Budapesti (Központi) Katonai Ügyészség és Budapesti Katonai Törvényszék,

- Debreceni Katonai Ügyészség és Debreceni Katonai Törvényszék,
- Szegedi Katonai Ügyészség és Szegedi Katonai Törvényszék,
- Pécsi Katonai Ügyészség és Pécsi Katonai Törvényszék.

Az első változást *„a katonai igazságügyi szervezet, valamint a katonai büntetőbíráskodásban a fellebbvitel módosításáról”* szóló, 1948. évi LXIII. törvény hatályba léptető rendelkezései közül a 64.§. (1) bekezdése jelentette, amelynek értelmében a „honvéd törvényszék” helyett „katonai törvényszék”; a „honvéd ügyészség” helyett pedig „katonai ügyészség” elnevezés lép. Ez azt jelentette, hogy 1949. január 10.-től kezdődően az elsőfokú katonai igazságügyi szervek megnevezése megváltozott, aminek indítóoka, hogy a személyi hatály alá kerülő rendőrök nem honvédekké, hanem büntető jogilag katonákká váltak a következő hónaptól.

A következő „szervezeti” változást az jelentette, hogy – az 1948. évi LXII. törvénnyel életre hívott új katonai büntetőtörvénykönyv III. RÉSZ-ében foglalt rendelkezések értelmében a *„rendőrség tagjai”* (beleértve az államvédelmi hatóság állományát is) – 1949. február 15.-i hatállyal - a katonai igazságszolgáltatás hatálya alá kerültek. Ennek eredményeként az egyes elsőfokú katonai ügyészségeken állományba kerültek olyan rendőri (ill. Budapesten államvédelmi) állományban lévő tisztek, akiket a katonai főügyész mellett, illetve az I. fokú katonai ügyészségeken *„a katonai ügyészi tennivalók ellátása végett”* helyeztek oda, és akiket *a* belügyminiszter a 208000/1949. (II.16.) BM. számú rendelettel – a honvédelmi miniszterrel egyetértésben – nevezett ki.

A főváros béli katonai ügyészségen belül, ekkor még nem nevezték el őket külön „csoport”-nak, vagy „alosztály”-nak. Ez spontán módon alakult ki. Azt is meg kell említeni, hogy az első „rendőri állományú katonai ügyészek” kinevezése, és az új szolgálati helyükön a szolgálatba lépése, 1949 márciusától kezdődően folyamatosan történt meg az év első félévében.

Az újabb „szervezeti” változást a honvédelmi miniszter 1949. év augusztus hó 22.-én kelt, és szeptember hó 1-vel életbe lépett 300.460/1949. HM számú rendelete jelentette, amely „létrehozta” a Budapesti Központi Katonai Ügyészséget.

Ez megszüntette a Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi, és a Határőr-parancsnoksági Kirendeltségét, és létrehozta a **Budapesti Központi Katonai Ügyészséget.** A rendelet azt is kimondta, hogy a hatályba lépésének napjával a 17.494/1946. HM számú rendelet 2. §.-ának a korábban még hatályon kívül nem helyezett rendelkezései is hatályukat vesztik. Az átszervezés részleteit a MH. 4212 – 300 eln.igü./1949. számú körrendelet tartalmazta.

Külön intézkedést nem találtam, amely a Budapesti Katonai Ügyészség Kossuth Akadémiai (mindössze egy főből álló) Kirendeltségét is megszüntette volna, de a 17.494/1946. HM számú rendelet teljes eltörlésével ez is bekövetkezett.

A három kirendeltség megszűnése, értelemszerűen együtt járt az oda beosztott állomány, és hatásköri feladatok „áthelyezésével” is.

A hadsereg erőltetett fejlesztése, 1950. november 1.-el újabb szervezeti változást eredményezett. Ekkor a hadsereg létszáma már mintegy 125.000.-fő volt. Ez a katonai igazságszolgáltatás szervezetét ugyan nem érintette, de azért érdemes idézni Markó György: *A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945-1956* c. könyvéből, mert a hadseregszervezés általános állapota nem kis mértékben kihatott a katonai ügyészségek és törvényszékek ügyforgalmára is.

„A fejlesztés tempója oly feszített volt, hogy az eredeti szándék ellen hatott, azaz nemhogy növelte volna az ország védelmi képességét, hanem éppenséggel csökkentette azt. Az alapjaiban hibás koncepción kívül maga a megvalósítás is súlyos károkat okozott. Az évenkénti kétszeri átszervezés szétzilálta az alig összekovácsolódott alakulatokat, értékes hónapokat rabolva el a kiképzésre fordítható időből. Ráadásul az alakulatok szovjet mintára nyaranta békehelyőrségükből hónapokra táborba vonultak annak változatos következményeivel együtt; a legtöbbször

fölöslegesen két helyen kellett kiépíteni a katonai vezetési és egyéb infrastruktúrát, növekedtek a szállítási költségek, elszakították a tiszteket a családjaiktól."

Az utólag is fontosnak tekinthető személyi változások jelentős része rendszeresen megjelent a Honvédségi Közlöny-ben is, ezért ezek részletes ismertetése nem indokolt.

A dolgozat szempontjából indokoltnak látszott a három vidéken működő katonai ügyészség és törvényszék külön tárgyalása; és külön – részletesebben – a fővárosban működő I. fokú katonai ügyészség és törvényszék tevékenységének ismertetése, miután ez utóbbiaknál ugyan csak „belső" szervezeti változások voltak főképpen a hatáskör és illetékesség megnövekedése miatt, de ez viszont alaposan megváltoztatta a két katonai igazságügyi szerv napi működését.

****

Debreceni Katonai Ügyészség és Debreceni Katonai Törvényszék

(Debrecen, Honvéd u. 1.)

Az igazgatási tevékenységről

1949.

A bevezetőben említett, a titoktartással és a titkok megőrzésével kapcsolatos előírások a katonai ügyészségre és törvényszékre is kiterjedtek. Az 1949-es évből, ezek az ügyészségen: a T.33/6., a törvényszéken: a T.33/2. sorszám alatti borítékban; míg az 1950-es évből a katonai ügyészségre vonatkozóan a 1950/T./535/1., a katonai törvényszékre pedig a T./533. szám alatt voltak megtalálhatók.

A katonai ügyészség iratanyaga 49 lapból áll, de ebből 10 lap üres papír. A többi is olyan, amely intézkedés az ügyészségen kívül sok más alakulatot is érintett. Ilyenek: HM körlevél, „ *A Honvédség Ideiglenes Titkos Ügyviteli Utasításának"* kiadása,

„Titkos ügykezelő szervek létesítése a katonai ügyészségen, vagy *„Fegyverzeti anyagi helyzetjelentés”* sok statisztikával.

Mind a katonai ügyészségen, mind a katonai törvényszéken az 1949 év elején történt vezetőváltásra tekintettel, sor került a titkos ügyiratok meglétének ellenőrzésére és jegyzőkönyvi átadására-átvételére. Erről mindkét szervnél megtalálható a jegyzőkönyv egy-egy példánya. A katonai ügyészségen ezzel együtt megsemmisítették a régi titkos ügyviteli szabályzatot.

Az eljárásban a részt vettek: dr. Koncz Antal hb. őrgy.; dr. Kerékgyártó Béla hb. szds.; dr. Fülöp Károly hb. őrgy.; Viola Pál igü. fhdgy.; Demény Lajos ht. írnok törm.; és Torda Antal pol. tiszt.

Sólyom László altbgy. körlevele + honvédségi alakulatok postai fedőszámainak ismertetése, a postai forgalomban a titkosság megőrzése tárgyában.

A „Petőfi” hadrendet ismertető táblázat szerint, **1949. október 1.-től.** A Debreceni Katonai Ügyészség és a Debreceni Katonai Törvényszék állománytáblájában az alábbi létszámadatok voltak engedélyezve: (Az állománytábla értelemszerűen nem tartalmazta a rendőrség állományából kinevezett „katonai ügyészeket”.)

Debreceni Katonai Ügyészség:

	tiszt	thts	kinevezett,	szerződéses	szakképzettség	rendfokozat	beosztási illetmény
ügyész. vez	1				hadbíró	V.	10 oszt
ügy. vez. h.	1				hadbíró	VI-VII.	12 „
beo. hadbíró	1				hadbíró	VIII-IX.	15 „
irodavezető	1				igü. tiszt	VIII-XI.	19 „
írnok		3			írnok		24 „
gépíró			1	2			25-27
altiszt				1			28 „

A Debreceni Katonai Ügyészség állományába tartozott még két katonai büntetőintézet: a debreceni és a miskolci.

A katonai ügyészség anyagában megtalálható a Debreceni 4. Honvédkerületi Parancsnokság **1949. november 23.-án** kelt átirata, mely szerint a HM Bajtárs törölni rendelte a korábbi rendeletében előírt (irodai állománytáblára vonatkozó) értesítéseket, helyettük a katona ügyészség részére biztosított egy T. ügykezelő tisztet és egy tiszthelyettest; 1 írnok tiszthelyettest, 3 gépíró polgári alkalmazottat és 1 szerződéses polgári alkalmazott altisztet. Ez az állománytábla-módosítás összességében az alábbiakat jelentette:

a T. iroda részre:	1 T. ügykezelő tiszt,	17-es	beo. illetmény,
	1 T. ügykezelő thtts..	20-as	„ „
A nyílt iroda részére:	1 irodavezető thtts.,	21-es	„ „
	1 írnok thtts.,	24-es	„ „
	1 gépíró kez. szak. polg. alk.	25-ös	„ „
	2 gépíró szerz. polg. alk.	27-es	„ „
	1 altiszt szerz. polg. alk.	28-as	„ „

Debreceni Katonai Törvényszék:	tiszt	thts	polg. alk.	összesen
	5	4	4	13

HM Igazságügyi Osztály leirata: 1949. dec. 5.-ig, terjesszék fel hadbírói kiképzés céljából dr. Kövendi Gyula hb. fhdgy. személyi anyagát.

Említést érdemel még Nógrádi Sándor altbgy. körlevele valamennyi alakulat részére, **1949. dec. 13.-án**, a *„Távbeszélőn folytatott beszélgetéseknél a titoktartás megőrzése”* tárgyában.

Ami még érdekes lehetne, egy statisztikai kimutatás a katonai és köztörvényes bűncselekményekről. Sajnálatos módon azonban ez nem sokat mond, mert a számok döntő többsége az „egyéb” rovatban van.

1950.

A HM Személyügyi Főcsoportfőnökség 1. Osztály körlevele. Tárgya: intézkedés a minősítések 1950-ben történő végrehajtására.

„A 169/T.Szü.Fcsfség.1.-1949. számmal kiadott új Ideiglenes Minősítési Utasítása alapján az 1950. évi minősítések végrehajtására az alábbiakban intézkedem:

I.

„Személyi adatlapok" kitöltése

„1950. I. hó 14.-e és 20.-a közötti időben a honvédség összes ténylegesen szolgálatot teljesítő tisztjéről „Személyi adatlap"-ot kell kitölteni, függetlenül attól, hogy valakiről esetleg már egy, vagy két példányban „Személyi adatlap" kitöltésre került."

- 3 példányban,

- a ht. tsz. tiszthelyettesekről és tisztesekről csak akkor, ha május 1-e előtt ht. tiszti állományba átvételre tekintetbe jönnének.

Budapest, 1950. január 4.

Farkas Mihály vezérezredes
honvédelmi miniszter

Ezután részletes leírás, hogy kit, (pl. parancsnokokat, politikai tiszteket) hogyan kell minősíteni. Az utasításhoz volt csatolva 1/a sz. melléklet, amely táblázatban foglalva tartalmazta, hogy a kat. igü. szervek állományát ki minősíti, és ki záradékolja, I. II. és III. fokon a beosztások szerint.

1950. február 10. A HM Igazságügyi Osztály leirata szerint a minősítési okmányok „B" példányairól, - amelyet az osztály leadott a személyügyi főcsoportfőnökségnek, - Debreceni Katonai Ügyészségen és a Debreceni Katonai Törvényszéken az alábbi személyeket érintették:

Ügyészség:

- dr. Kerékgyártó Béla ht. hb. szds. a katonai ügyészség vezetője; - dr. Kövendi Gyula ht. hbj. fhdgy.; - Viola Pál ht. igü. fhdgy.; - Sorbán József ht. ftörm.; - Tóth Ferenc psz. írnok ftörm.; - Demény Lajos ht. írnok törm.; - Bilicsi Erzsébet szerz. alkalmazott; - Szilassi Istvánné szerz. alkalmazott; és Orbán András polg. altiszt.

Törvényszék:

- dr. Majtényi László ht. hb. szds. a törvényszék vezetője; - dr. Koncz Antal ht. hb. őrgy. (szolgálat alól felfüggesztve); - dr. Kovács Géza ht. hb. szds. (szolgálat alól felfüggesztve); - Győrfi

Károly psz. írnok ftörm.; - Somlyai Miklós ht. írnok ftörm.; - Balogh László psz. írnok törm. - Balassa Gyula irodaigazgató; - T. Kovács Ilona szerz. alkalmazott; - Barna Katalin polg. altiszt.

(A felfüggesztett hadbírák ellen büntetőeljárás indult, ezért került sor a felfüggesztésükre. Erről részletesebben lásd: *Szabó István: Hadbírák célkeresztben 1945-1952, magánkiadás 2018*)

- **1950. február 16.** Leirat: a büntető intézetből foglárok áthelyezése a budapesti büntetőintézethez.

- **1950. március 7.** Miniszteri körlevél, a thtts.. és tisztesek előléptetése várakozási idejének meghatározásáról, személyek mozgatásáról, elbocsátásáról és végelbánásáról. (A rendelkezés igen részletes szabályokat tartalmazott a tisztekre vonatkozóan is. A szabályozás lényege az volt, hogyan lehet a tiszthelyettesi és tisztesi állományt „előbbre vinni" nyilvánvalóan azért, hogy a „régi" állományt mielőbb le lehessen cserélni.)

- **1950. május 19.** a HM Igazságügyi Osztály vezetőjének HM 0132/igü. – 1950. számú körlevele: valamennyi katonai ügyészség és törvényszék, folyamatosan gyűjtse a vádiratokat és ítéleteket, stb… és hetenként egyszer futárral küldje el az ÁVH Katonai Elhárító Főosztályához.

- **1950. május 31.** a HM Igazságügyi Osztály vezetőjének újabb leirata: táblázatba foglalva jelenteni kellett az összes igazságügyi tisztet, tiszthelyettest és polgári alkalmazottat. Ez megtörtént 1950. június 3.-án az alábbiak szerint:

Törvényszék: Győrfi Károly igü. alhdgy.; Somlyai Miklós ht. írnok. ftörm.; Balogh László ht. törm.; Suránszky István kipa.; T. Kovács Ilona kipa.; Szabó Edit kipa. és 1950. május 29.-től vezényelve a 4. Honvéd Kerületparancsnokságtól Kukor Ferenc tsz. szkv. (postázó) és Szenczi Albert tényleges honvéd (küldönc).

Ügyészség:

Viola Pál ht. igü. fhdgy. T. irodavezető; Sorbán József ht. igü. ftörm. T. ügykezelő jkvez.; Tóth Ferenc ht. igü. törm. jkvez.; Demény Lajos ht. igü. törm. jkvez.; Pető Barnáné pa.; gépíró, (felterjesztve T. iroda gépírói beosztásra.); Bilicsi Erzsébet pa. gépíró; Kiss Zoltánné pa. gépíró; Orbán András pa. altiszt; + 5 fő tiszthelyettes a büntetőintézetből.

- **1950. augusztus 8.** Borsos Pál igü. alez (HM Igazságügyi Osztály vezetőhelyettes) leirata:

„A rendszeresített és meglévő személyi, valamint a harceszköz állományról a csatolt minta alapján havonta szerkesztendő kimutatás felterjesztését rendelem el.” Ezután 11 pontban részletesen leírva, hogyan kell a kitölteni a megküldött mintát.

- **1950. augusztus 29.-én** módosították a leiratot: nem kell felvenni a kimutatásba a hadbírójelölteket, illetve az ÁVH-tól és a rendőrségtől vezényelteket.

- **1950. augusztus 15.-én** (a szabadságon lévő katonai ügyészség vezetője helyett) dr. Gál György ht. őrgy. jelenti a „Honvédelmi Miniszter Bajtársnak,” hogy az 1950. évi 26. sz. tvr.-t kihirdette a katonai ügyészség és a katonai ügyészség büntetőintézeti állománya előtt. Mindenkinek felhívta a figyelmét a kötelező titoktartásra.

- **1950. szeptember 4.-én** egy másik kimutatásban már Takács Ilona pa. és Székely Irma pa. is szerepel gépíróként; + 5 fő foglár tiszthelyettes.

- **1950. szeptember hó 8.-án** dr. Majtényi László hb. őrgy. 0105/1950. szám alatt jelenti (az illetékes helyekre), hogy a HM Bajtárs 0875/igü.-1950. számú rendelete alapján a Katonai Törvényszékhez beosztottak beosztási illetménye augusztus hó 1.-től hogyan változott. (összesen: 9 fő.)

- **1950. október 12.-én** egy újabb kimutatást kellett felterjeszteni a Törvényszéken éppen akkor szolgáló tisztekről, tiszthelyettesekről és polgári alkalmazottakról:

dr. Majtényi László hb. őrgy.; dr. Hartai István hb. szds.; Győrfi Károly igü. alhdgy.; dr. Balogh Jenő ht. alhdgy.; Somlyai Miklós ht. írnok. ftörm.; Balogh László ht. törm.; Suránszky István kipa.; T. Kovács Ilona kipa.; Szabó Béláné (szül: Szabó Edit) kipa.; Balázs Ilona kipa.; Varga László kipa. altiszt.

- **1950. december 6.-án** a központi utasításra, a tisztek és tiszthelyettesekről elkészített káderjellemzések a Debreceni Katonai Törvényszéken (készítette: dr. Majtényi László hb. őrgy. a törvényszék parancsnoka, 0185/tvszék. – 1950. szám) és a Debreceni Katonai Ügyészségen (készítette: dr. Kerékgyártó Béla hb. őrgy. az ügyészség parancsnoka, 0199/ügyészség – 1950. szám) az alábbi személyekről készültek:

katonai törvényszék:

- dr. Hartai István hb. szds. (1912. Büchlbauer Margit)
- Győrfi Károly alhdgy. (1906. Győrfi Zsuzsanna)
- Somlyai Milós ftörm. irodavezető (1913. Béres Mária)
- Balogh László ftörm. jkvez. (1912. Váradi Erzsébet)

katonai ügyészség:

- dr. Komáromi Szilveszter hdgy. (1919. Kiss Franciska)
- Demény Lajos ht. ftörm. irodavezető (1916. Bárány Júlia)
- Tóth Ferenc ht. ftörm. jkvez. (1910. Tóth Rozália)
- Sorbán József ht. ftörm. jkvez. (1909. Atyin Róza) + 5 fő foglár tiszthelyettes.

1950. december 8.: dr. Kerékgyártó Béla hb. szds. jelenti, hogy a katonai ügyészségre politikai tiszt nincs beosztva.
A büntetőintézeti tiszthelyettes állománnyal kapcsolatban az év során több jelentés is található.

A törvényszéki büntető eljárásokról:

A „HL katonai igazságügyi szervek iratainak repertóriuma" a Debreceni Katonai Ügyészség 1949-1950 évekre vonatkozó kimutatása, csak a fentebb jelzett igazgatási jellegű iratokat tartalmazza. Büntető ügyekről nincs kimutatás. Hogy ezek léteznek-e még, vagy már selejtezésre kerültek, nem sikerült kideríteni. (Néhány törvényszék elé került ügyben nem került kiselejtezésre valamennyi irat [oka nem ismert] és ezekben találni egyes ügyészségi iratokat, de ez nem jellemző.)

A Debreceni Katonai Törvényszék 1949-es ügyiratai a 9-14 ö.e.-ben, az 1950-es ügyiratai a 15-21. ö.e.-ban találhatók. (Egy-egy ö.e. egy dobozt jelent, a benne lévő konkrét ügyiratokkal.)

Az 1949-es évnek mind a 368 ügyiratát; az 1950-es évből a 360 iktatott ügyiratból 220 db-ot sikerült átnéznem. Ezekből egyrészt igyekeztem megállapítani kik voltak az eljáró hadbírák (+jegyzőkönyvvezetők), és ügyészek; másrészt az elkövetőket, és az általuk elkövetett bűncselekményeket.

Mennyiségileg a három területi katonai igazságügyi szerv közül a debreceni katonai igazságügyi szerveknek volt a legkevesebb ügye. Ennek egyetlen oka, hogy az országnak ezen a részén volt - a létszámában is – a legkevesebb belügyi ill. katonai egység.

A tárgyalási jegyzőkönyvek zöme még ceruzával és kézzel íródott, de elfogadható és olvasható írással. A jegyzőkönyvezéshez felhasználták a még rendelkezésre álló korábbi formanyomtatványokat, de sok helyen a „jegyzőkönyv" szó áthúzva, és föléje írva, „Tárgyalási jegyzet". A nyomtatványok első 4 oldalát használták fel, a vallomások már néha írógéppel íródtak. A tárgyalások általában Debrecenben voltak, de voltak helyszíni tárgyalások is. (A helyszíni tárgyalási jegyzőkönyvek, mind kézzel íródtak) A tanácskozási jegyzőkönyvek mind a mai napig lezárt borítékban leragasztva, lebélyegezve + aláírva találhatók. A vádiratok és az ítéletek azonban már mind géppel íródtak.

Védőként – hol kirendeltként, hol meghatalmazottként: - dr. Harsányi József nyá. hb. alez.; dr. Varga IM.re; dr. Karsai Endre; dr. Balassa Zsigmond; dr. Gombos László; dr. Losonczy Pál; dr. Katona Sándor; dr. Bodnár Jenő ügyvédek voltak leggyakrabban.

Miután az elkövetők lényegében csak két fegyveres szervezet állományába tartoztak, így indokolt, hogy külön-külön essék szó róluk.

A sor- és hivatásos állományú katona elkövetők zöme, a határőrkerületek (Miskolc, Sárospatak, Nyírbátor és Berettyóújfalu) elkövetőiből kerül ki. Az általuk elkövetett vétségek és bűncselekmények közül a legjellemzőbbek: (bár a bűncselekmények szinte mindegyike előfordul.)

- vagyon elleni bűncselekmények: (lopás, csalás, sikkasztás, vesztegetés). Külön említendő a *kincstári vagyon elleni vétség,* ami mögött a gépjárművekkel elkövetett közúti balesetek húzódnak meg. Ezek zöme a rutintalanság, a gyorshajtás miatt történik.

Érdekesség: a katonák elleni közlekedési ügyekben. dr. Császár Jenő r. őrgy. (katonai ügyész) úgy is szerepel, mint

„érdektelen” szakértő, aki a KRESZ-ről nyilatkozik, és megállapítja, hogy katona „felelős” az ütközésért.

- katonai bűncselekmények: (őrszolgálati vétség, önkényes eltávozás, őrszolgálati vétség, behívóparancs elleni engedetlenség, szökés, függelemsértés, szolgálati vétség és bűntett,)
- vegyes bűncselekmények: (könnyű- és súlyos testi sértés, befolyással üzérkedés, magánlaksértés, fegyverrejtegetés, vesztegetés, hatósági közeg elleni erőszak, erőszakos nemi közösülés).

Az italtól befolyásolt állapot, sok bűncselekménynek az oka.

A kiszabott büntetések két hét fogháztól több hónap fogházig terjednek.

Igen sok – főképpen a sorállománynál – a letartóztatásban nyomozott ügy. *(„… honvédet demokratikus államrend elleni uszítás és a honvédségen belül kifejtett bomlasztó tevékenység gyanúja miatt őrizetbe vettük.”* [G. Márton áv. őrgy. osztályvezető.]

Az 1950-es év második felében megjelennek a büntetőeljárásokban a „Jehova tanúi” ügyek, akik a behívóparancsot nem veszik át, semmilyen „földi” hatalmat nem ismernek el, fegyvert nem fognak. Büntetésük: 3 évi börtön, ami lényegében megegyezett a sorkatonai szolgálat idejével. A bírósági tárgyaláson azonban többen kijelentették, meggondolták magukat, és hajlandók bevonulni.

A hivatásos tiszt- és tiszthelyettes állományú rendőrök által elkövetett vétségek és bűntettek, más kategóriát képeznek. Ezek a törvényszék ügyeiben 1949 nyarától jelennek meg. Jellemzőjük, hogy a jelentős mértékben kellően képzetlen, vagy alulképzett rendőri állomány, - mind a járőrszolgálatot ellátók, mind a nyomozói szolgálatot ellátók – a hiányos felkészültségét, erőszakos fellépésével próbálta meg pótolni. Másik jellemzője, hogy a ráruházott hatalommal nem tudott „demokratikusan” élni, ezért az önkényeskedés, a fölényeskedés, a zsarnokoskodás, a „kivagyiskodás” sok intézkedésükön átsütött. Olyan jogokat

vindikáltak maguknak, amelyeket a rendőri beosztás nem biztosított a számunkra.

Az általuk elkövetett bűncselekmények közül a legjellemzőbbek:

- hivatali hatalommal visszaélések: amelyben az ítélkezési gyakorlat a jogtalan bántalmazást, a jogtalan fogvatartást, a kényszervallatást, esetenként a hamis vádat is értette,
- vagyon elleni cselekmények: lopás, csalás, hivatali sikkasztás, zsarolás, vesztegetés, közokirat-hamisítás, fogolyszökés, (jogtalan előny követelése, a rendőri intézkedés eltekintéséért, közellátás érdekét veszélyeztető bűntettek, amelyek esetében a jogszerűen lefoglalt vagyontárgyat maguk vitték haza, vagy ellenszolgáltatásért eltusolták a bűncselekmény jelentését;
- de előfordult emberölés, könnyű és súlyos testi sértés, hatósági közeg elleni erőszak, fogolyszökés, magánlaksértés, közokirathamisítás, és gyakori (italozással összefüggő) szolgálati vétség.

A járőrszolgálatot ellátó rendőrök által elkövetett ügyek többsége, csoportos – 2-4 fős járőr – elkövetés.

A rendőr nyomozótisztek elleni eljárások miatt, elbillentették a tiszti állomány által elkövetett ügyek statisztikáját.

Példa: *„… 1948. évi dec. hó 8.-án, mint rendőr…… abból a célból, hogy* (a lopással gyanúsított Sz. Sándortól) ….. *vallomást csikarjon ki, B. Győző r. nyomozó hdgy-al együtt….. B. Győző a sértett talpát gumibottal ütötte, hideg vízbe állította, szájába gumibotot nyomkodott; hímvesszőjére szíjat kötött, s annak a másik végével a heréjét ütögette, a sértett fejét lefogta, és a combjába rúgott …..”*

Bűnös: hivatali hatalommal visszaélésben; büntetése: 1 hó fogház, 3 évi próbaidőre felfüggesztve.

Mind a honvédségen, mind a rendőrségen belül rendszeresek a rendszer elleni kifakadások, amelyek miatt büntetőeljárások indulnak.

A kiszabott büntetések a rendőrökkel szemben igen enyhék. 6 fős rendőrjárőr előállítás közben durván bántalmazza a sértettet, előállítása után még verik a talpát, tenyerét, fejét gumibottal. Büntetés: 40-60 Ft/fő pénzbüntetés. A rendőrök által elkövetett bűncselekmények esetén igen gyakori az ittas állapotban elkövetett bűntett és vétség.

Meg kell jegyezni, hogy igen sok a rendőrügyekben a felmentés, bizonyítottság hiányában. Ez azt mutatná, hogy az ügyészi vád megalapozatlan volt, de nézetem szerint nem erről van szó. A tárgyalási jegyzőkönyvekből megállapíthatóan a sértettek egy jó része visszavonta a vallomását azzal, hogy a nyomozás során nem emlékezett pontosan; elég sokan amnéziába esetek, és nem ismerték fel azokat az elkövetőket, akiket a nyomozás során még egyértelműen azonosítottak; a sértettek el sem mentek a tárgyalásra; az elkövetők végig tagadták a bűnösségüket, stb…. stb….

Konkrét ügyből megállapítható, hogy: Debreceni Katonai Ügyészség büntetőintézete: Debrecen, Honvéd utca 1. szám alatt volt.

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb lényegesebb változások

1949. február 1.

- dr. Fülöp Károly hb. őrgy. a honvédség hivatásos állományába visszavéve,
- dr. Szarka Géza hb. őrgy. a honvédség hivatásos állományába visszavéve. (1949.04.28.-án letartóztatják és megindul ellene az eljárás.)

1949. február 2.

- dr. Kerékgyártó Béla hb. szds.-t, 1949. 02. 02.-val kinevezik a katonai ügyészség vezetőjének. 1950. 05. 01.-vel előlép hb. őrnaggyá;
- 1949. 02. 02.-ával dr. Koncz Antal hb. őrgy-t, áthelyezik a Debreceni Katonai Törvényszékre, és két hét után kinevezik a törvényszék vezetőjének, (1950. 05. 24.-én nemtényleges állományba helyezik, majd letartóztatják, és megindul ellene a büntetőeljárás. (Életrajzából nem derül ki, hogy meddig volt valójában a törvényszék vezetője.)

1949. február hó 17.

- belügyminiszteri rendelet kirendelte a katonai ügyészséghez dr. Császár Jenő r. őrnagyot, és dr. Sántha István r. őrgy.-t, *a katonai ügyészi teendők ellátására.* Ezzel egyidejűleg: Szabó György r. hdgy-t jegyzőkönyvvezetőnek. (Rendőrségi Közlöny 1949. március 1.)

1949. szeptember 22.-től

- dr. Majtényi (Marczinka) László hb. szds.-t, a Budapesti Központi Katonai Ügyészség HM Kirendeltségének megszűnésével, áthelyezik a Debreceni Katonai Törvényszékre, ahol előbb beosztott hadbíró, majd 1949. 08. 22.-én a törvényszék vezetője lesz. (1950. 05. 01.-vel előlép hb. őrnaggyá.)

1949. november 28.

- dr. Kövendi Gyula hbj. majd hb. fhdgy. a Honvéd Kollégiumból kinevezik a Debreceni Katonai Ügyészségre előbb hadbírójelöltnek, majd

- *„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában a III/a. Állománycsoportban (gyalogságnál) főhadnaggyá dr. Kövendi Gyula (1927. Ungvári Margit) honvéd kollégistát. Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem.”* (1950. 08. 01.-vel áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.)

1950. január 19.

- dr. Németh Zoltán (1920. Engel Mária) ht. szds.-t tartósan vezénylik a Debreceni Katonai Ügyészséghez.

1950. január 26.

- A HM Igazságügyi Osztály leirata: „*dr. Németh Zoltán (1920. Engel Mária) ht. szds. hbj. tartósan vezényelve a Debreceni Katonai Ügyészségre és beosztva joggyakorlatra.”*

- a HM Személyügyi Főcsoportfőnökség leirata a Debreceni Katonai Ügyészségnek: *„beosztás azonnali hatállyal: titkos ügykezelői helyre: Sorbán József igü. ftörm.-t és Viola Pál igü. fhdgy.-t”*

- dr. Böszörményi Imre ezds. HM Igazságügyi Osztály vezetője leirata: „*dr. Németh Zoltán (1920. Engel Mária) ht. szds. hbj.-t – tartós vezénylés alapján – joggyakorlatra bocsátani a Debreceni Katonai Ügyészségen.”*

1950. március. 1

- Dr. Hartai (Hangel) István hb. szds.-t (1912. Büchlbauer Margit) kinevezik a Debreceni Katonai Törvényszékre

tanácsvezető bírónak, és (április 1.-ével) a törvényszék vezetőhelyettesének.

1950. március 20.

- Visszaveszik a honvédség hivatásos állományában Tóth Ferenc törm.-t.

1950. május hó 1.

- *„Előléptetem a honvédség hivatásos állományában őrnaggyá:*
  - *dr. Kerékgyártó Béla (1917. Mikó Erzsébet)*
  - *dr. Majtényi László (1919. Porer Ilona)*
  - *dr. Németh Zoltán (1920. Engel Mária) ……. századosokat.”*

1950. augusztus 1.

- dr. Komáromi Szilveszter hdgy.-t áthelyezik a Pécsi Katonai Törvényszékről (ahol hbj. volt.) a Debreceni Katonai Ügyészség állományába katonai ügyésznek.

1950. augusztus 24.

- dr. Komáromi Szilveszter hdgy.-t vezénylik Budapestre, a Kiss János altbgy. laktanyába, hadbírói tanfolyamra.

1950. szeptember 1.

- *„Előléptetem 1950. évi szeptember hó 1-ével a honvédség hivatásos állományában, a XXIII. Állománycsoportban a 263. szakmai számnál (Igazságügyi) alhadnaggyá: dr. Balogh Jenő (1926. Dejcző Ilona).” (Rendelet száma: 13.855/Szü.Fcsfség.Isk. – 1950.szeptember 5.)*

1950. szeptember 5.

- Demény Lajos (1916. Bárány Júlia) törm. és Tóth Ferenc (1910. Tóth Júlia) törm. T. ügyintézésre beosztható. (HM Igazságügyi Osztály leirata.)

1950. október 12.

- A honvédelmi miniszter 03154/Szü. Fcsfség. Isk. – 1950. számú parancsa alapján, az akadémiát végzett Nagy Sándor szds.-t, a katonai törvényszékre; Koharek József szds.-t a katonai ügyészségre vezényelték néhány hónapos gyakorlatra.

1950. október 14.

- Áthelyezve azonnali hatállyal a Honvéd Kollégium állományából a Debreceni Katonai Ügyészhez, és beosztva hadbírói gyakorlatra dr. Balogh Jenő (1926. Dejcső Ilona) alhdgy.

1950. október 31.

- „ *dr. Komáromi Szilveszter (1919. Kiss Franciska) hdgy. vezénylését megszüntetni, és a Debreceni Katonai Ügyészség állományába kinevezni.”*

1950. november 9.

- Koharek József (1920.01.03. – Szűcs Jozefa) ht. szds.-t, vezényelték Debrecenből a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.

1950. december 22.

- „ *dr. Koharek József (1920. Szűcs Mária) szds. vezénylését megszüntetni, és beosztani a Debreceni Katonai Ügyészség állományába ügyésznek.”*

1950. december 28.

- A Debreceni Katonai Ügyészségen Viola Pál ht. fhdgy. T. irodavezetőt felmentették a T. iroda vezetése alól, és beosztották a nyílt iroda vezetőjének. Kinevezésére azonban már nem került sor, mert időközben nyugállományba helyezték.

****

A Debreceni Katonai Törvényszék és a Debreceni Katonai Ügyészség állományában az 1949. és 1950-es két esztendőben – az alábbi személyek teljesítettek szolgálatot, ki hosszabb, ki rövidebb ideig. (A kimutatás a megtalált iratok alapján készült, ezért – az állomány gyakori áthelyezése és vezénylése miatt – tartalmazhat hibákat. Az egyes beosztások megjelölése sem pontos, mert csak azoknál tudtam feltüntetni, akik az adott időpontban, az adott kimutatásban így szerepeltek.)

Katonai Törvényszék:

dr. Koncz Antal hb. őrgy. a tvszék. vez.
(1949.02.01. – 1950.05.24?)
dr. Majtényi László hb. szds.
(1949.05.22. – 1951.11.15.) .
előbb beo. bíró, majd a Tvszék. vezetője
dr. Fülöp Károly hb. őrgy.
(1949.11… - 1952.07.01.) tanácsvezető
dr. Harmati László hb. szds.
(1948.09. … - 1949.03. …) tanácsvezető
dr. Szarka Géza hb. őrgy.
(1949.02.01. – 1949.04.28.)
Szakmai gyakorlatra vezényelve

Katonai Ügyészség:

dr. Kerékgyártó Béla hb.őrgy.kat. ü. vez.
(1949.02.01. – 1951.07.09.)
dr. Császár Jenő r. őrgy.a kat.ügy. vez. h.
(1949.02.17. – 1951. ……)
dr. Sántha István r. őrgy.
(1949.02.17. - ……..)
dr. Kövendi Gyula hbj. fhdgy.
(1949.11.28. – 1950.08.01.)
dr. Gaál György hb. őrgy.
(1949. év elején néhány hónap)

dr. Komáromi Szilveszter hb. hdgy.

dr. Hartai (Hangel) István hb . szds. vez.h.
(1950.03.01. – 1952.12.31.)
előbb beo. bír, majd vez. helyettes
Nagy Sándor szds.
(1950.10.12. – 1950.12.01.)
Szakmai gyakorlatra vezényelve.
dr. Kovács Géza hb. szds. a tvszék. vez.
(1949.01.24. – 1949.05.16.)

(1950.08.01. – 1951.11.09.)
dr. Németh Zoltán hbj. őrgy.
(1950.02.19. – 1950.06.01.)
szakmai gyakorlatra vezényelve.
dr. Koharek József szds.
(1950.10.12. – 1950.11.09.)
szakmai gyakorlat, majd kinevezés.
dr. Balogh Jenő hb. szds.
(1950-ben rövid ideig szakmai
gyakorlat hbj. alhdgy.-ként.)
dr. Házy Antal (hb) r. őrgy.
(1949-1950-ben itt szolgál)
(Több adat nem ismeretes.)

Megjegyzendő: a szakmai gyakorlaton lévő hb-ek is végeztek időnként jegyzőkönyvvezetői munkát.

Törvényszék:

1 fő T. ügykezelő igü. tiszt:	Győrfi Károly alhdgy.
1 fő nyílt irodavezető (írnok) tiszth.:	Somlyai Milós ftörm. irodavezető
	dr. Balogh Jenő ht. alhdgy. „
1 fő írnok tiszthelyettes:	Balogh László psz. ftörm. jkvez.
	dr. Balassa Gyula irodaigazgató
	Sorbán József igü. alhdgy.
	Suránszky István ügykezelő,
3 gépíró polgári alkalmazott:	T. Kovács Ilona szerz. alkalmazott,
	Székely Irma pa.
	Kovács Ilona pa.
	Szabó Béláné pa.
	Balázs Ilona pa.
	Barna Katalin pa.
	Jelenák Mária kipa.
	Piros Róza kipa. T. gépíró
	Dézsi Berta kipa. gépíró
	Nagy Eszter kipa. gépíró
1 fő altiszt szerz. polgári alk.	Varga László pa. altiszt
	Kiss Eszter kipa. altiszt

vezényelve a 4. Honvéd Kerületparancsnokságtól:

	Kukor Ferenc tsz. szkv.
	Szenczi Albert honvéd.

Ügyészség:

1 fő T ügykezelő igü. tiszt:	Viola Pál ht. igü. fhdgy.
	(1950.01.26. - 1950.12.28.-ig)
1 fő T ügykezelő (írnok) tiszth.:	Sorbán József ht. igü. ftörm.
	(1950.01.26. -
1 fő nyílt irodavezető (írnok) tiszth.:	Demény Lajos ht. ftörm.
1 írnok tiszthelyettes:	Tóth Ferenc ht. ftörm.
3 gépíró, polgári alkalmazott:	Pető Barnáné pa.
	Bilicsi Erzsébet pa.

	Kiss Zoltánné pa.
	Takács Ilona pa.
	Szilassi Istvánné pa.
1 altiszt, szerz. polgári alkalmazott	Orbán András pa.
	Szabó György r. hdgy. jkvez.

A kimutatásokban nem szerepelnek – a viszonylagos gyakran cserélődő, és e miatt nehezen figyelemmel kísérhető állomány miatt - a katonai ügyészség büntetőintézetében szolgáló tiszthelyettesek.

Mind a törvényszék, mind az ügyészség igü. tiszti, tths-i és pa. állományánál megjegyzendő, hogy a legtöbb tévedés itt fordulhat elő, miután rájuk vonatkozóan nehéz volt megállapítani, hogy mettől meddig szolgáltak.

Szegedi Katonai Ügyészség és Szegedi Katonai Törvényszék

(Szeged, Tisza Lajos krt. 97.
később: Sztálin krt. 97.)
(Büntetőintézet: Béke u. 11-13.)

Az igazgatási tevékenységről

A bevezetőben említett, a titoktartással és a titkok megőrzésével kapcsolatos előírások, és mindazok a körlevelek és leiratok a katonai ügyészségre és törvényszékre is kiterjedtek. Az 1949-es évből, ezek az ügyészségen: a T.33/8., a törvényszéken: a T.33/4. sorszám alatti borítékban; míg az 1950-es évből a katonai ügyészségre vonatkozóan 1950/T./536/1-3. szám alatt voltak megtalálhatók.

1949.

Az iratok mindössze 4 lapból állnak. Ezek között egyetlen titkos körlevél:

- Sólyom László altbgy. körlevele + honvédségi alakulatok postai fedőszámainak ismertetése, a postai forgalomban a titkosság „biztosítása” tárgyában. A körlevél a fedőszámok használatáról,

valamint az alakulatok egymás közötti, illetve a katonák levelezése kapcsán használatos kifejezésekről és címzésekről rendelkezik.

- A „Petőfi” hadrendet ismertető táblázat szerint, **1949. október 1.-től**, a Szegedi Katonai Ügyészség és a Szegedi Katonai Törvényszék állománytáblájában az alábbi létszámadatok voltak engedélyezve: (Az állománytábla értelemszerűen nem tartalmazta a rendőrség állományából kinevezett „katonai ügyészeket”.)

Szegedi Katonai Ügyészség:

	tiszt	thts	kine-vezett,	szerző-déses	szakkép-zettség	rend-fokozat	beosztási illetmény
ügyész. vez	1				hadbíró	V.	10 oszt
ügy. vez. h.	1				hadbíró	VI-VII.	12 „
beo. hadbíró	1				hadbíró	VIII-IX.	15 „
irodavezető	1				igü. tiszt	VIII-XI.	19 „
írnok		3			írnok		24 „
gépíró			1	2			25-27 „
altiszt				1			28 „

„3 havi próbaszolgálatra berendelve: Horváth István ht. törm.”

A Szegedi Katonai Ügyészséghez tartozott még 1 katonai büntetőintézet. (Szeged, Béke u. 11-13.) (Az állománytábla a tiszthelyettesek vonatkozásában 4 fő eltérést mutat, de ők valószínűleg a büntetőintézet állományába tartoztak.)

	tiszt	thts	polg. alk.	összesen
Szegedi Katonai Törvényszék:	5	4	4	13

„3 havi próbaszolgálatra berendelve: Szabó István örm.”

A törvényszék anyagában található egy körlevél, amelyet a HM Igü. Osztálya adott ki, és amelyik mindhárom katonai igü. szervnek szólt:

„A 470.618/szü.-1949. sz. rendelettel 3 havi próbaszolgálatra ……

- a budapesti központi katonai ügyészséghez behívott Gál Péter őrmester,

- a pécsi katonai ügyészséghez behívott Pillér József őrmester,

- a szegedi katonai ügyészséghez behívott Horváth István őrmester személyi adatlapjának, minősítési gyűjtőjének és

minősítési összesítőjének A. és B. példányait, valamint a 19.581/eln.-szü. 1949. sz. rendelet szerint megszerkesztett önéletrajzot és 3 db fényképet 1949. évi december hó 25.-ig ide terjessze elő.

*A háromhavi próbaszolgálat lejártával a nevezettek katonai és politikai jellemzési lapját is szerkessze meg és ide **1950. évi február hó 20.-ig** terjessze elő."*

Dr. Böszörményi Imre hb. ezds.

1950.

- A HM Személyügyi Főcsoportfőnökség 1. Osztály **1950. január 4.-i** körlevele. Tárgya: intézkedés a minősítések 1950-ben történő végrehajtására. (Lásd részletesen a Debreceni Katonai Ügyészségnél)

- A HM Igazságügyi Osztálya által, **1950. február 10.-én** leadott minősítési okmányok „B" példányai, Szegedi Katonai Ügyészségen és a Szegedi Katonai Törvényszéken az alábbi személyeket érintették:

- dr. Halász Pál ht. hb. szds. a katonai ügyészség vezetője; dr. Csikós Miklós ht. hb. szds.; Báló János ht. törm.; Papp János ht,. írnok örm.; Szabó István psz. írnok örm.; Tóth Adél szerz. alkalmazott, Bóka Józsefné szerz. alkalmazott, Balogh Károly szerz. alkalmazott.

- dr. Fülöp László ht. hb. őrgy. a törvényszék vezetője, dr. Horpácsi (Jachnan) Frigyes ht. hb. őrgy.; Nagyiván Lajos ht. igü. hdgy.; Nikolényi Árpád ht. igü. alhdgy.; Horváth István psz. írnok törm.; Bartha Lajosné szerz. alkalmazott,; Hollósi Ferenc szerz. alkalmazott.

További leiratok:

- **1950. június 16.-án** a HM Igazságügyi Osztálya értesítette a Szegedi Katonai Törvényszéket és Ügyészséget, valamint a Pécsi Katonai Törvényszéket és Ügyészséget, hogy 1-1 közös politikai tisztet kapnak, de az a büntetőintézet állományába fog tartozni.

- **1950. október 6-án** a törvényszék vezetője megismétli a *3. honvéd élelmezőraktár parancsnokának* egy korábban a parancsnokságnak már megküldött átiratát, amelyben a

törvényszéken szolgálók, új illetménybesorolását sorolja fel: *dr. Fülöp László hb. őrgy. 9.; dr. Horpácsy Frigyes hb. őrgy. 11.; Tóvölgyi Jenő szds. 18.; Nagyiván Lajos hdgy. 19.; Pap Gyula ftörm. 22.; Csepregi István ftörm. 23.; Horváth István törm. 23.; Prágai Rozália pa. 24.; Bartha Lajosné pa. 25.; Békési Tibor altiszt 28.*

- **1950. október 23.-án** dr. Gadó Béla hb. alez. jelenti az élelmezési raktárnak, hogy a Személyügyi Főcsoportfőnökség Hecz István fhdgy-t a törvényszék állományába helyezte, de egyidejűleg vezényelte a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre. Illetménybesorolását a 13. osztályban jelölte meg. Kéri, hogy az illetményét oda folyósítsák.

- **1950. december 6.-án** a központi utasításra, a tisztek és tiszthelyettesekről elkészített káderjellemzések a Szegedi Katonai Törvényszék, illetve a Szegedi Katonai Ügyészség iratai között nem voltak feltalálhatók.

A büntető ügyekről

A Szegedi Katonai Törvényszék B. lajstroma 1949-ben 301; 1950-ben pedig 530
iktatott ügyet tartalmazott. A két év 831 iktatott ügye közül 1949-ből 178-t; 1950-ből pedig 230 ügyet néztem át. Az átnézett ügyek elkövetőinek állomány szerinti megoszlása:

rendőr:	93 ill.	63	azaz összesen: 156;
határőr:	17 ill.	11	azaz összesen: 28,
katona:	68 ill.	153	azaz összesen: 221,
büntetésvégrehajtási őr:		3	azaz összesen : 3.

(A kimutatás ügyekre és nem elkövetőkre vonatkozik. Ezt azért kell kihangsúlyozni, mert minden kategóriában, több ügyben is, 2-4, vagy még több elkövető volt.)

A rendőrök által elkövetett cselekmények minősítése: *súlyos testi sértés, erőszakos közösülés kísérlete, emberölés kísérlete, halált okozó testi sértés* („cigányverés"), *magánlaksértés, lopás, sikkasztás, vesztegetés, jogtalan elsajátítás, önkényes eltávozás, folytatólagosan elkövetet hamis vád, hivatali visszaélés* (főképpen indokolatlan, „kivagyiságból" elkövetett verések), *hivatali*

bűnpártolás, kényszervallatás, fegyverrejtegetés, közellátás érdekeit veszélyeztető bűntett, őrszolgálati bűntett.

A rendőrök az általuk elkövetett bűncselekményeket rendszerint párban vagy 4-5-en járőrszolgálatban követték el. Az általuk elkövetett bűncselekmények egy része olyan volt, hogy a bűnösség megállapításakor – az elkövetés durvasága miatt - az állásvesztés kIM.ondása elkerülhetetlenné vált.

Megemlítendő, hogy a rendőrök által elkövetett hivatali visszaélések, testi sértések, kényszervallatások és jogellenes fogvatartások elkövetésének módja sokszor igen durva volt. Ezek döntő többségét ittas, vagy italtól erősen befolyásolt állapotban követték el. A tárgyalási védekezésük mindig az volt, hogy: nem emlékeznek a történtekre, mert ittasak voltak. Ennek ellenére a katonai bíróság gyakran „bocsánatos bűnként" kezelte az elkövetéseket, és mindössze 1-2 hónap fogdát szabott ki ezekért. Fehér hollónak számított, ha a rendőri állományú elkövetők közül valakit előzetesen fogva tartottak.

Az izgatásos ügyek többségét rendőrök követték el, akik nagyon nem voltak megelégedve sem a rendszerrel, sem az elöljáróikkal. Igaz, az elkövetők többsége kezdő, vagy alacsony beosztásban lévő közrendőr volt.

Példa: a katonai bíróság bűnösnek mondta ki az I. r. V. György r. törm., és a III. r. Cs. György r. tiz. vádlottat, társtettességben elkövetett hivatali hatalommal visszaélés bűntettében az alábbi tényállás alapján:

„1./ Kétegyházán, 1949. évi június hó 2.-án, mint az ottani rendőrőrs parancsnoka, illetve beosztottja, tehát mint közhivatalnokok, a súlyos testi sértés vétségével gyanúsított Faragó József, Csurár Péter, Csurár Mihály és Csurár Erzsébet vályogvető kétegyházi lakos pol. egyének testét, éspedig I. r. vádlott valamennyiét, II. r. vádlott Faragó József, és Csurár Péter testét szándékosan, de ölési szándék nélkül, nevezetteket puszta kézzel, de több ízben, pofon ütve akként bántalmazták, hogy ezáltal Faragó József és Csurár Péter által elszenvedett sérülések gyógytartama nyolc napon túl nem haladott, - továbbá külön

2./ három rendbeli a Btk. 193.§.-ában ütköző, személyes szabadság elleni vétségben, melyet azáltal követett el, hogy

Kétegyházán 1949. évi június hó 2.-án az 1. vádpont alatt megjelölt közhivatalnok, hivatali hatalmával visszaélve Faragó József, Csurár Péter és Csurár Mihály kétegyházi lakosokat, törvényellenesen az őrsre bekísértette és letartóztatásban tartotta akként, hogy Csurár Pétert és Csurár Mihályt 1949. évi június hó 2.-án 20 órától másnap 16 óráig, Faragó József sértettet pedig ugyanezen időponttól 4.-én 22 óráig őrizetben tartotta anélkül, hogy Számfira István földműves kétegyházai lakosnak a jelenlegi sértettekre vonatkozó testi sértésre vonatkozó panaszát és a tettesek kihallgatását tartalmazó jelentést megszerkesztette volna, és Faragó Józsefre vonatkozóan a 24 órán túli fogvatartásra nézve elöljáró parancsnokságától engedélyt kieszközölt volna."

Az ítélet indokolása szerint a vádlottak a bűncselekmény elkövetését beismerték, ezért a bűnösségüket meg kellett állapítani. A büntetés kiszabásánál súlyosbító körülményként csupán I. r. vádlottnál az őrsparancsnoki beosztást vette figyelembe, míg enyhítő körülményként értékelte mindkét vádlottnál a beismerést, a megbánást, a fenyítetlen előéletet, a jó minősítést, a jó erkölcsi bizonyítványt, a büntetlen előéletet, és külön az I. r. vádlottra nézve még a nős, 3 gyermekes családapa mivoltát.

Ezért a katonai bíróság az: „*I. r. V. György r. törm. vádlottat 1 hónapi fogházbüntetésre, és 3 /három/ évi hivatalvesztésre, mint mellékbüntetésre; III. r. Cs. György r. tiz. vádlottat 2 heti fogházbüntetésre ítéli.*

II.r. vádlottnál az állásvesztés, mint büntetés kiszabása a Btk. 54.§. 2. bekezdése alapján mellőztetett."

Példa: P. Mihály r. örv. ellen folyt ügy, gondatlan emberölés vétsége miatt:

„Bácsalmáson 1950. június hó 2.-án, mint az ottani rendőrkapitányság katymári őrsének tagja, hivatása szabályainak gondatlan megszegésével, éspedig azáltal, hogy szolgálati pisztolyát J. Margit b.-i lakos lakószobájában csőre töltve nem

biztosította, hanem annak csövét J. Margit felé fordítva akarta táskájába helyezni, miközben a töltött pisztoly elsült, és lövedéke J. Margit koponyáján keresztül haladva, nevezett sértettnek halálát okozta."

A vádlott azzal védekezett, hogy a cselekmény elkövetésében tudatosság nem vezette, pár nappal házasságuk megkötése előtt voltak. A büntetés szabásánál a bíróság súlyosbító körülményt nem észlelt, enyhítő körülményként értékelte vádlott feddhetetlen előéletét, őszinte megbánásra utaló töredelmes magatartását, és azt, hogy a menyasszonyát veszítette el.

Büntetése: 1 év l hónapi fogház, + állásvesztés.

Példa: F. 1. Sándor r. szakaszvezető „*Kübekházán, 1949. évi december hó 5.-én portyázó szolgálata közben Sz. Géza r. őrvezető előtt tett azon kijelentésével, hogy:" nem tudom gyűlölni a kulákot, mert az is olyan ember, mint én, egyik magyar ember sem lehet a másiknak ellensége és senki sem kényszeríthet arra, hogy olyan ember gyűlöljek, aki a lábam nyomába sem léphet" ……* valamint „*…. az őrs hivatali helyiségében A. Sándor r. őrgy. és többi bajtársai előtt tett azon kijelentésével, hogy:" Titóék tegnap még barátaink voltak, ma ellenségünk, és lehet, hogy holnap újra barátok leszünk és ezért nem tudom ellenségnek nézni"* a demokratikus államrend ellen gyűlöletre izgatott.

„Kübekháza határában 1949. évi december hó 1.-én, portyázó szolgálat teljesítése közben, Sz. Géza. r.szkv. előtt tett ama kijelentésével, hogy „nem helyes a portyázó járőrszolgálat, és én bizony rejtett figyelést nem fogok tartani, ha bárki parancsolja is, mert az, aki azt beállította nem ért hozzá." Később egy másik alkalommal ezt azzal indokolta, hogy az egészsége ennél előbbre való. A katonai bíróság ezt függelemsértésnek minősítette.

Ezen túlmenően is voltak az elkövetőnek elítélendő cselekményei, ezért összességében a katonai bíróság (izgatás, bujtogatás, függelemsértés, fajtalanság miatt) 3 évi és 6 havi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogainak felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítélte.

A katonák és határőrök által elkövetett cselekmények jellege eltér a rendőrök által elkövetett cselekményektől. *Lopás, csalás, sikkasztás, önkényes eltávozás, szökés, őrszolgálati vétség, függelemsértés, parancs iránti engedetlenség, okirat-hamisítás, hamis tanúzás.* De volt: *hatósági közeg elleni erőszak, fegyverrejtegetés, izgatás, gondatlan emberölés, és közúti balesetokozás is.*

Az elkövetett vagyon elleni, de főképpen a szolgálati cselekmények jelentős része itt is ittas állapotban történt. A vagyon elleni bűncselekmények jelentős részénél tetten érhető az áruhiány miatti elkövetés. A sorállomány növekedésével megszaporodtak az önkényes eltávozások és szökések, mert többen „hazamentek" segíteni, a nehéz anyagi helyzetben maradt családtagoknak (aratni, kapálni). A szökésekhez gyakran hamisították meg az eltávozási engedélyeket, hogy kedvezményes MÁV jegyeket vehessenek. Igen sok esetben volt az elkövető letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban, de ehhez képest az 1-2 hónap fogházbüntetés kiszabása – utólag – komolytalannak tűnik.

Megemlítendő, ahogyan az alakulatoknál szaporodtak a gépjárművek, úgy növekedtek a rutintalanságból eredő gépjárműbalesetek, amelyeket a bíróság, a kincstári vagyon elleni rongálásnak minősített.

A behívások szaporodásával megnövekedett a „behívó parancs iránti engedetlenség" is, ami abból állt, hogy nem a megjelölt dátumra, hanem azt követően 1-3 nappal később jelentkezte. Ők úgy ítélték meg, hogy közbejött családi probléma fontosabb, mint a behívás dátuma, és 1-2 napos késés, nem számít. Büntetésük 2 héttől, 1-2 hónap fogház volt.

Az elkövetők többsége sorállományú katona vagy határőr volt, cselekményeik pedig a szolgálat ellátásával függtek össze. A büntetési tételek is ehhez igazodtak. Éppen e miatt az ügyek döntő többsége I. fokon jogerőre emelkedett. A sorállomány által elkövetett vagyon elleni cselekmények jelentősebb része az egymás sérelmére elkövetett „bajtársi lopás", vagy az alakulat vagyona sérelmére elkövette cselekmény; illetve szökés és önkényes eltávozás volt. Ez összefüggött azzal is, hogy 1950-re már megnőtt

a hadsereg létszáma, sok iskolázatlan vagy kevés osztály elvégzésével rendelkező személy került az állományba, akiknek a megfegyelmezése nem ment könnyen. A bíróság által kiszabott büntetések is ehhez igazodtak. Ezért a sorállományú elkövetők szinte mindegyike „foglyos" ügy volt. Ezekben az ügyekben szép számmal találhatók „helyszíni tárgyalások", ahol a nevelőjelleg kidomborítása érdekében került sor a helyszínen a tárgyalásra.

A tárgyalási jegyzőkönyvek – egy-egy kivételtől eltekintve – kézzel, ceruzával íródtak, de az ítéleteket már írógéppel írták. Az 1950 tavaszán-nyarán hozott ítéletek már kissé szigorúbbak, mint az előző időszakban.

A T. Kb. lajstrom vezetése 1950-1953-ig történt 095-0180 iktatószámig. Ebből megállapíthatóan 1950-ben az Szt. iktatott ügyek száma: 01-től 022-ig terjedt. A 22 db T. ügyből elkövető: 8 rendőri állományú, 22 katonai állományú volt.

A titkos ügyekben elkövetett cselekmények minősítése: *titkos irat elvesztése; szolgálati titoksértés; függelemsértés, bujtogatás, izgatás; jelentéstételi kötelezettség elmulasztása és hivatali sikkasztás szerepelt.*

A titkos ügyek elkövetői mind le voltak tartóztatva, és ügyükben „zárt" tárgyalás folyt. A tényállások egy része arról szólt, hogy a katona nyílt levélben megírta haza családtagjainak, milyen egységnél szolgál, és hogyan teljesíti a szolgálatát. Több ügyben – főképpen az izgatás és bujtogatás elkövetői – ittasak volta, vagy jelentősen meggondolatlanok, és így szidalmazták, az alakulatukat, elöljáróikat, a társadalmi rendet vagy a politikusokat, és kifogásoltak mindent, amit sérelmesnek találtak. Az elkövető katonák azt hangoztatták, amit valószínűleg másoktól hallottak korábban, és kritika nélkül elfogadták. (Idézetek bírósági ítéletekből.)

Példa: Kiskunhalason 1949. december hó 15.-én …… az elhelyezési körlet egyik szobájában a rajbizalmi által kezdeményezett beszélgetésen, - amelyben azt fejtegette, hogy mit köszönhetünk a Szovjetuniónak – nyilvánvalóan a szocialista kultúra lealacsonyításának a célzatával, a vádlottak egymás

álláspontját helyeselve hozzászóltak a szobában tartózkodó több bajtársuk füle hallatára a következő kijelentésekkel:

L. B. honvéd II. r. vádlott: „*a szovjet katonák az ébresztőórára géppisztollyal lövöldöztek, és biliből itták a bort,"*

Zs. S. honvéd III. r. vádlott: „*Az ágyneműt a szovjet katonák összeszaggatták, hogy ők odahaza faágyon alusznak; a szovjet katonák, amit csak tudtak rákentek az emberre, ha dunyhát láttak egy házban, már rámondták az illetőre, hogy „burzsuj"."*

A katonai bíróság a II. r. vádlottat 5 havi, a III. r. vádlottat 4 havi fogházbüntetésre, mint főbüntetésre, + 3 évi hivatalvesztésre és pol. jogaik 3 évi felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítélte.

Példa: T. Dezső (6 elemi) honvéd kulák származású, a népi demokráciához rosszul viszonyul, ami a kijelentéseiben is megnyilvánul. Szerinte *Rákosi elvtárs egy jött-ment csavargó és börtöntöltelék. A mai rendszerbe csak ezek mennek valamire, akik börtöntöltelékek, vagy csavargók voltak.* (Ezután még egy durva viccet is elmesélt Rákosi elvtársról.) ….

A honvédnak más kérdésekről is voltak a hivatalostól eltérő nézetei. Leventeként került Németországba, ahol megismerte a nyugati fegyvereket. Ettől kezdve azt hangoztatta, hogy véleménye szerint a nyugati fegyverek minden tekintetben különbek a Szovjetunió fegyvereinél. Folyamatosan figyelemmel kísérte a koreai háborút is, és véleménye szerint döntő csapást fognak mérni a koreai néphadseregre. Ez abban is megnyilvánult, hogy állandóan térképet hordott magánál, amelyben azt jegyezgette, hogy az amerikai csapatok milyen hadmozdulatokat hajtanak végre. …….. Nevezett az elmúlt csapatgyakorlaton azt a rémhírt terjesztette, hogy ez a gyakorlat csak azért van megtartva, mert ennek a leple alatt fogjuk megtámadni Jugoszláviát.

Példa: B. N. Antal honvéd ellen folyt ügy, gondatlan veszélyeztetés miatt:

„1950. június hó 16.-án ……. az ügyészség büntetőintézetében az őrszoba előterében fegyveres készültségi szolgálatot teljesítő honvéd egyén foglalkozása szabályainak tudatos megszegésével, a nyakában lévő …… géppisztoly súlyzárját

babrálgatva, azt kissé hátra húzta, majd amikor ismeretlen oknál fogva a súlyzár megakadt, a dobtárat le akarta venni, a súlyzárat e műveletnél önkéntelenül elengedte, miáltal előidézője lett annak, hogy az előre futó zár a dobtár első töltényét a géppisztoly csövébe lökve azt elsütötte, és a lövedék a nyitott ajtó üvegvédő rácsán gurulatot kapva, az ajtón kívül a folyosón álló K. István honvéd jobb szemén át annak agyába fúródott, és nevezettnek azonnali halállát okozta."

Büntetése: 2 év és 2 hónapi fegyházbüntetés. A bíróság mellékbüntetést nem szabott ki. Az ítéletben a bíróság a szokásos enyhítő körülményeken túl enyhítő körülménynek értékelte az „aránylag fiatal korát", a „proletárszármazását" és hogy a demokratikus honvédségbe „önként jelentkezett".

A személyi állományról:

A Szegedi Katonai Ügyészség és a Szegedi Katonai Törvényszék állománya – a „Petőfi" szervezési rendet is figyelembe véve, és akik az 1949-1950-es két évben szolgálatot teljesítettek - az alábbi személyekből állt: (Eltekintve a két év során történt sok személyi változás miatt lehetséges tévedésektől. A szerződéses állomány figyelembevétele az egyéb iratok alapján történt, miután őket a helyi vezetők alkalmazták.)

Szegedi Katonai Ügyészség:

dr. Halász Pál hb. szds.
a katonai ügyészség vezetője
(1947.03.12. – 1950.10.18.)
dr. Radó Zoltán ht. őrgy.
a katonai ügyészség mb. vezetője
(1950.09.13. – 1950.12.31.)
Makrai Ödön szds. beosztott kat. ügyész
(1950.10.12. – 1950.12.31.) majd
a katonai ügyészség vezetője,
(1951.01.01.-től – 1952.07.17.)
dr. Csikós Miklós hb. őrgy.
(1949.09.01. – 1952.12.31.)

dr. Szűcs Ferenc hbj. szds.
(1949.12.19. – 1950.08.01.)
dr. Guba József r. szds.
(1949. 02. 17. - ……..)
Fodor István r. fhdgy.

Szegedi Katonai Törvényszék:

dr. Fülöp László hb. őrgy.
a katonai törvényszék vezetője,
(1946.02.01.-től 1950.10.08.)
dr. Gadó Béla hb. alez
a katonai törvényszék mb. vezetője
(1950.09.13. – 1950.12.31.)
dr. Horpácsy Frigyes hb. szds.
(1949. 02. 01. -
dr. Hecz István fhdgy beosztott hb.
(1950.10.14. – 1951.04.10.)

Varga József ht. alhdgy.
Nikolényi Árpád ht. igü. alhdgy. jvez.
Nagyiván Lajos ht. igü. hdgy. jkvez.
Csepregi István igü. ftörm. jkvez.
Pap János örm. jkvez.
Bartha Lajosné pa. jkvez.

(1949. 02. 17. – …….)
dr. Gáspár Gyula r. szds.
(1950.10. … - 1953.09. 22.)

Marosvári Lajos ht. szds. T. irodavez.
Pap János ht. törm. nyílt irodavezető
Horváth István ht. törm. jkvez.
Bóka Józsefné gépíró
Terhes Ilona gépíró
Hollósi Ferenc pa.
Szalay Sándor r. írnok

Tóvölgyi Jenő szds.
Báló János ht. törm.
Szabó István psz. örm.
Tóth Adél pa.
Balogh Károly pa.

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások:

1949. február 1.

- *„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem) dr. Csikós Miklós (1910. Hupcsik Margit) hb. szds.*

- *…… dr. Horpácsi Frigyes (1912. Gulyás Ilona) hb. szds.” (mindkettő: Rendelet száma: 7741/eln. szü. – 1949. március 10.)*

1949. február 17.

- -én kelt belügyminiszteri rendelet kirendelte a katonai ügyészséghez:
Dr. Guba József r. szds.-t, és dr. Fodor István r. fhdgy.-t „katonai ügyésznek”. (Rendőrségi Közlöny 1949. március 1.)

1949. november 1.

- Dr. Szűcs Ferenc honvéd kollégiumi hallgatót, 1949.11. 01-én előléptetik főhadnaggyá, és 1949. 12. 19.-én kinevezik a Szegedi Honvéd Ügyészségre hadbíró-jelöltnek.

1950. szeptember 13.

- *„Vezényelem azonnali hatállyal ideiglenesen a Bp. Közp. Kat. Ügyészség állományból a Szegedi Katonai Ügyészséghez és megbízom az ügyészség ideiglenes vezetésével dr. Radó Zoltán (1902. Knappe Gizella) ht. őrgy.-t; a Bp. Katonai Törvényszék állományából a Szegedi Katonai Törvényszékhez és megbízom a törvényszék ideiglenes vezetésével dr. Gadó Béla (1903. Lőwinger Sára) ht. alez.-t.”*

1950. szeptember 22.

- a Szegedi Katonai Törvényszéktől a HVK.-hoz áthelyezve Tóvölgyi Jenő szds. (1910. Ördög Veronika)

- a 3. Honvéd Kerületparancsnokság-tól áthelyezve a Szegedi Katonai Törvényszékhez Varga József (1902. Schrammer Mária) ht. alhdgy.

1950. október 14.

- az Akadémiát végzettek közül a Szegedi Katonai Törvényszék állományába került – vezénylés alapján - Hecz István fhdgy.; a Katonai Ügyészségre pedig Makrai Ödön szds.

1950. december 7.

- 1951. január 1.-i hatállyal megszüntetik dr. Radó Zoltán őrgy. és dr. Gadó Béla alez. vezénylését, és visszahelyezik őket eredeti beosztásukba. Ezzel egyidejűleg áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából Kovács Béla (1910. Osgyán Júlia) őrgy.-t a Szegedi Katonai Törvényszék állományába, és megbízzák a katonai törvényszék vezetésével; valamint a Szegedi Katonai Ügyészég állományába tartozó, de a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez vezényelt Makrai Ödön szds.-t, és megbízzák az ügyészség vezetésével.

****

Pécsi Katonai Ügyészség és Pécsi Katonai Törvényszék

(Pécs, Kiss János altbgy. Laktanya) (Pécs, Alsómalom u. 5.)
(mindkettő Kiss János altbgy. Laktanya.)
(később: Bocskai István laktanya)

1949

Az igazgatási tevékenységről
(HL. XI. 34.32.)

A bevezetőben említett, a titoktartással és a titkok megőrzésével kapcsolatos előírások a katonai ügyészségre és a törvényszékre is kiterjedtek. Az 1949-es évből, ezek az ügyészségen: a T.33/7.; a törvényszéken: a T.33/3. sorszám alatti borítékban; míg az 1950-es évből csak a katonai ügyészségre vonatkozóan 1950/T/535/2-8.; 535. doboz, szám alatt voltak megtalálhatók.

Az igazgatási tevékenységgel összefüggő iratköteg mindössze 52 lapból áll. Ebből 15 lap üres, illetve nyomtatvány, és

több olyan körlevél is van, amely a többi katonai ügyészség anyagában is szerepel.

Mindhárom területi katonai törvényszék és ügyészség anyagában – így Pécsett is - megtalálható Sólyom László altbgy. vezérkari főnök körlevele, a *„postai forgalom titkosságának biztosítása”* tárgyában. Ez a fedőszámok használatáról, az alakulatok egymás közötti, illetve a katonák levelezése kapcsán használatos kifejezésekről és címzésekről rendelkezik.

1949. március 14.: A katonai törvényszéken jegyzőkönyv készült az iratmegsemmisítésről.

A bizottságban:

Dr. Szabó István hb. őrgy. a törvényszék vezetője,
Dr. Bárdos Gyula hb. őrgy. a biz. tagja,
Nemesházi Mihály igü. hdgy. jkv. vezető szerepel.

1949. szeptember 21.-én kelt a „Petőfi” hadrendet ismertető szervezési intézkedés, amelyik október 1.-vel lépett életbe. Az október 25.-i állapotnak megfelelően minden parancsnokságnak, csapatnak, és intézménynek legkésőbb október 27.-ig jelenteni kellett, hogy az átszervezést végrehajtotta.

- A „Petőfi” hadrendet ismertető táblázat szerint, 1949. október 1.-től a Pécsi Katonai Törvényszék és a Pécsi Katonai Ügyészség állománytáblájában az alábbi létszámadatok voltak meghatározva:

Pécsi Katonai Ügyészség:

	tiszt thtts.	kine-vezett,	szerző-déses	szakkép-zettség	rend-fokozat	beosztási illetmény
ügyész. vez	1			hadbíró	V.	10 oszt
ügy. vez. h.	1			hadbíró	VI-VII.	12 „
beo. hadbíró	4			hadbíró	VIII-IX.	15 „
titkos iratkezelő	1			igü. tiszt	VIII-XI.	17 „
beo. igü. tiszt	1			igü. tiszt	VIII-XI.	20 „
írnok		2		írnok		24 „
gépíró		2	3			25-27 „
altiszt			1			28 „

A Pécsi Katonai Ügyészség alárendeltségébe tartozott még 2 katonai büntetőintézet is.

Pécsi Katonai Törvényszék:

tiszt	thtts.	polg. alk.	összesen
8	6	5	19

(Az állománytábla a fentieken túlmenően részletesen tartalmazta még, hány ftörm., törm., őrm., kezelő szakaltiszt és szerződéses alkalmazott; illetve egy másik felosztás szerint: hány vezető, helyettes, beosztott, irodavezető, írnok, gépíró, altiszt, foglár felügyelő tiszt, vezető foglár, gazd. thtts.-nek kellene szolgálni a kat. igü. szerveknél.)

A „Petőfi" hadrend szerint, a Pécsi Katonai Törvényszék állományában, - ténylegesen - 1949. október 26.-án az alábbi személyek szolgáltak:

A törvényszék vezetője:	*dr. Szabó István hb. őrgy*
A tvszék. h. vezetője:	*dr. Bárdos Gyula hb. alez.*
Beosztott hadbíró	*dr. Szabó Tibor hb. szds.*
Irodavezető:	*Krasznai Iván igü. fhdgy.*
Beo. igü. tiszt:	*Nemesházi Mihály igü. hdgy.*
Írnok thtts.:	*Keszthelyi József írnok alhdgy*
	Kocsis Jenő ftörm.
Gépíró:	*Öhlmüller Miklósné pa.*
	Fábián Jánosné pa.
	Kiss Rózsa pa. (munkaviszonya megszűnt)
	Madár Gizella pa.
Altiszt:	*Polhammer János*
Futár:	*dr. Komáromi Szilveszter hbj. hdgy.*

3 havi próbaszolgálatra berendelve: Zipszer István törm.

Az állománytáblához mérten hiány: 3 beosztott hadbíró, és 4 írnok tiszthelyettes.

A katonai ügyészség vezetője 1949. október 27.-én jelentette a Pécsi 2. honvédkerület parancsnokának, hogy az „átszervezést" végrehajtotta. *„Az ügyészségnél hiány: 4 hadbíró, 1 igü. tiszt; 3 írnok thtts. A büntető intézetnél hiány: 2 foglár thtts.; 1*

gh. thtts.. A székesfehérvári büntető intézethez beosztásra kerülők teljes egészében hiányoznak.”

A katonai ügyészség vezetője 1949. november hó 10.-én az alábbi újabb jelentést küldi a 2. honvédkerület parancsnokságának: „Petőfire” jelentés:

„Ügyészség vezetője:	*dr. Csorba Ferenc hb. őrgy.*	*10-es illetmény beo.*
Ügyészség vez. h.	*dr. Gengely László hb. szds.*	*12-es „ „*
Irodavezető:	*Molnár Lajos ht. igü. hdgy.*	*19-es „ „*
Jegyzőkönyv-vezetők:	*Kelemen IM.re ht. ftörm.*	*24-es „ „*
	Kosztka Gyula ir. igazgató	*20-as „ „*
Gépírók:	*Csaba Lászlóné*	*27-es „ „*
	Várszegi Irma	*27-es „ „*
	Lénárt Valéria	*27-es „ „*
Altiszt:	*Rigó Istvánné (mind pa.)*	*28-as „ „*

Fogház felügyelő tiszt: Bató János alhdgy + 3 foglár.
3 havi próbaszolgálatra berendelve: Pillér József szerződéses polgári alkalmazott.”

A jelentésben nem szerepel még az időközben a katonai ügyészségre helyezett két rendőri állományú beosztott: nevezetesen dr. Sásdi Imre r. szds. és dr. Zilai István r. hdgy. „katonai ügyész-helyettesek”; továbbá Szabó Lászlóné pa. irodavezető-helyettes, akiről nem sikerült megállapítani, mikor került az ügyészségre.

Beosztott katonai ügyészként szolgált még az év első felében dr. Kálmán János hb. őrgy., akit 1949. szeptember hó 1-évél helyeztek nyugállományba.

Az ügyészség vezetője jelentette még, hogy: *„1949. nov. 21.-én, hogy a rendszeres futárszolgálatot megindítottam. Célja: a honvédség titkos ügyvitelébe tartozó „Szigorúan titkos” és „Titkos” küldemények (titkos posta) rendszeres és megbízható továbbítása.”*

Az egyéb feljegyzésekből megállapítható, hogy az eredetileg a Pécsi Katonai Ügyészség alárendeltségébe tartozott Székesfehérvári és Miskolci Katonai Büntető Intézet, amelyek időközben a Budapesti Központi Katonai Ügyészség alárendeltségébe kerültek.

1949. december 16.: dr. Böszörményi Imre hb. ezds. HM Igazságügyi Osztály vezetője leirata a 3 havi próbaszolgálatra behívottakkal kapcsolatos teendőkről. (Lásd korábban.) Ez a Pécsi Katonai Törvényszékről, Zipszer István törm.-t,; az ügyészségről: Pillér József (időközben hivatásos állományba vett) őrm.-t érintette.

A bűnügyi iratokról

Az ügyforgalom szempontjából a három területi katonai igazságügyi egység közül (Debrecen, Szeged, Pécs) kétségtelenül a Pécsi Katonai Törvényszék és Ügyészség bonyolította le a legnagyobb forgalmat.

A Pécsi (Honvéd) majd ***Katonai Törvényszék 1949. évi*** – nem titkos – iktatott ügyei Hb.1/1949-től, - 714/1949. iktatószámig terjedtek. Itt azonnal meg kell jegyezni, hogy a Pécsi Katonai Ügyészség és Törvényszék „hatásköre" az egész Dunántúlra kiterjedt, ami azt is jelentette, hogy az összes ott állomásozó, létszámában egyre szaporodó katonai alakulat, a határőrségtől a 4-10-ig terjedő határvadász zászlóaljak sor- és hivatásos állománya, valamennyi rendőr-főkapitányság és kapitányság személyi állománya által elkövetett ügyek intézése ide tartozott.

A Pécsi Katonai Ügyészségtől a Hadtörténelmi Levéltárban a konkrét ügyekkel kapcsolatban nem találhatók iratok.

A katonai törvényszék által elbírált, 11 (ö.e.) dobozban lévő konkrét iratokból 6 dobozban lévőket (az ügyek mintegy felét) néztem át egyenként, és azokból levonható megállapításaim. a – nagy számok törvénye alapján - következők:

- az ügyiratok (általam statisztikázott) állomány szerinti megoszlása:

rendőrök:	32-33%
határőrök:	15-16%
katonák:	48-50%.

Az egyes ügyekben felelősségre vont elkövetők számát nem jegyeztem, mert nem bírt jelentőséggel. Azt azonban le kell írni, hogy vegyesen voltak egyes elkövetők, és párban vagy csoportosan elkövetett ügyek is. A tisztek nagyobb aránya, inkább a rendőri állományra volt jellemző. Mind a rendőr, mind a határőr ügyekben a „járőrszolgálatban" – ahol 2-3 fő volt általában együtt – többek által elkövetett cselekmények arányosan nagyobb számban fordultak elő, mint a katonai állományú elkövetők esetében.

A határőr és katonai állományú elkövetők döntő többsége sorállományú, míg a rendőrök szerződéses vagy hivatásos állományú elkövetők voltak. Az elkövetők bűncselekményei eltérő jellegzetességeket mutatnak.

A katonai sorállomány általában a tipikus katonai vétségeket és bűntetteket követte el, úgymint: függelemsértés, (takarítás, karbantartásra, egyéb tevékenységre történő utasítás, stb…), szolgálati vétség, bajtársi lopás, sikkasztás, önkényes eltávozás, szökés, (hazament segíteni a hozzátartozóinak (anyja + 6 testvér) a föld megművelésében, okirat-hamisítás, (menetlevél), hadianyag gondozásának elhanyagolása, de volt egy-egy csalás, közlekedési vétség, és fegyverbaleset is. Elég gyakori volt az őrszolgálatban történt elalvás, ill. italfogyasztás is.

A szolgálati vétségek között olyan is volt, ahol az 1950. május 1.-én a szovjet emlékműhöz felállított díszőr egyike hosszabb ideig beszélgetett egy fiatal hölggyel, a másik pedig szeszesital fogyasztott. A fiatal sorállománynál többször is előfordul, hogy őrségben hölgyekkel ismerkednek. Sajnos a fegyelmezetlenségből eredő fegyverbalesetek is elszaporodtak az állomány létszámának növekedésével.

Egy-egy ügyben megjelennek már a „Jehova tanúi", akik nem hajlandók fegyvert fogni.

Példa:

- A Hb. 545/1949. sz. ügyben a törvényszék bűnösnek mondta ki K. Ferenc honvédet, az 1946. évi. VII. tc. 2.§. c/ pontjába ütköző izgatás bűntette miatt, mert 1949 szeptemberét megelőző napokban, a Néphadsereg c. folyóirat egyik példányára

ráírta, hogy: „*gyűlöld az összes magyar kommunistákat ameddig csak bírod, mert a nép ellenségei, vigyázz magadra, mert csak így lehet olyan magyar embernek lenni, amilyen most a jó magyar”* Az újságot a felirattal mások is olvasták. Az elkövető a cselekményt beismerte. Büntetése: 5 havi fogház.

- A Hb. 101/1949. sz. ügyben a törvényszék bűnösnek mondta ki K. Ottó honvédet gondatlan emberölés vétségében „*melyet azáltal követett el, hogy Székesfehérváron 1949. március hó 13.-án 17.30-kor mint a S.....i 2/33 ingatlan-őrség felállított őre L. Ferenc honvédnek megengedte, hogy az általa talált 2 db puskalőszerből az egyiket ellője, a másikat pedig maga lőtte el, majd a puska kiürítése során nem vette észre azt, hogy a részére szolgálatilag kiadott és cső alá töltött töltényből az egyik a puska csövébe belement, a puskát biztosítani elmulasztotta, majd később nem tudva azt, hogy a puskája csőre van töltve, a válláról levétel közben azt úgy fogta meg, hogy az elsülhetett, a kicsapódó lövedék L. Ferenc honvédet eltalálta, és ezen gondatlansága által annak halálát okozta.”*

A bíróság szolgálati vétség miatt is elítélte, mert mint felállított őr, egy kupica pálinkát is elfogyasztott.

- A Kb. II. 638/1950. sz. ügyben I. Zoltán honvéd „*az 1950. évi június hó 30.-án, a Szekszárd melletti gyakorlótéren gyakorló lőszerrel végrehajtott harcgyakorlat közben és annak hevében az elöljáró által többször oktatott biztonsági eltartást, foglalkozása szabályinak gondatlan megszegésével nem tartotta be, minek következében az általa „fel a kezekkel” kiáltással megadásra felszólított H. Zoltán honvéddel történt dulakodás közben – miközben sértett a puskacsövét saját oldalához szorította – a puska elsült és az ekkor szenvedett roncsolt sérüléseibe sértett néhány óra elteltével meghalt – a Kbp. 306.§. (Élt. 17.§.) 2. pontja alapján – mivel vádló a vádját a haditörvényszéknek ítélethozatal előtt való visszavonása előtt elejtette – felmenti.”*

- A Kb. II. 539/1950. sz. ügyben Gyuricza Gyula hadköteles honvédet „*behívóparancs iránti engedetlenség és tiltott határátlépés kísérlete miatt”* 8 havi fogházra ítélte el a katonai törvényszék:

„Zalaegerszegi 9. honvéd kiegészítő parancsnokság által kibocsátott katonai behívójegyben foglalt, és 1950. évi május hó 2.-ára a Honvédség Baja Pf. .... parancsnoksághoz katonai szolgálatra szóló behívásnak szándékosan nem engedelmeskedett, hanem a jelzett napon törvénybe ütköző módon a határt át akarta lépni, azonban a határvédelmi szervek elfogták.”

- A Kb. II. 690/1950. sz., B. Gábor szkv. ellen indult ügyben, a katonai törvényszék 5 hónapi fogházra, mint főbüntetésre, lefokozásra, mint mellékbüntetésre ítélte a vádlottat, mert:

„*1950. június hó 21.-én Budapesten, a polgári ruhában lévő és előtte ismeretlen O. György ht. hdgy. előtt beszélgetés közben a következő kijelentéseket tette: „A csapatnál a politikai foglalkozás kész cirkusz, fele ponyvaregényt olvas, fele pedig alszik” majd „a honvédség tisztikarának 40%-a olyan buta, mint a tök, sok még a nevét sem tudja leírni, ilyen tisztikarral az amerikaiak szarrá verik a hadsereget” miáltal a Néphadseregre és a tisztikarára lealacsonyító kifejezéseket használt.”* (A vádlott 4 hónapot és 6 napot volt előzetes letartóztatásban.)

A határőr sorállománynál is megtalálhatók voltak ugyanezek a bűncselekmények Ott előfordult már egy-egy izgatás, bujtogatás, bántalmazás, és jelentéstételi kötelezettség elmulasztása is. Az izgatásos és bujtogatásos ügyeknél meg kell jegyezni, hogy ezeknél az indíték felelőtlen kijelentések, amelyeket indulatosságból, vagy pusztán a „sztorizás” kedvéért követtek el. Az ügyek – mai szemmel nézve – erőltetettek és kiszabott büntetések is ehhez igazodóan súlyosak voltak. Az izgatásos, vagy bujtogatásos ügyek – eltérően a többitől – nincsenek teljesen „kiselejtezve” így azok majdnem teljes nyomozati anyaga olvasható. Az ügyekből kitűnik, hogy a sorállomány „válogatott”, ezért a katonai sorállomány által elkövetett „tipikus” katonai vétség arányában kevesebb, de éppen ezért az italozás jelentősebbnek tűnik. Az egyik ügyben (csornai határőr zászlóalj) zendülésre felhívás is előfordult, „mert a vacsora ehetetlen volt.”

Az ügyek szinte mindegyike: „Foglyos”. Az izgatásos ügyek túlhajtottnak tűnek, és a büntetések is ehhez igazodnak. Az izgatásos ügyek között voltak olyanok, ahol az elkövető a

karácsonyi ünnepek eltörlését sérelmezte, de olyan is, ahol az elkövetők a falra kifüggesztett Sztálin, Rákosi, Szakasits, stb.. képekre „lövöldöztek" (persze nem fegyverrel). A hangoztatott kifejezéseket az elkövetők gyakran családi, rokoni elbeszélésekből veszik, és ezek alapján dicsérik a nyugati állapotokat, az amerikai fegyverek minőségét, és becsmérlik a Szovjetuniót, a haza állapotokat, fegyverzetet, felszerelést. A beismerések miatt II. fokú eljárásra nem kerül sor.

A bujtogatásos ügyek között volt olyan, ahol a sorállomány a túlhajtott, másnaponkénti 24 órás szolgálatteljesítés miatt zúgolódott. Az 1950-es ügyek között már sok az eljárás megszüntetése a közkegyelem miatt.

Az 1950-es ügyekben már igen gyakran hiányzik mind a vádiratokból, mind az ítéletekből az elkövető állományalakulata, (feltehetően a túlhajtott titkolózás miatt) ezért csak a tényállásból lehet kikövetkeztetni, hogy katona, vagy határőr volt-e az elkövető. A rendőr elkövetőknél az fel volt tüntetve, hogy „r." azaz rendőr testületi rendfokozatú.

A katonai és a határőr ügyek között aránylag kevés a tisztek által elkövetett bűncselekmény.

Példa: N.Gyula, ht. törm. a … honvéd zászlóalj állományába tartozó tiszthelyettes, *„Eszterházán, 1948. évi december hó 11.-én 16 és 17 óra közötti időben, nagy sebességgel lámpa nélkül kerékpáron haladva elütötte W. József eszterházi lakost, akinek jobb lába eltörött, és 20 napon túl, mintegy 6 hónap alatt gyógyuló sérülést szenvedett. ……. a részéről nyújtható segítség nélkül a helyszínen elhagyva, annak segélykiáltása ellenére eltávozott."*

A katonai törvényszék „*baleset áldozatának cserbenhagyása és súlyos testi sértés vétségében"* mondta ki bűnösnek.

Ezért a bíróság 3 hónapi fogházbüntetésre ítélte, de a lefokozást mellőzte. A bíróság súlyosbító körülmények vette a vádlott tiszthelyettesi rendfokozatát, de – más mellett - enyhítőként

értékelte „*a határőr szolgálatban szükséges sürgősség valamint szolgálati érdeket”.* Az ítélet a kihirdetésével jogerőre emelkedett.

- A katonai ügyészség vádiratot nyújtott be a törvényszékhez gondatlanságból elkövetett emberölés vétsége miatt, Sz. György. hör. őrvezető ellen, „*melyet azáltal követett el, hogy Vízváron 1949. március ó 13.-án, mint a 26/120. honvéd határvadász őrs napos-tizedese, F. Antal tizedessel történt tréfálkozás közben géppisztolyát nevezetre fogta, s eközben a gyors és gondatlan mozdulattól a géppisztoly elsült, s az abból kijövő két lövedék sértettet a bal farpofán eltalálta úgy, hogy az ebből eredő sérülések következtében F. Antal tizedes még aznap meghalt.”*

Mindkét sorállományra jellemző ügyek, hogy szolgálatban elalszanak, vagy leittasodnak. Néhányan elmennek engedély nélküli „kimenőre”, ahonnan elfelejtenek visszajönni. Szinte valamennyi ügyben őrizetbe veszik őket, és 1-2 hónap fogdával a bíróság letudja a büntetésüket, amit rendszerint az előzetesben eltöltött idővel kitöltöttnek vesz.

A gépjárművek (személy-, tehergépkocsi és motorkerékpár) számának megnövekedésével egyre több a kincstári vagyon elleni bűncselekmény (karambol).

A sorállomány ügyei futószalagon készülnek, a jegyzőkönyvek rövidek, kézzel írottak, csak az ítéletek vannak legépelve, amelyek I. fokon szinte kivétel nélkül jogerőre emelkednek. II. fokú ügy az év során a sorállománynál egy sem volt.

A sorállomány által elkövetett ügyek két legjellemzőbb vonása az ittaság és a fegyelmezetlenség.

A <u>rendőrség állományába</u> tartozók – többnyire tisztesek és tiszthelyettesek – cselekményeire elsősorban az jellemző, hogy ők többet megengedhetnek maguknak, mert ők a hatalom. Sok ügy jellemzője a hatalommal visszaélés valamilyen formája. Ezért szolgálatban gyakran italoznak, verekedéssel (bántalmazás és kényszervallatás, könnyű- és súlyos testi sértés, ügyek „elsimítása”, munkahelyek megtartására rászorítás, erőszakos közösülés, stb…)

szereznek érvényt hiányos tudásuknak és kultúráltságuknak, és nem ritkán követnek el olyan vagyon elleni cselekményeket (lopás, sikkasztás, jogtalan előny kérése vagy elfogadása, közellátás érdekeit veszélyeztető cselekmény) amely az abszolút egyéni érdekeiket szolgálja. Mai kifejezéssel élve nem egyszer kitűnik a „megélhetési bűnözés" formája is. (Beszolgáltatás helyett Budapestre hozta a lisztet eladásra, hogy így segítsen a családon.) Előfordult azonban az is, hogy a rendőr „átment" 8 napra Ausztriába. 1949 kora nyarától a rendőri ügyekben a törvényszék iratborítójára egy nagy R betű-s bélyegző került.

A rendőri állomány körében – úgy tűnik – arányában mintha többször fordulna elő izgatás és bujtogatás, mint a határőr vagy a katonai ügyekben. A köztörvényes ügyek közül valójában ezek bírnak nagyobb jelentőséggel, mert az emberekben lévő elégedetlenséget ezek mutatják, szemben a hivatalos politikai elégedettség hangoztatásával.

Példák:

- A szokványos ügyek közül érdemes kiemelni: Hb. 377/1949. sz. ügyet; K. Ferenc r. szds. által elkövetett „bujtogatás"-t. A folyamatosan remélt előmenetelének elmaradása miatt beosztásával és fizetésével is állandóan elégedetlen volt, ezért előjáróira és társaira folyamatosan sértő, lealacsonyító kifejezéseket és megjegyzéseket tett. Ítélet: 1 év 6 hó fogház, + állásvesztés, + kitüntetések megvonása. Vagy:

- Az Ü.1180/1949.-II.-R.5. sz. ügyben, (vádirat) ahol az eljárás S. Pál r. tiz. ellen folyt, aki a kocsmában, ittasan azt hangoztatta, hogy: „*le van szarva a párt, büdös kommunisták, nekem nem fogtok parancsolni."* Ítélet: 6 hó fogház, + hivatalvesztés.

- A Hb. 641/1949. sz. ügyben a törvényszék bűnösnek mondta ki Sz. János rendőr-nyomozó hadnagy vádlottal „*hivatali hatalommal való visszaélés vétségében, melyet az által követet el, hogy Pakson 1949. május hó 26.-án, mint a paksi rendőrkapitányság nyomozó tisztje, tehát közhivatalnok, azon célból, hogy Sz. Henrik paksi lakos tanútól B. István r. szkv. ellen terhelő vallomást csikarjon ki, ellene törvényellenes*

kényszereszközt alkalmazott azáltal, hogy kézzel arcul ütötte, és délután 3 órától másnap délután 2 óráig a kapitányság fogdájában őrizetben tartotta."

Ezért őt a törvényszék 2 havi fogházra, mint főbüntetésre ítélte. A hivatalvesztés és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztését, mint mellékbüntetés kimondását a bíróság mellőzte, az előírt feltételek hiányából.

- „*Pécsett, 1946-tól …… 1948. év nyaráig folyamatosan különböző tételekben K. József pécsi nyomdásszal előzetesen megállapodva, utóbbival kizárólagosan a kincstár által forgalomba hozható, szállodai be- és kijelentő űrlapokat nyomtattatott, és az így elkészített kb. 40.000 db űrlapból 7.000 db-ot a készítői hasznot is magába foglaló darabonként 24 filléres ár helyett 1.-Ft-os, majd később amikor a kincstár az űrlapok árát 1.60 forintra emelte fel, 1.60 forintos áron a pécsi szállodáknak és dohányárusoknak eladott és ebből az eladási árból az eladott űrlapok után 15%-os jutalomban részesült, míg a haszon többi részét K. József nyomdász tartotta meg, miáltal vádlott K. Józseffel együtt és közösen a bejelentő lapokért, mint árucikkért olyan árat követelt, mely az előállítási költségekre tekintettel a méltányos hasznot meghaladó nyereséget foglalja magába, továbbá az illetéktelen keresetből több mint egy éven át rendszeres állandó keresetre tett szert és ily módon magának mintegy 2.800 forint jogtalan vagyoni hasznot szerzett."*

A bíróság megállapítása szerint ezzel, mint közhivatalnok magának és K. Józsefnek hasznot az államnak pedig kárt okozott.

Ezért a bíróság I. r. H. Gyula ri. I. o. főtiszt vádlottat, 2 évi és 2 hónapi fegyházra, mint főbüntetésre, 5 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartalmú felfüggesztésére, valamint Pécs városából 3 évi kitiltásra, mint mellékbüntetésre ítélte; ….

1950

Az 1950-es évben a hadsereg létszáma tovább növekedett, míg a határőrség és a rendőrség állománya jelentősen nem változott. Ez az 1949-es évhez viszonyítva megváltoztatta az egyes

állományban tartozók ügyeinek számát, jelentősen eltolva a katonai állományúak rovására. Az elkövetett cselekmények jellege azonban alapvetően nem változott. A nagyobb katonai sorállomány következtében sokkal több lett a tipikus „katonai" vétség és bűntett, (függelemsértés, önkényes eltávozás, szökés, elalvás őségben, italozás a kIM.enőn stb..) de alapvető változások nem következtek be.

A Pécsi Katonai Törvényszék által elbírált ügyek száma, az 1950-es évben Hb. 1 től – 1017-ig terjedt. Ez 303 ügydarabbal több, mint az előző évben.

Már az első – 22. ö.e. – dobozban 12 db „Titkos" ügyirat található, amelyekben zártkörű tárgyalások tartására került sor. Valamennyi ügy „Foglyos" volt. Ezek az ügyek nincsenek kiselejtezve, teljes terjedelmükben megtalálhatók. Az ügyek eredetileg nyílt számok alapján indultak, majd utólag ezt áthúzták, és mellé írták a T. számot. Hogy miért kerültek átiktatásra, azt nem sikerült kideríteni, miután a többi – hasonló ügyben – ez nem történt meg. A 12 ügyirat között található, függelemsértés, szolgálati vétség, testi sértés vétsége, kényszervallatás, szolgálati titoksértés, szolgálati parancs gondatlan nem teljesítése, de van egy bujtogatás és van egy eljárás az egyik rendőrkapitányság vezetőjével szemben, hivatali sikkasztás miatt. Az elkövetők közül 9 katonai állományú, 3 rendőri, amelyek közül egy államvédelmi.

1950. február 10.-én a HM Igazságügyi Osztálya által leadott minősítési okmányok „B" példányai, a Pécsi Katonai Törvényszéken és a Pécsi Katonai Ügyészségen az alábbi személyeket érintették:

Törvényszék:

dr. Szabó István ht. hb. őrgy.; dr. Bárdos Gyula ht. hb. alez.; dr. Szabó Tibor ht. hb. szds.; Krasznai Iván ht. írnok fhdgy.; Nemesházy Mihály ht. igü. hdgy.; Keszthelyi József ht. írnok ftörm.; Kocsis Jenő ht. írnok törm.; Pusztai Kálmán ht. írnok törm.; Zipszer István psz. írnok örm.; Öhlmüller Miklósné szerz. alkalmazott; Fábián Jánosné szerz. alkalmazott; Vidák Józsefné szerz. alkalmazott; Polhammer János polg. alk. altiszt.

Ügyészség:

dr. Csorba Ferenc ht. hb. őrgy.; dr. Gengely László ht. hb. szds.; Molnár Lajos ht. igü. hdgy.; Kelemen IM.re ht. ftörm.; Pillér József psz. írnok örm., Kosztka Gyula irodafőtiszt;
Rigó Istvánné polg. altiszt.

A katonai ügyészséget és a katonai törvényszéket érintő igazgatási iratokból (HL. XI. 34.32. MN. 1950/T/535/2-8 * 535 doboz) az alábbiak érdemelnek említést:

1950. május 3. A Pécsi Katonai Törvényszék jelentése a 2. Honvédkerületi Parancsnokság személyügyi osztályának a törvényszéken szolgálatot teljesítők illetménybesorolásáról.

dr. Bárdos Gyula hb., alez. 12. beo. ill.; dr. Szabó Tibor hb. őrgy. 15.; Nemesházi Mihály igü. hdgy. 17.; Kocsis Jenő igü. alhdgy. 20.; Öhlmüller Miklósné pa. 20.; Krasznai Iván szds. 19.; Keszthelyi József hdgy. 20.; dr. Komáromi Szilveszter hdgy. 19.; Pusztai Kálmán alhdgy. 20.; Zipszer István örm. 23.; Fábián Jánosné pa. 25.; Madár Gizella pa. 27.; Litz Piroska pa. 27.; Polhammer János altiszt 28.
dr. Szabó István hb. őrgy. vezetői beosztása változatlanul 10.

1950. szeptember 6.-án, a HM Igazságügyi Osztály rendeletére, már egy újabb jelentés készült az újabb besorolásokkal:

dr. Szabó István ht. hb. őrgy. 9. beo. ill.; dr. Bárdos Gyula hb., alez. 11. beo. ill.; dr. Szabó Tibor hb. őrgy. 12.; Nemesházi Mihály igü. hdgy. 18.; Kocsis Jenő igü. alhdgy. 20.; Öhlmüller Miklósné pa. 22.; Krasznai Iván szds. 19.; Keszthelyi József hdgy. 23.; Pusztai Kálmán alhdgy. 23.; Zipszer István örm. 22.; Fábián Jánosné pa. 24.; Lovas Kornélné pa. 25.; Litz Piroska pa. 24.; Rajnai Márta pa. 25.; Polhammer János altiszt 28.

1950. május 19.: a HM Igazságügyi Osztályán vezetőjének leirata: „*A katonai igazságügyi hatóságok ügykezelése az elhárító szervekkel.”*

1950. május 23. – Jkv – a Titkos Ügyviteli Szabályzat megtartásának ellenőrzése a katonai ügyészségen:

- dr. Molnár Ervin hb. fhdgy.
- dr. Radnai Zoltán hb. fhdgy
- Molnár Lajos ht. igü. fhdgy
- Kelemen Imre alhdgy T. ügykezelő.

a jegyzőkönyvet aláírta: dr. Gengely László hb. szds.
a katonai ügyészség vezetője

Az ügyészségi nyílt iroda vezetője: Pillér József örm.

Névjegyzék (142 fő) a katonai büntetőintézetben azokról a fogvatartottakról, akik előtt az 1950. évi 26. sz. tvr-t – „*az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről”* – kötelezően kihirdették.

- A HM Igazságügyi Osztály vezetőjének 1950. május 31.-i leirata: - amelyben táblázatba foglalva jelenteni kellett az összes igazságügyi tisztet, tiszthelyettest és polgári alkalmazottat, - nem találtam.

1950. június 16.: A Pécsi Katonai Törvényszék és a Pécsi Katonai Ügyészség egy közös politikai tisztet kap, de az a büntető intézet állományába tartozik majd.

1950. július 5.: a Pécsi Katonai Törvényszék „Titkos” táblázatba foglalt kimutatása, az 1950. január 1-től június 30-ig meghozott ítéletekről. Két részből áll: az I. táblázat az ÁVH állományára, a II. táblázat az egyéb állományra vonatkozik. A több részletre is kiterjedő táblázatból az alábbiak érdemelnek kiemelést:

ÁVH állományból:
elkövető: tiszthelyettes 3 fő; legénységi áll. 62 fő.
katonai bűncselekmények: szökés: 2 ügy, függelemsértés 18, egyéb 47 ügy;
egyéb bűncselekmények: testi sértés 6; anyagi 5; hivatali 1;
elítélve összesen: 82 fő;
EGYÉB állományból:
elkövető: tiszt 17; tiszthelyettes 21, legénység 329 fő;

katonai bűncselekmények: szökés: 16 ügy; függelemsértés: 79; egyéb: 256;
egyéb bűncselekmények: testi sértés 12; anyagi 75; hivatali 15;
elítélve összesen: 468 fő;
(A statisztikai ellentmondásokat nem tudtam feloldani.)

Ugyanez a kimutatás az 1950-es év II. félévére vonatkozóan:

ÁVH állományból:
elkövető: legénységi áll. 6 fő,
katonai bűncselekmények: szökés 1 ügy; függelemsértés 1 ügy; egyéb 3 ügy;
egyéb bűncselekmények: testi sértés 1 ügy;
elítélve összesen: 6 fő;

EGYÉB állományból:
elkövető: főtiszt 1 fő; tiszt 22 fő; tiszthelyettes 15 fő; legénységi áll. 348 fő;
katonai bűncselekmények: szökés 21 fő; függelemsértés 29 fő; egyéb 213 ügy;
egyéb bűncselekmények: testi épség és élet ellen: tiszt 3; tiszthelyettes 1; legénységi
áll. 31 fő; anyagi természetű: főtiszt 3 személy; tiszt 12 személy; tiszthelyettes 6 fő; legénységi áll. 59 fő; hivatali bcs.: tiszthelyettes 2 fő, legénységi áll. 11 fő; egyéb bcs.: tiszt 1 fő; legénységi áll.: 8 fő;
elítélve összesen: 402 fő;

1950. október 3.: Újabb Titkos Ügykezelési Szabályzat a HM-ből + részletes végrehajtási körlevél, az igazságügyi osztálytól.

1950. október 11.: Kimutatás a katonai törvényszéknél szolgálatot teljesítő tisztekről, tiszthelyettesekről és polgári alkalmazottakról:

dr. Szabó István ht. hb. őrgy. a tvszék vezetője; dr. Bárdos Gyula ht. hb. alez a tvszék vezető-helyettese; dr. Szabó Tibor ht. hb. őrgy.

beosztott hadbíró; Krasznai Iván ht. igü. szds. irodavezető; Nemesházi Mihály ht. igü. hdgy. T. ügykezelő tiszt; Kocsis Jenő ht. irodai alhdgy. beo. irodai tiszt; Pusztai Kálmán ht. irodai alhdgy. jegyzőkönyvvezető; Talabér József tsz. ftörm. jegyzőkönyvvezető; Zipszer István ht. irodai örm. T. ügykezelő tiszthelyettes; Öhlmüller Miklósné pa. T. gépíró; Fábián Jánosné pa. gépíró; Litz Piroska pa. gépíró; Bajnai Márta pa. gépíró; Polhammer János I. o. altiszt kézbesítő.

1950. október 20.: a honvédelmi miniszter „Szigorúan titkos" körlevele, az 1950. évi 26. sz. tvr. rendszeres kihirdetéséről, és ennek módjáról.

1950. október 22.-én: a választási bizottság elnöke és helyettese, a pécsi igazságügyi szervek választási névjegyzékében szereplőkről az alábbi kIM.utatást készítette:
Dr. Szabó István ht. hb. őrgy.; dr. Bárdos Gyula ht. hb. alez.; dr. Szabó Tibor ht. hb. őrgy.; Krasznay Iván ht. szds.; Nemesházi Mihály ht. hdgy.; Kocsis Jenő ht. alhdgy.; Pusztai Kálmán ht. alhdgy.; Talabér József tsz. ftörm.; Kipszer István ht. örm.; dr. Gengely László ht. hb. szds.; dr. Molnár Ervin ht. hb. fhdgy.; Molnár Lajos ht. fhdgy.; Keszthelyi József ht. hdgy.; Kelemen IM.re ht. alhdgy.; Fillér József ht. örm.; Takács Ferenc ht. örm.; Tar József ht. örm.; Horváth János ht. törm.; Tóth Lajos ht. törm.; és Tóth Ferenc ht. törm.

1950. november 21: a Pécsi Katonai Ügyészség új címe: Pécs,
Rózsa Ferenc utca 7.

- A Pécsi Katonai Törvényszék vezetője jelentést tesz a HM Személyügyi Főcsoportfőnökség Tiszti Nyilvántartó Osztályának, hogy a törvényszék állományába – 1950. november 21.-én – a következő tisztek szolgálnak:

dr. Szabó István őrgy.; dr. Szabó Tibor őrgy.; dr. Bárdos Gyula alez.; Krasznai Iván szds.; Nemesházi Mihály fhdgy.; Kocsis Jenő alhdgy.; és Pusztai Kálmán alhdgy.

- Kelemen Imre alhdgy. T. ügykezelő áthelyezését követően – átmenetileg – dr. Radnai Zoltán veszi át az ügykezelői feladatokat is.

1950. november 25.-én a törvényszék parancsnoka, az állományába tartozó hivatásos és polgári alkalmazottakról, a beosztási illetményekbe sorolásról (feltehetően a 2. honvédkerületi parancsnokságnak) az alábbiakat jelentette:

- dr. Szabó István hb. őrgy. 7. beo. csoport; dr. Szabó Tibor hb. őrgy. 9. beo. cs.; dr. Bárdos Gyula hb. alez. 11.; Krasznay Iván ht. szds. 18.; Nemesházi Mihály ht. hdgy. 17.; Kocsis Jenő ht. alhdgy. 18.; Pusztai Kálmán ht. alhdgy. 19.; Kipszer István ht. törm. 22.; Öhlmüller Miklósné pa. 22.; Fábián Jánosné pa. 23.; Lits Piroska pa. 23.; Hajnal Márta pa. 23.; Pohlhammer János pa. 28.

1950. december 6-án központi utasításra, a tisztek és tiszthelyettesekről elkészített káderjellemzésekről sem a Pécsi Katonai Törvényszék, sem a Pécsi Katonai Ügyészség anyagában nem találtam kimutatást.

1951. január 3. aláírás: dr. Gengely László hb. szds. a katonai ügyészség parancsnoka.

A személyi állományról:

Az 1949-1950-es években, az átnézett konkrét bűnügyi iratokból, az „igazgatási jogkörben" készült jelentésekből és felterjesztésekből, valamint az egyéb (Honvédségi Közlöny; Rendőrségi Közlöny;) iratokból és életrajzokból megállapíthatóan, a Pécsi Katonai Ügyészségen és a Pécsi Katonai Törvényszéken az alábbi hadbírák, katonai ügyészek és más beosztásban lévők szolgáltak: (Eltekintve a két év során történt sok személyi változás miatt lehetséges tévedésektől, továbbá feltüntetve azokat is, akik a két év során, az ügyészségen ill. törvényszéken szolgáltak. A szerződéses állomány figyelembevétele az egyéb iratok alapján történt, miután őket a helyi vezetők alkalmazták.)

Pécsi Katonai Ügyészség és Pécsi Katonai Törvényszék

(Pécs, Kiss János altbgy. Laktanya, ill. Pécs, Alsómalom u. 5.)
majd: -1950. nov. 21.-től- Pécs, Rózsa Ferenc utca 7.)

dr. Csorba Ferenc hb. őrgy.
a katonai ügyészség vezetője
(1948. 09. 01. – 1950. 05. …)
dr. Gengely László hb. szds.
a kat. ügyészség h. vezetője
majd vezetője
(1947.11.12. – 1953.12.08.)
Dr. Radnai Zoltán hbj. majd hb. őrgy.
a katonai ügyészség vezetője,
(hbj. 1950.01.01. – 1950.12.31.)
(1951.01.01. – 1952.08.01.)
dr. Kálmán János hb. szds.
(1946.10.15. - 1949.07.15.)
dr. Molnár Ervin hb. szds.
(1949.09.01. – 1951.09.17.)
dr. Sásdi IM.re r. szds.
(1949.02.17 – 1956.03….)
dr. Zilay István r. hdgy.
(1949.02.17. – 1952. 07.09.)

Dr. Radetzky Zoltán hb. alez.
a törvényszék elnöke
(1948.03.01. – 1949. 01. 15.)
dr. Szabó István hb. őrgy.
a törvényszék elnöke
1949.01.15.-1955.06.25.)
dr. Bárdos Gyula hb. alez.
katonai törvényszék h. elnöke
(1949.03.10. – 1952……)
dr. Szabó Tibor hb. szds.
beosztott hadbíró
(1946.09…..– 1954. ……)

Molnár Lajos igü. fhdgy. ir. vez.

Kelemen IM.re ht. ftörm.

Kosztka Gyula ir. igazgató
Szabó Lászlóné pa. ir. vez. h.
Kenessey Zoltán szkv.

Pillér József ftörm gépíró
Breitlinger Györgyi pa.

Várszegi Irma pa. gépíró,

Kőhalmi Anna pa. gépíró

Lénárt Valéria pa. gépíró
Somogyvári Ibolya pa.
Rosinger Anna pa. T. ügykezelő
Csaba Lászlóné pa. gépíró,
Rigó Jánosné pa. altiszt.
Keszthelyi József hdgy. jkvezető

Krasznai Iván ht. írnok fhdgy. iroda vez.
Nemesházi Mihály igü. hdgy. T. ügyk.
Keszthelyi József alhdgy. jkvezető
Gyimesi Mihály ht.igü. alhdgy.
Kocsis Jenő ht. igü. alhdgy.
Pusztai Kálmán alhdgy. jkvezető
Talabér József ftörm.
Zipszer István törm. T. ügykezelő
Kenessey Zoltán szkv. jkvezető
Öhlmüller Miklósné sz. pa. T. gépíró.
Litz Piroska sz. pa. gépíró
Békési Jánosné sz. pa. „
Rózsa pa. „
Madár Gizella sz. pa. „
Fábián Jánosné sz. pa. „
Vidák Józsefné sz. pa. „
Lovas Kornélné pa. „
Rajnai Márta pa. „
Polhammer János pa. altiszt

A katonai ügyészség állományában egy-egy rövidebb időszakban megjelenik még:

dr. Házy Antal hb. alez. *mint a Pécsi Katonai Ügyészség vezetője* (1950.06.01.);

dr. Harmathy László hb. szds.
dr. Komáromi Szilveszter hbj. hdgy.
Novotni Károly r. szds. *(az Akadémia elvégzése után rövid időre)* de erről a személyzeti anyagukban és az életrajzukban nem történik említés. Feltehető, hogy csak gyakorlatra, vagy a munkavégzésben történő átmeneti kisegítés céljából voltak oda vezényelve.

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások:

1949. február 1.:

- 1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem dr. Bárdos Gyula (1903. Michalik Jozefin) hb. őrgy.-t; 1949. április 25.-ével pedig a rendfokozatát helyesbítik hb. alez.-re.

1949. május hó 1-vel.:

- Előléptetem a VIII/a. Állománycsoportban: a hadbíró tiszteknél alezredessé: dr. Bárdos Gyula, … dr. Házy Antal (1907. Holics Regina), ….

1949. július 1.

- Dr. Komáromi Szilveszter hdgy-t, 1949. 07. 01.-én kinevezik a Pécsi Katonai Törvényszékre hadbíró-jelöltnek.

1949. szeptember 1:

- „Dr. Kálmán János (1915. Schleicher Paula) ht. hb. szds.-t, 1949. évi szeptember hó 1-ével a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem. (Rendelet száma: 32.582/eln. szü. – 1949. július 21.)

- Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. szeptember hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) dr. Molnár Ervint (1908. Farkas Aranka) őrnaggyá, ….. nevezette(ke)t egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem.” (rend. száma: 36878/eln. szü. – 1949. november 5.)

1949. november 1.:

- „Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével a III/a. Állománycsoportban (gyalogságnál) főhadnaggyá: dr. Radnai Zoltán (1926. Pablik Erzsébet) honvéd kollégistát. Egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem”. (R. száma: 46.042/eln. szü. – 1949. december 23.)

1950. február 9.:

- „….sz. rendelettel előlépett dr. Molnár Ervin (1908. Farkas Aranka) rendfokozatát főhadnagyra helyesbíteni. Egyidejűleg átminősítem a VIII/b. Állománycsoportból a VIII/a. Állománycsoportba". (r. száma. 38/szü. 2 – 1950. február 9.)

1950. április 1.:

- „Visszaveszem a honvédség hivatásos állományába, a nevek után feltüntettet időponttal: Kerek IM.re (1916. Tasi Marcel) IX/d. örm.-t (1949.IX.19.)"

1950. május 1.:

- Nemesnádi Ferenc (1914. Petrovics Irén) ht. igü. alhdgy.-t, soron kívül előléptették hdgy-á.

- alhadnaggyá előléptetve: Pécsi Katonai Törvényszék.: Kocsis Jenő (1916. Koller Anna); Pusztai Kálmán (1914. Fogl Anna) és Pécsi Katonai Ügyészség: Kelemen IM.re (1913. Szabó Mária;)

1950. június 16.:

- Értesítés: a Pécsi Katonai Törvényszék és a Pécsi Katonai Ügyészség egy közös politikai tisztet kap, de az a büntetőintézet állományába tartozik majd.

1950. augusztus 1.:

- dr. Komáromi Szilveszter hb. hdgy.-t áthelyezik a Debreceni Katonai Ügyészségre ügyésznek.

1950. szeptember 9.:

- Talabér József tsz. ftörm.-t, (1926. Szabó Mária), a Pécsi Katonai Ügyészségről, áthelyezik a Pécsi Katonai Törvényszékhez jegyzőkönyvvezetőnek.

1950. szeptember 27.

- dr. Radnai Zoltán hbj. őrgy. helyett: Rozinger Anna polg. alk. lesz a T. ügykezelő.

1950. szeptember 29.:

- a Pécsi Katonai Törvényszék állományából áthelyezik a Pécsi Katonai Ügyészség állományába Keszthelyi József ht. írnok hdgy.-t (1906. Bársonyszky Katalin) és beosztják a nyílt irodavezetői helyre.

1950. október 14.:

- az Akadémiát végzettek közül kinevezték a Pécsi Katonai Ügyészségre Kardos Béla (1913. Mocker Stefánia) szds.-t, de azonnal vezényelték is szakmai gyakorlatra a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.

1950. november 21.:

- Pécsi Katonai Ügyészség új címe: Pécs, Rózsa Ferenc utca 7.

1950. december 22.:

- dr. Radnai Zoltán (1926. Pablik Erzsébet) alez.-t beosztani a Pécsi Katonai Ügyészség állományába ügyésznek.

1951. január 3.:

- aláírás: dr. Gengely László hb. szds. a katonai ügyészség parancsnoka.

****

A védőkről: az 1947-1948. évekről írott dolgozatban már leírtam, hogy a katonai büntetőeljárásokban védőként, a volt hadbírói állomány tagjai, nyugállományú hadbíróként eljárhattak. Ez a lehetőség az 1949-1950-es két évben is megmaradt. Ez Pécsett (és Budapesten) volt talán a legjelentősebb a feldolgozott ügyek száma miatt. Az ügyekben rendszeresen előforduló védők között találjuk: dr. Sillay Aladár nyá. hb. vőrgy.; dr. Tamásy Béla nyá. hb. ezds.; dr. Gruber László nyá. hb. őrgy.; dr. Uhlich Nándor nyá. hb. őrgy.; dr. Németh Pál nyá. hb. szds.; dr. Kereszthy György nyá. hb. szds.; dr. Göbölös László nyá. hb. szds.; dr. Halász Ödön nyá. hb. fhdgy.; és másokat is. Ezekben az ügyekben az ítéletek, a „védők" teljes nevét és nyá. rendfokozatát is feltüntették.

****

A Budapesti Katonai Ügyészség

(Bp. II. ker. Mártírok útja 85.)

Budapesti Központi Katonai Ügyészség

(1949. szept. 1-től ugyanott)

A Budapesti (Központi) Katonai Ügyészségtől nem találhatók konkrét ügyekre vonatkozó ügyiratok a Hadtörténelmi Levéltárban. Hogy ezeknek mi lett a sorsa nem ismeretes előttem. A felkutatásukra fordítandó időigény és munkateher miatt nem jártam utána. Álláspontom szerint azonban indokolt lenne ezek felkutatása is.

Amit a katonai ügyészség munkájáról – dokumentáltan – tudni lehet, az a hatályos jogszabályokból és az igazgatási iratokból állapítható meg.

Szervezeti változások:

1949-től már csak a Budapesti Katonai Ügyészségnek voltak ügyészi kirendeltségei, amelyekben a munka az év első 8 hónapjában még részben önállóan folyt. A belső szervezeti változások azonban már az év második hónapjától kezdve megindultak. A jogszabályi változások folytán előbb rendőr, majd államvédelmi tiszteket neveztek ki az ügyészségre, később csoportok alakultak belőlük. (rendőrségi, államvédelmi, hűtlenségi, köztörvényi csoport), miközben 1949. szeptember hó 1.-évl az ügyészségi kirendeltségek megszűntek. A változásokkal párhuzamosan a létszám is kibővült, miután a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe került a rendőrség, az államvédelem, és büntetés-végrehajtás állománya, valamint egyes bűncselekményeket elkövető polgári személyek is.

A személyi változásokkal kapcsolatban azonnal meg kell jegyezni, hogy az állomány mozgatása – főképpen a Budapesten volt szervezeti egységek között - olyan sok és jelentős változást jelentett, amely szinte nyomon követhetetlen.

Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltsége

(Bp. IV. ker. Veres Pálné utca 1. – 1949. augusztus 31-ig.)

A kirendeltség iratai egy csomagban találhatók, amely 86 db „Előadóív”-et tartalmaznak, 70/1949. sorszámtól 272/1949. sorszámig. Az előadóívekben 1-1 (max. 2) lapos nyomozást megszüntető, vagy félretételt elrendelő érdemi döntések találhatók, melyekben a kirendeltség járt el. Néhány olyan ügyirat is van, amelyekben vádirat és katonai bírósági ítélet is fellelhető. Az előadóívekben lévő ügyek időköze: 1949. február 3. és 1949. május 17.-e. Nem volt megfejthető, hogy ezek az előadóívek, miért voltak a T. iratok között. Sem a tárgyuk, sem a minősítésükből ez nem

derült ki. Az sem volt megállapítható, hogy a két sorszám között – elvileg iktatott 116 többi ügyiratnak – mi lett a sorsa. Feltételezni lehet csak – máshonnan szerzett információk alapján – hogy ezeket vagy egyszerűen megsemmisítették, hogy az abban megtalálható adatok és döntések, utólag ne kerüljenek mások tudomására, vagy olyannak ítélték meg, amelyekre később már nem lesz szükség. (Az sem kizárt, hogy ez a levéltár „iratrendezésének" eredménye.)

A kirendeltségen szolgálatot teljesítő ügyészek szolgálták ki a Katonapolitikai Osztály (később: csoportfőnökség) által nyomozott – zömében államellenes – (kémkedési, hűtlenségi, izgatási) ügyeket, és úgy is jártak el „önállóan", amelyből sokan úgy gondolták (és ennek írásban is hangot adtak) hogy ez egy külön „katonai ügyészség" a Budapesti Katonai Ügyészség mellett. Az eljáró katonai ügyészek is, a HM illetékes vezetőinek referáltak - a kiemelt és titkos, valamint szigorúan titkos ügyek miatt - mintha teljesen önálló katonai ügyészség lennének. Ennek a kialakult álláspontnak lehet az is a magyarázata, hogy a hadbírák a HM Elnökség Parancsnoksági Osztály állományában szerepeltek. (Hogy miért, nem sikerült még kideríteni.) Nem tekinthető ezért véletlennek, hogy kirendeltség vezetője, - dr. Soós Károly hb. alez. – lett előbb a Budapesti Központi Katonai Ügyészség vezetője, majd a második katonai főügyész.

Erősítette ezt a pozíciójukat, hogy 49.194/eln.igü. -1949. számú körrendelet értelmében, „*a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenségre vonatkozó hatásköri rendelkezésekről szóló 1948. évi XLVII. törvénycikk közzététele és végrehajtása"* vonatkozásában, a nyomozott ügyekben a „felügyeletet", és a törvényszék előtt a vádat is ennek a kirendeltségnek a tagjai képviselték.

Amíg a kirendeltség működött, a személyi állománya – az ügyiratokból kitűnően – az alábbi hadbírókból tevődött össze:

Dr. Soós Károly hb. alez. a kirendeltség vezetője
(1948.04.15. – 1949.03.04.)

Március elején ideiglenesen – mintegy 10 napra - megbízták a HM Igazságügyi Osztály vezetői teendőinek ellátásával, majd

szeptember hó 1-től kinevezték a Budapesti Központi Katonai ügyészség vezetőjének. (Az ideiglenes megbízás nyilvánvalóan azért történt, mert az osztály vezetőjét - dr. Győri Nagy István hb. vőrgy.-t, - március 3.-ával „azonnali hatállyal" felmentették az osztályvezetői feladatok alól, és később 30 nap fogságfenyítéssel sújtották.)

Dr. Gebe Zoltán hb. szds. a kirendeltség vezető-helyettese,
(1948. 11.01. - 1949.02.15.)
Dr. Majtényi László hb. alez.
(1948.11.01. – 1949.08.22.)
Dr. Páczelt István hb. alez. a kirendeltség vezető-helyettese
(1949. 01. 15. – 1949. 08. 31.)
Dr. Szabó-Pap Ferenc hb. szds.
(1949. 04. 04. – 1949. 08. 31.)

A kirendeltség ügyészi állománya, 1949. szeptember 1.-ét követően, beolvadt az újonnan létrejött „központi" katonai ügyészség állományába. A hűtlenségi ügyekben való eljárás ettől alapvetően nem változott. A Budapesti Központi Katonai Ügyészségen ugyanis a belső szervezeti felállás alapján létrejött egy „hűtlenségi csoport", amelynek a vezetője (miután dr. Soós Károly hb. alez. majd ezds. más beosztásba került) dr. Miklós Zoltán hb. őrgy. lett. A csoportba beosztott ügyészek lényegében ugyanazok maradtak, akik korábban is ezekkel, az ügyekkel foglalkoztak. Ennek nyilván meg volt a személyi és ügyismereti fontossága.

Az 1949-es évben előfordult ügyekről – konkrét lajstrom hiányában – nem mondható meg, hogy pontosan hány „hűtlenségi" ügyben volt eljárás. (Ilyen lajstrom létezéséről a *Hadtörténelmi Levéltár katonai igazságügyi szerveinek, irataink repertóriuma* nem jelez anyagot.) A Budapesti Katonai Törvényszéknek 1946 (aug.)-1949-es évekről van egy hb. lajstroma, de ezt tételesen nem néztem át. A Budapesti Központi Katonai Ügyészség ilyen tárgyú ügyiről nem találtam lajstromot. Így az 1949-es évben előfordult hűtlenségi ügyek közül csak azokról adhatok számot, amelyekkel a konkrét ügyek átnézése során találkoztam.

A Budapesti Katonai Ügyészség Határőr-parancsnoksági Kirendeltsége

(Bp. II. ker. Mártírok útja 85. – 1949. augusztus 31-ig.)

A kirendeltség a határőrség állományának tagjai által elkövetett ügyekben járt el. Ők folytatták le a nyomozást, és ők jártak el a törvényszék előtt, a vád képviseletében is. Többen közülük már korábban (értem alatta a háború előtt és alatt) is voltak hasonló beosztásban. Az anya-ügyészség és kirendeltség közötti kapcsolat igen szoros volt, miután helyileg „mindketten" ugyanabban az épületben voltak elhelyezve. Többször előfordult, hogy – a munkateherre figyelemmel – kölcsönösen kisegítették egymást a vád képviseletében az egyszerűbb tényállású ügyekben.

Az általuk feldolgozott ügyek – az elkövetett cselekményeket illetően - jelentős hasonlóságot mutatnak a honvédség sor- és tiszthelyettesi állománya által elkövetett ügyekkel, a „speciális" szolgálat-ellátástól eltekintve. Itt az állománynak lehetősége volt arra, hogy „némi személyre szóló juttatásokért" eltekintsenek az elfogott csempészek bejelentésétől, vagy partnerek legyenek – főleg a déli határszélen – a tiltott határátlépésekben. Az elkövetett cselekmények között – miután a rendszeres két-három fős járőrszolgálat – más feladok végrehajtását jelentette, mint egy laktanyán beüli szolgálat, az őrszolgálati vétségek és bűntettek vonatkozásában gyakrabban fordult elő a járőr-útvonaltól történő eltérés, az alvással egybekötött „pihenés"; a vesztegetés, a tiltott határátlépés és az italozás is.

Járőrszolgálat közben maguk is átmentek (vagy részegen áteveztek a Dráván) a határon, ahol a jugoszláv elhárító szervek elfogta őket, és részletes kihallgatásukat követően, napok múlva visszadobták Magyarországra. De úgy, hogy a magyar állambiztonsági szervek biztosan elkapják őket. A büntetésük is ehhez igazodott. Voltak olyanok is, aki Ausztriába mentek át és letelepedési engedélyt kértek.

A szervezeti változásokat követően a Budapesti Központi Katonai Ügyészség hatáskörébe került az 1-12. és a 14-15. Határvadász Zászlóalj állománya is. (A 15. Határvadász Zászlóalj

volt egyik helyen a „kiképző” zászlóalj; másik helyen a „vasútbiztosító zászlóalj.”)

Amíg a kirendeltség – mint önálló szervezeti alegység – működött, állománya a következő hadbírókból tevődött össze:

Dr. Sarkadi-Encsy László hb. őrgy. a kirendeltség vezetője
(1946.05.01. – 1950.05.31.)
Dr. Harmati László hb. szds.
(1948.06. …. – 1951.03. ….)
Dr. Kecskés Mihály hb. szds.
(1948. …….. - 1952.05…)
Dr. Sebes (Stern) Ferenc hb. alez.
(1946.03.09. – 1947.05. …..)
Dr. Tarján József hb. fhdgy.
(1947.02.27. – 1950.11.01.)

Budapesti Katonai Ügyészség Kossuth Akadémiai Kirendeltsége

(Budapest, VIII. ker. Üllői út 80.)
(1948. szeptember hó 1-től, - 1949. augusztus 31-ig.)

A kirendeltséget a 32.201/1948. HM számú rendelet hozta létre, 1948. augusztus hó 23.-án, 1948. szeptember 1.-i hatálybalépéssel. *„A kirendeltség a Honvéd Kossuth Akadémia állományába tartozó, vagy oda vezényelt katonák (hallgatók, keret és legénységi különítmény) bűnügyében jár el.*

Dr. Radó Zoltán hb. őrgy. a kirendeltség vezetője
(1948.11.01. – 1949.06.13.)
Dr. Szarka Géza hb. szds. előbb helyettes, majd vezető
(1949.01.10. – 1949. 08. 31.)

Mindkét hadbíró a jogszabályban megszabott feladatain túl, az Akadémia parancsnokának tanácsadója is volt a fegyelmi ügyekben.

Budapesti Központi Katonai Ügyészség

(Budapest, II. ker. Mártírok útja 85.)
(létrehozása: 1949. szeptember hó 1.)

A honvéd ügyészségek nevének 1948-ban, katonai ügyészségre történő változására már történt utalás. A honvédelmi miniszter 1949. augusztus hó 22.-én megjelent 300.460/1949.HM számú rendelete, az 1.§.-ában kimondta, hogy: *„……. a budapesti katonai ügyészség honvédelmi minisztériumi kirendeltsége és a határőrség-parancsnoksági kirendeltsége 1949. évi szeptember hó 1. napjával megszűnik, és mindkét katonai ügyészségi kirendeltség, valamint az eddig budapesti katonai ügyészség elnevezés alatt működött katonai vádhatóság jogkörének átvételére budapesti központi katonai ügyészséget szervezek.”* (Farkas Mihály sk. honvédelmi miniszter.) Ez azt is jelentette, hogy a katonai ügyészségről akkor ott szolgáló állomány, értelemszerűen a Budapesti Központi Katonai Ügyészség egységes „központi” állományában folytatta a szolgálatát. A szolgálati jogviszony megszűnésének dátuma ezért az állományviszony tényleges megszűnését jelzi, függetlenül a kirendeltségek megszűnésétől.

A hangsúly a jogkörök átvételén van, mert a Budapesti Katonai Törvényszék jogkörébe utalt kizárólagos (országos) hatáskörű ügyekben, értelemszerűen, azt követően a központi katonai ügyészség járt el vádhatóságként. Ez meghatározta a belső szervezeti felépítettségét - és befolyásolta a létszámát is, - hiszen az államvédelmi hatóság beosztottjai elleni, vagy egyes kiemelt bűncselekmények miatt indult ügyekben, a vidéki katonai ügyészségeken és törvényszékeken nem folyt eljárás.

A Budapesti Központi Katonai Ügyészség T. iratai, (1950/T/534/3-7.) I-V. „dossziéban” találhatók: (Zárójelben kell megemlíteni, hogy a dossziékban keverednek a Katonai Főügyészségre és a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre vonatkozó ügyiratok.) Az iratokat tárgykörük szerint 5 dossziéba rendezték.

- I. dosszié: a Politikai Főcsoportfőnökség rendeleteinek (körleveleinek) tárgyköre (**1950. jan. 2. és dec. 31. között**)

Ezekből az alábbiak csak azért érdemelnek kiemelést, mert korjellemzők.

- a katonai egységeknél működő politikai tisztek által felterjesztendő havi helyzetjelentésének ismételt szabályozása. (A körlevél részletesen szabályozza, hogy a jövőben ki, mikor és hogyan tegyen jelentést, hogy az mielőbb megérkezzen a Pol. Fcsfség.-re. 8 alpontban szempontokat is megjelöl, pl.: „ *Sztálin elvtárs születésnapjának megünneplése, hangulatában, külsőségekben, milyen volt a lelkesedés, stb…")*

- A Politikai Főcsoportfőnökség 040/T.-1950. számú körlevele, amely azokat az iránymutatásokat tartalmazza, amelyek a tisztek, tiszthelyettesek, és továbbszolgálók minősítésének fontosságát szabályozza;

- több jelentés és körlevél a fegyelmi helyzet megszilárdításáról, az öngyilkosságok és rendkívüli események okairól és azok kezeléséről, a kultúr-felvilágosító munka fontosságáról; (térképek, faliújságok, tábla az 5 éves tervről, stb… ezekhez rajzok, tervek, mutatók, stb…)

- külön körlevél: beszédminta a bevonulóknak;

- újabb körlevélben jelszavakról: „*Éljen a párt és népünk bölcs vezére Rákosi Mátyás!*

Előre, Farkas Mihály miniszter bajtárs vezetésével az erős, ütőképes néphadseregért!"

1950. február 10.

A HM Igazságügyi Osztálya által, 1950. február 10.-én leadott minősítési okmányok „B" példányai. A Budapesti Központi Katonai Ügyészségen az alábbi személyeket érintették:

- dr. Soós Károly hb. alez. a katonai ügyészség vezetője,
- Varga Miklós ht. ftörm.
- Bölcskei Antal ht. ftörm.
- Szenczi Vince ht. törm. írnok,
- Kocsis Károly ht. törm. írnok,
- Gaál Péter psz. örm. írnok.

- Dallos Péter irodatiszt,

- Berecz Erzsébet szerz. alkalmazott,
- Szőke Zoltánné szerz. alkalmazott,
- Kovács Margit szerz. alkalmazott,
- Kovács Erzsébet szerz. alkalmazott,
- Balla Ferencné szerz. alkalmazott,
- dr. Lukács Zoltánné szerz. alkalmazott,
- özv. Gulyás Józsefné szerz. alkalmazott,
- Bognár Gyula polg. altiszt.

1950. december 13.-án körlevél, a szökések megelőzéséért végzendő feladatokról, a pártpolitikai munkatársaknak, + mellékletként 2 és fél oldalas írás, ezek ismertetéséhez.

Iránymutatás a DISZ vezetőség megválasztásához, előkészítés, feltételek, lebonyolítás részéletesen.

1950. december 21.-én körlevél, a Tiszti Becsületbíróságok megalakításáról.

A II. dosszié: az anyagi ügyek tárgyköre.

1950. szeptember 13. dr. Böszörményi Imre hb.ezds. leirata, valamennyi katonai igazságügyi szerv jelentse október 10.-ig, milyen *„egység típusú”* bútorok és egyéb berendezési tárgyakra van szüksége. Mellékletként: az egyes beosztásokhoz milyen bútorokat lehet igényelni.

A III. dosszié: - a T. ügyvitellel kapcsolatos rendeletek.

- Ebben egy db körlevél, amely közli, hogy a T. ügyvitellel foglalkozóknak szeptemberben újabb vizsgát kell tenni, és erről a jelentéseket fel kell terjeszteni.

- **1950. szeptember 16.** Újabb HM körlevél a „Különösen fontos, szigorúan titkos” ügydarabok kezeléséről.

A IV. dosszié: - Szervezési és személyi ügyek tárgyköre 1950.

- Ebben egy leirat az önéletrajzok felterjesztéséről a HM Igazságügyi Osztálynak.

- Több körlevél a minősítésekről, az előlépésekről, az állomány mozgatásáról, és az erről szóló jelentések felterjesztése.

A V. dosszié: - Egyéb vegyes tárgykör.

Ebben a katonai ügyészségre vonatkozóan nem szerepelt okirat.

1950. december 15.-én a központi utasításra, a tisztek és tiszthelyettesekről elkészített káderjellemzések a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen (készítette: dr. Bodonyi Márton hb. ezds. az ügyészség parancsnoka, és Ménesi Árpád fhdgy. politikai tiszt, Kt. 178/1950. szám) az alábbi személyekről készültek:

- dr. Kovács Zoltán hb. őrgy. a köztörvényi csoport vezetője,
- dr. Miklós Zoltán hb. őrgy. a hűtlenségi csoport vezetője,
- dr. Jávor Pál őrgy. hűtlenségi referens,
- dr. Kertész Endre őrgy. fogházügyész,
- dr. Szarka Géza őrgy.
- dr. Varga IM.re őrgy.
- dr. Gál György őrgy.
- dr. Németh Zoltán őrgy.
- dr. Kecskés Mihály szds.
- dr. Miltényi Dénes szds.
- Zámbó Gyula szds.
- Valachi László szds.
- Koharek József szds.
- Remény István szds.
- Kardos Béla szds.
- Sári József szds.
- Szimler János szds.
- ifj. Tóth Antal fhdgy.
- Hecz István fhdgy.
- dr. Harmati László szds.
- dr. Szabó Pap Ferenc szds.
- dr. Szepes Ferenc szds.
- dr. Kövendi Gyula fhdgy.
- dr. Nagy Miklós hdgy.

- dr. G. Nagy Béla hdgy.
- dr. Mátai Dezső hdgy.
- dr. Gátfalvi Ottó hdgy.
- dr. Gábos Kálmán hdgy.
- dr. Kulcsár Kálmán hdgy.
- dr. Jánosi Sebők alhdgy.
- dr. Piukovics János alhdgy.
- Pávai Sándor szds.

****

A konkrét ügyiratokból és az egyéb anyagokból megállapíthatóan, **1949. január 01. és 1950. december 31. között,** az alábbi személyek teljesítettek szolgálatot, a Budapesti (Központi) Katonai Ügyészségen. Az 1950. október közepén véget ért, 6 hetes katonai ügyészi és bírói (utánpótlást biztosító) tanfolyamot követően, az október 14.-én történt kinevezésükkor a személyügyi tiszteknek komoly gondjai lehettek. A megnövekedett állomány elosztásnál ugyanis sok szempontot kellett figyelembe venni:

- az egyes hallgatók igen jelentősen eltérő iskolai végzettségét, (6 elemitől és 4 polgári át az egyetemi végzettségig);
- a jelöltek rátermettségét, azt, hogy kit milyen beosztásba lehet majd később alkalmazni (ügyésznek, bírónak, vagy csak irodai munkára igazságügyi tisztnek);
- az állománytáblák szerint hol van lehetőség üres hely feltöltésére;
- hol lenne célszerű, ha az új jelöltek a szakmai gyakorlatot (hadbíró-jelölti, vagy ügyész-helyettesi) megszereznék;
- kinek mennyi időt kell ehhez biztosítani; ki az, akinek már családja van, és ki az, aki még viszonylag szabadon mozgatható;
- kit lehet a területi katonai ügyészségekre és bíróságokra vezényelni néhány hónapra, vagy esetleg egy-másfél évre, stb…stb…

A Budapesti (Központi) Katonai Ügyészség volt (a Budapesti Katonai Törvényszék mellett) a katonai igazságszolgáltatás utánpótlás-nevelésének legfontosabb bázisa. Sokan kezdték itt a pályafutásukat katonai ügyészségi vagy bírósági jelöltként, de ők csak néhány hónapot töltöttel el az

ügyészségen. A tanulóidő leteltével nevezték ki őket más szervekhez, ahol azután a tényleges szolgálatukat teljesítették. Nevük ezért egy-egy adott időszakban megjelenik az okiratokban, de őket mégsem soroltam a katonai ügyészség 1949-1950-es állományába. Ide csak azokat vettem fel, akik ténylegesen itt is szolgáltak.

Az 1949-1950-es években igen nagy volt a személyi állomány mozgatása. Részben az újonnan felvettek miatt, részben az első Büntetőbírói és Államügyészi Akadémián végzettek miatt. Az egyes személyek mozgatásában sokan úgy szerepeltek, hogy megkapták a kinevezésüket valamelyik katonai igazságügyi szervezetbe, de azonnal 1-3-6 hónapos szakmai tapasztalat megszerzése érdekében vezényelték is őket egy másik szervezeti egységhez. (Pl: *dr. Bánáti János szds, Darvas János őrgy, dr. Erdész László alez, dr. Hecz István alez, Jánosi Sebők József őrgy., Kovács Béla ezds*, *dr. Koharek József alez., dr. Ledényi Ferenc, dr. Makrai Ödön alez., dr. Nagy Miklós szds, dr. Piukovics János alhdgy., dr. Radnai Zoltán, dr. Soós Elsner Ödön ezds., dr. Szimler János ezds.,*) Őket nem vettem fel azok közé a tisztek közé, ahová néhány hónapig vezényelve voltak, mert ez átmeneti állapot volt. Oda sem soroltam be őket, ahová a kinevezésük szólt átmenetileg, hanem oda, ahová a gyakorlat megszerzése után véglegesen kerültek.

Az elosztás eredményét éppen a fővárosban működő katonai igazságügyi szerveknél lehetett a legjobban tetten érni. Sokan kaptak kinevezést pl.: a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre, de azonnal vezényelték őket valamelyik területi ügyészségre vagy bíróságra, és fordítva. Ez a vezénylés az egy-másfél hónaptól, több hónapig is tartott. Ezért igen nehéz – főleg csak az egy-két hónapot vezényléssel máshol töltőket akár az egyik, akár a másik katonai igü. szervhez besorolni, miközben másik igazságügyi szervezet állománytáblájában szerepeltek.

A besorolásuk ezért itt is gondot okozott, és nem biztos, hogy saját felfogásomat követve, teljesen jól soroltam-e be őket. (Ennek oka, hogy többek neve okiratokon megjelenik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen, de önéletrajzuk, és hivatalos okmányaik szerint nem szolgáltak ott. Pl.: dr. Erdész László alez.;

vagy dr. Halász Pál szds.) Ezért – ha bárki úgy értékeli, hogy valakit máshova kellett volna – kérem, ezt nézze el nekem.)

A rendfokozat megjelölésénél hasonló problémák jelentkeztek. A felsorolásban ezért, - ahol lehetett – azzal a rendfokozattal jelöltem meg a személyeket, amelyet utoljára viseltek, és amely a mai napig is szerepel a nyilvántartó kartonjaikon.

Az 1949-es év elején (és a két év során) kinevezett rendőr- és államvédelmi tisztek, valamint az ügyészségi kirendeltségek megszüntetésével, az „egységes" katonai ügyészi állomány összetétele, a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen az alábbi képet mutatta:

Budapesti Központi Katonai Ügyészség:

Dr. nemes Varga Gábor hb. őrgy. még a katonai ügyészség vezetője.
(1946.10.01. – 1949.06.20.)
1949. július 1.-én letartóztatják, és „demokrácia elleni magatartásáért" internálják.
Dr. Soós Károly hb. alez. (1950.05.01.-től ezds.) már a Központi Katonai Ügyészség vezetője.
(1949.05.01. – 1950.09.27.)
1950. április 14.-én átveszi a Katonai Főügyészség vezetését, de csak szeptember 27.-én helyezik át hivatalosan, és nevezik ki katonai főügyésznek. 1952-ben megindul ellene a büntetőeljárás, melynek eredményeként I. fokon 7 évi, II. fokon 12 évi börtönre, 10 év közügyektől eltiltásra és teljes vagyonelkobzásra ítélik.
Dr. Bodonyi (Sweiczer) Márton hb. alez. (1950.11.07.-től ezds.) a központi katonai ügyészség vezetője, (1950.11.07. – 1952.12.31.)

A „katonai" csoport állománya:

- dr. Andó Ferenc vőrgy.
  (1949. 05. 01. – 1950. 06. 30.)
- dr. (Búz) Valachi László alez.
  (1950. 10. 14. – 1954. 12. 01.)

- dr. Dolinay Endre szds.
  (1947. 07. 01. – 1950. 07. 01.)
- dr. Gábos Kálmán szds.
  (1950. 10. 14. – 1953. 12. 08.)
- dr. Gál György. őrgy.
  (1948. 10. 01. – 1951. 07. 01.)
- dr. Gátfalvi Ottó őrgy.
  (1950. 04. 01. – 1950. 12. 08.)
- dr. Gebe Zoltán szds.
  (1948. 03. 09. – 1959. 02. 15.)
- dr. Harmathy László szds.
  (1949. 03. … - 1951. 03. …)
- dr. Haraszti László szds.
  (……..)
- Jánosi Sebők József őrgy.
  (1950. 09. 01. – 1958. 02. 15.)
- dr. Jávor Pál alez. hűtlenségi referens
  (1949. 09.01. – 1951. 03. 03.)
- dr. Kardos Béla alez.
  (1950. 10. 14. – 1959. 04. 15.)
- dr. Kecskés Mihály szds.
  (1949. 02. 01. – 1952. 05. 02.)
- dr. Kertész Endre Győző őrgy. fogház-ügyész
  (1950. 02. 07. – 1952. 07. 04.)
- dr. Kertész Zoltán őrgy.
  (…….)
- dr. Kovács Zoltán ezds. a köztörvényi csop. vezetője
  (1950. 06. 03. – 1951. 06. 17.)
- dr. Kövendi Gyula szds.
  (1950. 08. 01. – 1952. 07. 09.)
- dr. Kulcsár Kálmán szds.
  (1950. 10. 15 – 1952. 06. 15.)
- dr. Ledényi Ferenc vőrgy.
  (1950. 10. 14. – 1951. 04. 14.)
- dr. Majtényi (Marczinka) László alez.
  (1947. 07. 02. – 1949. 08. 22.)
- dr. Miklós Zoltán alez. a hűtlenségi csop. vezetője
  (1949. 09. 01. – 1957. 01. 17.)
- dr. Miltényi Dénes őrgy.
  (1949. 01. 15. – 1952. 12. 31.)

- dr. G. Nagy Béla szds.
  (1950. 09. 01. – 1952. 08. 01.)
- dr. Nagy Miklós szds.
  (1950. 10. 14. – 1953. 12. 11.)
- dr. Németh Zoltán fogalmazó őrgy.
  kegyelmi előadó
  (1950. 06. 01. – 1953. 12. 15.)
- dr. Páczelt István alez.
  (1949. 01. 15. – 1949. 08. 31.)
- dr. Piukovics János hbj. alhdgy.
  (……..)
- dr. Radó Zoltán hb. alez.
  (1948. 04. 26. – 1949. 06. 13.)
- dr. Remény (Racskó) István őrgy.
  (1950. 10. 14. – 1951. 07. 16.)
- dr. Sarkadi-Encsy László őrgy.
  (1946. 05. 01. – 1949. 09.01.)
- dr. Sebes (Stern) Ferenc hb. alez.
  (1949. 11. 01. – 1952. 07. 17.)
- dr. Somóczy Lóránd őrgy.
  (1947. 07. 01. – 1949. 06. 20.)
- dr. Szabó Papp Ferenc szds.
  (1949. 04. 04. – 1952. 07. 01.)
- dr. Szarka Géza őrgy.
  (1949. 02. 01. – 1951. 04. 25.)
- dr. Tarján József szds.
  (1947. 02. 15. – 1950. 11. 01.)
- dr. Tóth Antal őrgy.
  (1950. 10. 14. – 1952. 02. 12.)
- dr. Varga IM.re őrgy.
  (1949. 06. 01. – 1952. 07. 01.)
- dr. Zámbó Gyula alez.
  (1950. 10. 14. – 1951. 11. 15.)

A „rendőri" csoport állománya:

Az 1949. január 1.-vel életbe lépett törvényi változásokat követően, a Rendőrségi Közlöny 1949. március 1.-én megjelent száma, a SZEMÉLYI RENDELETEK között közölte, hogy:

Kirendelések a katonai főügyészhez és a katonai ügyészségekhez címszó alatt:

„A belügyminiszter az 1949. évi február hó 17. napján kelt 207.331/1949. IV. 1. a. B.M. számú rendeletével, a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai főügyészi, illetőleg a katonai ügyészi tennivalók ellátása végett a Kbpn. 15.§.-ának (6) bekezdése, és a Ktbtk. 126.§.-ának (1) bekezdése alapján a honvédelmi miniszterrel egyetértésben kirendelte

……..

a budapesti katonai ügyészséghez:

Dr. Szénássy Géza rendőrőrnagyot (BM.)
Dr. Nagy Dezső rendőrőrnagyot (BM.)
Dr. Jacsó István rendőrőrnagyot (Rendőr Akadémia)
Dr. Zakár János rendőrőrnagyot (BM.) és
Dr. Váradi György rendőrszázadost (Államvédelmi Hatóság); ……..”

Ezzel a belügyminiszteri rendelettel jött létre a katonai ügyészségen az első időszakban - még hivatalosan így meg nem nevezett – „rendőri csoport”, amely későbbi években „alosztály” megnevezést kapott. A területi katonai ügyészségeken a 2-2 rendőri állományú személy ekkor még nem képezett külön „egységet”.

Érdemes megfigyelni, hogy az elsőként kinevezett „rendőri” állományú személyek között ott van már dr. Váradi György r. szds. is, aki valójában már akkor is a rendőrségen belül szűkebben vett „állambiztonság” állományába tartozott.

Az egyes – konkrét – törvényszéki ügyek vizsgálatából egyértelműen megállapítható, hogy a katonai ügyészségre kirendelt „rendőr-ügyészek” (dr. Jacsó; dr. Szénási; dr. Zakár, és dr. Nagy) az 1949. áprilisában, májusában tárgyalt ügyekben, már ott vannak vádlóként a bíróságon. Később megjelenik dr. Radnóti György r. szds., és dr. Sebő Frigyes r. szds. is. Ugyanakkor az is kiderül, hogy a többi katonai ügyészségre „kirendelt” rendőrtisztek közül pl.: dr. Császár Jenő r. őrgy.; dr. Fodor István r. fhdgy.; vagy dr. Zilay István r. hdgy. jegyzőkönyvvezetőként „tanulják” a katonai ügyészi feladatokat. (Feltehetően néhány hónapra

vezényeltekként.) Az kétségtelen, hogy a legtöbb tárgyaláson Jacsó r. őrgy. vesz részt vádlóként a rendőr elkövetők ügyében.

Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. (akkor r. szds.) személyes feljegyzéséből lehet tudni, hogy: *„Amikor mi bevonultunk 1950 októberében szolgálattételre még a Mártírok útjai épültben volt a katonai ügyészség. Ekkor már csak Jacsó elvtárs volt ott, mivel érkezésünk előtt leszerelték onnan két beosztottját Dr. Szénási Géza r. őrgy.-t és Dr. Zakár János r. őrgy.-t. Helyesbítve azonban Dr. Sebő Frigyes r. szds. is megmaradt még az első felállásból a rendőri csoportban, egészen 1953-ig, amikor átkerült a civil ügyészi apparátusba Dr. Radnóti Györgyel együtt.* (A feljegyzésből még lehet tudni, hogy 1956 után Radnóti *„disszidált”,* Sebő pedig vállalati jogtanács lett.)

Ebből kiindulva (és az egyéb írásos anyagokat is figyelembe véve) a rendőri csoport 1949-1950-ben az alábbi felállásban működött:

- dr. Jacsó István r. őrgy. a rendőri csoport vezetője,
  (1949. 02. 17. – 1953. 10. 15.)
- Almásiné dr. Törőcsik Anna alez. (1950-ben még r. szds.)
  (1950. 10. 14. – 1962. 03. 22.)
- Fekete Mária szds.
  (1950. 10. 14. – 1953. 10. …..)
- dr. Nagy Dezső r. őrgy.
  (1949. 02. 17. - ……..)
- dr. Radnóti György r. őrgy.
  (1949. 02. 17. – 1953. 10. 15.)
- dr. Sebő Frigyes r. szds.
  (1949. 09. …. – 1953. 10. 15.)
- dr. Szénási Géza r. őrgy.
  (1949. 02. 17. – 1950. 05. 31.)
- dr. Zakár János r. őrgy.
  (1949. 02. 17. - ……)

A „államvédelmi” csoport állománya:

Az önálló Államvédelmi Hatóság létrejöttét követően jelent meg az Elnöki Tanács 1950. évi 5. sz. törvényerejű rendelete,

(amelyet az 1950. február hó 16.-án hirdettek ki): *„Az Államvédelmi Hatóság szervezésével kapcsolatos egyes katonai igazságügyi kérdésekről.”*

Ennek a tvr.-nek a 3.§. (1) bekezdése határozta meg: *„(1) Az Államvédelmi Hatóság tagjai ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi tennivalók ellátása végett az Államvédelmi Hatóság főfelügyeletével megbízott miniszter, a honvédelmi miniszterrel egyetértésben az Államvédelmi Hatóság bírói képesítésű egy vagy több tagját a katonai ügyészséghez kirendelheti. Az Államvédelmi Hatóság kirendelt tagja a katonai ügyészség vezetőjének helyetteseként jár el, és ebben a minőségében a katonai ügyészség vezetőjének felügyelete alatt áll.”*

A (2) bekezdés ugyanazt a kitételt tartalmazza, mint a rendőrök esetében, nevezetesen, hogy az Államvédelmi Hatóság főfelügyeletével megbízott miniszter a „bírói” képesítés alól – 1953. december hó 31.-ig - felmentést adhat.

(Minden sértő szándéktól eltekintve, egyetlen olyan okirattal sem találkoztam, hogy akár a „rendőr-ügyészek”, akár az „ÁVH-ügyészek” között akár csak egy is lett volna, akinek bírói képesítése volt.)

A rendőri csoport tagjai 1949. július-augusztusában már megjelennek a bírósági ügyekben a vádhatóság képviseletében, de az álamvédelmi csoportból ezzel csak 1950 áprilisától lehet találkozni, amikor dr. Barna Péter és dr. Mecsér András neve már szerepel a tárgyalási jegyzőkönyvekben. (Kivételt képez dr. Váradi György ÁVH szds., aki már 1959 őszétől eljár ügyekben.) Az 1950. év végével, illetve az 1951. január-februárban tárgyalt ügyekben a vád képviselői között már megjelenik dr. Béres Miklós áv. őrgy., Csotka István áv. fhdgy., Csuhaj Emil áv. fhdgy. és Szalai Sándor áv. fhdgy. neve is. Ez arra utal, hogy az „államvédelmi-csoport” több mint egy év késéssel vesz részt intenzíven a katonai ügyészség munkájában.

A határőrségnek az a szervezeti formája, amely az egész apparátust az államvédelmi hatóság alá rendelte, csak később történt meg. Dr. Váradi György (r.) áv. szds. 1949 márciusától

történt kinevezése a katonai ügyészségre, - álláspontom szerint - egy megelőlegezett intézkedés volt.

- dr. Váradi György áv. szds. a csoport első vezetője
  (1949. 02. 17. – 1950. 10. 31.)
- dr. Béres Miklós áv. őrgy. a csoport második vezetője
  (1950. 11. 01. – 1953. 10. 15.)
- dr. Barna Péter áv. fhdgy.
  (1950. ……- 1953. 10. 15.)
- Csotka István áv. fhdgy.
  (1950. 10. 14. – 1953. 10. 15.)
- dr. Csuhaj Emil áv. fhdgy.
  (1950. 10. 14. – 1953. 10. 15.)
- dr. Mecsér András áv. hdgy.
  (1950. …….)
- Szalai Sándor áv. fhdgy.
  (1950. 10. … - ??? …….)

1950. elejétől 1951. január végéig dr. Gál György hb. őrgy. a csoport „szakmai" vezetői feladatait látja el, miközben maga is eljár konkrét ügyekben a törvényszék előtt.

(dr. Haraszti László szds., dr. Kertész Zoltán őrgy. és dr. Piukovich János hbj. alhdgy. személyi adatait nem sikerült még felderíteni. Ennek oka a nevek másként történő írása a különböző okmányokon, (Pl: Piukovics, Piukovich,) ami a HM Irattár számítógépes rendszerében okoz keresési problémát. Abban tudok csak bízni, hogy későbbi kutatások eredményeként ez tisztázódni fog.)

A (központi) katonai ügyészség „irodai" állományának felderítése ugyanazokba a nehézségekbe ütközött, mint a törvényszéké. Akiket sikerült azonosítani, azok a következők:

Balla Ferencné irodai segédtiszt; Berecz Erzsébet pa. gépíró; Bilicsi Erzsébet pa. gépíró; Bölcskei Antal ht. ftörm.; Csaba Emília pa. gépíró; Czagány Borbála pa. gépíró; Dallos Péter irodatiszt; Filó Lajos ht. igü. alhdgy.; Gaál Péter psz. írnok ht. őrm.; Gecse Stefánia áv. II.o. sgt.; özv. Gulyás Józsefné pa. gépíró; Hernádi Józsefné pa. gépíró; Iván Sándorné r. írnok; Kocsis Károly

ht. írnok örm.; Kovács Erzsébet pa. gépíró; Kovács Margit pa. gépíró; dr. Lukács Zoltánné pa. gépíró; Pősze László ht. ftörm.; Szenczi Vince ht. írnok törm.; Szendi Ferenc őrm.; Szepesi Györgyi pa. gépíró; Szőke Zoltánné pa. gépíró; Tihanyi Margit pa. gépíró; Varga Miklós ht. ftörm.; Várkonyi József ht. írnok törm.;

Új kinevezések, áthelyezések és egyéb változások:

1949. január hó 1.

- Petrás Gyula (1920. Valach Zsuzsanna) ht. törzsőrmestert a honvédség hivatásos állományában, a VIII/b. Állománycsoportban; (az igazságügyi tiszteknél) 1949. január hó 1-évl alhadnaggyá előléptetem.

1949. január 5.

- Dr. Radó Zoltán hb szds-t, 1949. 01. 05.-én áthelyezik a Budapesti Katonai Ügyészség Kossuth Akadémiai Kirendeltsége vezető ügyészének.

1949. január 15.

- Dr. Miltényi Dénes a háború alatt már hadbíró. 1945-1947 között hadifogoly. 1949. 01. 15.-én nevezik ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre ügyésznek.

1949. február 1.

- dr. Páczelt István (1913. Héczey Ida) hb. szds.-t visszaveszik a honvédség hivatásos állományába, és 1949. május hó 1-évl előléptetik hb. őrnaggyá;

- 1950. február hó 2.-ával: a Budapesti Katonai Törvényszékről áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre katonai ügyésznek dr. Kertész Győző Endre hb. őrnagyot.

- dr. Gaál György (1912. Márkus Ilona) hb. szds.-t és dr. Kecskés Mihály (1914. Kőműves Julianna) hb. szds.-t 1949. február hó 1-évl visszaveszik a honvédség hivatásos állományába.

1949. március 12.

- *„dr. Böszörményi IM.rét (1910. Störi Paula) a honvédség nemtényleges állományában a VIII/a Állománycsoportban (a hadbíróknál) 1949. évi március hó 15.-évl később meghatározandó ranggal: t. ezredessé előléptetem.”* Ugyanitt: *„..... március hó 15.-évl a ..... honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem.”* (Rendelet száma: 10.658/eln. szü. – 1949. március 28.)

1949. április 1.

-" dr. Jávor Ivánt (1919. Mandel Erzsébet) a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) 1949. évi április hó 1.-ével alezredessé előléptetem. Folytatva: *……. a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 12.149/eln. szü. – 1949. április 7.)*

1949. április 4.

- *„A honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem) …. a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) dr. Szabó-Papp Ferenc (1915. Sziklai Viola) századost."* (De ez csak október 1-ével történt meg visszamenőlegesen.)

1949. május 1. (előléptetés ill. rendfokozat helyesbítés)

- dr. Dolinay Endre (1918. Udvardi Irma) hb. fhdgy.-t 1949. május hó 1-ével előléptetik hb. szds.-á.

- dr. Radó Zoltán hbj. őrgy.-t 1949. évi május hó 1-ével előléptetik hb. őrnaggyá.

- dr. Andó Ferencet (1922. Zsugovits Irén) ... (hadbíróknál) „*.... tartalékos századossá előléptetem és a ht. állományba átveszem."* (katonai ügyészhelyettesnek kinevezve.)

1949. július 1.

- Dr. Somóczy Lóránt (1914. Andreidesz Irma) ht. hb. őrnagyot, 1949. évi július hó 1-
ével a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.

- Dr. Varga Gábor (1912. Sörös Krisztina) ht. hb. őrnagyot, 1949. évi július hó 1-ével, a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.

1949. szeptember 1.

- *Előléptetem a honvédség nemtényleges állományába, 1949. évi szeptember hó 1-ével, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) őrnaggyá; Dr. Miklós Zoltán (1917. Jüngling Irén). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem. (Rendelet száma: 36.200/eln. szü. – 1949. szeptember 21.)* Kinevezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészség nyomozó csoport vezetőjének és egyben az ügyészség helyettes vezetőjének.

- *„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományába, 1949. évi szeptember hó 1-ével, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) őrnaggyá; dr. Jávor Pál (1906. Blau Irén). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 36.878/eln. szü. – 1949. november 5.)*

1949. október 1.

- „Dr. Miltényi Dénes (1915. Letenye, Kiss Lenke) ht. szds.-t, 1949. évi október hó 1-ével a III/c. Állománycsoportból (repülő) a VIII/a. Állománycsoportba (hadbírák) átminősítem." (Rendelet száma: 40.205/eln. szü. – 1949. november 3.)

1949. november 1.

- „Felveszem a honvédség hivatásos állományába 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportba (hadbíró tiszteknél) dr. Sebes Ferenc (1912. Keller Amália) tartalékos századost." (Rendelet száma: 37.szü. -2-1950.január 26.)

- Dr. Radnai Zoltán honvéd kollégiumi hallgatót, az egyetem elvégzése után, 1949. 11.01.-én kinevezik főhadnaggyá, és a Budapesti Honvéd Ügyészségre hadbíró-jelöltnek.

1949. december 1.

- „Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában a III/a. Állománycsoportban (gyalogságnál) főhadnaggyá, dr. Kövendi Gyula (1927. Ungvári Margit) honvéd kollégistát. Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem."

1950. április 1.

- „Előléptetem 1950. április hó 1-ével a XXIII. Állománycsoportban a 263. szakmai számnál (igazságügyi tisztek) hadnaggyá: dr. Gátfalvi Ottót (1927. Horváth Mária) és dr. Mátay Dezsőt (1927. Császár Margit.) Nevezetteket egyidejűleg hivatásos tiszti állományba felveszem." (Rendelet száma: 602/Szü. Fcsfség. 1. oszt. – 1950. április 12.)

1950. június 1.

- „dr. Dolinay Endre (1918. Udvardy Irma) ht. hb. szdsnak a honvédség hivatásos állományában teljesített szolgálatára nem tartok tovább igényt, ezért 1950. június hó 1-ével a katonai ellátási törvény alapaján nyugállományba helyezem." (Rendelet száma: 8296/Szü. Fcsfség. 3. – 1950. április 22.)

- A HK. 10. számban közzétetteket az alábbiakban helyesbítik:

Előlépések: ***őrnaggyá:***

dr. Andó Ferenc (1922. Zsugovits Irén)

1950. június hó 3.

„Áthelyezem:

- a Központi Katonai Ügyészségtől dr. Páczelt István /: 1913. Héczei Ida :/ ht. hb. őrnagyot a Katonai Főügyészséghez és megbízom a főügyészhelyettesi teendők ellátásával;

- A Katonai Főügyészségtől dr. Bodonyi Márton /: 1910. Maácz Erzsébet :/ ht. hb. alezredest a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez és megbízom a vezetői teendők ellátásával;

- dr. Kovács Zoltán /: 1914. Meskó Erzsébet :/ ht. hb. őrnagyot a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez és megbízom a vezető helyettesi teendők ellátásával;"

1950. augusztus 1.

- a személyi tartalékból a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába áthelyezve:
- dr. Tóth Lajos fhdgy.
- dr. Mátyás Miklós fhdgy.
- dr. Mátai Dezső hdgy.
- dr. Gátfalvi Ottó hdgy.

1950. augusztus 1.

- a személyi tartalékból a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába áthelyezve:
- dr. Tóth Lajos fhdgy.
- dr. Mátyás Miklós fhdgy.
- dr. Mátai Dezső hdgy.
- dr. Gátfalvi Ottó hdgy.

1950. szeptember 1.

-" Előléptetem 1950. szeptember hó 1-ével a honvédség hivatásos állományában, a XXIII. Állománycsoportban a 264. szakmai számnál

hadnaggyá:

dr. G. Nagy Béla (1928. Tóth Anna)
dr. Gábos Kálmán (1926. Szkelnár Márta)

alhadnaggyá:

dr. Piukovich János (1925. Rabanya Margit)
dr. Jánosi Sebők József (1926. Laurencsics Ilona)
dr. Kulcsár Kálmán (1928. Szűcs Margit)

1950. szeptember 19.

- a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából dr. Czeglédi József (1915. Gáll Mária) ht. őrgy-t, áthelyezik a Hadtáp Iskola állományába, harc tanári helyre.

1950. október 14.:

.... áthelyezem azonnali hatállyal .... a Honvéd Kollégiumból, a Bp. Közp. Katonai Ügyészség
állományába és beosztom a hadbírói joggyakorlat megszerzésére:
- dr. Nagy Béla (1928. Tóth Anna) ht. hdgy.
- dr. Nagy Miklós (1926. Takács Zsófia) ht. hdgy.
- dr. Gábos Kálmán (1926. Szklemár Márta) ht. hdgy.
- dr. Piukovich János (1925. Rabanya Margit) ht. alhdgy.
- dr. Jánosi Sebő József (1926. Laurencsics Ilona) ht. alhdgy.
- dr. Kulcsár Kálmán (1928. Szűcs Margit) ht. alhdgy.
- dr. Balog Jenő (1926. Dejcső Ilona) ht. alhdgy.-ot a Debreceni Kat. Ügyészségre,
de okt. 27.-én vezényelve a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.

1950. október 23.

- javaslat ezredessé történő előléptetésre:
- dr. Bodonyi Márton alez. a Budapesti Központi Katonai Ügyészség vezetője,
- javaslat hadnaggyá történő előléptetésre:
- Németh István igü. aldgy.-t, a Budapesti Katonai Törvényszék T. irodavezetője,
- javaslat kitüntetésre:

a Magyar Népköztársaság Érdemérem arany fokozatára:

- dr. Gadó Béla hb. alez.
- dr. Radó Zoltán hb. őrgy.
- dr. Kovács Zoltán hb. őrgy.
- dr. Andó Ferenc hb. őrgy.

1950. november 6.

- a Budapesti Központi Katonai Ügyészségről 1 évre vezényelték Buz /Valachi/ László szds.-t, és Debreceni Katonai Törvényszékről Nagy Sándor szds.-t 1 évre, a bírói és államügyészi (II) akadémiára szemináriumvezetőnek.
- a Katonai Főtörvényszék állományából – vezénylésének egyidejű megszüntetése mellett – a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába Pávai Sándor szds.-t;
- Horváth Mihály (1922. Tarnóczi Zsuzsanna) fhdgy-t a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából a tartósan vezényelni a székesfehérvári büntetőintézethez,

1950. február 2.

- Kerek Imre ht. őrm.-t, áthelyezik a HM Igazságügyi Osztályától a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre T. ügykezelő thtts.-nek.

1950. november 7.

- *„A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa előterjesztésemre a honvédség hivatásos állományában 1950. évi november 7-ével …… dr. Bodonyi Márton (1910. Mácz Erzsébet) alezredest, ezredessé előléptette.” (Rendelet száma: 15.704/Szü. Fcsfség. Előlépt. o. – 1950. október 28.)*

- dr. Kovács Zoltán és dr. Andó Ferenc őrnagyokat, november 7.-e alkalmával kitüntették a Magyar Népköztársaság Érdemérem arany fokozatával.

****

Budapesti Katonai Törvényszék

(Bp. II. ker. Mártírok útja 85.)

A Budapesti Katonai Törvényszék a két év történetében külön fejezetet érdemel. Az ügyek száma és jellege, a személyi állomány mozgása vagy inkább mozgatása, sok változást jelentett.

Mind az ügyészség, mind a törvényszék működésével kapcsolatban, amire támaszkodni lehet, az a Budapesti Katonai Törvényszék – nagyobb részt – kiselejtezett, de az iktatókönyvek bejegyzései szerint, a majdnem hiánytalanul meglévő konkrét ügyek. Ezekben a (hagyományos) borítólapokban lévő iratokból általában a vádirat és az ítélet, (több ügyben a II. fokú is) megtalálható. Az ügyiratok egy részében a (több helyen még kézzel írt) rövid tárgyalási jegyzőkönyvek is.

Kivételt a hűtlenségi ügyek (és a titkos ügyek egy része) képeznek, amelyek nem kerültek selejtezésre. Ezekben szinte hiánytalanul a teljes nyomozási anyag megtalálható.

Az ügyforgalom mennyiségéből, elsősorban a „nyílt” ügyek száma vethető össze. (A területi katonai törvényszékek hűtlenségi ügyeket nem tárgyaltak.) A „Titkos”-ként iktatott ügyek pedig jellegükben azonosak a Budapesti Katonai Törvényszéken iktatott

ügyekkel, de ezek összességébe is csak a harmadát tették ki a fővárosban tárgyalt „Titkos" ügyeknek. A három területi katonai törvényszék, együttesen a két év alatt (Debrecen: nyílt ügy: 728; + T. ügy: 25 db;/ **753 ügy;** Szeged: nyílt ügy: 670; + T. ügy: 22 db;/ **697 ügy;** Pécs: 1743; + T. ügy: 12 db;/ **1743 ügy;**) mindösszesen: **1793 ügyet** tárgyalt le, amelyből **„Titkos" minősítésű 59 db** volt.

A Budapesti Katonai Törvényszék viszont nyílt ügyből: **4002 ügy**; + T. ügy: **0194;** (további 6 db átiktatva közig. ügyiratba), és + „Szt" ügyből: **0154** db-ot. Ez mindösszesen: **4350** db ügyiratot tesz ki, eltekintve attól, hogy a Budapesti Katonai Törvényszéken lényegesen több bonyolult ügy volt, mint a területi törvényszékek előtt. (Megjegyzendő, hogy a Budapesti Katonai Törvényszék iktatókönyveiből a levéltárban az 1949. évről sem T., sem „Szt" lajstrom nem található, (bár konkrét hűtlenségi ügyekkel találkoztam).

Összevetve a számokat látható, hogy a Budapesti Katonai Törvényszék több mint kétszer annyi „nyílt", és több mint ötször annyi T. ügyet dolgozott fel, mint a három területi törvényszék együtt.

Ez a magyarázata annak is, hogy az 1949-1950-es két évben, a két első fokú fővárosi katonai igazságügyi szervnél szolgált hadbírák igen jelentős része megjárta a többi, fővárosban volt katonai igazságügyi egységet is. Ez sok személyi változást, kinevezést, előléptetést, nyugállományba helyezést és más szolgálati viszony keletkezését és megszűnését eredményezte. Az itt szolgált hadbírák létszáma, jelentősen meghaladta, a vidéki három területi katonai igazságügyi szerveknél szolgált hadbírák létszámát. Mindez a kutatások és adatgyűjtések kapcsán megnövelte az előfordulható hibák számát is.

Mindehhez hozzászámítandó, hogy mind a Budapesti Katonai Ügyészség, mind a Katonai Törvényszék ezen túl, a „kezdő" ügyészeknek és bíróknak a „tanuló", vagy más néven a „begyakorló" pályája is volt, esetenként több hónapon keresztül. Ez a munkaterhet tovább növelte.

Az 1949. január 1.-évél – illetve azt követő hetekben és hónapokban – életbelépő új rendelkezések, igen jelentős mértékben

kiterjesztették a Budapesti Katonai Törvényszék jogkörét. Vonatkozott ez a kizárólagosan a katonai törvényszék hatáskörébe utalt és elbírálandó bűnügyekre, és vonatkozott az ügyek kapcsán az azokban felelősségre vont személyekre is. Ezt ki kell hangsúlyozni, mert – utólag úgy tűnik – hogy a politikai és katonai vezetés, itt és azonnal, rajta akarta tartani a kezét a kiemelt ügyeken és az eljárás alá vont személyeken.

A személyek mozgatásából az is kitűnik, hogy mind a Katonai Főügyészségre, mind a Katonai Főtörvényszékre, elsősorban innen vezetett az út az előmenetelhez, ami egy kissé háttérbe szorította a területi katonai igazságügyi szerveknél szolgálatot teljesítő kollegákat. Budapestről, ha vezényeltek vagy elhelyeztek valakit a vidéki szervekhez, az rendszerint ott vezető beosztásba került.

Az is jól látható azonban, hogy ebben az időben, a hadbírák ellen indult koncepciós perek vádlottai is – döntő részben – a Budapesten szolgáló állományból kerültek ki.

Mindez azt is jelenti, hogy ezzel a kiemelt helyzettel részletesen is kell foglalkozni, mert e nélkül a katonai igazságügyi szervek története és munkája, nem adna reális képet.

Az igazgatási jellegű intézkedések

Az igazgatási jellegű intézkedések jelentősebb részéről, - amely valamennyi katonai törvényszéket és katonai ügyészséget érinettek - az előző fejezetekben már történt említés, ezért ezek megismétlése nem szükséges.

A HM Igazságügyi Osztálya által, 1950. február 10.-én leadott minősítési okmányok „B” példányai, Budapesti Katonai Törvényszéken az alábbi személyeket érintették:

- dr. Jávor Iván hb. alez. (aug.1.-től ezds.) a törvényszék vezetője
- dr. Czibor Béla tart. hb. alez.
- dr. Lukács Kornél ht. hb. alez.
- dr. Sarkadi-Encsy László ht. hb. őrgy.

- dr. Kesserű Sándor ht. hb. szds.
- dr. Gerencsér László ht. hb. szds.
- dr. Fehér József ht. hb. szds.
- dr. Farkas Kálmán ht. hdgy. hbj. jkvez.
- Czibulya György fhdgy. politikai tiszt
- Csonka Lajos ht. igü. szds.
- Bíró István ht. igü szds.
- Sághy Aladár alhdgy.
- Németh István ht. igü. aldgy.
- GyIM.esi Mihály ht. igü. alhdgy. (eljárás alatt áll)
- Hangyási Károly ht. ftörm. írnok,
- Székely László ht. ftörm. írnok,
- Lovas János ht. ftörm. írnok,
- Sághi Aladár ht. törm. írnok,
- Buzgó Károly ht. örm. írnok,
- Mészáros Aladár, psz. ftörm. írnok.
- Ángyán Béláné irodatiszt,
- Pataki Sándor szerz. alkalmazott,
- Pécskai Zsuzsanna szerz. alkalmazott,
- Kiss Aranka szerz. alkalmazott,
- Horváth Magdolna szerz. alkalmazott,
- Joó Mihály polg. altiszt.

Ennek megemlítése csak azért bír jelentőséggel, mert egy hiteles személyi listát ad azokról, akik 1950. februárjában a törvényszéken szolgáltak.

A kiemelt – a hatáskör szempontjából a Budapesti Katonai Törvényszék jogkörébe utalt – bűncselekmények

A katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenségre vonatkozó hatásköri rendelkezésekről szóló 1948. évi LXVII. törvény, úgy rendelkezett, hogy azok, a korábban a népbíráskodás hatáskörébe tartozott, hűtlenségi bűncselekmények és vétségek ügyében, amelyeket *a katonai titok tekintetében követtek el,* a jövőben a katonai büntetőbíráskodás körébe tartoznak.

Ezekben az ügyekben, mind a katonai, mind a polgári személyek tekintetében **kizárólag** a Budapesti Honvéd Törvényszék volt jogosult eljárni. Rendelkezéseit, a folyamatban

lévő ügyekben is alkalmazni kellett, ha a vádiratot még nem nyújtották be.

A 49.194/eln.igü. – 1948. számú körrendelet azt is előírta, hogy a Budapesti Honvéd Törvényszék mellett, a vádlói tennivalókat a Budapesti Honvéd Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltsége látja el. (Az 1949-ben történt szervezeti változásokkal a vádhatósági eljárás visszakerült a Budapesti Központi Katonai Ügyészség hatáskörébe.)

- A 208.000/1949. (II.16.) BM. rendelet – amelyik a katonai igazságszolgáltatást érintő korábbi törvények és rendeleteknek a rendőrségi állományra vonatkozó végrehajtási rendelete volt – az 5.§. (3) bekezdésében kimondta, hogy: „*A budapesti katonai törvényszék bírói hatósága az államvédelmi hatóság állományába tartozó rendőrök által elkövetett bűncselekmények tekintetében kiterjed az ország egész területére.”* A rendelkezés annyi lazítást engedett, hogyha a katonai ügyészség a vádiratot valamelyik területi katonai törvényszékhez nyújtja be, vagy a Budapesti Katonai Törvényszék az ügyet átteszi másik katonai törvényszékhez, akkor az eljárás ott folyik. Ilyen esetekben a vád képviseletét is át lehetett engedni.

Itt kell megemlíteni, hogy ezekben az ügyekben védőként *csak olyan ügyvéd, valamint nyugállományú, vagy szolgálaton kívüli viszonybeli hadbíró járhatott el, akit a honvédelmi miniszter az e végből összeállított lajstromba bejegyzett, vagy akit a katonai törvényszék vezetője, illetőleg a katonai főtörvényszék elnöke védőül kirendelt.*

1949. szeptember hó 6.-án jelent meg a belügyminiszter 241.582/1949. BM. számú rendelete, amelyet *a rendőrség tagjai által elkövetett, és eddig a népbíróság hatáskörébe tartozott (de a népbíróságok által még el nem bírált) bűncselekményeknek,* a katonai bíróság hatáskörébe utalása tárgyában hozott. A rendelet kimondta, hogy – bizonyos kivételektől eltekintve – *„A szóban lévő ügyek intézését az egész országra kiterjedő hatállyal a Honvédelmi Miniszter bajtárs a 300.450/1949. eln. igü. számú körrendeletével a budapesti katonai törvényszék kizárólagos illetékességébe utalta. Ennél fogva, a rendőrség tagjai által elkövetett ily*

bűncselekményeket a budapesti központi katonai ügyészségnél (Bp. II. Mártírok u. 85.) kell jelenteni."

A fentebb említetteken túlmenően, természetesen az általános hatáskör és illetékesség szempontjából a Budapesti Központi Katonai Ügyészség jogkörébe tartozó – un. „nyílt" ügyekben is el kellett járni.

A konkrét ügyekről

A Budapesti Katonai Törvényszék által az 1949-1950. évben elbírált ügyek mennyiségéről, jellegéről, az elkövetőkről, a cselekmények minősítéséről, részben az ügyek előadóiról, a lajstromokból lehet adatokat megállapítani. A túlhajtott titkolózás azt is jelentette, hogy az 1950-es évben a törvényszékeken külön volt már irodavezetője és irodai munkatársa a „nyílt" ügyek iktatásának és kezelésének, és külön a T. illetve az „Szt" ügyeknek. Az irodai állomány beosztása, ezekbe a munkakörökbe, már a kinevezéskor meg volt határozva. Az 1949-es évben ezek az ügyek még mind a Hb. lajstromban szerepeltek.

A konkrét ügyiratokból az is kiderül, hogy az egyes kategóriákban a bírói állomány is meg volt osztva, mert nem mindegyik tárgyalhatott T. vagy „Szt" ügyet, csak az, akit erre kijelöltek. (Hasonlóan ahhoz, ahogyan a katonai ügyészségen is létezett az ügyészek „besorolása".)

Az **„1949-es „Hb" Lajstrom"** 1/1949-es iktatószámtól (1949.I.03.) a 2000/1949. (1949.XII.30.) iktatószámig terjed. Lezárására az 1950. évhez hasonlóan került sor. Ebbe a lajstromba iktatták még a „Titkos" és a kevés „Szigorúan titkos" ügyeket is. Nagy valószínűséggel ezért nincs külön lajstroma 1949-ben ezeknek az ügyeknek, mert az előírások már léteztek valahol, de a gyakorlati végrehajtásuk még késett.

Egy kuriózum emelhető ki az iktatásból: 1373/1949. sz. ügy: (1949.X.28.) Pálffy György altbgy és társai. Az iktatókönyv „Megjegyzés" rovatában feljegyezve és pirossal aláhúzva *„Az ügyben felvilágosítás senkinek nem adható."* Az eljáró bíró: dr. Jávor Iván hb. ezds. a Bp. Kat. Tvszék elnöke.

A lajstromból megállapíthatóan az eljáró bírák a következők voltak: *dr. Czibor, dr. Deák, dr. Fehér, dr. Gadó, dr. Gerencsér, dr. Jávor, dr. Kertész, dr. Kesserű, dr. Lukács, dr. Radetzky, dr. Sarkadi-Encsy, dr. Séra, dr. Varga.*

A Hb. lajstrom ügyei közül, az 1949. évi 47. ö.e.-től 96. ö.e.-ig terjedő mintegy 49 ö. e.-ből; (levéltári dobozokban lévő iratokból) a következőket néztem át tételesen:

47. ö.e. Hb. 1-30 ügy; 51. ö.e. Hb. 151-230 ügy; 57. ö.e. Hb. 441-470 ügy; 64. ö. Hb. 761-790. ügy; 65. ö.e. Hb. 791-860 ügy; 70. ö.e. Hb. 1034. 71. ö.e. 1035-1090. ügy; 75. ö.e. Hb. 1211-1260 ügy; 76. ö.e. Hb. 1261-1290 ügy; 80. ö.e. Hb. 1451-1490 ügy; 81. ö.e. 1491-1530 ügy; 85. ö.e. Hb. 1621-1670 ügy; 86. ö.e. Hb. 1671-1710 ügy; 90. ö.e. Hb. 1757- 1760 ügy; 91. ö.e. Hb. 1761-1810 ügy; 95. ö.e. Hb. 1941-1960 ügy; és 96. ö.e. Hb. 1961-2000 ügy; azaz összesen: **1949-ből:** mintegy: **735 db ügyet.**

Az eljárás alá vont elkövetők vegyesen voltak katonák, rendőrök és polgári személyek. Többször együttesen is szerepeltek egy-egy ügyben elkövetőként. Az ügyekből megállapíthatóan nem iktatták külön a következő évben már megkülönböztetett „Szigorúan titkos"; „Titkos" és u. n. „Nyílt" ügyeket. Ezért az elkövetett bűncselekmények is vegyesek voltak, a hűtlenségtől, a kémkedésen és szervezkedésen át, az izgatásig és bujtogatásig, a köztörvényes bűncselekmények közül szinte mindegyik, (lopás, sikkasztás, vesztegetés, egészen a sorállomány által elkövetett katonai vétségekig. (őrszolgálati vétség, függelemsértés, önkényes eltávozás, közrend elleni kihágás, stb…) A jelentősebbnek minősített ügyekben – hűtlenség, izgatás, bujtogatás, stb…) már itt is a teljes nyomozási anyag megtalálható, ezeket nem selejtezték ki.

Az egyes ügyekből az is megállapítható, hogy a rendőri állományú „leendő" katonai ügyészek, az egyszerűbb ügyekben, - tanulásként – eleinte jegyzőkönyvvezetőként jártak el a törvényszéken.

Általánosságban: a Budapesti Katonai Törvényszék **1949-es ítélettel lezárt ügyei** közül, a 64. és 65. ö. e. dobozban lévő iratokat átnézve, azokat konkrétan is „kistatisztikáztam". A két

dobozban összesen: (Hb. 761. – 791.) 30 db, ill. (Hb. 791. – 860.) 69 db, összesen: 99 db ítélettel, I. fokon lezárt ügyirat volt. Az I. fokú ítéletek legnagyobb részének dátuma: 1949. június – július – augusztus.

A döntő többségük a katonai és a határőr sorállomány által elkövetett „szokásos" ügy, amelyből ezért csak a vádiratok és az ítéletek vannak a dossziéban. Kivételt képeznek a kevés számú tiszti elkövetők, és a rendőrök ügyei, amelyekből az iratok jó részének a kiselejtezése nem történ meg. Volt az iratok között **5 polgári személy elleni ügy is**, valamennyi ***hűtlenségi*** váddal, amely a két doboz legemlítésre méltóbb ügyei. A többiről kijelenthető, hogy korabeli típusügy.

A sorállomány által elkövetett ügyek zöme, ***szökések*** (6-8 nappal később jönnek vissza a kimaradásról); ***szolgálati vétségek és bűntettek*** (elalszanak az őrségben,) bajtársi és kincstári vagyon elleni ***lopások, sikkasztások, bujtogatás, gondatlan emberölés,*** (fegyverbaleset), egy-két ***szolgálati hatalommal visszaélés.***

A határőr sorállomány által elkövetett bűncselekmények abból **is** adódtak, hogy személyes okok miatt (ital, nők) eltértek a menetútvonaltól, leültek és elaludtak.

A rendőrök által elkövetett ügyek ***hivatali sikkasztás*****, kincstári vagyon elleni** *lopás.*

A sorállomány által elkövetett ügyek száma volt: 83; a rendőrök által elkövetett ügyek száma volt: 11; a polgári személyek által elkövetett ügyek száma volt: 5.

További példák az átnézett iratokból:

Példák: 1949-ből:

- A Hb. 23/1949. sz. ügy: hűtlenség bűntette miatt folyt K. Bertalan pe. és 3 társa ellen. Az ítélet: I.r. 15 év fegyház; a II.r. életfogytig tartó fegyház; a III.r. és IV.r. 10-10 év fegyház.
- A Hb. 68/1949. sz. ügy hasonló: R. N. IM.re és 10 társa ellen folyt ügyben.

- A Hb. 441/1949. sz. ügy: függelemsértés – Cz. József honvéd ellen – *„Budapesten a honvéd Kossuth Akadémia „Gábor Áron" laktanyában 1949. évi április hó 7.-én elöljárója, Máté Sándor törzsőrmester azon szolgálati parancsának teljesítését, hogy menjen le a lóistállóba lóápolói beosztásba, kifejezetten megtagadta."*

I.fokú b íróság: dr. Radetzky – Pataki Sándor pe. jkv. – dr. Radó

I.fokú ítélet: 1 év és egy havi börtön.

- A Hb. 1034/1949. számú ügy, (igen vastag akta), amelyik I. r. K. János r. g. hdgy, valamint II. r. B. Tibor r. fhdgy ellen folyt, 2 rb. folytatólagosan elkövetett hivatali sikkasztás miatt. Az elkövetők, mint a BRFK Kiképző Zászlóalj hadtáptisztjei, 1947-1949 között, elsikkasztották a zlj. ellátmányának egy részét, ezért hiány keletkezett. A hiány eltüntetésére fiktív számlákat helyeztek el a könyvelésbe. Az okozott kár: 49.488,55 Ft.

I. fokú bíróság: dr. Fehér – dr. Pallósi -

I. fokú ítélet: I. r. 3 év 6 hó fegyház; II. r. 7 hó börtön + mindkét vádlottnál lefokozás.

- A Hb. 1232/1949. sz. ügyben M. Bálint hőr. ellen indult eljárás rágalmazás vétsége miatt.

Újszentiványon 1949. július 12.-én fegyverhasználatra került sor a járőrszolgálat során. A vádlott másnap a fegyverét használó társára vonatkozóan, a többiek előtt, drasztikus, lekicsinylő módon, durván sértő kifejezésekkel olyan bírálatot mondott, amely szerint a határon be van sz…va, de amikor motozás után már kiderül, hogy a vele szemben álló határsértő fegyvertelen, csak akkor meri a fegyverét használni. Gyilkosnak nevezte a társát, és abszolút alkalmatlannak a határvédelemre.

I.fokú bíróság: dr. Kertész. E. Gy. – dr. Andó katonai ügyész. – Pataki S. jegyzőkönyvvezető

- A Hb. 1246/1949. sz. ügyben J. Zoltán pe. ellen indult eljárás tiltott határátlépés és hűtlenség bűntette miatt. Az elkövető engedély nélkül szökött át Jugoszláviába, ott a határőrök elfogták és az elhárító szervek kihallgatták. Ennek során elmondta, hogy a munkahelyén, a budapesti főpostán milyen ügyosztályok működnek, és azoknak kik a vezetői. Ezt minősítette a bíróság katonai titoknak.

I.fokú bíróság: dr. Czibor – dr. Szarka – Somogyi ftörm. jkv.

I.fokú ítélet: 7 évi egyház, + 10 év hivatalvesztés és politikai jogainak gyakorlásától eltiltás, valamint *a Jugoszláv határsávból történt örök időkre szóló kitiltás. A büntetés kiszabásánál a haditörvényszék súlyosbító körülményként mérlegelte, hogy vádlott népi demokráciánkkal ellenséges érzülettel viseltető állam hatóságaival közölte a fenti adatokat.*

- Hasonló ügy volt az U. Szilárd és T. Zoltán pe.-k ellen indult, embercsempészés, tiltott határátlépés, és hűtlenség miatt folyt eljárás, ahol – a fiatal, képzetlen elkövetők, az Ausztriában lévő elhárító szerveknek Sopron városáról mondtak el általános gazdasági és politikai, katonai és hangulati ismereteket.
- A Hb. 1253/1949. sz. ügyben dr. B. József pe. ellen indult eljárás hűtlenség bűntette miatt.

A vádlottnak, mint az MNB. Elnöki Osztályának vezetője, olyan okiratok jutottak a birtokába, amelyek a magyar ipar, a mezőgazdaság, a kereskedelem, a jóvátétel, általában az egész magyar gazdasági életre vonatkozó összefoglaló adatokat tartalmaztak. Ezeket közvetítő útján kívánta kijuttatni az Ausztriában lévő angolszász hírszerző szerveknek annak érdekében, hogy elintézzék az Amerikába való utazását. Az ítélet indokolásából kiderül, hogy a vádlott mindenképpen szerette volna elhagyni az országot, ezért elég sok emberrel tárgyalt, fizetett, egyezkedett, hogy ez sikerüljön. A mintegy 100 kg-ot kitevő, egy ládába csomagolt iratmennyiséget még lecsempészte az osztrák határig, de a határátlépése már nem sikerült.

I.fokú bíróság: dr. Kertész E. Gy. – dr. Páczelt – Pataki jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: kötél által végrehajtandó halál + 10 év hivatalvesztés és politikai jogoktól való eltiltás, ha kegyelmet kapna.

II.fokú ítélet: életfogytig tartó fegyház + a többi mellékbüntetés.

- A Hb. 1275/1949. sz. ügyben izgatás miatt folyt eljárás T. József r. szkv. ellen.

A tényállás szerint, mások előtt olyan kijelentést tett: *„hagyjuk csak Rajkot, másokat kellene felhúzni, akik őt letartóztatták” …” hagyjuk csak a zsidókat, azok megérdemelték, hogy a németek kiirtották őket”* Ezen túlmenően is lekicsinyelte a társait, akik szerinte nem értenek ebből semmit, mert elbutították őket, és mással tömték tele a fejüket.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Jacsó – Kerek Imre jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 2 év börtön, + 3 év hivatalvesztés és politikai jogaitól v aló eltiltás.

- A Hb. 1451/1949. sz. ügyben T. Imre hőr. törm. ellen folyt eljárás izgatás bűntette miatt.

„1949. április havában S. Zoltán Kossuth Akadémiai hallgató előtt a következő kijelentéseket tette: „… Ez a szar, nyikhaj népség, ami ma itt van az borzasztó, azzal a piszok orosszal vörösre akarnak festeni mindent, de nem csak itt az országban, hanem az egész világon, … ahol én voltam ott egy ilyen szaros csavargó képét nem hagytam kitenni, mint Rákosi, Sztálin. Rákóczi, Kossuth és Petőfi képeit is csak akkor engedtem kitenni, amikor már nagyon baszogattak …… az szemenszedett hazugság, amit azok a piszkok, aljasok ráfognak Mindszenthyre, hiszen akármelyik emberre akarnak valamit ráfogni, az nekik sikerül, mert egy éjjel elviszik, és soha többé nem látni szegényeket,…..„ Ezután drasztikus kifejezésekkel illette még Sztálint, majd kijelentette, hogy már nem tart sokáig, mert ez meg fog változni. Becsmérelte az orosz fegyvereket, és felmagasztalta az amerikaiakét. Ezen túlmenően is szinte folyamatosan szidta a rendszert, a vezetőket, és sok – az adott korban elfogadhatatlan izgató kijelentést tett.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Gál – Kerek I. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 2 év 6 hónap börtön + 3 év hivatalvesztés és politikai jogainak felfüggesztése + lefokozás.

- A Hb. 1454/1949. sz. ügyben, hűtlenség bűntette miatt folyt eljárás B. János pe. (nős, egy gyermek, földműves) ellen,

Tiltott határátlépést követően Jugoszláviában az UDB. kihallgatta. Ennek során arra vállalkozott, hogy: Magyarországon egy részletes térképet, és több újságot megszerez, és ezeket átviszi az UDB-nek. Ezzel – az ítélet értékelése szerint – kémül vállalkozott.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Gál – Kerek jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 2 évi fegyház + 3 évi hivatalvesztés és politikai jogainak felfüggesztése. Enyhítő körülmény: feddhetetlen előélet, őszinte megbánás, és önként jelentkezett a rendőrségen. Az ítélet I. fokon jogerős.

- A Hb. 1494/1949. sz. ügyben F. László pe. (isk. végzettsége 4 polgári) ellen folyt eljárás tiltott határátlépés és hűtlenség bűntette miatt.

A vádlott Gyurgyevácon, 1949. szeptember 6.-án az őt kihallgató UDB-s szds.-nak részletesen beszélt a magyarországi politikai és gazdasági helyzetről, a külkereskedelemről, az államvédelmi hatóságról, a honvédségről, a szovjet csapatokról, hogy a külker. NV-nál ki vezeti az exportüzleteket, hogy a magyar-jugoszláv határon villanykerítés és aknazár van, és még sok minden másról, amiről kérdezték.

I.fokú bíróság: dr. Czibor – dr. Szarka – Somogyi ftörm. jkvez.

I.fokú ítélet: életfogytig tartó fegyház + 10 év hivatalvesztés és pol. jogainak felfüggesztése,

II.fokú bíróság: dr. Tóth László hb. vőrgy. – dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Bodonyi Márton alez. - dr. Gebe tanácsjegyző,

II.fokú ítélet: (Szigorúan bizalmas – zár alatt tartandó – foglyos): 12 év fegyház.

- A Hb. 1527/1949. számú ügyben S. János pe. ellen folyt eljárás tiltott határátlépés és hűtlenség bűntette miatt. Az ügy – lényegét tekintve - szinte teljesen azonos az előző üggyel.

I.fokú bíróság: dr. Kertész E. Gy. – dr. Szabó-Pap – Pataki jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: kötél általi halál + hivatalvesztés és politikai jogainak felfüggesztése.

II.fokú ítélet: 8 évi fegyház + 10 év hivatalvesztés és politikai jogai felfüggesztése.

Indokolás: a vádlott által közölt adatok széles körben ismertek voltak, nem olyanok, amelyek kiszolgáltatása súlyosan sértette, vagy veszélyeztette volna az állam érdekeit.

- A Hb. 1528/1949. sz. ügyben államrend megdöntésére irányuló szervezkedés miatt folyt eljárás.

I.fokú ítélet: kötél általi halál.

II.fokú ítélet: életfogytig tartó kényszermunka.

- A Hb. 1667/1949. sz. ügyben I.r. R. Lajos r. örm. és a II.r. K. József r. örm. ellen vesztegetés, szolgálati hatalommal való visszaélés és gondatlanságból elkövetett fogolyszöktetés miatt indult eljárás.

„*Kistarcsán és Budapesten 1949. szeptember közepén …… mint a Központi Internálótáborban szolgálatot teljesítő r. örm.*

vagyis közhivatalnok, hivatalos hatáskörében 180.-Ft-ot mint előnyt, tudva annak fejében fogadott el, hogy Sch. Ferencné internálttól átvett levelet a táborból a cenzúra megkerülésével kicsempészte és azt Sch. Istvánnénak átadta, majd utóbbitól Sch. Ferencné részére egy csomagot vett át, s azt ugyancsak a táborparancsnokság megkerülésével a címzetthez juttatta el, amely cselekményével a kötelességét megszegte."

Az I.r. vádlott, ezeket a levélcsempészéseit rendszeresen és több alkalommal folyamatosan megismételte több fogvatartott részére is.

A II.r. vádlott az internálótáborba átkísért őrizetest az egyik szobában őrizetlenül hagyta, míg Ő a másik szobából telefonált. Az őrizetes ez alatt megszökött.

I.fokú bíróság: dr. Czibor – dr. Radnóthy György r. őrgy. – Pusztai K. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: I.r. vádlott 1 évi börtön + 3 évi hivatalvesztés és politikai jogai felfüggesztése,

II.r. vádlott 4 hó fogház, + rendfokozatba visszavetés.

A bíróság I.r. vádlottnál súlyosbítóként értékelte a többszörösen bűntett előéletét.

II.fokú bírósági eljárásra nem került sor.

- A Hb. 1668/1949. sz. ügyben I.r. T. János pe. ellen indult eljárás hűtlenség bűntette, közszükségleti cikk engedély nélküli kivitele, és tiltott határátlépés; II.r. dr. P. Béla pe. ellen folytatólagosan elkövetet hűtlenség miatt.

I.r. vádlott (mint a határ közelében fekvő Csonoklya község kovácsmestere) 1949. május havában az UDB. megbízásából arra vállalkozott, hogy Magyarországra jön, *ahol felveszi a kapcsolatot* II.r. vádlottal, majd *Baján felderíti, és megbízóival közli az ott vagy a környéken állomásozó katonai erőkre vonatkozó adatokat.* Ez a bíróság megítélése szerint kémtevékenységre történő vállalkozás volt. A vádlott a tiltott határátlépést többször is megvalósította ide-oda.

A határátlépései alkalmával 53.-Ft készpénzt, és 1000 db cigarettát is áthozott, amit itt értékesített, és abból különféle közszükségleti cikkeket vásárolt, amit átvitt Jugoszláviába.

A II.r. vádlott – mint Katymár község jegyzője - a Jugoszláviában élő és az UDB-be beszervezett feleségének rendszeresen írt levelet, amelyben a hazai politikai és gazdasági

életről, a pécsi szénbányákra, a baranyai háromszög helyzetére, a vasutakra, az újjáépítésre, és a határőrségre vonatkozó adatokat közölt.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Páczelt I. –dr. Sárközy jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: I.r. vádlott 12 évi fegyház, + az ország területéről való örökös kitiltásra;

II.r. vádlott: 15 évi egyház + 10 évi hivatalvesztés és politikai jogainak felfügg. + Jugoszláv határsávból való kitiltás.

II.fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Soós-Elsner – dr. Kádár – dr. Bodonyi – dr. Miltényi tanácsjegyző;

II.fokú ítélet: I.r. vádlott: 7 évi fegyház + a többi; II.r. vádlottnál maradt az I.fokú ítélet.

- A Hb. 1608/1949. sz. ügyben N. János hör. ellen, a Ktbtk. 37.§.-ába ütköző gyáva magatartás bűntette miatt folyt eljárás.

„*Ritkaházán, 1949. évi október hó 15.-én, mint ..... járőrparancsnok, a járőr tagjai által ismeretlen nevű gyanús személyekkel folytatott tűzharc során, személyes biztonságát féltve, a tűzharcban a járőr tagjainak hívására nem jött elő, miáltal szolgálati kötelességét nem teljesítve gyáva magatartást tanúsított.”*

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Harmathy – dr. Sárközy jegyzőkönyvvezető (Ítélet: jogerős.)

I.fokú ítélet: 3 havi fogház.

- A Hb. 1757/1949. sz. ügyben, 25 db külön borítékban található a D. László pe. és 24 társa ellen folyt eljárás, „*felbujtói minőségben, folytatólagosan elkövetett hűtlenség bűntette, és ezzel anyagi halmazatban álló, a demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló bűntett”* miatt. A nyílt iktatású ügyben zárt tárgyalás és zárt ítélethirdetés volt.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Gál – dr. Sárközy

II.fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Fehér – dr. Radó – dr. Pallósi

I.fokú ítélet: (ítélet 50 oldal) I.r.- VII.r. vádlottig kötél általi halál,; a többi vádlottra 10-12 évi fegyház vagy kényszermunka; a XXIII.-XXV. r. vádlottakra: 1-4-5 évi börtön.

II.fokú ítélet: (26 oldal) I.r. II.r.; és VI.r. vádlottak, kötél általi halál; az V.r., VII.r., és X. rendű vádlottak életfogytig

tartó fegyház; többi vádlott 15 évi vagy kevesebb fegyház, vagy börtön.

- A Hb. 1759/1949. sz. ügyben N. Lajosné r. hiv. altiszt ellen folyt eljárás izgatás bűntette miatt. A vádlott a rendőrség hivatalos helyiségében röpiratokat készített, amelyekben ezt írta: „*Dolgozó testvéreim., ne hagyjátok magatokat félrevezetni, soha ilyen elnyomás még nem volt amióta a világ fennáll. Saját bőrödön tapasztalhatod, hogy mennyire a mienk minden. A szabad szólás hazájában élünk, de ha ezeket meg mered mondani, felakasztanak.”*

„Borzasztóan dühöng nálunk az egyenlőség, mindenki egyforma, nem kell, hogy sokat beszéljek és nézd meg, hogy a pártvezetőség tagjai hány szobás lakásban laknak, és milyen fényűző lakásban – vezető funkcionáriusaink mind hazudnak, persze nekik érdekük a pártnapokon és egyéb összejöveteleken nagyképű frázisokat hangoztatni.”

I.fokú bíróság: 1 évi börtönre, 3 évi hivatalvesztésre és politikai jogainak felfüggesztésére ítélte.

A Budapesti Katonai Törvényszék által **1950-ben elbírált** – fentebb darabszám szerint is megadott – konkrét ügyek, az iktatás szempontjából három csoportba voltak sorolhatók:

1./ A nyílt iktatású ügyek;
2./ A Titkos (T.) iktatású ügyek;
3./ A Szigorúan Titkos (Szt”) iktatású ügyek.

Az egyes csoportokba sorolt ügyek:

Az 1950-es évről a Hadtörténelmi Levéltárban megtalálható, a katonai törvényszék „Hb. Lajstrom 1946-1949-ről”; a „Kb. lajstroma 1950-1951-ről”; a „Titkos B lajstrom 1950-1952-ről”; és a **„Szigorúan titkos Kb. lajstrom 1950-ből”**. (Egy külön rovatban az is megtalálható, hogy: „Periratok” Budapesti Katonai Törvényszék 1950. 97-160 ö.e.) Ebben a lajstromban, a „Megjegyzés” rovat legtöbbjeiben egy „ÁVH” bélyegző szerepel, amely arra enged következtetni, hogy ezt az ügyet az államvédelmi hatóság nyomozta.

Az 1950-es évben a „Titkos Kb. lajstrom” 160 számozott oldalt tartalmaz. Az iktatás a 01/1950-es számmal, 1950. június 13.-án kezdődik, és a 0194/1950-es iktatószámmal, 1950. december

28.-val fejeződik be. Az iktatókönyvet 1950. december 31.-én a 42. oldalon, Szendi Ferenc örm. „T. szerv. vezető” zárta le, és dr. Andó Ferenc őrgy. az aláírásával hitelesítette. A 43. és 44. oldalon 1953. június 10.-ével van bejegyezve a 0155-től 061. sorszámig terjedő 6 db ügyirat. A megjegyzés rovatban az áll mindegyiknél, hogy: „*Átiktatva a …./1950. Bp. Kat. Tvszék – 1950. közig számról. Dátum, aláírás: Szendi.”*

A lajstrom rovatai a következőket tartalmazták:

- 1. az érkezési hónap és nap;
- 2. a lajstrom száma, *(példaként a 9-es sorszámú konkrét ügy)*
- 3. az előadó megjelölése,
- 4. az ügyészségi szám,
- 5. a terhelt neve és rendfokozata,
- 6. a vád tárgya, (pl.: 1934:XVIII. tc. 4.§.)
- 7. tájékoztató,

[példaként] (visszaérkezés a Katonai Főtörvényszéktől 1950. XII. 14.,) ö.i. E.a. 1950. XII. 23.
bélyegző: 1954. márc.30. Itt.

Főügyészség 1954. VIII. 23. visszaérkezés 1955. III. 9.
Új eljárást L. kb. 0059/1955. sz. alatt.
1955. febr. 15. Irattár

Volt azonban a 7. rovatba olyan bejegyzés is, hogy: *„Parancsnoknak lefoglalva”*

- 8. Az irattárba utalás hónapja és napja, [példaként] 1951. jan. 25. és 1954. már. 30. (bélyegző)
- 9. Megjegyzés: [példaként] Katonai Főtörvényszékre 1950. IV. 6., (keresztbe!) IA – HA 028/1951 sz. … míg a Megjegyzés rovatba olyan bejegyzés is található, hogy: „*az ügyben felvilágosítást csak a parancsnok adhat!”* (A személyiségi adatok védelme miatt fotómásolat az iktatókönyvről nem közölhető.)

A lajstromban az előadói számoknál csak három név van feltüntetve: dr. Jávor, dr. Andó, és dr. Gadó.

A 6. rovatban az ügyek többségéhez az van beírva, hogy:
- 1930. évi III.tc. 60.§. 1. és 2. pont; ill. 63.§. vagy 64. §.
- 1934. évi XVIII.tc. 4.§. – Ktbtk. 95.§. (1) bek,
-1946. évi VII. tv. 1.§. (2) bek.

Megfordítva a sorrendet, az 1950. évi Szigorúan titkosként iktatott 154 ügyből – jelentőségükre való tekintettel – tételesen, a levéltári jelzés alapján (Hl.XI.22. – 97. ö.e.) a 001/1950-0010/1950. (10 db); a 99. ö.e.-ből a 0019-0023/1950. (5 db); a 100. ö.e.-ből a 0024-0035/1950. (2 db); a 105. ő.e.-ből a 0061-0076/1950. (16 db); összesen: 33 db konkrét ügyet néztem át. Az egyes ö.e.-t találomra választottam ki, ezért a következtetések levonása ennek tükrében értelmezendő. (Az ö.e. - önálló egység, 1 levéltári dobozba elhelyezett ügyeket jelenti) A további konkrét ügyek – az áttanulmányozottakhoz képest - már új információkat nem tartalmaztak, ezért az áttekintésüket elhagytam.

A „Szigorúan titkos" ügyek közé azok tartoztak, amelyekben a vád, hűtlenség, kémkedés, államrend megdöntésére irányuló szervezkedés, szolgálati titoksértés, és az ezekkel összefüggő köztörvényes ügyek, ahol a „fő vádhoz" képest, súlyában nem jelentős, pl: külföldre szökés, kincstári vagyon (egyenruha, fegyver, stb…) elleni vétség, stb…) vagy más bűncselekmények, (értelemszerűen a fegyveres erők és testületek tagjai elleni ügyekben), ahol ezek már kissé erőltetve, a cselekmény súlyának súlyosbítására irányuló következtetések levonására adtak csak okot. (Pl: függelemsértés, szolgálati vétség, stb…)

Az átnézett ügyek mintegy fele polgári személyek ellen indult. Az ügyekben hol csak egy-egy elkövető, hol pedig igen jelentős létszámú (pl: a szervezkedéseknél vagy kémkedéseknél: 16 vagy 19 fő) vádlott ellen folyt az eljárás. Ezekben a kiszabott büntetések is az I. r. esetében: halál, a II. r. esetében halál vagy életfogytiglan terjedő fegyház, a többi vádlott esetében 4-15 évig terjedő börtön és fegyház volt a főbüntetés, és persze a mellékbüntetések: vagyonelkobzás, politikai jogoktól való hosszabb időre szóló eltiltás, lefokozás, stb…

A II. fokon eljáró Katona Főtörvényszék (miután az ügyek majd mindegyike megjárta a II. fokot) vagy helybenhagyta az I. fokon hozott érdemi döntéseket, vagy – elég gyakran - enyhítette azokat. A szélsőségekre is érdemes rámutatni, mert volt, ahol az I. fok 10 év fegyházával szemben a II. fok csak 5 évet szabott ki; vagy 12 évvel szemben csak 6 évet, de olyan is volt, ahol az I. fokú halálbüntetéssel szemben a II. fok csupán 3 év börtönt szabott ki.

Igen nehéz ezért olyan statisztikákat készíteni, amelyek valamiféle pontos és átfogó képet adnak az ügyekről.

A példaként kiválasztott konkrét ügyek, nem olyan közismertek, mint a „tábornoki" vagy egyes közismert személyek ellen folyt perek, amelyeket már sokan feldolgoztak. Ugyanígy nem lehet a dolgozat célja az ügyek értékelése sem, mert ez a történészekre tartozik.

És itt kell említést tenni azonnal egy értékelésről, amely: *„A Hadtörténelmi Levéltár – katonai igazságügyi szerveinek, iratainak repertóriuma – 1802-1991"* címet viseli. (Paktum Nyomdaipari Társaság) A „Szerkesztői megjegyzések" részéből megállapítható, hogy: *A kronologikusan tagolt fejezetek történelmi hátterét Farkas Gyöngyi és dr. Gál Attila tanulmánya mutatja be."* A témával kapcsolatban a 70. oldalon található rövid összefoglaló értékelést indokolt idézni: *„A koncepciós perek legfeltűnőbb sajátossága, a bizonyítási eljárás formalizmusa volt. Az eljáró szervek alig törekedtek többre, mint bármi áron, a beismerő vallomás elérésére, amelyet rendszerint egy-egy kiválasztott tanú vallomása erősített meg. Ha tartani lehetett attól, hogy a tanú a nyomozati eljárás során tett vallomását a tárgyaláson esetleg visszavonja, tárgyalási kihallgatása helyett egyszerűen csak felolvasták a korábban többnyire lelki vagy fizikai kényszer hatására tette vallomását.*

Ilyen körülmények között szinte természetes, hogy a perek túlnyomó többségében a bűncselekmény elkövetésének bizonyítottságáról beszélni sem lehet. Általánosan követett gyakorlatként érvényesült az a nézet, hogy nem a vádhatóságnak kell a vádlott bűnösségét bizonyítania, hanem a vádlottnak az ártatlanságát. E felfogást több bírói ítélet kifejezetten le is rögzítette. Mindezek alapján érthető az is, hogy a vizsgált időszakban beszélni sem lehetett az ártatlanság vélelméről, ……..

Egy ilyen jogszabályt sértő gyakorlat és annak központból vezérelt mechanizmusa, csak olyan légkörben valósulhatott meg, amelyből tűzzel-vassal száműzték a bírói függetlenségnek még a gondolatát is. Ennek ideológiai előkészítése történt meg annak deklarálásával, hogy a bíróság nem más, mint az osztályharc eszköze, és a bírói munka politikai tevékenység. ……. „

Az értékelés, lehet, hogy a szerzők által átnézett konkrét ügyekben esetleg igaz és elfogadható. Az általam átnézett konkrét ügyekből azonban nem tudom azt alátámasztani, hogy *a perek túlnyomó többségében a bűncselekmény elkövetésének bizonyítottságáról beszélni sem lehet.* Nézetem szerint ez így, az 1949-1950-ben elbírált „koncepciós" ügyekből nem állapítható meg. Más kérdés, hogy az elkövetők magatartását feltétlenül és minden esetben, „államellenes" tevékenységnek kellett-e minősíteni, és azért azt a súlyos büntetést kellett-e kiszabni, amit kaptak. De a vád tárgyává tett elkövetési magatartások bizonyítottsága, az ügyek többségében megállta a helyét. Az egyes ítéletek részletes indokolásából inkább a cselekmények „minősítése" tekinthető erőltetettnek, amely az ítéletek indokolásából valóban kitűnik.

Utólag már nincs sok jelentősége annak sem, hogy kik jártak el a „hűtlenségi" ügyekben. Az iratok tanulmányozása alapján azonban feltűnik, hogy általában ugyanazok. I. fokon: dr. Andó Ferenc hb. őrgy; dr. Gadó Béla hb. őrgy; dr. Deák László hb. őrgy. (és a kiemelt ügyekben a bíróság elnöke: dr. Jávor Iván alez.); míg jegyzőkönyvvezetőként (illetve II. fokon: tanácsjegyzőként) dr. Pallósi Gyula fhdgy, (később I. fokú bíró) vagy dr. Sárközi Endre fhdgy., dr. Miltényi Dénes szds., dr. Nagy Miklós hdgy.; ill. év végén Buzgó Károly ht. törm.

II. fokon – az alacsonyabb bírói létszám miatt – általában dr. Bajor László hb. alez.; dr. Radetzky Zoltán hb. alez. (majd ezds.); de több ügyben dr. Kádár Pál alez tanácsa is eljárt. .

A Budapesti Központi Katonai Ügyészségről is csak a „hűtlenségi csoport"-ba beosztott katonai ügyészek vettek részt az eljárásban (dr. Páczelt István őrgy., dr. Szabó-Pap Ferenc szds., dr. Kertész Endre Győző őrgy., és dr. Jahner Bakos Mihály szds. – később ez utóbbi kettő I. fokon bíró.).

A II. fokú eljárásokban a Katonai Főügyész képviseletét legtöbbször dr. Gábos Árpád őrgy. látta el, majd a Katonai Főügyészségre történt áthelyezését követően: dr. Páczelt István őrgy. is.

Feltétlenül itt kell megemlíteni az Elnöki Tanács (1950. év október hó 10.-én? meghozott) 1950. évi 38. számú törvényerejű rendeletét, amely: *A Katonai büntetőbíróságok hatáskörének kiterjesztéséről* rendelkezett.

A Tvr. 1.§.-a 4 pontban sorolta fel, hogy az a polgári személy, aki a honvédség valamely egységénél „teljesít szolgálatot", és olyan bűncselekmény tettesének felbújtója, bűnsegéde, bűnpártolója vagy orgazdája, aki a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá tartozik, továbbá, aki az ilyen bűncselekményt elkövető tettes ellen elmulasztja a feljelentési kötelezettségét, vagy aki hűtlenség vagy államellenes bűncselekményt követ el, az is a katonai bíráskodás hatálya alá tartozik.

Ezekben az ügyekben az ország egész területére nézve a budapesti katonai törvényszék jár el, ha az ügyészség ide nyújtja be a vádiratot. A folyamatban lévő ügyekre is kiterjedt a tvr. hatálya, ha a polgári bíróság a tárgyalást még nem tűzte ki.

Ezzel lényegében csak a Budapesti Katonai Törvényszék hatásköre és munkaterhe növekedett tovább, és az egész katonai igazságszolgáltatást csak áttételesen érintette.

A hűtlenségi ügyekben nem történt selejtezés, ezért a teljes nyomozási és bírósági anyag rendelkezésre áll. Ahhoz, hogy képet lehessen kapni az ügyekről célszerű, az általam részletesen is átnézett egyes ügyek rövidebb vagy részletesebb ismertetése.

A dolgozat témájához képest talán soknak tűnő konkrét példa felsorolását azért tartottam indokoltnak, mert erről az időszakról, és a katonai igazságszolgáltatás által hozott döntésekről – ismereteim. szerint – a mai napig több a legenda, mint a konkrét, valóságnak megfelelő tájékozottság.

Példák 1950-ből

- A Kb. 001/1950. sz. ügy: F. József honvéd, részegen átmegy Jugoszláviába. Itt az állambiztonsági szervek elfogják, és kihallgatják. Ezek a kihallgatások lényegében sok új információval nem szolgáltak a részükre, (amit el tudott mondani: segédmunkásként a munkahelyén betöltött állásáról, illetve sorkatonaként legfeljebb azt, kik vannak a rajban és a szakaszban, és hol van a laktanya) de a folyamatos „ellenőrzés" szempontjából biztosan megérte a kihallgatás. Néhány nap után, ezeket a személyeket „visszadobták" a határon úgy, hogy az itteni elfogásuk biztosan megtörténjen.

I.fokú ítélet: *hűtlenség, szökés, kincstári vagyon elleni vétség* (mert egyenruhába ment); büntetés: 10 év fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás.

II.fokú ítélet: 5 év fegyház, + 5 év politikai jogoktól eltiltás.

I.fokú bíróság: dr. Deák László hb. őrgy bíró – dr. Páczelt István hb. őrgy. ügyész – dr. Pallósi Gyula ht. fhdgy. jegyzőkönyvvezető.

II.fokú bíróság: dr. Bajor László hb. alez. tanácsvezető – dr. Fehér József hb. őrgy. ea. bíró – dr. Kádár Pál hb. alez ítélőbíró – dr. Gábos Árpád hb. alez. ügyész – dr. Pallósi Gyula ht. fhdgy. (itt már) tanácsjegyző.

- A Kb. 002/1950. sz. ügy: ifj. L. Vladimir pe. – kémkedés.

I.fokú ítélet: 10 év fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás,

II.fokú ítélet: fellebbezés elutasítása.

I.fokú bíróság: dr. Gadó Béla hb. őrgy. bíró – dr. Páczelt ügyész – dr. Sárközy Endre ht. fhdgy. jegyzőkönyvvezető.

II.fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár. ea. bíró – dr. Soós-Elsner Ödön ítélőbíró – dr. Gábos ügyész – dr. Miltényi Dénes ht. szds. tanácsjegyző.

- A Kb. 003/1950. sz. ügy: R. Tamás pe. – hűtlenség. A családja a háború után Jugoszláviában maradt, Ő pedig titokban többször is átszökött meglátogatni őket.

I.fokú ítélet: 12 év fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás,

II.fokú ítélet: 8 év fegyház 10 év pol. jogok. + vagyonelkobzás.

I.fokú bíróság: dr. Deák – dr. Páczelt – dr. Pallósi,

II.fokú bíróság: dr. Radetzky Zoltán hb. alez tanácsvezető – dr. Kádár ea. bíró – dr. Fehér ítélőbíró – dr. Gábos ügyész – dr. Pallósi tanácsjegyző

- A Kb. 004/1950. sz. ügy: Sz. György pe. – hűtlenség -

I.fokú ítélet: 12 év fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás ,

II.fokú ítélet: 6 év fegyház + „

I.fokú bírság: dr. Deák – dr. Páczelt – dr. Pallósi –

II.fokú ítélet: dr. Radetzky – dr. Kádár – dr. Fehér – dr. Gábos – dr. Pallósi.

- A Kb. 005/1950. sz. ügy: dr. L. Eduárd pe. – hűtlenség – folyamatos kémkedés

I.fokú ítélet: kötél általi halálbüntetés,

II.fokú ítélet: fellebbezés elutasítva – kegyelemre nem méltó.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Páczelt – dr. Sárközy –

II.fokú ítélet: dr. Bajor – dr. Soós-Elsner – dr. Kádár – dr. Radó Zoltán hb. őrgy. ügyész – dr. Miltényi Dénes ht. szds. tanácsjegyző,

Az ügyben katonai szakértőként eljárt: dr. Kelemen Géza ht. szds.

Az I. fokú ítéleten feljegyzés: „*A mai napon 6 h. 30-kor közöltem az elítélttel, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kegyelemben nem részesítette és a halálbüntetést egy órán belül végre fogják hajtani. A halálbüntetést 7 h.-kor végrehajtották, a halál 7 h 10-kor beállott. 1950. május 27. Dr. Gadó Béla tárgyalásvezető.”*

- A Kb. 006/1950. sz. ügy: E. Antal honvéd + R. Miklós pe. - hűtlenség (kémkedtek)

I.fokú ítélet: E. Antal kötél általi halál; R. Miklós pe. életfogytig tartó fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás + hivatalvesztés;

II.fokú ítélet: E. Antal fellebbezése elutasítva; R. Miklós 15 év fegyház + a többi maradt,

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Páczelt – dr. Sárközy,

II.fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár –dr. Soós-Elsner – dr. Radó ügyész – dr. Miltényi,

E. Antalon a halálos ítéletet 1950. május 31.-én 7. h-kor végrehajtották.

- A Kb. 007/1950. sz. ügy: Sch. Gyula t. honvéd (11. hv. zlj.) – szökés Jugoszláviába + hűtlenség, (Tényállás szinte teljesen azonos a 001/1950. sz. ügyben írtakkal.)

I.fokú ítélet: 15 év fegyház + 10 politikai jogoktól eltiltás

I.fokú bíróság: dr. Andó Ferenc ht. szds. bíró – dr. Szabó-Pap Ferenc hb. szds. ügyész – dr. Pallósi jegyzőkönyvvezető,

Az ítélet I. fokon jogerős.

- A Kb. 008/1950. sz. ügy: T. Vilmos pe. és társai - hűtlenség –

I.fokú ítélet: T. Vilmos életfogytig tartó fegyház,
II. r. és III. r. szintén életfogytig tartó fegyház,
IV. r. 7 év börtön, V. r. 2 év fogház, VI. r. 3 év fogház, VII. r. 10 év fegyház, VIII. r. 2 év fogház,

II.fokú ítélet: T. Vilmos pe. és III. r. 15 év fegyház, II. r. 12 év fegyház, a többiről nem volt adat.

I.fokú bíróság: dr. Deák – dr. Kertész Endre Győző ht. őrgy. ügyész – Buzgó Károly ht. törm. jegyzőkönyvvezető,

II.fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Fehér – dr. Páczelt ügyész – dr. Pallósi,

- A Kb. 009/1950. sz. ügy: B. István ht. alhdgy I. fokon 8 év fegyházbüntetést + mellékbüntetéseket

kapott, de az ítéletet a Katonai Felsőbíróság 1954-ben hatályon kívül helyezte, mert törvénysértő volt, és új eljárást rendelt el. Az új eljárásról itt nem volt anyag.

- A Kb. 0010/1950. sz. ügy: G. János pe. – hűtlenség –

I.fokú ítélet: 5 év börtön,

II.fokú ítélet: 5 év börtön + vagyonelkobzás.

I.fokú bíróság: dr. Deák – dr. Jáhner-Bakos Mihály őrgy. ügyész – Buzgó –

új eljárás: dr. Deák – dr. Gál György ht. őrgy. ügyész – Dudás Károly örm. jkvez. ,

II. fokú bíróság: dr. Kádár alez tanácsvezető – dr. Fehér – dr. Radó – dr. Gábos – dr. Nagy Miklós hdgy. tanácsjegyző.

A 99. ö.e.-ből 0019-től 0025-ig; a 105. ö.e.-ből 0061-től 0073-ig terjedő ügyeket néztem át konkrétan. Ezekből az alábbiak állapíthatók meg:

- A Kb. 0019/1950. sz. ügy: Ny. István pe és társai (összesen 16-an) – hűtlenség –

I.fokú ítélet: I. r. és II. r. vádlott kötél általi halál, III. r. életfogytig tartó fegyház + politikai jogoktól eltiltás + vagyonelkobzás, a IV. r.-től a XVI. r.-ig 3-14 év fegyház.

II.fokú ítélet: a III. r. is halál – A halálos ítéleteket végrehajtották.

I.fokú bíróság: dr. Andó – dr. Pallósi,

II.fokú bíróság: mint fent.

- A Kb. 0020/1950. sz. ügy: P. Ernő pe. – szolgálati titoksértés – 4 év 6 hó börtön

- A Kb. 0021/1950. sz. ügy: K. Dénesné és társai – hűtlenség (összeesküvés, szervezkedés, kémkedés)

A K. Dénesné I. r.; páter K. Bernát II. r. és társaik (összesen 19 vádlott) *kémkedési és összeesküvési* ügyében, a vizsgálatot a HM Katonai Elhárító Csoportfőnökség folytatta le. A nyomozásról készült 10 oldalas összefoglaló jelentés 1950. január hó 28.-án készült. „*Huzamos időn keresztül folytatott bizalmas nyomozás alapján 1949. november hó 28.-ától kezdődően kémkedés és köztársaság ellenes szervezkedés gyanúja miatt folyamatosan őrizetbe vettük az alábbi személyeket:*

K.Dénesné tisztviselő

/1923. Budapest, P. Friderika/" majd további 18 személy, akik között volt több tisztviselő, egyházi rendházfőnök, újságíró, nyugállományú volt vezérkari és más beosztású ezredes és alezredes, repülő szds., házvezetőnő, gépkocsivezető és tanító is.

Az összefoglaló jelentés lényege: John Hoyne alez., a budapesti USA követség katonai attasé-helyettese, Magyarországra érkezése 1948. decembere óta, kiterjedt kémhálózatot szervezett meg, amelynek tagjai az iparról, általában a nemzetgazdaságról, és a politikai életről megszerzett bizalmas adatokat szolgáltattak részére. Az összefoglaló jelentés 10 oldalon részletezi, hogyan került sor a szervezkedés felépítésére, az egyes gyanúsítottak közül, kinek mi volt a cselekménye ebben a szervezetben és ki, milyen adatokat szolgáltatott ki, és minden más olyan jelentős tényre, amely a bűncselekményekkel összefüggött.

„Hoyne egyik legagilisabb ügynöke K. Dénesné volt. K.-né tevékenységét még Hoyne elődjénél, Clark ezredesnél kezdte 1947. végén. Clark távozása után Hoyne tartotta vele a kapcsolatot, és őrizetbe vételéig rendszeres kémtevékenységet fejtett ki. ……."

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Kertész E. – dr. Sárközy

A vád: az Élt. 60.§. első bekezdés, 2. és 3. pontjába ütköző, és a 61.§. /:1934:XVIII. tc. 2.§.:/ utolsó bekezdése szerint minősülő hűtlenség bűntette;

I.fokú ítélet: I. r. halálbüntetés, II. r. életfogytig tartó fegyház, a III.r.-től a XIX. r.-ig 4-15 év fegyház.

A kegyelmi tanácskozási jegyzőkönyvben a tanács az elítélt K. Dénesné I. r. vádlottat „*megkegyelmezésre nem javasolja.”*

II. fokú tanácskozási jegyzőkönyv:

Tanács: Bajor – Kádár - Fehér – Páczelt – Pallósi

„A tanács elrendeli a nyilvánosság kizárását.”

II. fokú ítélet: a II. r., III. r. és V. r. vádlottak tekintetében a részben a bűncselekmény minősítése, részben a büntetés kiszabása vonatkozásában is megváltoztatta az I. fokú bíróság ítéletét, és a II. r. vádlott vonatkozásában kötél általi halálra, a többiek vonatkozásában kit rövidebb, kit hosszabb fegyház- és börtönbüntetésre ítélt mellékbüntetések kiszabásával.

Az Elnöki Tanács a halálbüntetések megváltoztatására benyújtott kegyelmi kérvényeket elutasította, és a két vádlotton a büntetést végrehajtották.

Az ügyben 1950. november hó 6.-án készült még egy jelentés a „Honvédelmi Miniszter Bajtársnak”, a melyet dr. Jávor Iván ezds. és Czibulya György fhdgy. politikai tiszt írt alá, és amelyben röviden jelentik a miniszternek, a büntetés pontos végrehajtását.

- A Kb. 0022/1950. sz. ügy: - nincsenek iratok
- A Kb. 0023/1950. sz. ügy: K. Rozália pe – hűtlenség –

Az 1950. április 8.-án készült összefoglaló jelentés szerint: *„Szülei a háború alatt németeknek vallották magukat, ezért 1946. tavaszán anyjával együtt a sváb kitelepítés során a németországi Hambruck-ba telepítették ki őket. Itt 1947 nyarán megismerkedett egy Wagner Mária nevű Csobánkáról kitelepített nővel, akivel szoros baráti viszonyba került. 1949 júniusában Wagner Mária ajánlatot tett K. Rozáliának, hogyha sok pénzt akar keresni, vállaljon Magyarország elleni kémtevékenységet az amerikaiak részére. K. Rozália az ajánlatot elfogadta, és így Wagner Márián keresztül kapcsolatba került a Karlsruhe-i amerikai parancsnoksággal, ahol azt a megbízást kapta, hogy jöjjön haza Magyarországra, és derítse fel Budapesten és környékén lévő páncélos alakulatokat.*

A megadott feladat végrehajtása céljából 1949. június végén Wagner Máriával Magyarországra jött. A határ átlépése során Wagner Máriától elválva egyedül folytatta útját, azonban Kapuváron a hatóságok őrizetbe vették, és mint jogtalan határátlépőt, egy heti büntetés letöltése után visszatoloncolták Ausztriába. K. Rozália azonban másnap újra visszajött Magyarországra, s ekkor a határőrizeti szervek tartóztatták le.

Jogtalan határátlépésért három havi börtönbüntetést kapott, amelynek letöltése után 1949. novemberébe szabadult. 1950. márciusáig részben munkából, részben prostitúcióból tartotta fenn magát. Ez idő alatt feladatát nem tudta végrehajtani, mert nem tudta hogyan fogjon hozzá.

Folyó évi március 30.-án az utcán sétálva, észrevette a Tüzér utcai laktanyában elhelyezett egyik pc. dísz-alakulat harckocsijait, s hozzáfogott feladata végrehajtásához. Lerajzolta a laktanyát, megjegyezte a harckocsik elhelyezését és mennyiségét, valamint felírta a laktanyát körülvevő utcák neveit. Mikor látta, hogy a kapuban álló őrök észrevették, futásnak eredt, és csak hosszas üldözés után sikerült őt elfogni.

Bűnösségét beismerő vallomásán kívül, a nála talált és mellékelt (rajz, hk. rendszám) bizonyítják.

A Budapesti Katonai Törvényszék 5 év fegyházbüntetésre ítélte hűtlenség bűntette miatt.

- A Kb. 0024/1950. sz. ügy. – pe. hűtlenség, + áv. törm. *jelentési kötelezettség elmulasztása,*
- A Kb. 0025/1950. K. III. Lajos áv. altiszt – hűtlenség –

K. III. Lajos áv. altisztet a pécsi kerület D. alosztály őrizetbe vette. A gyanúsított az m-i révkapitányságon teljesített szolgálatot. Beismerő vallomásában elmondta, hogy 1947. szeptember 15.-e óta teljesített szolgálatot a révkapitányságon, és „*ez idő alatt állandóan hallgatta az amerikai és angol rádió híreit. Ismeretségi körét olyan emberekből válogatta össze, akik szemben álltak a népi demokráciával.”* A hírek hallgatása közben teljesen a hatásuk alá került, és így szembe került a népi demokráciával. Az volt a véleménye, hogy „*csak Amerikában van szabadság és jólét, ezzel szemben Magyarországon elnyomás, bizonytalanság van, és nincs boldogulási lehetőség. Hogy a demokratikus rendőrségnél az állását megtarthassa, véleményét eltitkolta, és a jó demokrata látszatát keltette. Nyugatra való szökés gondolatával foglalkozott, de a szökéssel járó kockázatokat nem merte vállalni. Ezért 1950.*

március hó 2.-án levelet írt az amerikai követségnek, amelyben felfedte igazi arcát, megmutatta, hogy a népi demokráciának tudatos ellensége. Amerikát dicsérte, és felajánlotta szolgálatait az amerikai követség részére. Hajlandónak mutatkozott, akár csekély ellenszolgáltatásért is, a legnehezebb, a legveszélyesebb munka elvégzésére. ....."

I.fokú ítélet: 12 év fegyház + 10 év politikai jogoktól eltiltás + hivatalvesztés

(A többi adatot már nem jegyeztem fel.)

- A Kb. 0061/1950. sz. ügy: Cs. Ervin áv. hőr. – folytatólagosan elkövetett hűtlenség – függelemsértés – szökés – tiltott határátlépés -

Összefoglaló jelentés 1950. június 29.: – 1950. április 11.-én hajnalban, járőrözés közben átszökött Ausztriába, ahol az egyenruháját elcserélte civil ruhára. Útközben a fegyverét eldobta és a fürstenfeldi FSS-nél jelentkezett, ahonnan a gräzi FSS-hez szállították át. Itt előbb részletesen kihallgatták, majd egy szds. a strassi lágerben kémkedésre szervezte be. A gyanúsított egy francia hírszerző szervnek is részletes adatokat közölt a 7. Határőr (áv.) Zászlóaljról, amiért 40 schilliget kapott. Rávették, hogy egy másik barátját is szervezze be, majd visszaküldték mindkettőjüket Magyarországra a feladtok teljesítése érdekében. A határon azonban elkapták a vádlottat, és őrizetbe vették.

A vádiratot dr. Váradi György áv. őrgy. írja alá.

I. fokú bírósági iratok között volt egy névjegyzék, amelyen 115 személy neve szerepelt, akiknek a tárgyaláson részt kellett venni. A résztvevők – az általam (ma már) majd mind ismert nevek alapján – igen sok katonai ügyész és hadbíró, valamint az első Államügyészi és Bírói Akadémia hallgatói, a későbbi katonai és civil ügyészek és bírák voltak.

I.fokú bíróság: dr. Andó -

II. fokú bíróság:

I. fokú ítélet: kötél általi halálbüntetés, - kegyelemre nem méltó.

II. fokú bíróság: fellebbezés elutasítva. Nem kapott kegyelmet.

- A Kb. 0062/1950. sz. ügy: Zs. Mihály pe. + 2 tsa – hűtlenség – A USA hírszerző szervei (CIC.) Ausztriában beszervezték őket kémkedésre, majd visszaküldték Magyarországra, ahol kémkedtek.

I. fokú bíróság: dr. Andó őrgy. - dr. Harmati László szds.-

II. fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Fehér – dr. Gábos – dr. Nagy tanácsjegyző

I. fokú ítélet: I. r. halál, II. r. 14 év fegyház, III. r. 12 év. fegyház.

II. fokú ítélet: fellebbezések elutasítva, I. r. kegyelmet nem kapott.

Említést kell tenni azokról a hűtlenségi ügyekről is, ahol részben honvédek, részben polgári személyek a legkülönfélébb okok miatt átszöknek, vagy csak átmennek Jugoszláviába. Ezek között az ügyek között volt, aki azért ment, mert itthoni munkahelyén (segédmunkásként) nem volt elégedett a fizetésével és a munkakörülményekkel, volt, aki így akart nyugatra eljutni egy jobb élet reményében, de volt olyan is, akinek a családja kettészakadt és ott maradt a háború után, és ezért szökött át többször és jött vissza Magyarországra, mert így tudta csak meglátogatni őket. Ezeket a személyeket a jugoszláv hírszerzés és elhárítás elfogta és kihallgatta. (Általában semmi jelentőset nem tudtak elmondani arról a helyről, ahol éltek, dolgoztak, vagy szolgáltak.) Egy idő után „visszatoloncolták" őket Magyarországra, ahol pedig a hazai szervek fogták el őket, és indult meg az eljárás ellenük.

Ezekben az ügyekben a kiszabott büntetések általában (I. fokon) 10-15 éve fegyházbüntetés volt, de a Főtörvényszék ezeket enyhítette leginkább 5-6 év fegyházra.

- A Kb. 0063/1950. sz. ügy: M. József ht. fhdgy – hűtlenség – („jelentéktelen" ügy)

I. fokú ítélet: 3 évi börtön

- A Kb. 0064/1950. sz. ügy: hiányzik a sorból
- A Kb. 0065/1950. sz. ügy: hiányzik a sorból
- A Kb. 0066/1950. sz. ügy: K. István áv. hőr. – hűtlenség és szökés – szolgálat közben 1949. április 22.-én teljes fegyverzetben Ausztriába szökött, ahol a gräzi angol kémügynökségnek kihallgatása során elmondta, hogy a 9. Határőr (áv.) Zászlóaljnak ki a parancsnoka és helyettese, hogy a zászlóalj alegységébe 3 század tartozik, közölte, hogy melyik őrsről szökött meg és az, melyik századhoz tartozik, az egységek szovjet és magyar gyártmányú fegyverekkel vannak ellátva, átadta a birtokában maradt járőrlapot,

valamint a személyi okmányait, és elmondta, hogy az ellenőrzési pontoknak mi a jelentősége. Kihallgatása után elengedték. Több hónapon át mezőgazdasági munkát végzett osztrák parasztoknál, majd elhatározta, hogy visszaszökik Magyarországra. Megtette. 1950. július 5.-én jött vissza ismét Magyarországra, ahol július 10.-én elfogták.

I.fokú bíróság: dr. Andó -

I. fokú ítélet: kötél általi halál, + vagyonelkobzás.

II. fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár -

II. fokú ítélet: életfogytig tartó fegyház, + politikai jogainak felfüggesztése + vagyonelkobzás.

A II. fokú bíróság ítéletének indokolásában kiemelte, hogy a vádlott 6 elemit végzett, parasztszármazású, politikailag teljesen képzetlen személy. Másfél év után önként jött vissza Magyarországra, jelentkezni akart a hatóságoknál, de menet közben elfogták. Nem merült fel adat arra vonatkozóan sem, hogy kémtevékenységet vállalt volna.

Érdemes a Katonai Főtörvényszék ítéletének indokolását ismertetni: *„… A bűncselekmény társadalmi veszélyességének megítélésénél nem lehetett figyelmen kívül hagyni, hogy a vádlott a szökést több mint másfél esztendeje követte el, s hogy több mint egy éves kint tartózkodás után önként tért vissza Magyarországra. Kétségtelen, hogy a honvédeskü legsúlyosabb megszegését jelenti az őrhelynek szökés céljából /határon különösen/való elhagyása, amit az 1950. évi augusztus hó 1. napja óta érvényben lévő törvényünk a legsúlyosabb büntetéssel büntet, azonban a bűncselekmény elkövetésének az idején az ilyen cselekmény még – legalább is törvényeink szerint – más megítélés alá esett. A vádlott által közölt adatok tartalmilag pedig nem olyan súlyosak, hogy ez önmagában a halálbüntetést indokolná……”* (A II. fokú ítélet ezután utal azokra az enyhítő körülményekre, amelyek a vádlott javára voltak írhatók.) *„…Ilyen körülmények között a katonai főtörvényszék vádlott személyében nem azt az osztályellenséget látja, akinek az osztályharc mai szakaszában való fizikai megsemmisítése is szükséges volna. Figyelemmel aránylag fiatal korára, nagyfokú politikai képzetlenségére, osztályhelyzetére, a katonai főtörvényszék úgy találta, hogy megfelelő hosszú tartamú szabadságvesztés-büntetés alkalmas lehet vádlott átnevelésére.”*

Sem az I. fokú, sem a II. fokú ítéletben nem jelenik meg – a soha ki nem hirdetett - 1950. évi 26. sz. tvr.-re történő utalás, de egyértelmű, hogy erről van szó a II. fokú ítélet indokolásában.

- A Kb. 0067/1950. sz. ügy: P. István áv. alhdgy. és H. Béla áv. ny.tiz. – szolgálati hatalommal visszaélés, szolgálati titoksértés, lopás, közokirathamisítás, és függelemsértés –

I.fokú bíróság: dr. Czibor

II.fokú bíróság: dr. Tórh – dr. Radetzky – dr. Fazakas – dr. Gábos – d. Piukovics –

I.fokú ítélet: I. r. 13 évi fegyház, II. r. 2 évi börtön,

II. fokú bíróság: I. r. 7 év börtön, II. r. maradt.

- A Kb. 0068/1950. sz. ügy: P. István pe. – hűtlenség – (jelentéktelen ügy) *„… Z. Erzsébet nevű unokatestvérétől levélben értesítést kapott, hogy a Jugoszláviában élő édesanyja súlyos beteg. 1949. augusztus 2.-ára virradó éjjel illegális úton Jugoszláviába menet* jugoszláv határőrök elfogták, az UDB. kihallgatta. Ekkor elmondta, hogy Ószentiványon katonák nincsenek, oda időnként Szőregről vagy Újszentiványról jönnek ki járőrök. (Ez volt a katonai titok, amiért elítélték.

I.fokú bíróság: dr. Czibor - 2 év 6 hó fegyház.

- A Kb. 0069/1950. sz. ügy: S. M. István – izgatás – összbüntetésbe foglalás.

- A Kb. 0070/1950. sz. ügy: dr. M. István pe. – hűtlenség, vesztegetés, okirat-hamisítás, -

I.fokú ítélet: 8 évi fegyház,

II. fokú ítélet: 8 év fegyház. Utólag: 1959-ben részben felmentés, - büntetés: 2 év börtön.

- A Kb. 0071/1950. sz. ügy: F. Gyula pe. (a nyírbátori határőr kerület D tiszthelyettese, volt. örm.) – hűtlenség

Kihallgatása során elmondta, hogy miután a honvédségtől elbocsátották, Ausztriába szökött, ahol a fürstenfeldi FSS-nél egy hónapon át kihallgatták. A kihallgatása során elmondta, hogy: *„… 1946-1947-ben D tisztként működött, valamint elhárító tanfolyamot végzett, részletes adatokat szolgáltatott működési területéről, a 14. hv. zlj.-ról, a hőr.-ség elhárító vonaláról, a Kat. Pol. által ismert részéről, valamint az elhárító vonalon dolgozó személyekről. …… beszervezése után kémoktatásban részesítették majd Magyarországra küldték.* (részletes feladatokat kapott, hogy mit kellett volna felderítenie, hogyan kellett volna másokat is beszervezni, majd 4.400 Ft-al a Fertő tónál áttették

Magyarországra.) Budapesten és Nyírbátorban volt katona kollegáitól érdeklődött a megbízása teljesítéséhez, de azok átadták az elhárító szerveknek.

I.fokú bíróság: dr. Andó – dr. Harmati – Szendi Ferenc örm. –

II. fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Fehér – dr. Gábos – dr. Nagy jkv.

I.fokú ítélet: kötél általi halálbüntetés.

II. fokú ítélet: fellebbezés elutasítva. A büntetést 1951. február 13.-án végrehajtották.

- A Kb. 0072/1950. sz. ügy: N. Pál Jenő pe. – háborús bűntett, népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés, hűtlenség –

I.fokú bíróság:

II.fokú bíróság:

I.fokú ítélet: életfogytig tartó fegyház, + vagyonelkobzás.

- A Kb. 0073/1950. sz. ügy: nincs ügyirat

- A Kb. 0074/1950. sz. ügy: T. IM.re pe. – népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés,

I.fokú bíróság: dr. Andó - 8 év börtön + vagyonelkobzás,

- A Kb. 0075/1950. sz. ügy: G. József tsz. örm. – hűtlenség – Az I. fokú bíróság egy erőltetett, hibás és bizonyítatlan tényállás alapján szabta kik a halálos ítéletet, amelyet a II. fokú bíróság bizonyítás-kiegészítést követően a helyére tett. Ezért az óriási különbség a kiszabott büntetésben.

I.fokú bíróság: dr. Jahner-Bakos Mihály hb. alez. – dr. Szűcs Ferenc hbj. fhdgy. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: halál,

II. fokú bíróság: dr. Kádár – dr. Fehér -

II. fokú ítélet: 3 év börtön + 1 év közügyektől eltiltás + lefokozás.

- A Kb. 0076/1950. sz. ügy: R. Miklós pe. + 4 társa – hűtlenség,

A fentebb jelzett – és általam átnézett – ügyeket kijegyzeteltem, de úgy vélem több konkrét ügy ismertetése nem szükséges, mert azok értékelése nem a dolgozat témája. Más ügyekben is voltak még halálos ítéletek (főképpen hűtlenség vagy kémkedések miatt), voltak életfogytig tartó vagy 15 évi fegyházbüntetések (hűtlenség vagy népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés miatt), és természetesen

voltak ennél enyhébb büntetések is. Az idő múlásában, az egyes eljárásokban csak a bírák és ügyészek személye változott, a tényállások – változatosságuktól eltekintve – lényegében ugyanazon a körön belül maradtak.

Összességében megállapítható, hogy az ilyen jellegű ügyekben, a túlhajtott hidegháborús korszak felfogása miatt, igen szigorú volt a katonai igazságszolgáltatás gyakorlata. Nem tekinthető teljesen véletlennek, hogy Sztálin halála és az SZKP. XX. Kongresszusa után megindult változások eredményeként, 1955. és 1956-ban ezeket az ügyeket felülvizsgálták. Sok ügyben elengedték az elítéltek további büntetését, vagy jelentősen enyhítettek azokon. Az új eljárásokban azonban már részben más ügyészek és bírák jártak el. Ma már az is ismert, hogy ezek közül az elítéltek közül sokan „disszidáltak" az 1956. októberi események után.

A Budapesti Központi Katonai Ügyészség [de a területi katonai ügyészségeknél is] a konkrét ügyekről ügyészségi iratok nem maradtak fenn, vagy nincsenek leadva a Hadtörténeti Levéltárba. Csak a két igazságügy szerv személyi állományának létszámából, illetve a vádiratok ügyiratszámából lehet következtetni, hogy hány ügy lehetett, ha annyi katonai ügyészre, ügyész-helyettesre, ill. nyomozó ügyészre volt szükség a feldolgozásukhoz.)

****

A szigorúan titkos ügyeken felül, volt a másik kategória is: a „Titkos" ügyek. A Budapesti Katonai Törvényszék „Titkos" B. lajstromából megállapítható, hogy abban az 1950-es éven felül megtalálható az 1951-es, és az 1952-es titkos ügyek iktatása is.

„Titkos B lajstrom 1950-1952-ről"; azokat az ügyeket tartalmazza, amelyeket a törvényszék titkosnak minősített, de nem tartoztak az előzően ismertetett ügyek kategóriájába. A „Titkos B. lajstromból" az 1950-es évről az alábbiak állapíthatók meg:

Az iktatószámok 01/1950-től (iktatva: 1950.VI.13.) - 0194/1950-ig (1950.XII.28.) terjednek. Az iktatásokat lezárta: Szendi Ferenc örm, aláírásával hitelesítette: dr. Andó őrgy.

Az iktatókönyv rovatai fentebb ismertetettekkel azonos.

A lajstrom(ok)ban az előadói számok I-től XIII-ig terjednek. Ebből akik megállapíthatók:

- I. ea. – dr. Jávor Iván ezds.
- II. ea. – dr. Czibor Béla alez.
- III. ea. –
- IV. ea. – dr. Gerencsér László szds.
- V. ea. – dr. Pallósy Gyula fhdgy.
- VI. ea. –
- VII. ea. – dr. Deák László őrgy.
- VIII. ea. – dr. Gadó Béla alez.
- IX. ea. – dr. Andó Ferenc alez. (majd ezds.)
- X. ea. –
- XI. ea. - dr. Séra Károly őrgy.
- XII. ea. – dr, Jahner Bakos Mihály szds.
- XIII. ea. – dr. Gebe Zoltán szds.

Az ügyek iktatása hasonló a fentebb ismertetett adatokkal. Ezekben az iktatott ügyekben, a Megjegyzés rovatban már kevesebb helyen szerepel az „ÁVH-VI" bélyegző, ami azt mutatja, hogy nem a Budapesti Központi Katonai Ügyészség Államvédelmi Kirendeltsége járt el az ügyben.

Az egyes cselekmények minősítése a 6. rovatban:

- Ktbtk. 40.§., 43.§., 50.§., 59.§., 83.§., 88.§., 95.§., és még sok más §.;
- 1946. évi VII. tc. 2.§. b.) pont; (demokratikus államrend, vagy annak alap-intézménye ellen gyűlöletre izgat)
- 1948. évi XLVIII. tc. 20.§. (1) és (2) bek.; (foglakozás szabályainak megszegésével elkövetett élet vagy testi épség veszélyeztetésének vétsége) (főképpen a fegyvere erőknél és testületeknél megnövekedett gépjármű és motorkerékpár állomány vezetésével összefüggő balestek okozása)
- de előfordult az 1950. évi 26. tvr., valamint más jogszabályokba ütköző bűntett és vétség is.

Az ügyekben eljárt bírák ugyanazok, akik a hűtlenségi ügyekben is eljártak, de itt már a többi, a Katonai Törvényszéken szolgált bíró neve is rendszeresen megtalálható.

****

Az ügyek döntő többsége azonban a törvényszék „Nyílt" lajstromában volt megtalálható.

Példák:

Az **1950-es „Nyílt" Lajstrom** 1/1950-es iktatószámtól a 2002/1950. iktatószámig terjed. Lezárására 1950. december 31.-én került sor. A lezárást követő aláírások: dr. Andó Ferenc hb. őrgy., Czibulya György fhdgy. politikai tiszt, és Sághy Aladár hdgy. irodavezető.

A Megjegyzés rovatból már hiányzik az „ÁVH" bélyegzője. Az elkövetők döntő többsége a honvédség, a határőrség sorállománya és néhány tiszti beosztásban szolgáló, valamint a rendőrség tiszthelyettesi állománya, + néhány tiszt.

- A Hb. 14/1950. sz. ügyben S. József hör. örv. ellen folyt eljárás izgatás és függelemsértés miatt.

„*Most a munkát, az odaadást, a munkakészséget nem tekintik semmibe, és annál többre azt, aki sokat tud dumálni vagy pár jó programbeszéddel máris kifogástalan munkaerővé válhatok. Rendes munkás az lehet, aki jó politikus, ezzel pedig célt érhetek el, mert még olyan pozícióba is kerülhettek könnyen, ahol dolgozni nem kell és mégis boldogan él az ember."* Ezen túl is még ugyanebben a gondolatkörben tett több hasonló megjegyzést.

I.fokú bíróság: dr. Kertész – dr. Andó – dr. Pallósi jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 4 hónapi fogház + 3 évi hivatalvesztés és politikai jogok felfügg. Ítélet első fokon jogerős.

- A Kb. 32/1950. sz. ügyben É. Ferenc r. szkv. ellen folyt eljárás magánlaksértés bűntette és szolgálati hatalommal való visszaélés bűntett miatt.

„*Csepelen 1949. évi december hó 11-ről 12.-re virradóan …… éjjel, B. Aranka sértett lakásába annak beleegyezése nélkül, az ajtó benyomása és a rajta lévő üvegablak betörése után – tehát erőszakkal – jogtalanul behatolt; majd*

a fenti időpontban és helyen egyenruhában, rendőrségi minőségét, illetőleg szolgálati állását arra használta fel, hogy sértettet a kaptányságra való bekísérés ürügye alatt lakásából eltávolítsa, közben sértett beleegyezésével vele nemileg közösült, és ezáltal magának jogtalan előnyt szerzett."

I.fokú b íróság: dr. Lukács – dr. Radnóthy – dr. Farkas Kálmán hdgy. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 8 hónapi börtön + állásvesztés.

- A Kb. 38/1950. sz. ügyben I.r. M. Béla r. ny. szds.; II.r. B László (áv.) r. szds.; és III.r. V. Sándor r. műszaki segédtiszt ellen folyt eljárás, halált okozó súlyos testi sértés bűntette, segítségnyújtás elmulasztásának bűntette, és jelentési kötelezettség megszegésének bűntette,

„*Vádlottak 1949. december hó 24.-én a délelőtti órákban Pécs felől Budapest felé jöttek a …….frsz.-ú Mercedes gyártmányú személygépkocsival, melynek parancsnoka I. r. vádlott, vezetője pedig III. r. vádlott volt. Toponár község elhagyása után előttük haladt Sch. Gyula nagyberki lakos által vezetett …… frsz-ú Opel-Kadett szgk., amely hosszas tülkölés után sem adott kellő helyet az úttesten a III.r. vádlottnak az előzésre. I. r. vádlott, amikor látta, hogy az előtte haladó személygk. semmiképpen nem akar az előzésre helyet adni, ülőhelyéről a gk. hátsó üléséről kinyitva a gk. menetirány szerinti jobb oldali ablakát, egy Longrifle gyártmányú automata céllövő puskából rézsutosan oldalt, vagyis a menetirányra kb. 90 fokos szögben egy sorozatlövést adott le. Amikor a sorozat figyelmeztető lövés nem járt eredménnyel és előzni a vádlottak még mindig nem tudtak, I.r. vádlott 7.65 mm-es belga Browning szolgálati pisztolyával ugyanilyen módon 5 lövést adott le. Az Opel gk. vezetője erre üléséből hátrafordult és mosolygó arcát I.r. vádlott az Opel gk. hátsó üvegablakán keresztül látta, miután ekkor a két gk. közötti táv mindössze 5-6 méter lehetett. Ugyancsak látta I.r. vádlott azt is, hogy a gk. hátsó ülésén egy alak foglal helyet, mert ez az alak az Opel gk. hátsó ablakának egy részét eltakarta.*

Miután lövései eredményre nem vezettek …" a vádlott leengedte a hátsó ablakot, és szolgálati pisztolyából célzott lövést adott le az Opel gépkocsiban a hátsó ülésen ülő személyre, akit a lövés a tarkóján ért, és mindjárt el is dőlt.

Az Opel gk. ekkor lehúzódott az útpadkára, de az de az I.r. vádlott utasítást adott arra, hogy haladjanak tovább. Az Opel hátsó

ülésén helyet foglalt R. Károly a lövés következtében elhunyt. A vádlottak egyike sem tett jelentést megérkezése után a történtekről.

I.fokú bíróság: dr. Czibor – dr. Váradi György áv. őrgy. – Pataki pe. jkvez.

I.fokú ítélet: I. r. vádlott: 13 évi fegyház + állásvesztés; II. r. vádlott: 3 hónapi felfüggesztett fogház + állásvesztés; III. r. vádlott: 2 hó felfüggesztett fogház + állásvesztés.

Az I.fokú ítéleten lévő feljegyzés szerint a Katonai Főtörvényszék a I. r. vádlott cselekményét szándékos emberölésnek minősítette, és ezért fenntartotta az I.fokon kiszabott büntetést. Egyebekben az ítéletet nem érintette.

- A Kb. 40/50. sz. ügyben Z. József r. ftörm. és 4 társa ellen folyt eljárás, folytatólagosan elkövetett izgatás + és más bűncselekmények miatt.

Maglódon a rendőrőrs tagjai között 1949 január és szeptembere között elterjedt, hogy Nagy Ferenc volt magyar miniszterelnök az amerikai rádióban felszólította a magyar népet, ne szavazzanak a Népfrontra, mert jönnek az amerikaiak és mindenkinek jobb lesz. I.r. vádlott ennek kapcsán megjegyezte a bajtársainak: „*Mit gondolnak elvtársak, hogy ez olyan lehetetlen? Emlékezzenek rá nem sok időt adok neki és itt lesznek. Nézzék meg hogy megy mindenki nyugatra, miért nem mennek keletre? Nézzék meg azokat a személyeket, akik nyugatról jönnek haza hadifogságból, és nézzék meg azokat, akik keletről jönnek. Higyjék el, ha az amerikaiak ide jönnének, sokkal jobb lenne, mert azok legalább adni tudnak nekünk, az oroszok pedig csak visznek, és nem hoznak semmit. Itt sem maguk, sem én élni nem tudunk. Olyan soványak vagyunk, hogy összeér a hasunk a hátunkkal. Nézzék meg itt a fényképen, amikor a múltban csendőr voltam, hogy néztem ki akkor és most …”* Az ítéleti tényállás szerint még sok más kijelentést is tett az akkori parancsnokaira, a társadalmi helyzetre, a pártpolitikára, stb…

A II.r. P. Ferenc vádlott olyan kijelentést tett az I. és az V.r. vádlott előtt, hogy: *Igen, mi ebben a rendszerben nem tudunk érvényesülni.*

A III.r. S. János vádlott hasonló kijelentést tett az őrsön a társai előtt: *Rajk igenis Lenin és Marx tanai szerint akart haladni, azonban ráfogták, hogy kémkedik és ezért zárták be.* majd taglalta, hogy az oroszok hogyan rabolják ki az országot.

A IV.r. J. Sándor vádlott ugyancsak a bajtársai előtt kijelentette, hogy: „*Annyit még nem éheztem soha, mint amióta demokrácia van, amikor inas voltam a borravalókból is meg tudtam élni, és még ruhát is csináltattam belőle…”*Az ország rossz gazdasági helyzetéért az oroszokat hibáztatta, akik kirabolják az országot.

Az V.r. L. Ferenc vádlott a bajtársai előtt azt mondta, amikor egy ÁVH-s beosztott az őrsön megjelent, hogy: *Ha megváltozik a helyzet ezeket mind felhúzzák…* Ő is kifogásolta, hogy az oroszok kirabolják az országot.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Jacsó – Mészáros István örm. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: I.r. vádlott: 2 év börtön + 3 év hivatalvesztés és politikai jogok felfüggesztése

II.r. vádlott: 1 hónapi fogház + állásvesztés + 1 év …….." ……

III.r. – V.r. vádlottak: 6-6 hónapi fogház + állásvesztés + 1 év …"…

Ítélet I. fokon jogerős.

- A Kb. 49/1950. sz. ügyben F. György r. szds. ellen folyt eljárás szolgálati titok megsértésének bűntette miatt.

A vádlott rendelkezési állományba helyezése után a BM-ben volt szolgálati helyéről az internálással kapcsolatos több rendelkezést, 1 db névjegyzéket, az ÁVH területi beosztását tartalmazó kimutatást a lakására vitt, és azokat ott 2 hónapig (az eljárás megindulásáig) ott tartotta.

I.fokú bíróság: dr. Gadó – dr. Radnóthy – Mészáros jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 3 év 6 hónapi börtön + állásvesztés + rend- és díszjeleinek elvesztése.

II. fokú bíróság: az I. fokú ítéletet helybenhagyta.

- A Kb. 233/1950. sz. ügyben S. József örv. ellen, gondatlanságból elkövetett emberölés miatt folyt eljárás.

A vádlott Esztergomtáborban, 1949. december hó 16.-án, a felállított B. Gy. őrt ellenőrizte, - de ezt megelőzően a géppisztolyába behelyezett tárat nem biztosította – a géppisztoly meg nem állapítható körülmények között elsült, és a lövedék a mellette tartózkodó Sz. József hátába fúródott, aki ennek következtében meghalt.

I.fokú bíróság: dr. Fehér J. szds. – dr. Varga I. őrgy. –

Mészáros A. ftörm. jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 6 hó fogház. Az ítélet I. fokon jogerős lett.

- A Kb. 238/1950. sz. ügyben P. Ödön ht. alez. ellen folyt eljárás, folytatólagosan elkövetett háborús bűntett miatt.

„*A Szovjetunió megszállott területén 1942. évi február és március hónapjaiban, mint a magyar megszálló hadsereg kötelékébe tartozó ..... sz. gyalogzászlóalj parancsnoka, főhadnagyi rendfokozatban, a megszállott terület polgári lakosságával való bánás tekintetében a háborúra vonatkozó nemzetközi jogszabályokat, több egymást követő alkalommal de egységes akarat-elhatározással, súlyosan megsértette azáltal, hogy a parancsnoklása alatt állott zászlóaljnál, B. István zászlós vezetése alatt egy különleges osztagot szervezett, melynek tagjai az ő parancsnoki utasítása alapján és szellemében, a zászlóalj felvonulása közben érintett falvakban és beszállásolási helyein a visszamaradt védtelen polgári lakossággal szemben rendszeresen kegyetlenkedtek, ennek során*

A Dimitrievtől 12 km-re fekvő név szerint ismeretlen faluban a házakat indokolatlanul átkutatták, és egy idős szovjet férfit, akinél egy pár német csizmát találtak, pusztán gyanú alapján elhurcolták, majd eredménytelen kínvallatás után agyonlőtték, majd pedig a zászlóalj elvonulása után több házat felgyújtottak, és a menekülő polgári lakosok közül több személyt agyonlőttek.”

Az ítélet ezután még több hasonlóan durva és kegyetlen esetről ad számot, amit a zászlóalj a vonulása során a következő elszállásolási helyein elkövetett, a parancsnok utasítása ill. egyetértése alapján. Sok személyt kínvallattak, majd utána agyonlőtték őket puszta gyanú alapján. A 10 oldalas ítélet részletesen felsorolja a konkrét eseteket.

I.fokú bíróság: dr. Andó hb. szds. – dr. Kovács Z. őrgy. – dr. Sárközy jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: kötél általi halál + lefokozás + teljes vagyonelkobzás + valamint kegyelem esetén a szokásos mellékbüntetések.

II. fokú bíróság: dr. Bajor – dr. Kádár – dr. Soós – dr. Radó - dr. Miltényi D. szds. tanácsjegyző

II. fokú ítélet: védelmi fellebbezés elutasítva – kegyelem elutasítva – ítélet végrehajtva.

- A Kb. 557/1950. sz. ügyben K. Wladimir hőr. ellen folyt eljárás csalás bűntette miatt.

Budapesten, 1950. február hó 12.-én abból a célból, hogy magának jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, ama fondorlatos előadásával, hogy mint határvadász, P. Tamás budapesti lakost és két társát a nyugati határon átsegíti, jóllehet ez szándékában nem állott, s ennek fejében előlegképpen 1500.-Ft-ot átvett, miáltal közhivatalnoki jellegét felhasználva sértettet tévedésbe ejtette, s ezáltal annak 300.-Ft-ot meghaladó vagyoni kárt okozott, …

I.fokú bíróság: dr. Czibor – Mészáros ftörm. jk. vezető

I.fokú ítélet: 6 hónapi börtön + 3 évi hivatalvesztés és politikai jogok felfüggesztése. Ítélet I.fokon jogerős.

- A Kb. 908/1950. sz. ügyben K. Sándor honvéd ellen folyt eljárás, kincstári vagyon veszélyeztetésének vétsége miatt.

1950. június 16.-án I. Ferenc alhdgy. parancsot kapott, hogy Budapestről Esztergomtáborba szállítsa ki dr. K. Endre igazságügyi orvos-szakértőt, az előző napon K. községben történt, 4 halálos áldozattal járó harckocsibaleset elhunytainak boncolásához. Az alhdgy. a vádlott által vezetett Jeep típusú gépkocsival el is ment Budapestre a törvényszék épülete elé, hol a beszálláskor közölték a szakértővel, hogy a gépkocsiban csak 4 személy utazhat. A szakértő azonban közölte, hogy neki a boncoláshoz kell a boncsegéd, és a gépírónő. A szakértő és alkalmazottai beültek a gépkocsiba, az alhdgy. pedig a sárvédőre ült. 13.30 órakor indultak el Esztergom felé. Az elhaltak temetése aznap 15.oo órára volt kitűzve, amelyről mind a gépkocsivezető, mind az alhdgy. tudott. Dorogot elhagyva a vádlott egy lovaskocsit előzött, de a jobb hátsó kerékben történt levegő-csökkenése miatt a gépkocsi megingott, a vádlott megpróbálta egyenesbe hozni a gépkocsit, de ez nem sikerült. A gépkocsi jobbfelé felbillent és három teljes átfordulatot megtéve az út jobb szélén megállt. A gépkocsiban ülő gépírónő kiesett és agyrázkódást szenvedett. A Bent ülők – vádlottal együtt – 8 napon túl gyógyuló súlyos sérüléseket szenvedtek.

I.fokú bíróság: dr. Deák – Székely jegyzőkönyvvezető

I.fokú ítélet: 5 hó fogház. Ítélet I. fokon jogerős.

- A Kb. 922/1950. sz. ügyben Sz. László hőr. ellen gondatlanságból elkövetett emberölés bűntette miatt folyt eljárás.

1950. június 17.-én járőrszolgálat közben, egy polgári személy igazoltatása közben, a vádlott a géppisztolyát tűzkész állapotba helyezte. Az igazoltatás befejezése után elmulasztotta a géppisztolyt biztosítani, és amikor a géppisztolyt a nyakából le

akarta venni, a fegyver elsült és S. László áv. hőr. társát eltalálva, annak azonnali halálát okozta.

I.fokú bíróság:

I.fokú ítélet: 8 hó fogház. Az I. fokú ítélet jogerős.

Új kinevezések, előlépések és egyéb változások

1949. január 1.

- Dr. Bajay László szds-t, 1949. 01. 01.-én kinevezik hadbíró-jelöltnek a Budapesti Katonai Törvényszékre.

1949. február 1.

- Dr. Radetzky Zoltán hb. alez-t, 1949. 02. 01.-én kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszék helyettes vezetőjének,

1949. április 1.

- „dr. Jávor Ivánt (1919. Mandel Erzsébet) a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) 1949. évi április hó 1-ével tart. alezredessé előléptetem. ……. (ugyanekkor) *….. a honvédség ht. állományába felveszem." (Rendelet száma: 12.149/eln. szü. – 1949. április 7.)* Kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszék megbízott vezetőjének, majd 06.30.-tól a vezetőjének.

1949. április 25.

- „Előléptetem, illetve az előléptetés napját az alábbiak szerint helyesbítem: a VIII/b. Állománycsoportban: az igazságügyi tiszteknél:

századossá:

Csonka Lajos (1899. Buka Ágnes) 1945.VIII.1.

alhadnaggyá:

Németh István (1905. Szabó Julianna)

GyIM.esi Mihály (1920. Barna Teréz)

Sághy Aladár (1915. Korcz Mária)"

1949. május 1.

- „Előléptetés és hivatásos állományba való felvétel:

dr. Gadó Bélát (1903. Lőwinger Sára) tartalékos őrnaggyá (ítélőbíróként került a tvszékre.) *előléptetem és ht. állományba felveszem.*

dr. Kertész Győző Endre (1913. Herei Mária) tartalékos őrnaggyá és a ht. állományba átveszem; (ítélőbíróként került a tvszékre.)

dr. Sárközy Endrét (1924. Képes Flóra) a III/a. Állománycsoportban (gyalogságnál) tart. főhadnaggyá előléptetem és ht. állományba átveszem." (Rendelet száma: 15.435/eln. szü. – 1949. április 25.) (hbj.-ként került a katonai törvényszékre.)

- Dr. Czeglédi József őrgy-t, 1949. 05. 01.-én kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszékre hadbíró-jelöltnek.

- Dr. Czibor Béla hb őrgy-t, 1949. 05. 01.-én előléptetik alezredessé.

1949. június 15.

Igazságügyi Közlöny 1949. évi 7. szám:

- A közszolgálat más ágába lépett dr. Jahner Bakos Mihály budapesti államügyész a honvédség hivatásos állományába hadbíró századossá kinevezve, dr. Andó Ferenc budapesti büntetőbírósági jegyző a honvédség hivatásos állományába hadbíró századossá kinevezve.

- „Előléptetem a honvédség nemtényleges állományban 1949. évi július hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) tart. századossá: dr. Jahner-Bakos Mihályt (1912. Bakos Julianna). Nevezettet egyidejűleg a honvédség ht állományába felveszem." (Rendelet száma: 22.644/eln. szü. – 1949. június 23.)

1949. augusztus 1.

- Dr. Pallósi Gyulát, - mint honvéd kollégiumi hallgatót - 1949. 08. 01.-én előléptetik főhadnaggyá, és 1949. 08. 08.-án kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszékre hadbíró-jelöltnek.

1949. szeptember 1.

- Dr. Sarkady-Encsy László hb őrgy-t, 1949. 09. 01.-én áthelyezik a Budapesti Katonai Törvényszékre helyettes vezetőnek.

1949. november 1.

- Dr. Séra Károly 1936-tól dolgozott az igazságszolgáltatásban. 1945 októberétől a Budapesti Népbíróság bírája, majd tanácsvezetője. 1949. 11. 05.-én századosi rendfokozatban nevezik ki a Budapesti Katonai Törvényszékre tanácsvezetőnek. *„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) századossá, dr. Séra Károly (1916.XI.13. Felsővály). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)*

- Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) őrnaggyá, dr. Deák László (1909. 05. 03. Kalocsa). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem. R. sz. ugyanaz.)

1950. február 2.

- a Budapesti Katonai Törvényszéktől a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez áthelyezik katonai ügyészi helyre dr. Kertész Győző Endre (1913. Herczl Mária) hb. őrgy.-t.

- a Budapesti Központi Katonai Ügyészségtől a Budapesti Katonai Törvényszékhez áthelyezik hadbírói helyre, dr. Andó Ferenc (1922. Zsugovits Irén) ht. hb. szds.-t,

1950. április 1.

- *„Felveszem a honvédség hivatásos állományába 1950. évi április hó 1-ével, a VIII/a. Állománycsoportba, dr. Czibor Béla (1911. Géhl Katalin) alezredest." (Rendelet száma: 705/szü. fcsfség. 2. – 1950. április 14.)*

1950. április 20.

- *„Áthelyezem azonnali hatállyal a Honvéd Kollégium állományából dr. Tóth Lajos (1924. Takács Lídia) szds.-t, és dr. Mátyás Miklós (1924. Küzdi Vilma) fhdgy.-t, az 1. ker. pság szü. tartalék állományába. Nevezetteket hadbírói gyakorlat megszerzése végett vezényelem a Bp. Kat. Törvényszékhez…*

- *dr. Gadó Béla (1903. Lőwinger Sára) ht. hb. alez. kinevezve a Bp. Kat. Törvényszék vezető-helyettesévé,"*

1950. szeptember 29.

- A Katonai Főtörvényszék állományából a Budapesti Katonai Törvényszék állományába áthelyezik dr. Gebe Zoltán (1918. Gergely Róza) ht. hb. szds.-t beosztott hadbírói helyre.

1950. november 15.:

- *szolgálati okból vezényelve* a Budapesti Központi Katonai Ügyészségről, a Budapesti Katonai Törvényszékre Ledényi Ferenc őrgy.-t; és ezzel Jáger László szds. vezénylésének megszüntetése és visszarendelése a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre.

- a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományából a Budapesti Katonai Törvényszék állományába dr. Gátfalvi Ottó hdgy-t, és dr. Mátay Dezső hdgy.-t; gyakorlatra,

- a Budapesti Katonai Törvényszék állományából a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományába Németh István hdgy.-t, T. irodavezetőnek;

****

A törvényszék „igazgatási" ügyirataiból, és a konkrét bűnügyekből megállapíthatóan, 1949. január 01. és 1950. december 31. között, az alábbi hadbírák és hadbírójelöltek teljesítettek szolgálatot a Budapest Katonai Törvényszéken:

Dr. Demény Béla hb. ezds. a katonai törvényszék vezetője,
(1946.07.09. – 1949.04.30.)
Dr. Jávor Iván hb. ezds. a katonai törvényszék vezetője
(1949. 04. 15. – 1950. 12. 02.)
dr. Andó Ferenc ezds. a katonai törvényszék h. vezetője
(1950.06.30. – 1956.11.30.)
Dr. Czeglédi József t. hbj. őrgy.
(1949.09. … - 1951.11.01.)
Dr. Czibor Béla t. hb. őrgy.
(1945.02.20. – 1952.07.01.)
Dr. Deák László őrgy.
(1950.06.30. – 1956.11.30.)
dr. Fehér József hb. szds.
(1947.11.01. – 1951.05.01.)
Dr. Gadó Béla hb. alez.
(1949.05.01. – 1951.06.15.)
Dr. Gerencsér László hb. szds.
(1947.11.01. – 1952.07.04.)
Dr. Jahner-Bakos Mihály szds.
(1949.06.15. – 1951. ……)
Dr. Kertész Endre Győző hb. őrgy.
(1949.05.01. – 1950.02.07.)
Dr. Kesserű Sándor hb. őrgy.
(1947.11.01. – 1950.05.31.)
Dr. Lukács Kornél hb. alez.
(1949. 05. 15. – 1951. ……)
Dr. Radetzky Zoltán ezds.
(1949.02.01. – 1949.11.20.)
Dr. Sarkadi-Encsy László hb. őrgy.

(1949.09.01. – 1950.06.01.)
Dr. Séra Károly őrgy.
(1949.11.01. 1951.04.23.)
Dr. Szűcs Ferenc hbj. szds.
(1950.08.01. – 1950.12.31.)
dr. Varga Imre hb. őrgy.
(1948. …….. – 1949.05.31.)
Dr. Pallósi Gyula hbj. fhdgy.
(1949.08.08. – 1950.05.31.)
Dr. Sárközy Endre hbj. fhdgy.
(1949.05.01. – 1950. 09.27.)
Dr. Mátai Dezső hbj. hdgy.
(1950. 04. 04. – 1951. 12. 29.)

Czibulya György. ht. fhdgy. közös politikai tiszt
(……)

Az igazságügyi és hivatásos tisztek, tiszthelyettesek és polgári alkalmazottak közül, akik a törvényszék munkáját elősegítették, az alábbi személyeket sikerült azonosítani:

Ángyán Béláné irodatiszt; Bíró István ht. igü. szds.; Buzgó Károly ht. írnok örm.; Bölcskei Antal ht. törm.; Csonka Lajos ht. igü. szds.; Dudás Károly pa.; Gyimesi Mihály ht. igü. alhdgy.; Hangyási Károly ht. igü. ftörm.; Horváth Magdolna pa.; Joó Mihály altiszt; Kerek IM.re ht. örm.; Kiss Aranka pa.; Lovas János ht. írnok törm.; Márton Istvánné pa.; Mészáros Aladár psz. írnok ftörm.; Molnár János shiv. főigazgató; Németh István ht. igü. alhdgy.; Palánki Jenő ftörm. jkvez.; Pataki Sándor pa.; Pécskai Zsuzsanna pa.; Pusztai Kálmán ht. írnok törm.; Sághy Aladár ht. hdgy. irodavezető; Somogyi István ht. ftörm.; Székely László ht. írnok ftörm.; Szilárdfy Lajosné pa.; Szőke Zoltánné irodatiszt; Verhényi Ferenc örm.

Átmeneti időre megjelent még a Katonai Törvényszéken „tanulóként” néhány hónapra jegyzőkönyvvezetői beosztásban: dr. Császár Jenő r. szds.; és dr. Fodor István r. hdgy.

****

RÖVID ÉLETRAJZOK

a HM Igazságügyi Osztályán, a Katonai Főtörvényszéken, a Katonai Főügyészségen, valamint az első fokon eljáró katonai ügyészségeken és katonai törvényszékeken 1949-ben és 1950-ben szolgálatot teljesített hadbírókról és hadbíró-jelöltekről.

Az életrajzokhoz, az 1945-1946. évre vonatkozó dolgozat előszavában írtak változatlanul igazak voltak nem csak 1947-1948-ban, de 1949-ben és 1950-ben is. Egy részük rehabilitálása már 1957-ben elkezdődött.

Az életrajzok ismertetésénél azt a magam által felállított módszert követem, hogy a korábbi két dolgozatban ismertetett életrajzokra csak visszahivatkozok, és részletesebb élettörténetet és pályafutást csak azoknál a hadbíróknál ismertetek, akik a feldolgozás alá került években kerültek a katonai igazságszolgáltatásba.

Ha valakinek az életrajzát csak a későbbiekben sikerült teljes egészében felkutatni, azokat pótlólag felveszem az ismertetendők közé. Minden jó szándékú törekvésem ellenére is előfordult, hogy – a legkülönfélébb okok miatt (elsősorban nem találtam anyagokat rájuk vonatkozóan sem a HM Levéltárban, sem az Irattárban) – még sem mindegyik hadbíró életrajzát sikerült felkutatni. Ezért a hiányosságért elnézést kell kérnem az érintettektől.

Még inkább igaz ez a megállapítás a katonai ügyészségeken és katonai törvényszékeken szolgált igazságügyi tisztekre, tiszthelyettesekre, polgári alkalmazottakra (jegyzőkönyvvezetőkre és gépíró hölgyekre) akiknek személyi anyagát már nem jegyzeteltem ki olyan részletességgel, mint a katonai ügyészekét vagy hadbírókét. Rájuk vonatkozóan még kevesebb írott anyag volt fellelhető a forrásokban. Közülük biztosra vehetően többen is kimaradtak – akaratlanul – a felsorolásokból.

Külön is ki kell emelnem az 1949. februárjától a katonai ügyészségek állományába került, rendőri (államvédelmi) állományú tiszteket (kollegákat), akiknek az életrajzát – értve ez alatt a Belügyminisztériumi anyagokban – nem sikerült sem felderítenem, sem megtalálnom. Azokét tudtam mindössze kijegyzetelni, akiket a honvédség időközben átvett tartalékos tiszti állományba, ezért róluk a HM Irattárban – a honvédségi állományú tisztekhez hasonlóan, [ha nem is mindenkiről] – de egyesekről sikerült személyzeti anyagokat találnom. Az ő listájukban több tévedés is lehet, mert csak azokat sikerült egy-egy katonai ügyészségen (vagy a Katonai Főügyészségen) azonosítani, akik az általam átvizsgált konkrét ügyekben, a törvényszékek előtt a vádat képviselték.

Indokolt kiemelnem, hogy az állomány aktuális rendfokozatát, és azt a pontos idő-intervallumot, amikor egy-egy helyen és beosztásban szolgáltak – a sok egymásnak ellentmondó okirati dátumok miatt, nem mindig tudtam egyértelműen megjelölni. Ezért gyakran vagy a későbbi, vagy a még korábbi rendfokozattal, és dátumokkal szerepelnek a felsorolásokban. Arra ügyeltem, hogy a két év során előfordult személyekről lehetőleg pontos kIM.utatást készítsek.

Ennek megértéséhez idéznem kell a Honvédségi Közlöny 1949. évi 11. számában (1949. április 25.) megjelent tájékoztatóból egy részt: *„Néphadseregünk szocialista szellemének és személyi összetételének fejlődése megköveteli, hogy a régi, elavult előléptetési rendszert eltöröljük és helyette új, fejlődésünknek megfelelő előléptetési rendszert hívjunk életre. Az új előléptetési rendelet célja, hogy néphadseregünk minden egyes tagja képességének és végzett munkájának arányában lépjen elő. Ezért az eddig érvényben volt előléptetési rendeleteket (ideértve a „Tiszti Sematizmus”-t, sorolási évfolyamot és rangnapot is) hatályon kívül helyezem és eltörlöm. …… Jövőben az előléptetéseknél egyrészt a legutolsó előléptetés óta eltöltött idő a mérvadó (várakozási idő) és az a nap, amellyel valakit az egyes rendfokozatba előléptettek; ez az illetőnek az „előléptetési nap”-ja. Másrészt azonban az előléptetés nem csak az egyes rendfokozatokban eltöltött időtől függ, hanem a minősítéstől is. Az előléptetés tehát nem automatikus, hanem mindenkor a várakozási*

idő és a minősítés függvénye. ....” (Így került sor még ugyanebben Közlöny számban 8 hadbíró, 6 igazságügyi tiszt és tiszthelyettes, valamint két foglár tiszthelyettes visszamenőleges előléptetésére.)

Még egy gondolatot érdemes idézni: miután az 1949/1950-es két évben, igen sok változás történt a katonai igazságszolgáltatás személyi állományában is, ezért itt indokolt megemlíteni, hogy a személyügyi nyilvántartó rendszerben - akkor már sok éve - a honvédség tagjai „állománycsoportba” voltak besorolva. A katonai igazságszolgáltatásban három kategória létezett:

- VIII/a. Állománycsoport (hadbíró tisztek);
- VIII/b. „ (igazságügyi tisztek)
- VIII/c. „ (foglár tiszthelyettesek).

A hivatásos állományba vételeknél, az előlépéseknél, az áthelyezéseknél és egyéb olyan rendelkezéseknél, amely az állomány tagjait érintette, minden esetben megtalálható volt, hogy az adott személy melyik állománycsoportba tartozik, mert ezt a neve (születési éve és anyja neve) valamint rendfokozata mellett zárójelben - az esetek döntő többségében - mindig feltüntették. (Ez jelentősen megkönnyítette az azonosítási szempontból, az egyes személyek beosztásának figyelemmel kísérését.)

Ez a „állománycsoportosítás” 1950. április hó 1-ével megváltozott. A honvédség létszámának és szakszolgálati ágainak megszaporodásával, új állománycsoportokat képeztek. Ettől kezdve *igazságügyi tisztek* megnevezéssel az új, XXIII. számú állománycsoportba sorolták mind a hadbírákat, mind az igü. tiszteket és a foglári állományt is. Az *a.) b.) c.)* megjelölés helyett is új, háromjegyű szakmai szám jelölte az egyes csoportokba tartozókat. (263, 264, 265.)

Bár az adott kor honvédségének fejlesztését - amelytől a katonai igazságszolgáltatás szervezete és személyi változásai sem voltak elválaszthatók - már többen is több-kevesebb részletességgel feldolgozták, a dolgozat szempontjából a fentiek ismertetése bevezetésként indokoltnak látszott.

****

Almásiné dr. Törőcsik Anna alez. (Gádoros, 1925.07.15. – Darázs Anna)

(Teljes nevén: Almási Ferencné dr. Törőcsik Anna)

(Első házassági neve: Horváth Józsefné Törőcsik Anna)

Szegényparaszti családból származott. Édesapja az I. világháborúban megsérült, és 75%-os hadirokkant lett. Édesanyja 1933-ban, édesapja 1951-ben elhalálozott. Egy testvére volt, aki hadnagyi rendfokozatban szintén szolgált a honvédségben, 1949-1951 között.

Először 1946-ban ment férjhez, de házastársa 1951-ben elhalálozott. Ebből a házasságból született egy fiúgyermeke.

Iskolai végzettsége 4 polgári, majd két év kereskedelmi szaktanfolyam. 1949-1950-ben elvégezte az első bírói és ügyészi akadémiát. Ezt megelőzően azonban már 1946-ban beiratkozott a jogtudományi egyetem munkástagozatára, amelyet sikerrel 1951-ben fejezett be.

1943-tól dolgozott folyamatosan és 1945. július l-évl lett a Magyar Kommunista Párt tagja. 1945 szeptemberében a pártszervezet ajánlásával került Békéscsabára, ahol a honvéd kiegészítő-parancsnokságon az igazolóbizottság jegyzőkönyvvezetője volt, mint honvédségi polgári alkalmazott. 1945 novemberétől, 1946 áprilisáig a kommunista párt Békés megyei Bizottságánál függetlenített adminisztrátor volt. Egyetemi tanulmányai miatt szeretett volna Budapestre kerülni, ezért a megyei pártbizottság átengedte a Belügyminisztérium Népgondozó Osztályára, ahol a svábok kitelepítésével kapcsolatos feladatokat végzett. Előbb a nyomozócsoportban dolgozott, majd a Budapesti központ irodavezetője lett.

Innen került a rendőrségre 1946 októberében, ahol rendőrirodai alhadnagyi rendfokozatban kapott kinevezést, és a Belügyminisztérium rendőri személyzeti osztályára rendelték be, mint gépírónőt. Itt teljesített szolgálatot egészen 1949 októberéig, az ügyészi-bírói akadémiára vezényléséig.

1950 októberében, az akadémia és a hadbírói tanfolyam elvégzését követően rendőr-századossá léptették elő, és kinevezték

a Budapesti Katonai Ügyészségre ügyésznek. Saját feljegyzései szerint dr. Szénási Géza r. őrgy. katonai ügyész referádáját vette át, akit ekkor visszarendeltek a Belügyminisztériumba, más beosztásba.

1952. február 15.-ével a Bírói és Államügyészi Akadémiára vezényelték, ahol ideológiai szeminárium-vezetőként dolgozott, a katonai ügyészi munkája mellett. A katonai ügyészségen szolgált 1957. február 28.-ig, amikor tartalék-állományba helyezték és átvezényelték a Fővárosi Főügyészségre ügyésznek. 1958. január 01.-ével visszahívták a Budapesti Katonai Ügyészségre, ahol ügyészként szolgált 1962. március 22.-ig. Ekkor helyezték a Katonai Főügyészségre, ahol tárgyalóügyészként szolgált 1980. július 15.-ig, nyugállományba helyezéséig.

Rendfokozatban előlépései:	rendőrirodai alhdgy:
1946. október,	r. százados.:
1950. október,	őrnagy:
1958. 11. 07.	alezredes:
1964. 11. 07.	

Kitüntetései:

Centenáriumi Díszérem:	1948.03.15
Közbiztonsági Éé. bronz fokozat:	1951.04.04.
Haza Szolgálatáért Éé. arany fokozat:	1961.04.04.
10 éves Szolgálati Érdemérem:	1963.03.12.
Haza Szolgálatáért Éé. ezüst fokozat:	1965.04.04.
15 éves Szolgálati Érdemérem:	1965.10.20.
20 éves Szolgálati Érdemérem:	1967. 10.17.
Haza Szolgálatáért Éé. arany fokozat:	1968.09.29.
Ügyészség kiváló Dolgozója:	1970.03.08.
Felszabadulási Jubileumi Eé.:	1970.04.04.
25 éves Szolgálati Érdemérem:	1972.04.04.
Kiváló Szolgálatért Érdemérem:	1974.04.04.

Dr. Andó Ferenc hb. vőrgy. (1922.09.18. – Zsugovits Irén)

„Dr. Andó Ferencet (1922. Zsugovits Irén) 1949. évi május hó 1-ével, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) tart.

századossá előléptetem és a ht. állományba átveszem." (Rendelet száma: 15.426/eln. szü. – 1949. április 25.)

Iskolai végzettsége: - reálgimnáziumi érettségi,
- Pázmány Péter Jogtudományi Egyetem Bp. 1940-1944.
- bírói-ügyvédi vizsga 1947-1948.

1945. decemberétől 1946. májusáig a Budapesti Járásbíróságon aljegyző; majd 1946. áprilisától, 1948. júniusáig a Budapesti Népbíróságon tanácsjegyző. Ekkor átkerül a Budapesti Népügyészségre népügyésznek, ahonnan 1949. május hó 1.-vel tartalékos századossá léptetik elő, és egyben hivatásos állományba is veszik, hadbíró századosként. A Budapesti Katonai Ügyészségen katonai ügyészhelyettesi beosztást kap (megbízás alapján), és itt szolgál 1950. június 30.-ig. Ekkor áthelyezi a Budapesti Katonai Törvényszék parancsnokhelyettesi beosztásába.

1952. július 01.-ig a Budapesti Katonai Törvényszék parancsnokhelyettese, (megbízás alapján), majd a névváltozásoktól eltekintve, 1955. 06. 23.-ig a Budapesti Hadbíróság parancsnokhelyettese, illetve a Budapesti Helyőrségi Katonai Bíróság elnökhelyettese 1956. 11. 30.-ig. Ekkor tartalékállományba helyezik, amelyet 1957. április 27.-én hatálytalanítanak.

1957. 04. 27.-től, 1958. 05. 26.-ig az Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztályán szolgál felügyeleti vezetőként, majd 1958. 05. 27. és 1962. 09. 06.-a között a IM. Katonai Főosztály vezetője.

1962. 09. 06.-án tartalékállományba helyezik, és így lesz a Központi Döntőbizottság elnökhelyettese.

Rendfokozatai:	1949.05.01.	százados,
	1950.05.01.	őrnagy,
	1953.11.07.	alezredes,
	1958.12.18.	ezredes,
	1961.11.07.	vezérőrnagy.

Kitüntetései:
1950. Népköztársasági Érdemérem arany fokozat,

1955. Szolgálati Érdemérem,
1957. A haza Szolgálatáért érdemérem arany fokozata,
1959. 10 éves Szolgálati Érdemérem,
1960. Munka Érdemrend.

Dr. Bajay László t. hbj. szds. (Ada, 1915.05.04. – Ispánovits Mária)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Bajor (Braun) László hb. ezds. (Berettyóújfalu, 1911.12.25. – Farkas Margit)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) alezredessé dr. Bajor László (1911. XII. 25. Berettyóújfalu). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)

Iskolai végzettsége:
- gimnáziumi érettségi 1929-ben,
- jogtudományi kar, Debrecen 1933,
- egységes ügyvédi bírói vizsga 1938.

1929-ben tett érettségi vizsgát, majd a 1933-ban végzett a Debreceni Egyetem jogi karán. 1938-ban letette az egységes ügyvédi-bírói vizsgát, és ügyvédjelölt lesz 1945. február 1. és 1945. szeptember 1. között népügyész a Budapesti Népügyészségen, majd az Igazságügyi Minisztérium X. Népbírósági Osztályának lesz a vezetője 1945. szeptember 1.-én. Amikor a Népbírósági Osztály 1948. szeptember 1.-én megszűnik, előbb a Börtönügyi Osztály vezetőjének helyettese, majd a vezetője, 1949. szeptember 1.-ig. Közben 1947. 06. 01.-én tartalékos őrvezetőből előléptetik tartalékos századossá. 1949. november hó 01. előléptetik alezredessé, és az IM. osztályvezetői helyéről, ugyanezen a napon kinevezik a Katonai Főtörvényszékre tanácselnöknek. Innen 1951.01.19.-én a Budapesti Katonai Törvényszék vezetője lett, amely beosztását 1952.07.01.-ig látta el.

(Dr. Benkő Gyula, az IM.-ben az MKP vezetője - és a népbírósági osztályon Dr. Bajor helyettese - azt írta róla, hogy:"..

agilis, energikus, ambiciózus. Jó jogász, ideológiailag képzetlen.") A népbíráskodás megszervezéséért kapja 1947-ben a Köztársasági Érdemrend kiskeresztjét.

1952.07.01.-én nemtényleges állományba helyezik. Ekkor a Pest Megyei Bíróságra került előbb tanácselnöknek. 1953.09.01.-én ismét ügyvéd lesz. 1956.08.01.-től a Budapesti Ügyvédi Kamara főtitkára.

Rendfokozatai: 1947.06.01. százados,
1949.11.01. alezredes,
1951.02.01. ezredes.

Kitüntetései:
1947. Köztársasági Érdemérem kiskeresztje
1950.04.03. Népköztársasági Érdemérem.

Dr. Balogh Jenő hb. szds. (Enying, 1926. 04. 19.- Dejcző Ilona)

Az 1953. április 8.-án kelt életrajzából az alábbiak állapíthatók meg:

„ ……. *Enyingről 1931-ben költöztünk el Pápára, ott végeztem az elemi iskola 4 osztályát, majd 1935-1938-ig a pápai bencés gimnáziumban a középiskola 4 alsó osztályát végeztem el.* Szülei elváltak, Ő az apjával 1939 szeptemberében Komáromba költözött, ahol a középiskola felső 4 osztályát végezte el ugyancsak a bencés gimnáziumban. Ezután fizikai munkát végzett egy ideig, majd a nővére családjával Budapestre költözött. 1946 januárjában a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karán megkezdte a tanulmányait, miközben a tanulmányai mellett bérszámfejtőként dolgozott. 1949. januárjában kérelmére felvették a Honvéd Kollégiumba, és egyetemi tanulmányait 1950. májusában fejezte be. Szeptembertől, 1950. október 15.-ig hadbírói tanfolyamra vezényelték a „Kiss János" laktanyába. „*A tanfolyam befejezése után a budapesti hadbíróságra kerültem, mint hadbírójelölt, alhdgy-i rendfokozatban. ….. 1952. július 1.-évl hadbíróvá neveztek ki, és mint fhdgy-t a szegedi hadbíróság állományába helyeztek parancsnokhelyettesi beosztásba. 1952. szeptember 17.-én a hadbíróság parancsnokát leváltották, és mint*

helyettes, szóbeli megbízás alapján jelenleg én látom el a pk.-i teendőket is." 1952. decemberében kinevezték a Szegedi Katonai Bíróság elnökévé. 1955. június 25.-én Budapestre helyezték és az MN Tüzérparancsnokság katonai bíróságának elnökévé nevezték ki. „*1956 februárjában a különböző fegyvernemi bíróságokat összevonták, és ekkor az összevont összfegyvernemi bíróságok elnökhelyettesévé osztottak be. Ebben a beosztásban dolgoztam a leszerelésemig."* (Utólagos – 1992. márciusi – elmondása szerint azért, mert nem vállalta a statáriális bíráskodást.)

Tiszti szolgálati adatlapja szerint ekkor tartalékállományba helyezték. A „felülvizsgálati lap" szerint: „*1956. december 25-én szerelt le saját kérésére. A tiszti nyilatkozatot aláírta. MSZMP tag. Becsületes elvtárs. Az ellenforradalmi eseményekben nem kompromittálta magát."*

Német nyelvet felsőfokon, bolgárt társalgási nyelven beszéli.

Rendfokozatai:	alhdgy	1950.09.01.
	hdgy	1951.11.07.
	fhdgy	1952.07.01.
	szds.	1954.04.04.

Dr. Balthazár Géza hb. alez. (Bp. 1911.01.11. - Humayer Gizella)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„Dr. Balthazár Géza (1911. Humayer Gizella) ht. hb. alezredest, 1949. évi április hó 1-ével a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem." (Rendelet száma: 8.961/eln. szü. – 1949. március 4.)"(Hk. 1949. 8. sz.)

Életrajz pontosítása: rehabilitálva és előléptetve posztumusz ezredessé 1999. nov. 2.-án)

Dr. Barna Péter áv. fhdgy. (Nagyvárad, 1920.12.01. – Weinberger Kató)

Életrajzát nem sikerült felkutatnom. Személyes emlékeim. szerint 1960-ban a Legfőbb Ügyészségen szolgál.

Dr. Bánáti János szds. (Bácsalmás, 1925.12.28. – Rabanya Margit) (utólag előléptetve alezredessé)

1949. szeptember 24.-én került a honvédség hivatásos állományába honvéd kollégistaként, mint joghallgató. 1950. szeptember hó 1. ével vették hivatásos állományba és a Budapesti Katonai Ügyészségre osztották be gyakornoknak decemberig. 1950. decemberétől a Budapesti Katonai Törvényszéken jkvez. ill gyakornok. 1952. januárjában nevezték ki a kecskeméti (Pf. 2918.) hadosztályhoz a bíróság elnökének. Később Debrecenben a hadosztálynál szolgált, innen pedig a Légierő és Légvédelmi Parancsnokság bíróságának lett az elnöke. Ennek megszűnése után 1956-ban került a Kaposvári Helyőrségi Katonai Bíróság elnöki beosztásába. Itt az ellenforradalom alatt több tiszttárásával csoportot alapított (amelynek ő volt a vezetője) és amely csoport tagjai később tagjai lettek a forradalmi katonai tanácsnak is. E miatt később letartóztatják, és javasolták a rendfokozatának megvonását, amely 1957-ben meg is történt.

Rendfokozatai: alhdgy: 1950.
fhdgy: 1952.
szds.: 1954.

Dr. Bárdos (Baumgartner) Gyula hb. alez. (Győr, 1903.12.01. Michalik Jozefin)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

„1949. évi február hó 1-évél a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Bárdos Gyula (1903. Michalik Jozefin) hb. őrgy." (rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.)

„... figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ..... alezredessé: dr. Bárdos Gyula, ..."

Dr. Béres (korábban: Braun) Miklós áv. őrgy. (Kassa, 1912. 06. 25. – Frankfurt Jolán)

1958. február 10.-én kelt életrajzában, és az egyéb nyilvántartási adatokból megállapíthatóan, szülei előbb Munkácson, majd Kassán éltek. Iskolai tanulmányait – szülei nehéz anyagi körülményei miatt – a rokonság segítségével - végezte el. 1930-ban érettségizett Kassán, majd a Prágai Egyetem Jogi karán szerzett diplomát 1936-ban. Egyetemi tanulmányai során mindvégig dolgozott, és csak a vizsgák letételére utazott Prágába.

A diploma megszerzése után nem kapott állást, ezért különböző vállalkozásoknál alkalmi munkásként (írnokként) dolgozott. Közben több alkalommal is behívták katonának, míg nem egy munkásszázadba került, amelyben a felszabadulásáig szolgált. (1937. októberétől 1938. novemberéig őrvezető volt a Csehszlovák hadseregben. 1940-től 1944. október 22.-ig, a Horthy hadsereg egyik kisegítő munkásszázadában szolgált.) Ekkor érte a felszabadulás. Rövid idő után Debrecenbe került, ahol kassai ismerősei révén előbb a kommunista párt tagja lett, majd felvették a debreceni rendőrség állományába. A rendőrségen előbb a politikai rendészeti osztályon szolgált, majd azt ÁVH állományába került.

1945. január 18.-ától már a Magyar Demokratikus Rendőrségen szolgál r. szds.-i rendfokozatban. 1947. decemberétől már az Államvédelmi Hatóság áv. őrnagya, 1950. októberéig, amikor is a Budapesti Katonai Ügyészség államvédelmi kirendeltségének lesz a vezetője – „katonai ügyészként".

1953. október 15.-étől a Legfőbb Ügyészség különleges ügyek osztályának vezető-helyettese 1956-ig, majd életrajzának megírásakor is még a politikai osztály helyettes vezetője. Innen a Fővárosi Főügyészségre helyezik, majd a 1957-1958-ban Bp. VIII. ker. Ügyészségre került. 1960. augusztus 1.-ével ismét a Fővárosi Főügyészségen szolgál. 1963. október 1.-én, már a Fővárosi Tanács jogügyi főelőadója.

Dr. Bodonyi (Sveiczer) Márton hb. ezds. (Aldebrő, 1910.09.02. – Macz Erzsébet)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban

(hadbíró tisztek) alezredessé dr. Bodonyi Márton (1910. IX. 2. Aldebrő). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)

A Heves megyei Aldebrőn született, római katolikus családban.

Iskolai végzettsége: elemi iskola + gimnáziumi érettségi: 1928. június 23.; Jogakadémia Eger, abszolutórium: 1931. december 19.; majd 1932-ben doktorrá avatása a szegedi magyar királyi Ferenc József Tudományegyetemen.

1932. október 1. és 1933. szeptember 30.-a között önkéntes a m. kir. „Rákóczi Ferenc" Honvéd Gyalog Ezredben.

1934-ben egy hónapig ügyvédjelölt, majd a Fehérgyarmati és Mezőkövesdi magyar királyi Járásbíróságon joggyakornok. 1936. júniusától *„ideiglenes minőségű bírósági fogalmazó gyakornok"* Mezőkövesden, majd a Miskolci Királyi Törvényszéknél. 1937. júniusában „bírósági joggyakornok" kinevezést kapott. 1938. áprilisában: „aljegyző", 1938. decemberében már a miskolci királyi járásbíróság mellett ügyészségi megbízott. 1939. májusában egységes bírói-ügyészi vizsgát tett. 1939. júliusától „bírósági jegyző".

„A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1940. december 10.-én kelt Legfelsőbb Elhatározásával a Nyíregyházi Királyi Ügyészségre ügyésszé kinevezni méltóztatott."

1941-ben a Miskolci Honvéd Törvényszéken hadnagyként hadbíró-jelölt.

1942.05.02. – 1943.06.23. között a Kassai VIII. Hadtestparancsnokság ügyészségénél tartalékos hb. fhdgy-i rendfokozatban ügyész-helyettes.

1945. május 16.-ával kinevezték népügyésszé és megbízták a Nyíregyházi Népügyészség vezetésével. 1947. júniusában kinevezték államügyésszé, és a népügyészségi kinevezésének érintetlenül hagyásával megbízták a nyíregyházi államügyészség vezetésével is.

1948 májusától a Budapesti Népfőügyészségen vezető ügyész, majd 1949 júniusában a népügyészségi megbízatása alól felmentik, és beosztják a Budapesti Államügyészséghez.

1949. november 1.-én a HM hivatásos állományába veszik, és 1949.11.14.–1950.06.23. a Katonai Főügyészségen – már alezredesként - főügyészhelyettes. 1950.06.23. – 1952.12.31. a Budapesti Központi Katonai Ügyészség vezetője.

1951-ben megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát.

Önéletrajzában írja, hogy: „*Ügyészi működésem alatt számos kiemelkedő politikai per ügyésze voltam. Tárgyaltam a Pócspetri, a MAORT pert, a Mindszenti per egyik ügyésze voltam.”*

1949.11.01.-én lépett elő alezredessé,

1950.11.07.-én ezredessé.

1952.12.31.-én nemtényleges viszonyba helyezik.

Borsos Pál ezds. (Alcsút, 1902.08.02. - Kontevér Róza)
igazságügyi tiszt

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában; 1949. évi július hó 1-ével, a VIII/b. Állománycsoportban: (igazságügyi tiszt) alezredessé: Borsos Pált (1902. Kontevér Róza). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem. (Rendelet száma: 23393/eln. szü. – 1949. július 2.)

1953. március 12.-én kelt önéletrajzában írja, hogy a körmendi állami iskolában végezte el az elemi iskola 5, és a polgári iskola 4 osztályát 1908. és 1917. között. Ettől kezdve munkásként dolgozott 1949. július 13.-ig, amikor behívták a Néphadseregbe. Ettől kezdve pártmunkásként foglalkoztatták. Volt alapszervezeti titkár, és a HM Pártbizottságának tagja is. Behívásától 1955. április 1.-ig a HM Igazságügyi Osztály, majd az Igazságügyi Csoportfőnökség vezetőhelyettese, mint pártmunkás.

1955-ben egy hónapig a HM Központi Tiszti Továbbképző Tanfolyam hallgatója, majd 1960. június 1.-ig, a Nógrád Megyei Kiegészítő Parancsnokság parancsnoka Salgótarjánban.

1960. június hó 1.-ével nyugállománya helyezik, de ekkor már ezredes.

Nem volt sohasem katonai ügyészi, sem hadbírói beosztásban, de mint a hadbírói kar főnökének helyettese, életrajzát indokolt ismertetni.

Dr. Böszörményi Imre hb. ezds. (Budapest, 1910.04.08. – Stőri Paula)

Iskolai végzettsége: - elemi iskola + gimnáziumi érettségi Szentesen 1927-ben.
- Jogtudományi Egyetem Szeged, 1927-1931 dec. 10.-ig.

1931-től ügyvédjelölt Szentesen, majd ugyanitt a járásbíróságon gyakornok 1937-ig. 1937.04.01.-től a Szegedi Törvényszéken aljegyző, majd jegyző. 1941-1945 között a Debreceni Államügyészségen ügyész, 1945.02.20.-tól az államügyészségen megbízott vezető.

1945. áprilisában népfőügyész-helyettes, majd 1945.05.09.től, a Debreceni Államügyészség elnöke. 1946.01.09.-től – 1949.04.09.-ig a debreceni főállamügyész.

„Dr. Böszörményi Imre (1910. Stőri Paula) a honvédség nemtényleges állományban a VIII/a. Állománycsoportban: (a hadbíróknál) 1949. évi március hó 15-ével; később meghatározandó ranggal: t. ezredessé előléptetem.

Dr. Böszörményi Imre (1910. Stőri Paula) t. hb. ezds.-t, 1949. évi március hó 15-ével a VIII/a. Állománycsoportban: (a hadbíróknál) a honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem." (Rendelet száma:10.658/eln. szü. – 1949. március 28.) (HK. 1949. 10. sz.)

1949.04.11.-től a HM Igazságügyi Osztályának vezetője lesz. (Ekkor még nem csoportfőnökség.) A bírói-ügyvédi vizsgabizottság tagja.

Önéletrajzában írta:

„… Budapest felszabadulása után az első Budapestről induló vonattal hazautaztam Debrecenbe, ahol nyomban megbíztak

a debreceni államügyészség vezetésével. 1945. áprilisában népfőügyész-helyettesnek neveztek ki a NOT első még Debrecenben tartott tárgyalásán, az első háborús és népellenes bűnösökkel szemben én képviseltem a vádat. 1945. május 9.-én a debreceni államügyészség elnökévé, 1946. január 9.-én pedig debreceni főállamügyésznek neveztek ki. Itt dolgoztam egészen 1949 április 9.-ig, amikor a Párt kiválasztása folytán hadbíró-ezredesi kinevezést kaptam és a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökeként, mint a hadbírói kar főnöke katonai szolgálatot teljesítettem egészen 1952. július 4.-ig, amikor tartalékos állományviszonyba helyeztek." (Más helyen: 1952. július 1.-vel nemtényleges viszonyba helyezték. Később vállalati jogtanácsos lett.)

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. és V. fokozata.

Dr. Császár Jenő r. őrgy. (Bukova, [Rom.] 1916.09.02. – Koncsek Terézia)

Édesapja foglalkozása 1945 előtt MÁV elöljáró volt.

Középiskolai tanulmányai elvégzése után – anyagi okok miatt – nem tudott jelentkezni az egyetemre, így csak 1936-ban kezdte meg ott a tanulmányait. Az egyetem elvégzése után – 1941-ben – tényleges katonai szolgálatra hívták be, ahonnan csak 1944 év végén szerelt le. 1945 év elején jelentkezett rendőri szolgálatra, ahol előbb a Szolnoki, majd a Debreceni Kerületi Rendőrfőkapitányságon a közigazgatási osztályon szolgált 1949. februárjáig, amikor kinevezték a Debreceni Katonai Ügyészségre katonai ügyészi megbízottnak. Itt szolgált 1951-ig, amikor rendelkezési állományba helyezték. Ekkor a Szolnoki MÉH Vállalatnál helyezkedett el, ahol telepvezetőként dolgozott. 1957 júliusáig dolgozott itt, majd letette az államvizsgáit és a Jászberényi Ügyvédi Munkaközösségben helyezkedett el ügyvédjelöltként.

Dr. Csikós Miklós hb. őrgy. (Alsókubin, 1910.10.25. – Hupcsik Margit)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Csikós Miklós (1910. Hupcsik Margit) hb. szds." (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.)

A Szegedi Katonai Ügyészségen szolgált beosztott (időnként vezető vagy helyettesi minőségben) az 1953. 01.01.-én bekövetkezett „Nemtényleges viszonyba" helyezéséig.

Dr. Csorba Ferenc hb. őrgy. (Rásony, 1916.04.25. - Kóta Ilona)

1994-ben rehabilitálva, és előléptetve ezredessé.)
Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Csótka Mihály áv. fhdgy. (Mezőcsát, 1921.07.01. – Zakhar Zsuzsanna)

Az 1959. november 8.-án kelt életrajzában írja, hogy Mezőcsáton született szegényparaszti (zsellér) családból. Ő maga is mezőgazdasági munkásként dolgozott egészen 1949-ig, amikor is a párt beiskolázta az első Államügyészi és Bírói Akadémiára. Ennek elvégzése után 3 hónapos tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt, majd áv. főhadnagyként kinevezték a Budapesti Katonai Ügyészségre „ügyésznek." 1953. őszén Ő is a Legfőbb Ügyészség Különleges Osztályára került, ahonnan – saját kérelmére – 1956 májusában a Mezőcsáti Járási Ügyészségre helyezték. Életrajza szerint több alkalommal is kérte az ügyészi beosztásából történő elbocsátását, de ennek nem tettek eleget, Ezért önként hagyta ott az ügyészséget és ment el dolgozni a mezőcsáti „Munkásőr" Termelőszövetkezetbe.

Felülvizsgálati lapja szerint: *„Az 1956-os ellenforradalom idején, mint kommunistát, a Miskolcról lejött huligán elemek üldözték, egy alkalommal felszólították, hogy a párttagsági könyvét adja le, Ő azonban ezt megtagadta és ezért még jobban üldözték, de Ő egyáltalán nem hátrált meg.*

Az elvtárs 1953-ban létszámcsökkentés miatt szerelt le, mivel az ÁVH-t és a katonai ügyészséget összevonták és így létszámfeletti lett."

Egyéb okiratokból az állapítható meg, hogy 1958. október 10.-ig szolgált a Mezőcsáti Járási Ügyészégen, majd 1960. január 1-ig a „Munkásőr" Tsz-ben brigádvezetőként. 1962. február 1-től, már a Tiszamenti Vegyi Kombinátban gépkezelő.

Katonai pályafutása 1965. június 27.-én ér véget, amikor egészségügyi okokból alkalmatlanná minősítették és a katonai nyilvántartásból törölték.

Csuhaj Emil áv.szds. (Borsodnádasd,1925.04.06. – Murányi Irma)

Az 1958. február 12.-én kelt önéletrajzában írja, hogy Borsodnádasdon született munkáscsaládból. Édesapja, és egy testvére is, a Lemezgyárban dolgozott. Az elemi iskola 6 osztályát Borsodnádasdon végezte, majd 1942-ben ö maga is gyárba került, mint hengerész szakmunkás, és itt dolgozott 1949-ig.

1949 szeptemberében a kommunista párt javaslatára az Államügyészi és Bírói Akadémiára került, amelyet másokkal együtt 1950-ben végzett el. Ekkor az Államvédelmi Hatóság budapesti katonai ügyészi csoportjába került áv. főhadnagyi rendfokozatban, amelyből 1953. április 4.-én lépett elő áv. századossá. Az 1957. november 15.-én kiállított felülvizsgálati lapján az áll, (1953. augusztus 26.-i dátummal) hogy: „*A Belügyminisztérium kötelékéből a Legfőbb Államügyészség kötelékébe átengedem. Állományból való törlését elrendelem."* (Gerő Ernő belügyminiszter állományparancsa.) A felülvizsgálati lap szerint: *„….. az ellenforradalom alatt szilárd magatartást tanúsított. A Legfőbb Ügyészség forradalmi bizottsága munkahelyéről az ellenforradalom alatt kitiltotta, mivel politikai ügyekkel foglalkozó ügyész volt. Az ellenforradalom leverése után az elsők között kérte az MSZMP-be való átigazolását. Munkáját változatlan szorgalommal, jó szakképzettséggel és szilárd osztályhűséggel látja el. Tart. tiszti állományba való meghagyását javasolom."*

1953. szeptemberében a Legfőbb Ügyészség Különleges Osztályára helyezték főosztály-ügyésznek. Itt szolgált, 1957. januárjáig, amikor ismét áthelyezték a Fővárosi Főügyészség

politikai osztályára beosztott ügyésznek. 1958. február 12.-én írt önéletrajzában ekkor még itt szolgál.

1965. június 27.-én egészségügyi alkalmatlansági „osztályzatot" kapott ezért a nyilvántartásból törölték.

A későbbi pályafutásáról egyéb adatot nem sikerült felkutatni.

Dr. Czeglédi József t. hb. őrgy. (Füzesabony, 1915.02.04. – Gaál Mária)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Személyi anyagából nem derül ki egyértelműen, hogy hbj.-ből mikor nevezték ki hadbírónak, vagy egyáltalán kinevezték-e.

Dr. Czibor Béla hb. alez. (Pacsér, 1911.01.18. - Géhl Katalin)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ..... alezredessé: dr. Czibor Béla, ..."

Dr. Dávid Ferenc hb. alez. (Hódmezővásárhely, 1912.07.03. - Éberhardt Irén)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Darvas János ht. igü. őrgy. (1903. - Pech Mária) igazságügyi tiszt.

„Darvas János (1903. Pech Mária) ht. főhadnagyot, 1949. évi február hó 1-ével a IX/a. Állománycsoportból (r. tisztek) a VIII/b. Állománycsoportba (igü. tisztek) átminősítem. (Rendelet száma: 1831/eln. szü.- 1949. január 18.)"

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: .....századossá: Darvas János , ..."

1945. április 25.-évél – visszamenőlegesen – előlép századossá.

1947. december 27.-én vették át a rendőrségtől katonának, és 1949. február 1.-ig – Szegedre vezényelve – de ténylegesen a Budapesti Katonai Törvényszéken teljesített szolgálatot előbb lajstromvezetőként, majd irodavezetőként.

1949. szeptember 1.-évél került a HM Igazságügyi Osztályára igü. tisztnek, ahol 1951. november 1.-ig szolgált. (közben: 6 hónapra vezényelve volt a Budapesti Központi Katonai Ügyészség Államvédelmi Csoportjához irodavezetőnek.) 1951. novembere óta a HM Igazságügyi Pártbizottság függetlenített titkára volt 1953. március 18.-ig. Ezt követően lett statisztikus az igazságügyi csoportfőnökségen.

Fegyelmezett, kötelességtudó, jó igazságügyi tiszt volt, de képzettségének hiányossága miatt sem katonai ügyészi, sem bírói feladatot sohasem tudott ellátni.

Előlépései:	hadnagy:	1948. 05. 01.
	fhdgy:	1948. 08. 01.
	szds:	1949. 05. 01.
	őrgy:	1950. 05. 01.

Dr. Deák László hb. őrgy. (Kalocsa, 1909.05.03. - Lichtensteiger Franciska)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-évél: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) őrnaggyá dr. Deák László (1909. V. 3. Kalocsa). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)

Az 1954. július 4.-én kelt önéletrajzából megállapítható, hogy az elemi iskola 4 osztályát 1919-ben, érettségit Kalocsán 1927-ben szerezte meg. 1935-ben végezte el az egyetemet Pécsett, de a szigorlatokat nem tette le, mert nem volt meg hozzá a szükséges pénze. 1931-ben behívták katonai szolgálatra, Kecskemétre, majd áthelyezték Szegedre, ahol tisztesiskolát

végzett. 1932-ben visszakerült a kecskeméti gyalogos zászlóaljba, ahol karpaszományos tizedesként, majd őrmesterként szolgált leszereléséig, 1932. szeptemberéig. 1933 és 1937 között leventeoktató volt Miske községben. 1934-ben előléptették tartalékos zászlóssá, 1938-ban pedig a szigorlatok letételét követően, tartalékos hadnaggyá. 1937-ben ipartestületi jegyzői oklevelet is kapott.

1936. januárjától 1940. januárjáig a Kalocsán volt ügyvédjelölt, majd joggyakornok a Kalocsai Törvényszéken. 1940. júliusában nevezték ki a bíróságon aljegyzőnek, majd 1942. júliusában lett jegyző, a Budapesti Büntető Törvényszéken szervezett Valuta- és Uzsorabíróságon. 1943. december 12.-től, 1944. novemberéig bírósági titkár volt.

Időközben részt vett a Délvidéki bevonulásban, ahonnan egy hónap után leszerelték.

1942-ben ismét behívták és ekkor részben Ukrajnában, részben Belorussziában szolgált szakaszparancsnokként, ahonnan 1943 októberében tért haza. 1944 novemberében ismét behívták, de amikor a keleti frontra került, szovjet hadifogságba esett, ahonnan csak 1947. augusztus 1.-én érkezett haza ismét.

1947. október 1.-től folytatta a Büntető Törvényszéken a titkári beosztását. 1947-ben, Budapesten tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát.

1948. március 15.-évél nevezték ki törvényszéki bírónak. 1949. november 26.-án került az Igazságügyi Minisztérium állományába bíróként főelőadónak. Ekkor előléptetik őrnaggyá, és behívták tényleges katonai szolgálatra a Néphadseregbe. A Budapesti Katonai Törvényszéken teljesített szolgálatot, 1949. november 27.-től, 1952. december 31.-ig. Leszerelését követően a MÁV-hoz került.

1960. január 8.-án már a Pesti Központi Kerületi Bíróság tanácsvezető bírája.

Dr. Demény Béla hb. ezds. (Csendespatak, 1902.10. 12. - Árendáczky Ilona)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Deutsch János őrgy. (Budapest, 1910.06.03. - Schuchten Borbála)

1925-tól-1949-ig tanuló, cipészsegéd, segédmunkás, raktárkezelő és legutóbb konyhavezető volt, az Óbudai Dohánygyárban. 6 elemit végzett.

1949. szeptember 14.-én, behívás útján került a honvédség kötelékébe. 1950. októberéig elvégezte a Bírói és Államügyész Akadémiát, majd a 6 hetes hadbírói tanfolyamot. Ezután a Katonai Főügyészségre került irodavezetőként előadónak 1951. novemberéig. 1951. novemberétől előbb a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen, majd a Budapesti Katonai Törvényszéken volt „gyakorló" ügyész ill. hadbíró-tanuló. 1952-ben kinevezték tanácsvezetőnek. 1952. őszén került a HM Igazságügyi Csoportfőnökségére főelőadónak, majd később, 1955. februárjától, 1956. márciusáig az IM. Katonai Főosztályán volt (kegyelmi) főelőadói beosztásban. 1956. februárjától 1957. március 15.-ig a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma segédtisztje. 1957. márciusában került a Győri Katonai Ügyészségre.

Dr. Vincze Lukács szds. – a Győri Katonai Ügyészség vezetőjének, egy 1957. október 17.-én kelt minősítése szerint: „*1957. márciusától van a Győri. Kat. Ügyészség állományába. Ez ideig gyakorlati ügyészi munkát nem végzett. Megbízható, becsületes, fegyelmezett szerény elvtárs. Szakmai munkáját – bár igyekszik – megfelelően ellátni nem tudja, mert egészen alapvető hibákkal küzd…..Most végzi a Jogi Egyetem IV. évfolyamát, tanulmányi eredménye is gyenge…..*" Javasolja a nyugállományba helyezését. Ez esetben javasolja az alezredesi előléptetését.

Jogi diplomáját 1958. július 19.-én kapta meg.

1959. április 15.-én helyezték nyugállományba. Elhalálozott: 1969. augusztus 25.-én.

Dohány Zoltán hdgy. D tiszt a HM Igazságügyi Osztályán.

1950.augusztus 1.-én nevezik ki a beosztásába. (Személyi adatai még felkutatandók.)

Dr. Dolinay Endre ht. hb. szds. (1918.08.06. - Udvardi Irma)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„... figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ..... századossá: dr. Dolinai Endre, ...”

Dr. Egri Gyula r. alez. (Fehértemplom, 1897.01.01. – Kuttig Gizella)

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Belügyminisztérium központi állományából nevezték ki a Katonai Főügyészségre „főügyészhelyettesnek” *„... a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai főügyészi .... tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Erdész László hb. alez. (1913.07.05. – Fürst Ilona)

„Dr. Erdész Lászlót (1913. Fürst Ilona) a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban: (hadbíróknál) 1949. évi május hó 1-ével, tart. őrnaggyá előléptetem és a ht. állományba átveszem.” (Rendelet száma: 11.357/eln. szü. – 1949. május 2.)

A budapesti Pázmány Péter Jogi Egyetemet végezte el 1931-1935 között. 1936. február 18.-ától 1942. április 22.-ig hét ügyvédnél volt ügyvédjelölt. Ekkor a Nagykáta-i munkaszolgálatos századhoz hívták be, ahol munkaszolgálatosként szolgált 1945. február 10.-ig. A hadsereggel Ausztriába távozott, ahonnan 1945. május 5.-én tért haza.

1946. március 1.-től, 1949. május 1.-ig a Mérnökök és Technikusok Szakszervezetének szolgálati „ügyésze”. 1949. május 1.-évl a honvédség nemtényleges állományában előléptetik tartalékos hadbíró őrnaggyá, majd még ugyanezen a napon hivatásos állományba is veszik a VIII/a. (hadbírák) állománycsoportba. Beosztási helye a HM Igazságügyi Osztály, ahol előbb előadó, majd főelőadó. 1952. április 4.-én előlép hb. alezredessé.

1952. december 8.-én áthelyezik a Katonai Főügyészségre, ahol főelőadói státuszban a tanulmányi osztály vezetője, 1955. június 23.-ig. Innen átkerül az IM. Katonai Főosztályára, ahol szintén tanulmányi vezetőként szolgál 1956. február 29.-ig, amikor is tartalékállományba helyezik, de közben bíróként tevékenykedik 1958. április 28.-ig.

Ekkor visszakerül a Katonai Főügyészségre főügyészségi ügyésznek, 1964. december 1.-ig. Újból az IM. Katonai Főosztálya következik, ahol 1970. augusztus 31.-ig szolgál főelőadóként, és innen kerül nyugállományba.

Katonai pályafutása során összesen 10 kitüntetést, és számos elismerést kapott.

Dr. Farkas IM.re hb. őrgy. (Budapest, 1910.11.03. - Dreilinger Róza)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Farkas Kálmán hbj. hdgy. (1904. - Szalay Rozália)

„dr. Farkas Kálmán (1904. Szalay Rozália) ht. hdgy-nak a honvédség ht állományában teljesített szolgálatára nem tartok tovább igényt, ezért 1950. évi június hó 1-évl: a katonai ellátási törvény alapján, nyugállományba helyezem.” (Rendelet száma: 8297/Szü.Fcsfség.3.-1950 .április 22.)

Dr. Fazakas István hb. alez. (Kovászna, 1904.06.18. - Papp Róza)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) alezredessé dr. Fazakas István (1904. VI.18. Kovászna). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)

1950. január hó 5.-én készült önéletrajzában az alábbiakat írja:

Kovásznán (Háromszék megye) született. Apja szűcsmester volt. Az első világháború, és az azt követő évek igen megviselték a 10 tagú családot.

Középiskolai tanulmányait 1914-1922 között Kézdivásárhelyen végezte. Ezután Budapestre utazott, ahol az egyik testvére fogadta be. Itt beiratkozott a jogi egyetemre, amelyet teljes egészében a saját munkavégzésének keresetéből végzett el. 1929-ben nevezték ki díjnoknak Gyulára, miközben letette az egységes bírói-ügyvédi vizsgát is.

A honvédséghez, - mint elmaradt korosztályt – 1940-ben sorozták be, és katonai szolgálatot először, 1941. májusától augusztusáig teljesített a szolnoki hadkiegészítő parancsnokságnál. Fegyveres kiképzésben nem részesült. Leszerelése után 1942 júniusában, a Budapesti Honvéd Törvényszékhez hívták be, és mint jegyzőkönyvvezető 1944. november 4.-ig teljesített szolgálatot. A törvényszék áttelepítésének elrendelésekor kérte a leszerelését, ami meg is történt. Később a honvéd törvényszék visszamaradt részlegénél ismét jegyzőkönyvvezetői beosztást vállalt 1945. január 18.-ig, amikor betegségére hivatkozva elmaradt a szolgálatból. Önként jelentkezett a demokratikus hadseregbe, ahová később be is hívták. 1946. februárjától, 1947. októberéig a magyar Kúriánál volt tanácsjegyző, majd 1947. októberétől 1949. szeptemberéig tanácselnök, a Budapesti Büntető Törvényszéken.

1948. márciusában tartalékos hadbíró főhadnaggyá léptették elő, majd 1949. november 1.-én hadbíró alezredesként tényleges

állományba vették. Életrajzából kiderül, hogy állandó gyomor és szívbántalmai miatt egészségi állapota nem volt a legjobb.

1949. szeptember 1.-től volt hadbíró a Katonai Főtörvényszéken. 1953. január 01.-ével, a felső korhatár elérésével, nyugállományba helyezték, rendfokozatának meghagyásával.

1953 februárjában már az I. sz. Mélyépítő Vállalatnál, pénzügyi előadó.

1955. május hó 1.-e óta ügyvéd, a Bp. 3. számú Ügyvédi Munkaközösségben. 1958-ban készült felülvizsgálati lapja szerint javasolták katonai rendfokozatának meghagyását. Felülvizsgálati lapja szerint: „.... *Kitűnő képzettségű, páratlan szorgalmú szolgálatkész kartárs. Az ellenforradalom alatt semmiféle tevékenységet nem folytatott. Még mielőtt a közlekedés megindult volna, zuglói, Gyarmat utcai lakásáról bejárt és végezte a munkáját."*

Dr. Fehér József hb. őrgy. (Pilismarót, 1916.04.05. - Pintér Julianna)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Kiegészítés: 1950. április 4.-től, 1951. november 1.-ig a Katonai Főtörvényszék bírája. Ekkor helyezik nyugállományba.

Fekete Mária r. szds. (…….)

Életrajzát nem sikerült ég felkutatni.

Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. visszaemlékezéseiből lehet tudni, hogy Fekete Mária, - aki a BRFK-ról jött - vele együtt, mint rendőrirodai hdgy. – küldték az 1949-1950-es Államügyészi és Bírói Akadémiára. Elvégzése után mindketten r. szds.-i rendfokozatot kaptak, és a Budapesti Katonai Ügyészségre kerültek a „rendőri csoportba". Valamikor Fekete Máriát átminősítették katonai állományba, és 1953-tól a Fővárosi Bíróság elnökhelyettese lett. Innen az IM.-be került, ahol a személyügyi főosztály vezetésével bízták meg. A főosztályról visszakerült a Budapesti Katonai Ügyészségre, ahonnan 1957-ben leszerelték (Almásiné dr.-al együtt) és a Fővárosi Főügyészség

Politikai Osztályára helyezték mindkettőjüket. Fekete Mária szds. innen lett a Budapesti XV. Ker. Ügyészség vezetője, de végül is a Fővárosi Főügyészség Fiatalkorúak Osztályáról került nyugállományba.

Dr. Fodor István r. fhdgy.

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Bodvaszilasról nevezték ki a Szegedi Katonai Ügyészségre *„... a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi .... tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Fülöp László hb. őrgy. (Kecskemét, 1898.06.20. – Juhász Matild)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Fülöp Károly hb. őrgy. (Debrecen, 1906.07.12. – Tömöri Erzsébet)

Életrajzát lásd az 1947-1948-s évekről szóló dolgozatban.

„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Fülöp Károly (1906. Tömöri Erzsébet hb. őrgy.” (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.)”(HK. 1949. 9. sz.)

Dr. Gaál György hb. őrgy. (1912.01.30. - Márkus Ilona)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Gaál György (1912. Márkus Ilona) hb. szds. (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.)”

(Életrajzából nem derül ki pontosan, hogy mettől-meddig szolgált a Debreceni Katonai Ügyészségen, de nagy

valószínűséggel 1949. év elején csak rövid ideig lehetett ott szakmai gyakorlaton.)

1948. szeptemberében egy hónapra behívják a kísérleti tiszti tanfolyamra, majd 1948. október 1.-től a Budapesti Katonai Ügyészségre helyezik, ahol katonai ügyészként szolgál 1951. június 1.-ig. Ekkor ismét rokkantsági nyugállományba helyezik, és Egerben lesz előbb az ügyvédi munkaközösség tagja, majd vezetője.

1950. augusztus 15.-én viszont egy honvédelmi miniszternek írt felterjesztésben aláíróként, mint a katonai ügyészség vezető-helyettese szerepel. Magyarázat lehet: 1950. év elejétől, 1951. év január végéig a katonai ügyészség államvédelmi hatósági csoportjának szakmai vezetői feladatait látja el.

Dr. Gadó Béla hb. alez. (1903. – Lőwinger Sára)

„Dr. Gadó Bélát (1903. Lőwinger Sára) 1949. évi május hó 1-ével, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) tart. őrnaggyá előléptetem és a ht. állományba átveszem." (Rendelet száma: 15.426/eln. szü. – 1949. április 25.)

Iskolai végzettsége: - elemi iskola + középiskola + 1925-1929 között Miskolci Jogakadémia. Doktori címét 1929-ben szerezte meg.

1949. 05. 01.-ével előléptették tartalékos hb. őrnaggyá, és aznap át is veszik ht. állományba. Kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszékre bírónak. 1950. 06. 03.-án előbb a törvényszék elnök-helyettese lesz, majd 1951. 01. 02.-án a törvényszék megbízott vezetője, amit 1951. 06. 15.-ig lát el.

Ekkor áthelyezik a HM Igazságügyi Osztályára alosztályvezetőnek, majd az Igazságügyi Csoportfőnökségen osztályvezető lesz, 1952. 03. 01.-től – 1952. 07. 01.-ig. 1950. 06. 03.-án lépett elő alezredessé.

Innen kerül át az Országos Légvédelmi Parancsnokság Katonai Bíróságára elnöknek, ahonnan a szolgálati idő felső

korhatárának elérésével 1952. 12. 31.-ével, nyugállományba helyezik.

Dr. Gábos Árpád ht. hb. alez. (Nagymoha (Nagyküküllő m.) 1898.11.20. - Somogyi Adél)

„dr. Gábos Árpád (1898. Somogyi Adél) hb. őrnagyot 1949. évi január hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban visszaveszem a honvédség hivatásos állományába. Besorolására később intézkedem." (Rendelet száma: 51.853/eln. szü. – 1948. december 30.)" (HK. 1949. 3. sz.)

Katonai anyakönyvi lapjából – bemondása alapján - az alábbiak állapíthatók meg:

1910.04.10.-től teljesített katonai szolgálatot végig az I.világháború során 1921.08.30.-ig. (Román, majd olasz hadszíntér.) Kitüntetései: vitézségi ezüst és arany érem, Károly csapatkereszt, …)

1923.06.27.-én kapta meg a jogi fakultáson a végbizonyítványát, de katonai szolgálata a különböző katonai egységeknél tovább folytatódott.

1942.10.01.-től 1943.01. hó végéig volt a (feltehetően: Székesfehérvári) Honvéd Ügyészségnél fogalmazó.

1943.02. hótól, 1945.03.29.-ig előbb a Honv. Vk., majd a honvéd koronaügyész helyettese.

Katonai iskolái:

1916.08…. – 1916.11… tartalékos tiszti iskola,
1934.09…. – hadbírói vizsga.

Előléptetései:

1939. ht. századossá,
1943.05.01. őrnaggyá.
1950.05.01. alezredessé.

Orosz hadifogságban volt 1945. márciustól, 1948. augusztus hó 21.-ig. 1948. szeptember 2.-án vették ismét állományba. Igazolták, és megtartotta őrnagyi rendfokozatát. 1949. 01. 01.-én visszavették hivatásos állományba, és beosztották a (HM Elnöki Parancsnoksági Osztály állományában) a Katonai Főügyészségre. 1949.03.11.-én letette a honvédségi esküt.

1950. május 01.-én előléptették alezredessé.

1951. január hó 16.-án készült I. fokú jellemzése szerint: katonás, fegyelmezett, kiváló lövész. Igen jól képzett katonai ügyész. Mint parancsnok-helyettes szolgálatát igen jól látja el. Szerény egyéniségénél fogva népszerűségnek örvend. Népi demokráciánk őszinte híve. Feltétlenül megbízható. Jelenlegi beosztásában igen jól megfelel.

Az 1951. márciusában készült II. fokú minősítő bizottság véleménye: Az I. fokon minősítő parancsnok véleményével nem értünk egyet. Népi demokráciánknak nem őszinte híve. Csak látszatra dolgozik. Jelenlegi beosztásában csak szükségből felel meg. Pótlása esetén eltávolítandó. Egy hónappal később a dr. Soós hb. ezds. katonai főügyész – finoman fogalmazva – nem értett egyet a II. fokú megállapításokkal. Hogy a feletteseinek is engedjen, azt javasolja, osszák be a második helyettesének.

Az nem derül ki az okiratokból, hogy mikor került nyugállományba.

Dr. Gábos Kálmán hb. szds. (Nagyhalász, 1926.01.01. - Szklenár Márta)

Elemi iskoláit Nagyhalászon végezte 1931-1936 között, majd 1936-1944 között a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnázium tanulója volt. A jogi egyetemet Debrecenben végezte 1944. és 1950 között. A Marxista-Leninista Egyetemet 1952-1955 között végezte el.

1949. szeptember 24.-étől 1950. szeptember 1.-ig honvéd kollégista volt. Ezután október 14.-ig tartalékos hadbírói tanfolyamon vett részt.
október 14.-ével nevezték ki katonai ügyésznek a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre, ahol 1952. július 8.-ig szolgált. Ekkor a Légierő Parancsnokság Katonai Ügyészségére került, de annak megszűnésekor – 1953. december 8.-val – áthelyezik a Katonai Főügyészségre főelőadó ügyésznek, ahol 1957. március 1.-ig teljesít szolgálatot. Ekkor tartalékállományba helyezik, mert a leszerelését maga kérte. Életrajzában írja, hogy:

„….Leszerelésem előtt szolgálati helyemen a személyeskedés, furkálás olyan mérteket kezdett ölteni, hogy jobbnak láttam, ha leszerelésemet kérem. ……. Azóta a Katonai Főügyészség összes parancsnoki beosztású tagját leszerelték, vagy áthelyezték." Leszerelését követően a Jogász Szövetségben lett szervezési főelőadó.

Jellemzése szerint katonás, fegyelmezett, jól képzett jogász, aki a hivatását komolyan veszi.

Előlépései: hdgy: 1950. 11. 01.
fhdgy: 1951. 11. 07.
szds: 1954. 12. 29.

Az 1958. február 8.-án írott önéletrajzában írja, hogy: „*1956. október 23.-án az ellenforradalom alatt egészen 1957. március 1.-ével történt leszerelésemig a Katonai Főügyészségen teljesítettem szolgálatot. Október 23 és nov ember 4.-e között Bp. XIII. ker. Fiastyúk utcai V/C. alatti lakásomról gyalog, vagy más módon bejártam szolgálati helyemre. A forradalmi bizottságnak nem voltam tagja. Október 25-30 között a Honvédelmi Minisztériumban voltam a katonai főügyész Kispál Pál ezds. irányításával. A Honvédelmi Minisztériumhoz közel igazoltatott és őrizetbe vett személyeket hallgattam ki. 1956. október 30.-án utasításra a bekísért kb. 150 személyt szabadon engedtük. A bekísért személyek között a legtöbb olyan volt, aki nem tudta a járőrök előtt megnyugtatóan igazolni, hogy miért járt a HM-hez közel. Volt olyan személy is ezek között, akit – saját vallomásuk szerint – fegyverrel fogtak el, azonban azt megállapítani nem lehetett, mert a fegyvereket – emlékezetem szerint -*
a Vörös Csillag nyomdában szolgálatot teljesítő járőrök elvették tőlük a nélkül, hogy valami írásos anyagot készítettek volna.

November 4.-e után azonnal jelentkeztem szolgálattételre, és leszerelésemig részt vettem a katonai főügyészség által végzett és az ellenforradalmi elemek felszámolását célzó tevékenységben.

1957. március 1.-én szereltem le saját kérelmemre. Az előbbiekből is következik, hogy a leszerelésemnek nem voltak politikai okai." (Többit lásd fentebb.)

Dr. Gáspár Gyula hb. ezds. (Budapest, 1925.09.12. – Goldstein Ilona)

Személyi adatlapja szerint: 1939-től 1944. március 21.-ig előbb kesztyűkészítő tanonc, majd segéd. Ekkor internálják Kistarcsára, majd Németországba deportálják. Hazatérését követően 1945 júliusától decemberig ismét kesztyűkészítő segéd, majd 1945. decemberétől 1950. októberéig a rendőrségen nyomozótiszt.

1945. őszén beiratkozott az egyetemen szervezett esti munkás tanfolyamra, amelynek elvégzése után, lehetővé vált a jogi fakultásra történő beiratkozása. (Jogi tanulmányit 1952-ben fejezte be.)

1950-ben végezte el az Bírói-Ügyészi Akadémiát, és r. szds.-i rendfokozatban kerül át katonai ügyészségre.

1950. szeptember-októberben hadbírói tanfolyamon hallgató, majd 1950. novemberétől 1953. szeptemberéig, (r. szds.-ként) „katonai ügyész" a Szegedi Katonai Ügyészségen. 1953. szeptemberétől 23.-ától, 1955. augusztusáig a Legfőbb Ügyészségen – a különleges ügyek osztályán előbb beosztott, majd - önálló csoportvezető ügyész. Ettől - párthatározat alapján - 1957. júniusáig a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumában bíró, ahonnan 1957-ben a Budapesti Katonai Bíróság vezetőhelyettese lesz.

1958. június 1.-től, 1962. november 14.-ig az IM. Katonai Főosztályán „felügyeleti vezető." 1962. november 14.-től 1964. március 31.-ig a főosztály vezetőhelyettese. Ekkor kinevezik a főosztály vezetőjévé, amit 1980. december 1.-ig tölt be. 1964. április 4.-én lépett elő ezredessé. 1980-ban került szolgálati nyugállományba.

1972-ben másodmagával elkészíti a: *Katonai Büntetőjogi Döntvénytár* c. munkáját, amely könyvformában 1973-ban meg is jelent.

Jellemzése szerint: *„Éveken át politikai büntető ügyekben járt el, mint ügyész. Az ellenforradalom után, mint bíró a*

legsúlyosabb ellenforradalmi ügyek tárgyalásában vett részt." Összértékelése szerint: vezetői beosztásra alkalmas.

Szolgálati ideje alatt sok kitüntetést és elismerést kapott.

Dr. Gátfalvi Ottó őrgy. (Pesterzsébet, 1927.06.12. - Horváth Mária)

Elemi és középiskoláit Pesterzsébeten végezte 1933. és 1945 között. 1945. júniusában érettségizett a pesterzsébeti Kossuth Lajos Gimnáziumban. Még ebben az évben felvették az egyetemre.

1949. január 3.-án vonult be katonának és 1950. április 1.-ig honvéd kollégista volt. A Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karán 1950-ben kapta meg a diplomáját, (kitüntetéssel) majd 1950. április 1.-én hivatásos tiszt lett hadnagyi rendfokozatban. 1951. részt vett a hadbírói tanfolyamon. 1950. és 1951-ben hadbírójelölt a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen és a Budapesti Katonai Törvényszéken. 1951 június 1-től kinevezték hadbírónak a Budapesti Katonai Törvényszékre, ahol 1955. júniusáig szolgált. 1955-ben a Székesfehérvári 6. Lövész Hadtest Katonai Bíróságának az elnöke. Ennek megszűnését követően az IM. Katonai Főosztályára került bírósági osztályvezetőnek, ahol 1957. január 15.-ig szolgált, amikor is saját kérelmére leszerelt. Ezt követően jogtanácsos lett a Bp. I. ker. Házkezelőségnél.

1953-1955 között elvégezte a 2 éves Marxista-Leninista esti egyetemet Székesfehérváron.

Egy 1957. decemberében készült felülvizsgálati eljárás során megállapították, hogy már szolgálati ideje alatt is többször volt idegkimerültsége. 1956. december 3.-án , erre a betegségére hivatkozással kórházba vonult, ahonnan csak 1957. január 10.-én bocsátották el, leszerelési javaslattal. Dr. Jahner-Bakos Mihály ezds. IM. főosztályvezető feljegyzése szerint: „*Az 1956. évi októberi események idején, ha nyíltan nem is foglalt állást, de valószínűleg a tiszti nyilatkozattal való egyet nem értés és a statáriális intézkedések bevezetésének hatására, került – kérésére – kórházba."*

Előlépései: hdgy: 1950. 04. 01.

fhdgy: 1951. 11. 07.
szds: 1952. 07. 01.
őrgy: 1955. 06. 15.

Dr. Gebe Zoltán hb. szds. (918.07.15. Torda; - Gergely Róza)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Gencsy Ferenc hb. alez. (Szászrégen, 1906.01.08. - Márk Katalin)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Gengely László hb. őrgy. (Karcag, 1918.09.03. - Simonovics Berta)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.
Kiegészítés: 1950. májusától (dr. Csorba Ferenc hb. őrgy. letartóztatását követően) – a Pécsi Katonai Ügyészség vezetője lesz.

Dr. Gerencsér László hb. őrgy. (1917.10.11. - Magyari-Kossa Mária)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Guba József r. szds.

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Budapesti őrspk. tanosztályról nevezték ki a Szegedi Katonai Ügyészségre *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Győry Nagy István hb. vörgy. (1900.08.02. - Mihályfalvi Forgón Irma)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„Dr. Győri-Nagy István (1900. Forgón Irma) ht. hb. vezérőrnagyot, 1949. évi április hó 1-ével a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.” (Rendelet száma: 8.961/eln. szü. – 1949. március 4.) (HK. 1949. 8. sz.)

Dr. Halász Pál hb. szds. (1917.05.27. - Nagy Margit)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Haraszti László szds.:

Életrajzát nem sikerült még felkutatni.

Dr. Harmathy László hb. szds. (1914.10.09. Barcs, - Bencsik Julianna)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Hartai (Hangel) István hb. szds. (1912.03.03. - Büchlbauer Margit)

A jogi diplomáját a Debreceni Jogi Egyetem 1935-ben szerezte meg, és az ügyvédi-bírói vizsgáját 1942. 11.30.-án tette le. Előbb a Debreceni, majd a Beregszászi Törvényszéken szolgált. 1946. 03. 22.-én került a Balassagyarmati Törvényszékre bírónak, majd 1947. 02. 01.-vel a Kalocsai Államügyészséghez államügyésznek.

1950. 03. 07.-én nevezték ki a Debreceni Katonai Törvényszékre hadbírónak, ahol 1952. 12. 31.-ig szolgált. Ekkor nemtényleges állományba helyezik. 1958-ban – mint osztályidegent – lefokozzák. 1950-es jellemzése szerint még katonás, fegyelmezett, jó bíró, a lefokozásakor már kispolgári gondolkodású.

Dr. Házy Antal hb. őrgy. (Gárdony, 1907.05.10. – Holics Regina)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Házi Antal (1907. Holics Regina) hb. szds." (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.) (HK. 1949. 9. sz.)

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ….. őrnaggyá: dr. Házy Antal, ….."

Kiegészítés I.: Az elemi iskolai tanulmányait Dinnyés községben végezte, az Állami Főreáliskolába Székesfehérváron járt 1918-1926 között. Jogi tanulmányait 1926-1930 között Pécsett végezte. A hadbírói vizsgát 1936. április 2.-án tette le. Az egységes bírói vizsgát Budapesten végezte, 1946. októberében és 1947. februárjában tette le.

1934. október és 1936 áprilisa között hadbírójelölt a szombathelyi honvéd kerületnél ill. a Szombathelyi Honvéd Törvényszéken. 1936 májusától 1939 márciusáig honvéd ügyész Szombathelyen, majd 1939. júniusától 1941. októberéig „csendőrügyész" ugyancsak Szombathelyen a csendőr kerületnél. 1941. októberétől 1942. júniusáig a keleti fronton tábori ügyészségen szolgál, majd visszakerül a Szombathelyi Honvéd Törvényszékre, ahol 1944. augusztusáig hadbíró. Ekkor a Szombathelyi Csendőrbíróságra helyezik, és itt szolgál 1945. márciusáig. 1945. szeptember 1.-től, 1946. február 10.-ig a Szombathelyi Honvéd Törvényszéken bíró, majd elbocsátják a szolgálatból, mint nyugatost.

1948. október 15.-től a Petőfi Nevelőtiszti Akadémia kísérleti tanfolyam hallgatója, majd novembertől a HM Igazságügyi Osztályára helyezik előadónak. Ekkor már őrnagyi rendfokozatban. 1952. július 1.-ével helyezik nemtényleges szolgálati viszonyba, tartalékos őrnagyi rendfokozatban.

Kiegészítés II.: A személyügyi lapja szerint 1945-1948-ig a Szolnoki Rendőrfőkapitányságon a Közigazgatási Osztály vezetője fhdgy-i rendfokozatban. 1948-1949-ben a Debreceni Kerületi Rendőrfőkapitányságon a Közigazgatási és Elnöki Osztály vezetője már őrnagyi rendfokozatban.

1949-1950 között a Debreceni Katonai Ügyészségen (hibásan: a Debreceni Katonai Törvényszéken) a rendőrségi ügyekben ügyész megbízott őrnagy.

1951-ben már a Szolnoki Melléktermék Vállalatnál telepvezető.

1957. szeptemberében a Jászberényi Ügyvédi Munkaközösségben ügyvéd-jelölt.

A személyi adatlapjából megállapíthatóan – korábban valóban hadbírói rendfokozattal rendelkezett – de a tárgyalt időszakban a Debreceni Katonai Ügyészségen a rendfokozata előbb: **r. őrnagy** volt.

Dr. Hecz István alez. (1920.07.05. - Bajkai Lídia)

Iskolai végzettsége elemi iskola 4, és a polgári iskola 4 osztálya. Az 1949/1950-es tanévben elvégezte az első államügyészi és bírói akadémiát. 1950. október 14.-én veszik hivatásos állományba és a Szegedi Katonai Törvényszékre helyezik. A jogi egyetemet 1953-1958 között végezte el.

A katonai igazságszolgáltatásban eltöltött szolgálati ideje:

1951.04.10.-től 1952.07.01.-ig a Pécsi Katonai Ügyészség vezető-helyettese,

1952.07.01.-től 1954.12.01.-ig a 6. Lövész Hadtest Katonai Ügyészség. Székesfehérvár ügyészségvezető,

1954.12.01.-től – 1957.03.15.-ig a 9. Lövész Hadosztály Katonai Ügyészség, Keszthely ügyészségvezető,

1957.03.15.-től 1958.01.01.-ig a Kaposvári Katonai Ügyészség vezetőhelyettese,

1958.01.01.-től – 1965.03.01.-ig beosztott katonai ügyész. a Kaposvári Katonai Ügyészségen. Ekkor áthelyezik az MN. Polgári Védelemhez.

Előlépései : 1950.10.12. fhdgy.
1952.04.04. szds.
1956.07.02. őrgy.
1963.06.01. alez.

1956. november hó közepén, nem hajtotta végre Popov szovjet elhárító őrgy. utasítását, ezért letartóztatják, és 4 napot tölt el a kaposvári börtönben. Utólag elismerik, hogy ez jogtalan intézkedés volt.

Dr. Hetessy Miklós hb. alez. (Kispirit, 1895.09.15. - Parragh Ilona)

„Dr. Hetessy Miklós (1895. Parragh Ilona) 1949. évi január hó 1-ével; a VIII/a. Állománycsoportban: visszaveszem a honvédség hivatásos állományába. Besorolására később intézkedem." (Rendelet száma: 51.853/eln.szü. – 1948. december 30.)(HK.1949. 3. sz.)

A katonai anyakönyvi lapjából – valamint az 1954. október 18.-án kézírással írt, hosszú és részletes önéletrajzából - az alábbiak olvashatók ki;

Katonai szolgálatot teljesített:
1914.10.26. – 1918.11….-ig a volt cs. és kir 19. Gyalog Ezredben,
1915-ben végzett tartalékos tiszti tanfolyamot Zágrábban.
1919.08.01. – 1921.07.14.-ig a volt tudományegyetemi zászlóaljban,
1923.02.10. – 1924.09.01.-ig joggyakorlat a székesfehérvári honvéd kerületnél ill. törvényszéknél,
1924.09.01. – 1935.06.15.-ig a Budapesti Honvéd Törvényszék,
1935.06.15. – 1940.11.01.-ig HM 1/d. osztály/ Legfelsőbb Honvéd Törvényszék vezérkari titkárság,
1940.11.01. – 1941.03.29.. Budapesti Honvéd Törvényszék,
1941.03.29. – 1943.05.15. HM 13. /hadbírói/ osztály,
1942.05.15. – 1945.03.29. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék.

Előlépett: hb. fhdgy.: 1924. 09.01.
hb. szds.: 1927.11.01.
hb. őrnaggyá: 1939.11.01.

hb. alezredessé: 1942.04.01.

Fogságban volt: a Szovjetunióban; több hadifogolytáborban: 1945.03.29.-től – 1948.08.21.-ig. Szolgálata során hét kitüntetést kapott, köztük: Signum Laudis, I.o. vitézségi Érem, Károly csapatkereszt.

A jogi egyetemet Budapesten végezte, 1918-1922 között. A jogi doktori oklevélen kívül letette az egységes bírói ügyvédi vizsgát is. A hadbírói vizsgát 1924. szeptember 4.-én tette le, ezért 1924.09.01.-ével kinevezték hadbíró főhadnaggyá. Hb. századossá 1927. november 1.-ével lépett elő.

Állományába véve: 1948.08.24.-én. Igazolták.

Visszavették a honvédség hivatásos állományába: 1949.01.01.-én, az 1. Honvéd Kerületparancsnokságba, és beosztották a Katonai Főtörvényszékhez.

1949. május 11.-én, végleges hadirokkanttá nyilvánították, és 1950. 06. 01.-én nyugállományba helyezték.

Utólagos feljegyzés szerint, a lakhelyén, a Szegedi Kertészeti Vállaltnál segédmunkás.

Horváth Mihály szds. (Szentes, 1922.09.05. - Tarnóczi Zsuzsanna)

Igen szegény földműves családból származott. Az elemi iskola 6 osztályát Szentesen végezte, 1929-1935 között. Kora gyermekkorától gazdáknál dolgozott gazdasági cselédként. 1940-1943 között több helyen volt kubikus a testvéreivel ill. rokonaival. 1945-ben a fogságból történt hazatérését követően előbb alkalmi munkásként, majd alkalmazottként dolgozott 1949. szeptember 14.-ig, amikor is beosztották az első Államügyészi és Bírói Akadémiára Rákoskeresztúrra. 1950. októberében az Akadémia elvégzése után, fhdgy-i rendfokozatban került a Budapesti Katonai Ügyészségre irodavezető-helyettesnek, ahonnan 1950. november 20.-án áthelyezték a Székesfehérvári Katonai Büntető Intézet parancsnokának.

Itt szolgált 1952. december hó 1-ig, amikor visszakerült a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre nyomozó-ügyésznek. 1953. március 26.-ától előbb nyomozó-ügyész, majd ügyész az MN Műszaki Parancsnokság Katonai Ügyészségén. Innen került a Szegedi Katonai Ügyészségre ahol katonai ügyészként szolgált 1957. 03. 15. és 1958. 04. 21. között.

Előlépései: fhdgy: 1950. 10. 14.
szds: 1953. 11. 07.

Saját kérelmére nemtényleges állományba helyezték: 1958. április 1.-én.

Többszöri jellemzése szerint végtelenül szorgalmas, megbízható, fegyelmezett munkaerő, aki azonban az iskolai végzettségének hiányosságait sohasem tudta pótolni, ezért a végleges katonai ügyészi kinevezése (fogalmazás béli hibái és beszédkészségének hiányosságai miatt) mindig is kétséges volt.

Dr. Horpácsi Frigyes Ferenc hb. őrgy. (Cattaro, 1912.06.12. Gulyás Ilona) (Korábban Jachan Frigyes Ferenc)

„1949. évi február hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Horpácsi Frigyes (1912. Gulyás Ilona) hb. szds." (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.) (HK. 1949. 9. sz.)

„... figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ..... őrnaggyá: dr. Horpácsi Frigyes , ..."

1949. május 1-ével előlép hb. őrnaggyá.

Hribár Ferenc szds. (őrgy.) (Felsőgalla, 1921.03.13. - Hribár Anna)

Iskolai végzettsége: 6 elemi. 1953. április 3.-án írt önéletrajzából az alábbiak állapíthatók meg:

1931-ben szülőhelyéről (édesanyjával) Tatabányára költöztek, ahol az anyja munkát kapott. 1941-ben, amikor már ő is keresett, önálló bérletbe mentek. 1937-ben kapott először munkát a

Tatabányai Bányavállalat VIII-as aknájában. Itt dolgozott különböző beosztásokban 1942. október 1.-ig, amikor behívták katonának a tatai 3/11. zászlóaljhoz. Az alakulatával Erdélybe vezényelték, ahol 1944. szeptember 17.-én mellkaslövéssel megsebesült. Amikor visszaszállították Tatára, 1944. decemberében többet magával megszökött és bujkált. 1945. március 24.-én – Tatabánya felszabadulása után került vissza a munkahelyére, ahol 1945. őszéig volt. Ekkor a bányavállalton belül – kérésére – visszahelyezték a VIII.-as aknába, ahol 1949. szeptember 15.-ig dolgozott. A párt javaslatára behívták a Néphadseregbe, ahol azonnal az első Bírói-Ügyészi Akadémiára vezényelték. Innen került a 2 hónapos katonai bírói-ügyészi kiképzésre, majd ennek végeztével, - 1950. októberében, főhadnagyi rendfokozatban igazságügyi tisztként avatták fel.

A Katonai Főügyészségre került irodavezető-helyettesnek. A gyakorlat megszerzése után a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre helyezték 1952-ben, katonai ügyész-helyettesi beosztásba. Előbb ideiglenesen, majd véglegesítve lett tagja az alapszervezeti pártvezetőségnek. Ekkor már szds-i rendfokozatban van.

Iskolai végzettségének hiányossága miatt 1954. decemberében áthelyezésre kerül a Honvédség, Tata, Pf. 1204. alakulathoz, ahol azonban éppen úgy nem tudják megfelelő beosztásban alkalmazni, ezért, parancsnoka 1955. december 16.-án azt írja, hogy (1955. október 30.-val) le kellett szereltetni.

Ezután visszamegy a bányába dolgozni, ahol 1959-ben a bányavállalat kiváló dolgozója címet is eléri. 1956. november 10.-től, 1957. május 1.-ig a Tatabányai Karhatalmi Zászlóaljban szolgál. (Ekkor lép elő őrnaggyá.)

Rendfokozatai:	fhdgy:	1950. 10. 12.
	szds.	1952. 11. 07.
	őrgy.	1957. 07. 04.

Dr. Jacsó István r. őrgy. (Debrecen, 1913.12.17. – Kovács Mária)

1953 októberében írt hosszú életrajzából az alábbiak állapíthatók meg.

Apja hivatásos katona volt, aki 1928-ban ment nyugdíjba. Katonai szolgálata alatt végezte el magánúton a középiskolát.

Az elemi iskola 4 osztályát, és a középiskola 8 osztályát Debrecenben, miközben minden nyáron dolgozott. 1933 augusztusában érettségizett és azután bevonult katonának a Debreceni 6. Határőrkerületi Parancsnokságra. Tisztesi és hőr. tiszti iskolát végzett, majd ezek befejezése után Nyírábrányba helyezték gyakorlatra. 1934 októberében szerelt le, mint karpaszományos őrmester. 1934-ben iratkozott be a Debreceni Tudományegyetem Jogi Karára, de csak 1 évig volt rendes hallgató, mert munkát kellett vállalni, hogy a tanulmányait folytathassa. Több helyen is dolgozott Debrecenben. 1939. március 11.-én avatták doktorrá.

1939. március 15.-én ismét behívták katonai szolgálatra az 1. Lovasdandárhoz, amellyel részt vett Kárpátalja megszállásában. 1939. áprilisában jött vissza, majd egy gazdásztiszti tanfolyamra vezényelték. Ennek elvégzése után a 11. hajdúezredhez került, ahol tiszti – századparancsnoki - beosztást kapott.

1940-ben – saját kérelmére, leszerelése után - rendőrfogalmazó gyakornoki beosztott lett Ungváron. A rendőrség valamennyi osztályán elvégzett gyakorlatát követően a Beregszászi Rendőrkapitányságra helyezték, ahol bűnügyi előadói beosztást kapott. 1945. márciusában visszatért Magyarországra. Itt először Tiszalökön volt kapitányságvezető, majd Nyíregyházán főkapitányhelyettes. Rövidebb kitérő után 1946. január 15.-én a Vidéki Főkapitányságon kapott beosztást, majd májusban a Belügyminisztériumba rendelték, ahol rendelettervezetek készítésével bízták meg.

1947 novemberében került az akkor megalakuló Rendőrakadémiára szakoktatónak, majd 1949. februárjában a Budapesti Katonai Ügyészségre osztották be „rendőrügyésznek.” Itt, a rendőri csoport vezetője volt, a Katonai Főügyészségre történt áthelyezéséig.

1953. október 15.-ével került hivatásos állományba, és lett a Katonai Főügyészség Nyomozás Felügyeleti Osztályának a

vezetője. Nagyon hamar a *főügyészség egyik oszlopa lett.* 1954. novemberében készült jellemzése szerint kiváló és megbízható munkaerő, aki alkalmas lehet háború esetén hadtest vezetőügyésznek, ill. a katonai főügyész II. helyettesének. (Írta róla dr. Kovács István őrgy. – a katonai főügyész I. helyettese.)

A katonai ügyészségtől való leszerelése után, 1956. december 5.-én, kinevezték a Legfőbb Ügyészségre főosztály-ügyésznek. Itt dolgozott 1957. március 20.-ig, amíg el nem bocsátották. Elküldésének indoka: tagja volt – igaz, csak november 4.-e után – a Legfőbb Ügyészség „forradalmi bizottságának", de téves, és általa hangoztatott nézetei miatt nem volt alkalmas Legfőbb Ügyészségi ügyésznek. Utána az egyik Pécsi Ügyvédi Munkaközösségben ügyvédként dolgozott.

Előlépései:	r. alhdgy:	1938.01.01.
	r. hdgy.	1943.05.20.
	szds.:	???
	őrgy.	1953.10.15.

Dr. Jáger László ezds. (Sövényháza, 1917.04.17. - Pörneki Etelka)

Az elemi iskola 4 osztályát, és a polgári iskola 2 osztályát Szegeden végezte 1923-1929 között. 1930-1932-ben gyümölcs és fűszerkereskedésben volt kifutó. 1932-1935-ben asztalostanonc, majd asztalossegéd 1944-ig. 1944 júniusától 1944 októberéig teljesített katonai szolgálatot a 9. Honvéd Gyalog Ezredben. 1944. októberétől, 1946. augusztusáig rendőrőrs parancsnok Szegeden, már a demokratikus rendőrségnél. 1946-tól 1949-ig ismét asztalossegéd, majd Asztalosipari Szövetkezetben igazgatósági tag.

1940. februárjában hívták be katonai szolgálatra, ahonnan 1942-ben szerelt le. 1944-ben hívták be ismét, amikor előbb Beregszászra, majd onnan az egységét Lengyelországba vezényelték.

1949-1950-ben Rákoskeresztúron részt vett az 1 éves Bírói-Ügyészi Akadémián. Az állam és jogtudományi egyetemet Szegeden végezte el 1954-1959 között.

1950. október 14.-től 1951. május 5.-ig ítélőbíró a Budapesti Katonai Törvényszéken, majd 1952. július 1.-ig a Szegedi Katonai Törvényszék elnöke.

1952. 07. 01.-től – 1955. 06. 23.-ig a 11. Gépesített Hadtest Katonai Bíróságának az elnöke. Ettől kezdve 1956. 04. 01.-ig a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumánál ítélőbíró. Szolgálati ideje alatt 12 kitüntetést és számtalan dicsérett kapott.

1956. 04. 01.-től 1956. okt. 23.-ig a Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bírósága elnöke. Innen került a Budapesti Katonai Bíróságra, ahol előbb beosztott bíró, majd annak elnöke 1958. 04. 17.-ig.

Ekkor a Szegedi Katonai Bíróság elnöke lesz, amely beosztást 1972. december 31.-ig lát el. 1973. január 1.-évl a szolgálati nyugállományba helyezték.

1956. október 23.-ától október 30.-ig bejárt a szolgálati helyére a Budapesti Katonai Bíróságra. 1956. november 1.-től 10-ig, az IM. Katonai Főosztályán volt, miután az ellenforradalmi elemek megszállták az épületet. 1956. november 10. megerősítették a beosztásában. Ezt követően dr. Nezvál Ferenc igazságügyi miniszter megbízta a Budapesti Katonai Bíróság vezetésével, és a rögtönítélő bíróság működésének beindításával.

Előlépései: szds: 1950. 10. 14.
őrgy: 1952. 04. 04.
alez: 1956. 06. 02.
ezds: 1965. 04. 04.

Dr. Jahner-Bakos Mihály hb. szds. (1912. - Bakos Julianna)

…. munkás, műszaki tisztviselő, jogász. 1945. áprilisától a Budapesti Népbíróságon, 1948. –tól a Budapesti Népügyészségen dolgozott.

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában; 1949. évi június hó 15-évl; a VIII/a. Állománycsoportban: (hadbíróknál)tart. századossá dr. Jahner-Bakos Mihályt (1912.

Bakos Julianna). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 22.644/eln. szü. – 1949. június 23.)

Ht. katonaként kerül 1949-ben a Budapesti Hadbíróságra, 1951-ben a Katonai Felsőbíróságra, aminek 1954-től helyettes vezetője volt 1956. december 13-ig. December 14.-étől az IM. Katonai Főosztály vezetésével bízzák meg, 1957-ben igazságügyi miniszterhelyettes és ezredes lett. 1958 májusában leszerelt, s március 25-től 1963. március 20-ig volt a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Noha az Elnöki Tanács e napon mentette fel, munkaviszonya 1963. április 30.-ával szűnt meg.

Dr. Jánosi Sebők József őrgy. (Mohács, 1926.05.27. - Laurencsics Ilona)

Önéletrajzában írja, hogy 8 gyermekes, nagyon szegény, zsellércsaládból származik, és iskoláit is csak úgy tudta elvégezni, hogy mindvégig az iskola mellett dolgozott is.

Az elemi iskola 4 évét 1932-1936 között Mohácson, és a 8 év gimnáziumot is 1936-1945 között részben Mohácson, részben Pécsett járta ki. 1946-1950 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett el 2 évet a Közigazgatási Karon, majd az egyetemi reformot követően, 2 évet a Jogi Karon. Ott kapta a doktorátusát.

1949. november 20.-ától, 1950. október 14.-ig honvéd kollégista volt, majd a Budapesti Katonai Ügyészségre nevezték ki a hadbírói joggyakorlat megszerzése érdekében.

1951. november 15.-ével nevezték ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre fhdgy-i rendfokozatban katonai ügyésznek. Ebben a beosztásában – már mint szds-t – 1957. március 15.-ével megerősítették.

Az 1958. évi hivatásos tiszti minősítési lap szerint ekkor a Győri Katonai Ügyészségen szolgál katonai ügyészként, ahová néhány hónappal korábban került áthelyezésre. Győrben ügyészi általános felügyeleti munkakört látott el. Dr. Vincze Lukács őrgy. a

katonai ügyészség vezetője összességében jó minősítést írt róla azzal, hogy jelenlegi beosztásában jól megfelel.

1959. augusztusában újabb jellemzés készül róla, mert ismét áthelyezik a Budapesti Katonai Ügyészségre.

Az 1956. októberi események alatti magatartásáról előadta, hogy:

- 1956. okt. 23. és 1956. okt. 29. között a Bp. K. Ügyészség épületvédelmében vett részt; - okt.29.- nov. 1. között a Szépvölgyi úton az egyik ismerőse lakásán tartózkodott;
- nov. 1. és nov. 3.-án ismét a Fő utcai épület védelmében vett részt;
- nov. 3. és nov. 10. között ismét egy másik ismerőse lakásán volt a Lajos utcában;
- nov. 10.-től december 1.-ig a szolgálai helyén látta el a feladatait. A statáriális eljárásokban tisztességesen helyt állt – írja később az önéletrajzában.

1959. augusztus 15.-e és 1961. július 31.-e között ismét a Budapesti Katonai Ügyészségen teljesített szolgálatot, amikor is tartalékállományba helyezték az Elnöki Tanács 106. sz. határozat 56.§. (1) bek. d.) pontja alapján.

A Fővárosi Bíróság 1966-ban izgatás miatt elítélte és megfosztotta őrnagyi rendfokozatától. Így tartalékos honvéd lett.

Dr. Jávor Iván hb. ezds. (Debrecen, 1919.10.23. – Mandel Erzsébet)

„Dr. Jávor Ivánt (1919. Mandel Erzsébet) a honvédség nem tényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban: (hadbíróknál) 1949. évi április hó 1-ével: tart. alezredessé előléptetem,

Dr. Jávor Ivánt (1919. Mandel Erzsébet) tart. alezredest, 1949. évi április hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban: (hadbíróknál)a honvédség hivatásos állományába felveszem.” (Rendelet száma: 12.149/eln. szü. – 1949. április 7.)

Az 1949. januárjában kelt önéletrajzában írja, hogy apja gyakorló ügyvéd volt, de 1940-ben elhalálozott. Elemi iskoláit Debrecenben végzete, és itt járt középiskolába is a Református Kollégiumban. Debreceni Egyetem Jogi Karán doktorált 1942-ben, és az ügyvédi-bírói vizsgát 1946-ban tette le.

1940 óta dolgozik, előbb ügyvédi irodában volt alkalmazott, majd 1945. február 1-től, 1945. augusztus 1-ig a Debreceni Népügyészség vezetője volt. 1945. augusztus 1.-től 1946. december 20.-ig, az Igazságügyminisztériumban a népbírósági osztály előadója volt. Ezt követően a Budapesti Büntető Törvényszék ítélőbírája, majd uzsorabírája. 1948-ban lett a Törvényszék tanácselnöke, és egyben a munkásbíróság elnöke. Itt dolgozott 1949. április 15.-ig. Önéletrajzának írásakor a HM VII. pártalapszervezet káderese, és más alapszervezetekben szemináriumokat vezet. Egész életrajzából – maga által is kihangsúlyozottan – megállapítható, hogy tipikus „pártkáder" volt, mindig hű a fennálló hatalomhoz.

A Budapesti Büntető Törvényszék tanácsvezető bíráját, a honvédség nem tényleges állományába 1949. 04. 01.-ével, előléptetik előbb tartalékos alezredessé, majd még ugyanezen a napon felveszik a honvédség VIII/a. állománycsoportban hivatásos állományba, hadbíró alezredessé. 1949. április 15.-ével kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszék megbízott vezetőjének, majd 06.30.-tól tényleges vezetőjének. 1950. május 1.-ével előlép ezredessé.

1950. december 2.-án tartóztatják le, és indul meg ellene a büntetőeljárás.

Egy vitathatónak minősíthető feljegyzés szerint: *„Működését fémjelzi, hogy hozzávetőlegesen 60 halálos ítéletet hozott. A Rákosi-kor legvéresebb kezű hadbírája volt. Ő ítélte halálra Pálffy György altábornagyot, Sólyom László altábornagyot és társait."*

A Katonai Főtörvényszék (1951. június 22.-én kelt) 576/1951. számú ítéletéből megállapítható, hogy a Budapesti Katonai Törvényszék Kb. IX. 488/1951. számú I. fokú ítéletét (hivatali sikkasztás és egyéb bűntette miatt) a minősítés

tekintetében változtatta meg, és dr. Jávor Iván ezds.-re, főbüntetésként 13 évi börtönt szabott ki. Az I. fokú ítélet egyéb rendelkezéseit nem érintette.

Személyzeti anyagából az is kiderül, hogy a Pécsi Hadbíróság, 1954. október 30.-án kelt Hb. 77/1954/11. számú ítéletével – utólag kiderült adatok alapján - 7 évi börtönre, mint főbüntetésre ítélte. (+ mellékbüntetések.) Az ítéleten lévő feljegyzés szerint a Katonai Felsőbíróság az 1954. szeptember 14.-én kelt IV. 583/1954. számú ítéletével az I. fokú bíróság főbüntetését helybenhagyta, de megállapította, hogy az elítélt büntetése az 1953. évi 11. sz. tvr. 2.§. és 10.§.-a értelmében felével csökken, ezért elrendelte azonnali szabadlábra helyezését.

Dr. Jávor Pál hb. alez. (1906.11.09. – Blau Irén)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi szeptember hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) őrnaggyá dr. Jávor Pált (1906 .Balu Irén) Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem.” (Rendelet száma: 36.878/eln. szü. – 1949. november 5.)

Az elemi iskola 4 osztályát Heves községben, a gimnáziumi érettségit azonban már Budapesten tette le 1924-ben. A jogi akadémiát Miskolcon járta ki, de a jogi szigorlatait már Budapesten szerezte meg 1927-ben. 1944. márciusától 1945. januárjáig munkaszolgálatos katonai szolgálatot teljesített.

A háború előtt és után is ügyvéd, előbb Hevesen, majd Budapesten. 1949.09.01.-én – hb. őrnagyi rendfokozatban - nevezik ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre ügyészhelyettesnek, ahol – a feljegyzések szerint – párttitkár és hűtlenségi referens.

1951.03.03.-án került a Katonai Főügyészségre főügyész-helyettesnek, ahol 1952.12.31.-ig szolgál. Ekkor nemtényleges állományba helyezik.

Tiszti jellemzése szerint: *„Párthoz, hazához, a dolgozó néphez való viszonya jó, amely abban nyilvánul meg, hogy mint párttitkár igen lelkiismeretes, becsületes és aktív munkát végez.*

……. Politikai és szakmai felkészültsége igen jó ……. munkáját kifogástalanul látja el. Mint katonai főügyész-helyettes igen sokat foglalkozik az új elvtársakkal. ……. Beosztottjai szeretik, Fegyelmezett, kitartó, pontos munkás, …"

1952.04.01.-én előlép hb. alezredessé.

1957.04.12.-én kivándorolt Izraelbe útlevéllel, ezért később javasolták a lefokozását.

Dr. Kardos Béla alez. (Újpest, 1913.05.06. - Mokker Stefánia)

Iskolai végzettsége 6 elemi volt, amikor 1949. szeptember 14.-én önként jelentkezett katonának, és a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója lett. Ezután ő is elvégezte a 6 hetes hadbírói tanfolyamot, majd – 1950. október 14.-én történt hivatásos állományba vételét követően - a Pécsi Katonai Ügyészség állományába helyezték, de azonnal vezényelték is a Budapesti Katonai Ügyészségre. Itt előbb hbj. majd kinevezett ügyész lett. Hivatalosan 1951. április 14-én nevezték ki a Budapesti Katonai Ügyészségre, bár mindvégig itt szolgált. A jogi egyetemet 1957. október 19.-én fejezte be.

1959. április 15.-én helyezték nyugállományba az ET. 1959. évi 106. hat. 54.§. (3) bek. *d.)* pontja alapján.

Előlépései rendfokozatban:	szds.	1950. 10. 14.
	őrgy.	1952. 11.07.
	alez.	1957. 04. 29.

1958-as tiszti minősítési lapja szerint: „*Politikailag jól képzett, feltétlenül és minden körülmények között megbízható elvtárs. Az ellenforradalom idején részben munkahelyén, részben lakásán tartózkodott. ……. Szakmailag gyenge, nem éri el azt a mértéket, amit ma már az ügyészektől meg kell követelni. Évek óta dolgozik, mint tárgyaló ügyész, és foglalkozik perújítási és kegyelmi ügyekkel. Ennek ellenére vádbeszédei kiforratlanok, beszéde kapkodó, semmitmondóak. Ebben a vonatkozásban fejlődést nem mutat. Szakmai hiányosságait szorgalommal, és becsületes munkával igyekszik pótolni, de további fejlődés tőle nem várható."*

Dr. Kádár Pál hb. alez. (1912.02.26. – Pauncz Erzsébet)

„Dr. Kádár Pált (1912 Pauncz Erzsébet) a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban; (hadbíróknál) 1949. évi június hó 1-ével, tart. őrnaggyá előléptetem és a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 20.368/eln. szü. – 1949. június 9.)

Iskolai végzettsége: - érettségi, Eger,
- jogtudományi egyetem, Szeged 1935.,
- egységes ügyvédi-bírói vizsga, Budapest.

1945-1948 között a Budapesti Népügyészségen népügyész, majd 1949.06.09.-ig a Népbíróságok Országos Tanácsában szavazóbíró. 1949. június hó 1-ével felveszik a honvédség hivatásos állományába, és kinevezik a Katonai Főtörvényszékre – őrnagyi rendfokozatban - előbb ítélőbírónak, majd tanácselnöknek. 1951.06.01.-től a Főtörvényszék másodelnöke. (Parancsnokhelyettese.)

1950.05.01.-vel előlép hb. alezredessé. A korábbi hadbírák ellen folyt ügyek többségében, az Ő általa vezetett tanács járt el.

1952.12.31.-vel került tartalékállományba. Leszerelését követően ügyvéd, majd ügyvédi munkaközösség vezetője.

1950. május 1.-én a Népköztársasági Érdemérem arany fokozatával tüntették ki.

Dr. Kálmán János t. hb. őrgy. (Liptód, 1915.10. 27. - Schleicher Paula)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„Dr. Kálmán János (1915. Schleicher Paula) ht. hb. századost, 1949. évi szeptember hó 1-ével, a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem." (Rendelet száma: 32.582/eln. szü. – 1949. augusztus 22.) (Letartóztatása, és rendőri felügyelet alá helyezése miatt.)

Dr. Kálmán László ezds. (Celldömölk, 1912.06.09. – Schön Sarolta)

1954. január 21.-én írt önéletrajzából, az alábbiak állapíthatók meg:

Celldömölkön született alkalmazotti családból. Édesapja 1927-ben maghalt. Reálgimnáziumi érettségi vizsgája után könyvelőgyakornok volt a Gerbeaud cégnél. Vidékről a nővérével Budapestre költözött.

Budapesten – munkavégzés mellett – beiratkozott a jogi egyetemre, amelyet 1934-ben végzett el, majd ügyvéd-joggyakornok lett. 1934-1935-ben egy éves katonai szolgálatra hívták be, ahonnan a tiszti iskola elvégzése után karpaszományos őrmesterként szerelt le. 1936, 1938 és 1940-ben rövid fegyvergyakorlatokon volt, 1942-től pedig tartósan munkaszolgálatra hívták be 1945-ig. 1942 májusától 1944 februárjáig a Szovjetunióban, 1944. májusától pedig 1944 őszéig Jugoszláviában, a bori táborban raboskodott. Innen Németországba deportálták, ahol 1945 májusáig különböző hadifogolytáborokban volt.

A felszabadulást követően, amikor hazatért, jelentkezett a demokratikus rendőrséghez, ahol 1945 júliusában előbb rendőrtisztviselő, majd később rendőrtiszt ill. főtisztként szolgált. Elismerték korábbi rendfokozatát és 1949. november 9.-én előlépett tartalékos századossá. 1948-ban letette az egységes bírói vizsgát.

1949-ben helyezték át rendőrtisztként a Katonai Főügyészségre, főügyész-helyettesi beosztásba. 1949-ban rendőrtiszti, majd katonai ügyészi tanfolyamot végzett. 1953-ban a „rendőr-ügyészség" megszüntetésével 1953. október 15.-ével katonai állományba került, alez. rendfokozatban. A Katonai Főügyészségen tárgyalóügyészi beosztást látott el. 1954. év decemberi tiszti minősítése szerint beosztásában alkalmas.

1946-ban nősült meg először, majd felesége halálát követően 1960-ban másodszor.

1955. augusztus 15.-évl áthelyezték a Legfelsőbb Bíróságra, ahová az Elnöki Tanács bíróvá nevezte ki.

1968. május 1.-én lépett elő ezredessé, és ekkor helyezték – a korhatár felső határának elérésével nyugállományba.

Dr. Kecskés Mihály hb. szds. (Budapest, 1914.03.15. - Kőműves Julianna)

(Rehabilitálva: 1995. április 20.-án, - ezredessé előléptetve.)
Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.
„1949. évi február hó 1-évl a honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem): dr. Kecskés Mihály (1914. Kőműves Julianna) hb. szds." (Rendelet száma: 7741/eln.szü. – 1949. március 10.) (HK. 1949. 9. sz.)

Dr. Kerékgyártó Béla hb. őrgy. (1917.12.06. - Mikó Erzsébet)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban. 1950. május 1.-évl lép elő őrnaggyá.

Dr. Kertész Győző Endre hb. őrgy. (1913.01.13. – Herczl Mária)

„Dr. Kertész Győző Endrét (1913. Herei Mária) (valószínűleg elírás) *1949. évi május hó 1-évl, a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíróknál) tart. őrnaggyá előléptetem és a ht. állományba átveszem." (Rendelet száma: 15.426/eln. szü. – 1949. április 25.)*

Iskolai végzettsége: - általános + középiskola, +
- Pécsi „Erzsébet Tudományegyetem" Jogi kar 1936. IX.
- egységes ügyvédi-bírói vizsga Bp. 1946.

Kinevezése előtt 1945. 10. 01.-től 1947.10. 20.-ig a Kaposvári, majd 1947. 10. 20.-tól 1949.02.01.-ig a Budapesti Népügyészségen népügyész. Ekkor a Budapesti Államügyészséghez helyezik át sajtóügyésznek.

1949. május 1.-ével előléptetik tartalékos hadbíró őrnaggyá, és egybe hivatásos állományba is veszik. Kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszékre bírónak. Itt szolgál 1950. 02. 07.-ig.

Ekkor áthelyezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre – fogházügyészi beosztásba. Minősítése szerint: összértékénél fogva, mint fogházügyész, az ügyészségen a legmegfelelőbb beosztásban van, mert ez felel meg leginkább az egyéniségének. (Aláírók: pk. + pol. ti.)

1952. 07. 04.-én nemtényleges viszonyba helyezik.

Dr. Kesserű Sándor hb. őrgy: (1912.04.03. Konek Ida)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Koharek József hb. alez. (Miskolc, 1920.01.03. - Szűcs Mária)

Életrajzában írja, hogy munkáscsaládból született, édesapja a diósgyőri vasgyárban dolgozott nyugdíjazásáig. Az általános iskola 8. osztályának elvégzése után lakatos és esztergályos ipari tanuló volt, és 1938-ban ebben a szakmában szerzett segédlevelet. Ezután ő is a vasgyárban helyezkedett el.

1942, 1943-ban teljesített katona szolgálatot a miskolci VII. híradós egységnél, mint vonalépítő honvéd.

1949. 09. 14.-től, 1950. 08. 12.-ig részt vett az első Büntetőbírói és Államügyészi Akadémián hallgatóként, majd a 6 hetes hadbírói tanfolyamon, amelynek végeztével századosi rendfokozatba léptették elő. A Budapesti Központi Katonai Ügyészségre helyezték, de azonnal vezényelték gyakornoknak Debrecenbe.

Néhány hetes átmeneti idő után - (1950.10.12. – 1950.11.09.), - 1951. január 1-től a Debreceni Katonai Ügyészségre helyezték, ahol előbb beosztott katonai ügyész volt, majd 1952 elejétől az ügyészség vezetője lett 1953. 01. 01.-ig. 1952. év utolsó

hónapjaiban megbízták a debreceni hadtest bíróságának megszervezésével.

1953. januárjában egy hónapig volt a Katonai Felsőbíróságon ítélőbíró, majd 1953. 02. 01.-től, 1955. 06. 23.-ig a Budapesti Katonai Törvényszék parancsnoka. Ekkor a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához helyezik ítélőbírónak, majd tanácsvezetőnek, ahol 1957. 04. 19.-ig teljesít szolgálatot.

1957. 06. 23.-án – létszámfelettiként (az időközben megszületett Elnöki Tanácsi határozatra figyelemmel) – tartalékállományba helyezték.

Leszerelését követően a Miskolci Megyei Bíróságon tanácsvezető. Egy későbbi jellemzésében igen pozitív vélemény van mind emberi, mind szakmai munkájáról, kiemelve, hogy a legbonyolultabb ellenforradalmi ügyeket ő tárgyalta Miskolcon.

Életrajzában leírta még, hogy édesapja alapító tagja volt a vasas szakszervezetnek.

Előlépései: szds: 1950. 10. 14.
őrgy: 1952. 11. 07.
alez: 1955. 06. 15.

Dr. Komáromi Szilveszter hbj. hdgy. (Kishegyes, (Jug.) 1919.01.01. – Kiss Franciska)

Az 1959. október 17.-én kelt önéletrajzában írja, hogy 3 hold földel rendelkező kisparaszti családban született. A középiskolái elvégzése után beiratkozott a jogtudományi egyetemre, s 1942-ben doktorált. 1943 októberében vonult be tényleges katonai szolgálatra a zombori 15. Tábori Tüzérosztályhoz, ahol 1944. december 2.-ig szolgált.

1943. október 4.-én került a hadseregbe, a m. kir. 16. Honvéd Zászlóalj, Újvidék állományába. Elmondása szerint egészen 1944. december 2.-ig szolgált itt, amikor szándékosan lemaradt az alakulatától és így várta be a szovjet csapatokat. A tiszti tanfolyam elvégzését követően, 1944. augusztus 1.-ével

karpaszományos szakaszvezetővé léptették elő, október 8.-án pedig hadapród őrmesterré.

1945. áprilisától 1949. nyaráig a határőrségnél szolgált.

1945. április 30.-án vették át az újjászerveződő magyar hadseregbe, és osztották be a 15. Határvadász Portyázó Századhoz a madarasi őrsre. 1945. december 1.-én előlép alhadnaggyá, és 1946. április 1-vel áthelyezik a 11. Határvadász Zászlóalj állományába őrsparancsnoknak. 1946. augusztus 10.-én áthelyezik a Határőrparancsnokság törzs alosztályhoz. 1946. nov. 1.-ével ismét áthelyezik a 6. Gyalog Hadosztály tiszti századához Pécsre. 1947. március 1.-ével átvették a honvédség hivatásos állományába. (Eddig tartalékállományban volt.) 1947. december 1.-ével előléptették hadnaggyá, és beosztották a 12. hv. zlj. állományába. Időközben elvégezte az őrsparancsnoki tanfolyamot.

1948. október 1.-ével átminősítették a III/a. állománycsoportba. 1949. március 14.-én letette az előírt honvédesküt.

1949. nyarán került a Pécsi Katonai Törvényszékre. A korabeli (1950. aug. 28.) áthelyezését minősítő jellemzése szerint: „*igen jó alapismeretek birtokosa. Politikai képzettsége átlagon felüli. A Szovjetunió vezető szerepét elismeri és azt hozzászólásaiban kifejezésre is juttatja. Hadbírójelölti gyakorlatra való beosztását javasoljuk.”*

Pécsről 1949. nyarán került a Debreceni Katonai Ügyészségre. Itt teljesített szolgálatot 1951. február 1.-ig, amikor leszerelték. A leszerelés indokai: munkáját hanyagul látja el, Egy alkalommal fenyítették titoktartás megsértése miatt. Nem híve a Szovjetuniónak és a népi demokráciának. Utána pedagógus lett.

Iskolai végzettsége: - gimnáziumi érettségi,
- jogtudományi egyetem, Pécs,

Szolgálati jogviszonyának kezdete: 1947.03.01.
vége: 1951.02.01.
nemtényleges állományba helyezés.

1949.07.01. – 1950.08.01. Pécsi Katonai Törvényszék hadbírójelölt,

1950.08.01. – 1951.02.01. Debreceni Katonai Ügyészség.

Dr. Koncz Antal hb. őrgy. (1913.06.10. - Jakab Margit)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Kovács Béla ezds. (1910.05.12. - Osgyányi Júlia)

Iskolai végzettsége 6 elemi. A háború előtt és után is bányász, valamint pártfunkcionárius volt. Az 1949/1950-es tanévben elvégezte az első Államügyészi és Bírói Akadémiát. 1950. október 12.-én veszik hivatásos állományba, és a Budapesti Közp. Kat. Ügyészségre helyezik. 1951.01.01.-vel a Szegedi Katonai Törvényszékre kerül, és megbízzák a katonai törvényszék vezetésével, amelyet 1951.08.21.-ig lát el. Ekkor újból áthelyezik, és a Budapesti Katonai Törvényszék elnökhelyettese lesz 1952.07.04.-ig, amikor is elnökként átveszi a Bp. Hadbíróságot. (Névváltozás) Ezt a beosztását 1953.01.31.-ig látja el.

1953.02.01.-vel kinevezik a Magyar Népköztársaság igazságügyi miniszterének (e miatt tartalékállományba kerül) amit 1953.08.10.-ig lát el. (más feljegyzés szerint: július 4.-ig.) Innen a HM Katonai Főosztály megbízott vezetője lesz, majd az átalakulást követően a HM Igazságügyi Csoportfőnöke. Egyetemi tanulmányait elhanyagolta ezért került vissza előbb a HM-be, majd 1955. júniusától ismét a Budapesti Helyőrségi Katonai Bíróság elnöke lesz, amit 1956. október 1.-ig lát el. Az alacsonyabb beosztásba kerülése miatt megsértődött és a munkáját elhanyagolta.

Az elnöki teendőit 1956. október 1.-én adja át Jahner-Bakos Mihály ezds.-nek. Az októberi események miatt a párttagsági könyvét, kitüntetéseit és egyéb okmányait megsemmisítette és kijelentette, elege volt ebből a politikából, és soha többé nem kíván politizálni. Utólag e miatt a pártból is kizárták. Később arra hivatkozott, hogy mindezt súlyos idegrohamában tette.

1956. október. 1.-ével került tartalékállományba. (ET. 1955. évi 4. sz. tvr. 57. pont, d.) alpont.)

Dr. Kovács Géza hb. szds. (Konyár, 1916.03.29. - Gyenge Zsófia)

Életrajzát lásd az 1947-1948-os dolgozatban. A NOT II. 3580/1949/15. sz. jogerős ítéletével elítélte, ezért 1950. október 16.-án kelt parancsával a HM Személyügyi Főcsoportfőnökség lefokozta honvéddé.

Dr. Kovács Zoltán hb. ezds. (1914.12.29., Kupa – Meskó Erzsébet)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Kövendi Gyula hb. szds. (Debrecen, 1927.11.14. – Ungvári Margit)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában a III/a. Állománycsoportban; (gyalogság) főhadnaggyá dr. Kövendi Gyula (1927. Ungvári Margit) honvéd kollégistát. Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem.” (Rendelet száma: 41.026/eln. szü. – 1949. november 12.)

Önéletrajza szerint: a debreceni református gimnáziumba járt 7 osztályt 1944-ig. Ekkor abba maradt a tanítás a háború miatt. A tanulmányait a budapesti, Lónyai utcai református gimnáziumba folytatta. 1946. márciusától 1949-ig a Debreceni Tudományegyetemen egyetemi hallgató, - mint honvéd kollégista – és itt is diplomázik. (1949.01.02.-től, 1949.11.28.-ig honvéd kollégista)

1949. november 26.-ától 1950 augusztus 1-ig, a Debreceni Katonai Ügyészségen hbj. fhdgy. 1950 augusztus 1-től 1952. július 2-ig, a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen ügyész. 1952. július 8.-án, nemtényleges szolgálati viszonyba helyezik. 1958-ban lefokozzák honvéddé mert osztályidegen.

Rendfokozatai: fhdgy. 1949. november 12.
szds. 1952. április 4.

1957. szept. 17.-én: az IKARUS Vállalat személyügyi osztály véleménye szerint: *„Jó szakmai képzettséggel rendelkezik. Politikailag nem megbízható.”* Nem javasolják tartalékos tiszti állományba vételét.

Iskolai végzettsége: - 4 elemi,
- 8 év gimnázium,
- Debreceni Egyetem Jogi Kar 1949.

Dr. Kulcsár Kálmán szds. (1928. 06. 27. - Szűcs Margit)

Egerben érettségizett a ciszterciek Szent Bernát gimnáziumában. Külügyi Pályára készült, de a megkezdett tanfolyamot bezárták, ezért átiratkozott az Egri Jogakadémiára. 1946-1950 között volt a Jogakadémia hallgatója. Időközben 1949. szeptember 9.-én felvették a Honvéd Kollégiumba hallgatónak, és amikor végzett, 1950. szeptember 5.-én tartalékos hadbírói tanfolyamra vezényelték. Ezt elvégezve 1950. október 15.-én – hadnagyi rendfokozatban - került a Központi Katonai Ügyészségre ügyésznek, ahol 1952. június 15.-ig szolgált.

1952.06.15.-től – 1953.01.01.-ig a 11. Gépesített Hadtest katonai ügyésze, majd
1953.01.01.-től – 1953.09.01.-ig a Katonai Főügyészségen főnyomozó.

Kérelmét teljesítve, 1953. szeptember hó 1-től – 1955. február 1.-ig a Magyar Tudományos Akadémia aspiránsa, és 1956-ban lesz a jogtudományok kandidátusa.

Az aspirantúra elvégzését követően nem kerül már vissza a katonai ügyészi szervezetbe, hanem 1955.02.01.-től – 1956.04.01.-ig az IM. Katonai Főosztályon lesz tanulmányi főelőadó. Ekkor áthelyezik a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához ítélőbírónak, amelyről 1956. december 15.-én mondott le. Utólagos nyilatkozata szerint, mert nem vállalta a statáriális ítélkezést.

1957 és 1968 között a Jogtudományi Intézet munkatársa, és 1968-ban lesz a jogtudo-

mányok doktora. 1969-1983 között az MTA Gazdaság és Jogtudományi Osztályának elnöke, majd 1983-tól az MTA főtitkár-helyettese. Időközben megválasztják a MTA rendes tagjának.

1988. május 29.-től 1990. május 22.-ig igazságügyminiszter. Számtalan tudományos munkája jelent meg.

Rendfokozatai:	alhdgy	1950.09.05.
	hdgy	1950.10.15.
	fhdgy	1951.11.07.
	szds.	1955.06.01.

Dr. Ledényi Ferenc hb. vőrgy. (Budapest, 1904.06.09. - Bessenyei Anna)

Az elemi iskola 6 osztályát Budapesten végezte 1910-1917 között. Ezután 1918-1926 között előbb vasesztergályos tanonc, majd segéd. 1926. és 1949. között különböző helyeken dolgozott főleg a vasesztergályos szakmájában. 1949. júniusától 1949. szeptember 14.-ig a HM-ben polgári alkalmazottként, jogügyi előadó volt.

A polgári iskola 4 osztályát már 1946-1948 között végezte el Budapesten, majd 1952-1957 között itt járt egyetemre is. Közben 1949-1950 között részt vett az első Büntetőbírói- Ügyészi Akadémián, ahonnan a Budapesti Katonai Ügyészségre került. Itt szolgált 1951. április 14.-ig, majd áthelyezték a Budapesti Katonai Törvényszékre ítélőbírónak. A bírói szakmai rutin megszerzését követően, 1952. február 26.-án került a Katonai Főtörvényszékre előbb ítélőbírónak, majd kinevezték még ugyanebben az évben a Főtörvényszék elnökének. Előbb a Katonai Főtörvényszék helyébe lépő Katonai Felsőbíróság, majd az ezt követő Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégium elnöke és egyben a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese lett.

Minősítési lapja szerint: *„Több évtizede vesz részt a munkásmozgalomban, politikailag szilárdan áll a népi demokrácia oldalán. Az ellenforradalom alatt is becsülettel helytállt, alig egy hónappal az ellenforradalom fegyveres leverése után a Dudás József és társai elleni bűnügyben, rendes eljárásban Ő hozta vezető*

ellenforradalmárokkal szemben az első halálos ítéleteket. ……. Családi élete példásan rendezett, káros szenvedélye nincsen. Egyénisége és modora közvetlen, elvtársias, beosztottjait megbecsüli, s azok is szeretik őt."

1962. október hó 5.-ével helyezték nyugállományba.

Előlépései: őrgy. 1950. 10. 14.
alez. 1952. 04. 04.
ezds. 1954. 10. 26.
vörgy. 1961. 11. 07.

1956. október 23.-tól, december 1.-ig naponta bejárt szolgálati helyére (Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma) kivéve 1956. okt. 24.-én és 25.-én, amikor telefonon történt behívásra a HM-ben tartózkodott. 1956. november 1.-én szívgörcs rosszulléte miatt 9.-ig, lakásán orvosi kezelés alatt állt. November 9.-től ismét bejárt naponta a szolgálati helyére.

Dr. Lukács Kornél hb. alez. (1895.04.13. - Sacchini Henrietta)
(rehab: 1995.: ezds.)
Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Magyar Béla fhdgy.: politikai tiszt a HM Igazságügyi Osztályon

1950.08. 01.-én nevezik ki az igazságügyi osztályra politikai tisztnek. (Nem sikerült még megállapítani, hogy meddig szolgált itt, de feltehetően 1953-ig.)

Dr. Majtényi (Marczinka) László hb. alez. (1919.02.17. - Porcz Ilona)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Makrai Ödön alez. (1914.08.26. - Hoffmann Mária)

Az 1949/1950-es tanévben elvégezte az első Államügyészi és Bírói Akadémiát. 1950. október 12.-én veszik hivatásos állományba, - századosi rendfokozattal - és a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre helyezik, a gyakorlati ismeretek megszerzése

céljából. 1951.01.01.-vel a Szegedi Katonai Ügyészségre kerül, és megbízzák a katonai ügyészség vezetésével, amelyet 1952.07.17.-ig. lát el.

Ekkor áthelyezik az MN. Kecskemét, Pf. 7115. hadtest katonai vezető ügyészének. Itt szolgál 1953. 12. 08.-ig, amikor az Országos Légvédelmi Parancsnokság Katonai Ügyészségének lesz a vezetője. 1957. 03. 15.-én az BM. Határőrség Katonai Ügyészségének lesz a vezetőügyésze. 1957. augusztus 10.-ével – mint létszámfelettit – tartalékállományba helyezik.

Előlépései:	százados	1950. 10. 12.
	őrnagy	1952. 04. 04.
	alezredes	1956. 07. 02.

Jellemzésében az áll, hogy baloldali túlzásokra hajlamos. Álláspontjai nem elmélyültek, hamar alkot véleményt.

Dr. Maksay Géza hb. alez. (1897. - Bitay Mária)

„*dr. Maksay Géza (1897. Bitay Mária) 1949. évi január hó 1-ével; a VIII/a. Állománycsoportban visszaveszem a honvédség hivatásos állományába. Besorolásáról később intézkedem." (Rendelet száma: 51.853/eln.szü.-1948. december 30.)* (HK. 1949. 3. sz.) Erre vonatkozóan azonban nem találtam már adatot.

HK 1949. évi 8. számban: *„Az 1949. évi. 3. sz. HK. 58-59. lapoldalon közzétett 51.853/eln.szü.-1948. sz. rendeletemből dr. Maksay Géza (1897. Bitay Mária) hb. alez. neve törlendő." (Rendelet száma: 5.388/eln. szü.- 1949. február 11.)*

A rendelkezésre álló okiratokból az alábbiak állapíthatók meg:

1947. július hó 20.-án tért haza az orosz hadifogságból betegen. Kórházi majd házi gyógykezelése miatt nem tudott azonnal munkát vállalni. Az Országos Hadigondozó Hivatal 1949. június 9.-én végleges hadirokkanttá nyilvánította, de július 24.-én elhalálozott.

Nevezett szolgálati idejét a HM Személyügyi Nyilvántartó Osztály 1924. nov. 15-től, 1948. március 1.-ig ismerte el. Arra

vonatkozóan nem találtam adatot, hogy a demokratikus hadseregben is teljesített volna tényleges szolgálatot – tekintettel a súlyos betegségére és korai halálára.

Dr. Mátay Dezső t. hdgy. (Kiskőrös, 1927.02.18. - Csiszár Margit)

Elemi iskoláit Kiskőrösön végezte 1933-1937 között, majd gimnáziumi tanuló lett Budapesten, Szegeden és Csongrádon 1937-1945 között. A jogi egyetemet Budapesten a Pázmán Péter Egyetemen végezte 1945-1950 között. Értelmiségi családból származik. Apja és apósa is ügyvéd.

1949. január 3.-tól 1950. április 4.-ig honvéd kollégista a Honvéd Kollégiumban. 1949. január 3.-tól volt a Honvéd Kollégium tagja. 1950. december 19.-én készült jellemzése szerint: „*fegyelmezett, katonás, szerény, és szolgálatkész. Komoly és korát meghaladó érettség, kiforrottság jellemzi. Szereti az önálló és felelősségteljes feladatokat. Jogi ismereti igen jók gyakorlati érzéke és ítélőképessége is fejlett. A taggyűlés tagjelöltnek vette fel. Megbízható, fejlődőképes. Közepes ideológiai képzettségű.”*

Ekkor kinevezik a Budapesti Katonai Törvényszékre hadbírójelöltnek. 1951. május 1.-én kinevezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre katonai ügyésznek. A korai jellemzései kiváló katonának és jogásznak minősítik, a leszerelése előtti jellemzések szerint pedig már, hanyag, nemtörődöm, elfogadhatatlan a munkájának színvonala. A katonai ügyészségen önálló ügyészi beosztásban van, de a munkáját hanyagul látja el. (Ezután még egy sor negatív megjegyzés róla, pártból is kizárták, majd a végkövetkeztetés: „*javasoljuk nevezettet a honvédség kötelékéből eltávolítani.”*)

1951. december 29.-én, „nemtényleges állományba” helyezik. 1953-tól jogtanácsos a Salgótarjáni Acélárugyárban.

Dr. Mátyás Miklós Árpád hb. őrgy. (Kübekháza, 1924.09.08. - Küzdi Vilma)

1957. február 4.-én kelt önéletrajzában a következőket írja: édesapja borbélysegéd volt de korán meghalt. Az egyetemi tanulmányait, mint rendőrtiszt kezdte a felszabadulás után, és mint honvéd kollégiumi hallgató fejeztem be 1950-ben. Személyi adatlapjából megállapíthatóan a rendőri pályafutása 1945. október 10. és 1949. november 8.-a között Szentes, Hódmezővásárhely, Kiskunhalas és Baján volt. Ebből az életrajzból csak az tudható meg, hogy 1953-ban kötött házasságot, felesége óvónő.

1949. november 8.-ától 1950. április 20.-ig volt honvéd kollégista. Április 21.-től a Budapesti Katonai Törvényszéken volt személyi tartalék augusztus 2.-ig, majd hbj. 1951. május 1.-ig. Ekkor kinevezik hadbírónak és november 1-ig szolgál ebben a beosztásában a Budapesti Katonai Törvényszéken. Ekkor áthelyezik, és a Szegedi Katonai Törvényszéken lesz beosztott hadbíró 1952. július 1.-ig.

1952 .augusztus 2.-tól előbb Marcaliban, majd 1953. március 12.-től november 18.-ig a 9. Lövész Hadtest bíróságának lesz az elnöke. Ekkor átkerül a 3. Lövész Hadtest Katonai Bíróságára elnöknek (Kecskemét), ahol ebben a beosztásában szolgál 1955. június 25.-ig. Innen a Szegedi Katonai Bíróság elnöke lesz 1956. március hó 1-ig. Ebből a beosztásából visszakerül a 3. Lövész Hadtest Katonai Bíróságára, ahol 1957. március 4.-ig teljesít szolgálatt. Innen az útja újból a Szegedi Katonai Bíróság elnöki beosztásába kerül, 1958. április 17.-ig.

Ezután lesz a Budapesti Katonai Bíróság elnöke, amit 1961. június 30.-ig tölt be. Ekkor erkölcstelen magatartásért fegyelmi eljárást indítanak ellene, amelynek eredményeként leváltják, és a tartalékállományba helyezik.

A Debreceni Járásbíróság elnökének nevezik ki, ahonnan néhány hónap után átkerül az Esztergomi Megyei Bíróság elnöki beosztásába, ahol 2 évet tölt el. 1964 januárjában lesz a Pesti Központi Kerületi Bíróság elnöke, ahonnan 1968 júniusában kinevezik a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének, és egyben a Büntető Kollégium vezetőjének. 1975. november 7.-ével

előléptették vezérőrnaggyá, és ettől kezdve, mint a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnöke (és egyben a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese) folytatta pályafutását.

Egy 1975. december 4.-én kelt önéletrajzában azt írja, hogy: „*Hosszú szolgálati idő alatt velem szemben különösebb kifogás nem volt, eljárás nem folyt ellenem, büntetve nem voltam. KitüntetéseIM.en túl számtalan esetben dicséretben és jutalomban részesültem.”*

Dr. Andó Ferenc hb. ezds. mint az IM. Katonai Főosztály vezetője, azt írta az 1961. június 19.-én kelt jelentésében, hogy: „*A közelmúltban lefolytatott fegyelmi vizsgálat alapján megállapítást nyert, hogy dr. Mátyás Miklós alez. ellen erkölcsi magatartása, és a beosztottjaival szemben tanúsított durva bánásmódja miatt súlyos kifogás merült fel. Súlyosbító körülmény, hogy hasonló helytelen magatartása miatt már két ízben figyelmeztetésben részesült.”* A vizsgálat eredménye alapján vidékre akarták helyezni, mint hadbírót, de nem vállalta.

Pályafutása során 13 kitüntetést és valóban sok elismerést kapott.

Előlépései: fhdgy. 1950. április 1.
szds. 1952. április 4.
őrgy. 1956. július 2.
alez. 1960. április 4.
ezds. ------
vőrgy. 1975. november 7.

1984. december 6.-án, a szolgálati idő felső határának elérével került nyugállományba.

Dr. Mecsér András áv. hdgy. (Szeged, 1909.01.01. – Széki Borbála)

Életrajzát nem sikerült még felkutatni.

Dr. Miklós Zoltán hb. alez. (1917.04.08. – Jüngling Irén)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományába, 1949. évi szeptember hó 1-ével a VIII/a. Állománycsoportban; (hadbíró tisztek) őrnaggyá dr. Miklós Zoltánt (1917. Jüngling Irén). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem. (Rendelet száma: 36.200/eln. szü. – 1949. szeptember 21.)

Dr. Miklós Zoltán 1940-ben végezte el a jogi egyetem. Nevével Zinner Tibor *Megfogyva és megtörve* című könyvében már korábban is lehet találkozni. Könyvének bevezetőjében írja (13. oldal) hogy Dr. Miklós Zoltánt, 1944. novemberében nevezik ki a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék titkárává, majd rövidesen áthelyezték a Magyar Kúriához.

1948-ban tette le az egységes bírói-ügyészi szakvizsgát, és a Budapesti Államügyészségen lett államügyész. 1949-ben már a Kalocsai (más helyen: Pécsi) Államügyészség vezetője. 1949. 09. 01.-én előléptetik őrnaggyá, és kinevezik a Budapesti Központi Katonai Ügyészség nyomozó csoport vezetőjének és egyben az ügyészség helyettes vezetőjének.

1957. 01. 17.-én tartalékállományba helyezték. Ezt követően előbb ügyvédként, majd ügyvédi munkaközösség vezetőjeként tevékenykedik.

Dr. Miltényi Dénes Andor hb. őrgy. (Letenye, 1915.07.25. - Kiss Lenke)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

„Átminősítem dr. Miltényi Dénes (1915. Letenye, Kiss Lenke) ht. szds.-t, 1949. évi október hó 1-ével a III/c. Állománycsoportból (repülő) a VIII/a. Állománycsoportba (hadbírák).” (Rendelet száma: 40.205/eln. szü. – 1949. november 3.)

Dr. Molnár Ervin őrgy. (Budapest, 1918.03.16. - Farkas Aranka)

Az önéletrajzából az alábbiak állapíthatók meg: 1918-ban született Budapesten, de az édesapja 1945 előtt Kőtelek község orvosa volt. Később máshol is folytatta orvosi praxisát. Iskoláztatásának költségeit jelentős részben maga fedezte úgy, hogy iskolatársai tanítását vállalta. 1947-ben kötött házasságot.

Az elemi iskola 4 osztályát Kőtelek községben végezte 1924-1928 között. Cegléden, Kecskeméten és Budapesten 1928-1938 között végezte el középiskoláit, majd Pécsett az egyetem jogi karát 1942-1946 között. 1949. októberében Budapesten szerezte meg az egységes bírói-ügyvédi vizsgát. Ezután ügyvédjelölt volt, míg nem 1949-ben a hadsereg kötelékébe került.

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi szeptember hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) hadnaggyá dr. Molnár Ervint (1908. Farkas Aranka). Nevezettet, egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.) (A születési éve nyilván elírás.)

1949. szeptember 1.-én került a Pécsi Katonai Ügyészségre katonai ügyésznek, és előlépett főhadnaggyá. 1951. június 8.-án kelt minősítése szerint szakmai képzettsége jó, munkához való viszonya rossz. Családi környezete problémás, rendfokozatával nem elégedett. Javasolják a honvédségtől való eltávolítását. Erre – egy bizonytalan feljegyzés szerint - 1951. szeptember 17.-én került sor.

Párt-alapszervezeti *„Jegyzőkönyv: 1951. augusztus 10.-én: 1./ Molnár Ervin kizárása. A taggyűlés 20 felszólalás alapján, melyből kétségbevonhatatlanul kiderül, hogy Molnár Ervin a Párttól teljesen elszakadt, karrierista, munkásosztályt lenéző magatartást tanúsított. Szavazásra bocsátás alkalmával „az elnök megállapította", hogy a tagság egyhangúan Molnár Ervin elvtársnak a tagságból való kizárása mellett adta le szavazatát. Ugyancsak megállapítja az elnök, hogy az ellenpróba során senki sem szavaz a kizárás ellen. Molnár Ervin tagkönyvét az elnöknek leadja és a taggyűlésről távozik."*

Dr. Molnár György r. őrgy.(Zetelaka, 1917.01.01. – Molnár Rozália)

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Belügyminisztérium központi állományából nevezték ki a Katonai Főügyészségre „főügyészhelyettesnek” *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai főügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

1959. november 1.-én állt fel a Fővárosi Főügyészség Nyomozó Osztálya, (a mai ügyészségi nyomozó osztályok elődje) ahová november 2.-val magam is „beosztást” kaptam, „ügyészségi fogalmazóként”. Az osztály vezetője dr. Mácsik György (korábban r. ezds.) osztályvezető ügyész volt, és a két alosztályból az egyiknek a vezetője – pályafutásom első főnöke – dr. Molnár György alosztályvezető ügyész volt.

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Mundi János alez. (1911.01.08. – Németh Anna)

Eredeti foglalkozása pék, cukrász. Iskolai végzettsége: 5 elemi, 2 év reáliskola, amit Sopronban végzett el. A középiskola másik két évét 1953-1954-ben már Budapesten fejezte be levelező gimnáziumban. A Büntetőbírói és Államügyészi Akadémia 1949-1950-es évfolyamán vett részt, majd a 6 hetes hadbírói tanfolyamon volt hallgató. 1950. október 14.-ével kerül a HM Igazságügyi Osztályára segédtisztnek, ahol 1951. augusztus 20.-ig szolgált. Ekkor áthelyezik a Budapesti Katonai Törvényszékre, ahol ítélőbíró lesz. 1957-1962 között elvégzi a jogi egyetemet, és bíróként szolgál tovább nyugállományba helyezéséig: 1970. szeptember 30.-ig.

Szolgálati ideje alatt 9 kitüntetést kapott, köztük a Kiváló Szolgálatért érdemérmet két alkalommal is. Mindvégig igen jó jellemzést írtak róla a parancsnokai. Külön is kiemelték a munkásmozgalom régi, aktív harcosa, a párthoz és a rendszerhez való hűségét, és azt, hogy 1956-ban a statáriális eljárásokban is tisztességesen kivette a részét.

1956. október 23.-ától november 1.-ig naponta bejárt a szolgálati helyére a Budapesti Katonai Bíróságra. Ettől kezdve – miután ellenforradalmárok foglalták el az épületet – a lakásán tartózkodott november 5.-ig. Ezt követően ismét bejárt a bíróságra, és végezte a napi munkáját.

A bíróság elnökének egy 1957-ben írt jellemzése szerint megbízható, feltétlen híve a szocialista rendszernek. Minden szempontból megbízható, káros szenvedélye nincs. Elsők között vállalta a statáriális ügyekben az ítélkezést, ahol a „*büntetőjog fegyverével harcolt az ellenforradalmárok ellen.”* Szakmailag közepes, irányításra szorul, de minden feltétele adott annak, hogy alezredessé előlépjen.

Előlépései: szds: 1950. 10. 14.
őrgy: 1952. 11. 07.
alez: 1957. 04. 29.

Dr. G. Nagy Béla hdgy. (1928.01.28. - Tóth Anna)

A középiskolai érettségi bizonyítvány megszerzését követően 1946-ban beiratkozott a jogi egyetemre, ahol 1950-ben szerzett diplomát. Közben 1949. 01. 01.-től – 1950. 08. 31.-ig a Honvéd Kollégium tagja volt.

1950 őszén, elvégezte az 1 hónapos tartalékos tiszti tanfolyamot, és 1950. 09. 01.-én, a Budapesti Katonai Ügyészségen lett hadbírójelölt. 1951. 09. 01.-én nevezték ki katonai ügyésznek és maradt a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen.

1952.08. 01.-től 1954. 12. 31.-ig a Debreceni Katonai Ügyészség vezetője, majd áthelyezik a gyöngyösi hadosztály (Pf. 1394.) katonai bírósága vezetőjének. 1955. 11. 20.-án került az IM. Katonai Főosztály állományába tanulmányi vezetőnek.

1957. 01. 07.-én tartalékállományba helyezték, mert nem írta alá a tiszti nyilatkozatot.

Dr. Nagy Dezső r. őrgy. (Sikabony, 1913.01.01. – Németh Mária)

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Belügyminisztérium központi állományából nevezték ki a budapesti katonai ügyészségre *„... a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi .... tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Nagy Miklós hb. szds. (1926.02.10. - Szakács Zsófia)

A jogi egyetemet 1946-1950 között végezte el, (honvéd kollégistaként 1949. 09. 24.-től.) majd 1950. 09. 01.-től részt vett a 6 hetes tartalékos hadbírói tanfolyamon a Kiss János altbgy. Laktanyában. 1950. 10. 15.-én került a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre hadbírójelöltnek hdgy-i rendfokozatban. 1951. 01. 08.-tól a Katonai Főtörvényszék tanácsjegyzője, 1952. 07. 01.-től a Katonai Felsőbíróság ítélőbírája.

1955. 06. 23.-tól, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának lesz az ítélőbírája. 1956. 09. 01.-én a Pártfőiskolára vezényelték hallgatóként, de. 1956. 12. 17.-én, saját kérelmére tartalékállományba helyezik. Ezután a Központi Dőntőbizottságban folytatta bírói munkáját.

Előlépései: hdgy. 1950. 09. 01.
fhdgy. 1952. 07. 01.
szds. 1955. 06. 15.

Nagy Sándor hb. alez. (Baglyasalja, 1912.09.24. - Kecskés Rozália)

1962-ben írott önéletrajzából az alábbiak állapíthatók meg:

Munkáscsaládból származik, 12-en voltak testvérek, 6-an élnek. 1927-től bányamunkás volt a Nógrád megyei szénbányákban. 1949 szeptember 1-ével beiskolázták az első Bírói és Államügyészi Akadémiára Rákoskeresztúrra, amit elvégzett, majd 1950 szeptemberében a tartalékos hadbírói tanfolyamra. 1950. október 14.-én a Budapesti Katonai Törvényszékre nevezték ki szds.-i rendfokozatban. Az 1950. december 1.-én ismét

megindult Bírói és Ügyészi Akadémiára helyezték, mint jogi előadót és káderest. 1951. február 15.-én Budapestre költözött, és „*1952. január 1.-én a tanfolyam befejeztével ismét a Budapesti Hadbírósághoz nyertem beosztást, mint tanácsvezető bíró. ….. 1952. július 1.-én – soron kívül – őrnaggyá léptettek elő és a Katonai Felsőbírósághoz nyertem beosztást, mint tanácsvezető bíró. ……. 1953. február 1-én a Katonai Igazságügyi Szervek Pártbizottságának függetlenített titkára lettem.”*

Az ügyészi törvény (1953) hatálybalépése utána Katonai Igazságügyi Szervek Pártbizottsága megszűnt, és 1953. nov. 1.-én ismét a Katonai Felsőbírósághoz került előző beosztásába. 1955. április 4.-én soron kívül alezredessé léptették elő. A Legfelsőbb Bíróság létrejöttét követően a Katonai Felsőbíróság a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma lett, és ide nevezték ki tanácsvezető bírónak. Itt szolgált 1957. április 22.-ig, amikor nemtényleges állományba helyezték. 1957. május 20.-ától előbb az Ózdvidéki Szénbányászati Tröszt jogi előadója, majd 1958. július 1.-én a Mátravidéki Szénbányászati Tröszt jogügyi osztályvezetője lett. A tiszti nyilatkozatot aláírta.

Később elvégezte a jogi egyetemet, de ez a személyi anyagából már nem derül ki, hogy mikor. 1962-es önéletrajzának írásakor már használja a dr.-i címet.

Dr. Németh Zoltán hb. őrgy. (Rudabánya, 1920.04.29. - Engel Mária)

SIM.onfi Albert őrgy. - Bp. 1954. június 23.-án kiállított Igazolása - szerint:

„ ……. igazolom, hogy Németh Zoltán /1920. Engel Mária/ akit a Honvédelmi Miniszter Elvtárs 1953. december 8.-ával nyugállományba helyezett, 1953. december 15.-én szerelt le a Budapesti Katonai Ügyészség állományából.”

1953. március 26.-án írott önéletrajza szerint: *„A 4 elemit Rudabányán végeztem, majd a Sárospataki gimnáziumba kerültem. Itt 2 év gimnáziumot végeztem, mert közben 1931-ben apám meghalt. Ezután Egerbe kerültem …… s az ottani ciszterci-rendi gIM.náziumban érettségiztem 1938-ban.”* Felvételét kérte a

Ludovika Akadémiára, ahová 1938. november 1.-én behívták. „*Itt 3 évig voltam ……. majd 1941. aug. 20.-án mint lgv. tü. hdgy-ot tiszté avattak."* Ebben a beosztásában szolgált különböző csapatoknál, és 1944. január 1.-én előléptették fhdgy-á. 1945. január 18.-án Budán, harc közben súlyosan megsérült, ezért a jobb lábát le kellett amputálni. 1945. március 1.-én orosz fogolykórházba került. 1945. június 10.-én már jobban volt, és jelentkezett a Miskolci 7. Kerületi Parancsnokságnál, ahol átvették a demokratikus hadseregbe. 1947. december 1.-én előlép századossá.

Még 1945-ben (75%-os rokkantan) beiratkozott Debrecenben a Jogakadémiára, és 1949-ben, ennek elvégzése után kérte beosztását a hadbírósághoz, miután csapatszolgálatra nem volt alkalmas. „*Áthelyeztek 1950. február közepén a debreceni hadbírósághoz, mint jelöltet, onnan u. azon év. júniusában, jelenlegi beosztási helyemre vezényeltek át, ahol. fog. tiszti helyen vagyok, jelenleg a kegyelmi ügykört végzem."* (A „jelenlegi beo": Budapesti Katonai Ügyészség, fogalmazó tiszt, 1950. augusztus 2-től.) Így is került nyugállományba, 1953. december 15.-én. 1950. május 1.-én lépett elő őrnaggyá.

A Budapest Katonai Ügyészségen két alaklommal kapott dicséretet ill. könyvjutalmat, *lelkiismeretes, kiváló munkájáért.*

Dr. Pallósi Gyula hb. szds. (Alsóoszkó, 1924.03.29. – Kovács Anna)

Önéletrajzában írja, hogy: kisparaszti családból származik. Szüleinek 8 hold földje volt, abból éltek.

Az elemi iskola 4 osztályát szülőfalujában Alsóoszkon végezte, de Vasváron járt polgári iskolába. 1943 júniusában érettségizett Szombathelyen. Az érettségi után a Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karára iratkozott be, miközben a Győrffy István Népi Kollégium tagja lett 1948. november 25.-étől 1949. augusztus 1.-ig. Ekkor átkerült a Honvéd Kollégiumba, és itt folytatta a tanulmányait. 1949. július 20.-án vette át a jogi diplomáját.

1949. július 28.-án a honvédelmi miniszter előléptette főhadnagyi rendfokozatba, és a Budapesti Katonai Törvényszékre osztotta be hadbírójelöltnek. 1950.06.01.-től 1951.11.15.-ig joggyakorlat (tanácsjegyző) a Katonai Főtörvényszéken, majd 1951.11.15.-től 1953. 04. 01.-ig Budapesti Katonai Törvényszéken beosztott hadbíró.

Itt szolgált 1953. október 6.-ig, amikor nemtényleges viszonyba helyezték, már mint hb. szds.-t.

1953. április 1.-én letartóztatják, és izgatás, államtitok megsértése és általános hatályú parancs megszegésének bűntette miatt (amelyet később a II. fok. átminősíti valótlan hír terjesztésére) 2 év börtönbüntetést, mint főbüntetést, és 2 év közügyektől eltiltást, mint mellékbüntetést kapott. (I. fok: Budapesti Hadbíróság: 1953. július 27. – Hb.VI. 0166/1953.; II. fok: Katonai Felsőbíróság: 1953. szeptember 5. – Katf. III. 0164/1953. A cselekményeinek a minősítését enyhítette, de a kiszabott büntetést fenntartotta.) Szolgálati viszonya az eljárás megindulásával szűnt meg. 1953. december 1.-től már a Pest Megyei Fűszer és Édességkereskedelmi Vállalatnál dolgozik, mint jogtanácsos.

1957. febr. 28.-án a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma Kat. Törv. 7/1957. szám alatt felmenti bűncselekmény hiányában, és a korábbi ítéleteket hatályon kívül helyezi.

Előlépései:	fhdgy:	1949. 07. 28.
	szds:	1952. 04. 04.

Dr. Páczelt István hb. alez. (1913.01.29. - Héczey Ida)

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ….. őrnaggyá: dr. Házy Antal, …..”

Életrajzában írja, hogy édesapja hivatásos számvivő őrmester volt.

1946. szeptemberében kötött házasságot Rimaszombaton.

1949. június 20.-án kelt Önéletrajzában írja, hogy: elemi iskoláit Kassán és Miskolcon, középiskolai tanulmányait Miskolcon és Budapesten végezte. Ezt követően a Műszaki Jogakadémiára járt, de a jogi doktorátusát a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen kapta 1939-ben. 1940. tavaszán került próbaszolgálatra a hadseregbe, az 1. Utász Zászlóalj parancsnokságához, ahol korábban (1932-1933-ban) karpaszományosként teljesített tényleges szolgálatot.

A próbaszolgálat leteltével 1940. őszén kérte a hadbíró-jelölti beosztását, amit a kassai honvéd kerületben meg is kapott. 1944. elején sikerrel tette le a hadbírói vizsgát, és a kolozsvári honvéd kerülethez osztották be az ottani hadtest-parancsnoksághoz. Innen Ukrajnába vezényelték, ahol, már mint hb. fhdgy. teljesített szolgálatot 1943-ig. 1943 őszén Kolozsvárra vonult be az alakulata, ahol előbb, mint ügyész, majd 1944. év elejétől, mint tárgyalásvezető szolgált. 1944. őszén Sopronba települtek, ahonnan 1945. húsvét táján Ausztriába került az alakulatával. Itt esett amerikai fogságba. 1945 októberében tért haza Magyarországra.

1946 februárjában elbocsátották, majd ugyanezen év szeptemberben „B" listázták. Ezután ügyvédjelölt lett Miskolcon, ahol később letette az ügyvédi szakvizsgát.

1948. év októberében kérte ismételten a behívását, ami meg is történt. A Petőfi Akadémia kísérleti tanfolyamára vezényelték, amelynek elvégzése után előbb az IM. Igazságügyi Osztályára, (már, mint hb. szds.) majd a Budapesti Katonai Ügyészség Honvédelmi Minisztériumi Kirendeltségére (pontosan: a HM Elnökségi Parancsnoksági Osztály állományába) helyezték, ahol helyettes vezetőként szolgált.

1949. február hó 1-ével visszavették a honvédség hivatásos állományába.

1949. május 1-ével előlép őrnaggyá.

Változási jelentés lapjából megállapítható, hogy: 1949. márciusában letette a honvéd esküt, és május 1.-ével előléptették hb. őrnaggyá. 1950. június hó 3.-án áthelyezték a Katonai Főügyészségre. 1950. április 27.-én készült jellemzésében írja róla

a katonai főügyész: *„Nevezett a második helyettesem. Rendkívüli szakmai képzettséggel rendelkezik.”* Hibájául csak azt rója fel, hogy dr. Demény Béla hb. ezds.-el – aki ellen háborús bűntett miatt folyt akkor már eljárás – továbbra is baráti kapcsolatot tart fenn. Ennek magyarázata, a két feleség szoros, baráti kapcsolata. *„Politikai és szakmai felkészültségét a főtörvényszék ……. is elismeri.”* Végkövetkeztetés: jelöljék ki az első helyettesének.

Rendfokozati előlépései:	hdgy.	1940. 01. 01.
	fhdgy.	1940. 09. 01.
	szds.	1943. 08. 01.
	őrgy.	1949. 05. 01.
	alez.	1952. 04. 01.

1952. 07.01.-ével „nemtényleges” viszonyba helyezik. Megtartotta alez. rendfokozatát.

Dr. Piukovich János alhdgy. (1925. - Rabanya Margit)

- 1950. szeptember hó 1-ével lép elő alhadnaggyá.
Életrajzát nem sikerült még felkutatni.

Pósfai István szds. (Uny, 1914.11.29. - Pintér Borbála)

1928-1929-ben egy cipőáruházban volt kerékpáros kifutó, majd 1930 és 1933 között lakatostanonc egy lakatosüzemben, ahol szakmájában fel is szabadul. 1934 és 1935-ben bányász, majd részben segédmunkáskánt, részben lakatosként dolgozott 1949-ig. Katonai pályafutásából kiderül, hogy behívásokkal részt vett az Erdélyi és Délvidéki bevonulásban. 1942. áprilistól – kisebb megszakításokkal – honvédként szolgált.

1949. szeptember 14.-én behívták katonának, és beiskolázták a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiára, ahonnan 1950. október 14.-ét követően, már századosi rendfokozattal került a tartalékos hadbírói tanfolyamra.

A tanfolyam elvégzése után a Katonai Főtörvényszékre kerül, mint segédtiszt. Volt tanácsjegyző is, hogy szakmailag fejlődjön. Jellemzésében írják, hogy hangulata elkeseredett volt,

hogy korábbi tanfolyamhallgatóit már mind kinevezték hadbíróvá, de őrá még nem került sor. Szakmai minősítése szerint igen gyenge felkészültségű, sem ügyészi, sem bírói munkára nem tartják még alkalmasnak. Jogi egyetemre történt felvételének sem felelt meg.

1953-1955 között a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen szolgált, mint nyomozótiszt, de előmenetele igen kétséges volt. 1955. február 23.-án szerelt le.

1955. február 25-től 10 hónapig ismét géplakatos a Nyomdaipari Vállaltnál, de 1955. december 20.-ától december 31-ig ügyészségi nyomozó a Fővárosi Ügyészségen. 1956. január 20.-ától ismét lakatosként dolgozott.

Dr. Radetzky Zoltán hb. ezds. (1908.03.08. - Muskovits Paula)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Radnai Zoltán hb. őrgy. (1926.12.09. – Pablik Erzsébet)

Iskolai végzettsége: - gimnáziumi érettségi
- jogtudományi kar Budapest ,1949.

1949.01.03.-tól 1949.11.01.-ig a Honvéd Kollégium hallgatója.

1949.11.02.-től 1950.01.05.-ig hadbírójelölt a Budapesti Központi Katona Ügyészségen,

1950.01.05.-től 1951.01.01.-ig hadbírójelölt a Pécsi Katonai Ügyészségen,

1951.01.01.-től 1952.07.01.-ig katonai ügyész a Pécsi Katonai Ügyészségen,

1952.07.01.-től 1952.8.01.-ig ügyészségvezető az 5. Gépkocsizó Hadosztály Katonai Ügyészségén Kecskeméten,

1952.08.08.-től 1953.03.11.-ig ügyészség vezető a 17. Lövész Hadosztály Katonai Ügyészségén Marcaliban,

1953.03.12.-től 1953.08.07.-ig katonai ügyész a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen. Ekkor tartalékállományba helyezik.

1958.05.03.-tól 1960.07.01.-ig a Budapesti Katonai Ügyészség vezetője,

1960.07.01.-től 1961.03.25.-ig osztályvezető-helyettes a Katonai Főügyészségen,

Ekkor ismét tartalékállományba helyezik, és a Fővárosi Főügyészségen lesz ügyész.

Rendfokozatai: 1949.11.01. fhdgy,
1952.04.04. szds,
1958.05.30. őrgy.
Kitüntetése: 10 éves Szolgálati Érdemérem.

Egyebek: 1956-ban, mint a komlói városi vezetőügyész, megszervezte a pártbizottság épületének védelmét, amelyben fegyveren is rész vett. Október 30.-án elfogták, letartóztatták, és halálra ítélték. Kivégzésére már nem került sor, mert időközben a szovjet csapatok bevonultak Komlóra.

Dr. Radó Zoltán hb. alez. (Budapest, 1902.03.05. - Knappe Gizella)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban. Pontosítás:

„Radó Zoltán dr. (1902 .Knappe Gzella) tart. századost 1948. évi november hó 1-ével a honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem.

Radó Zoltán dr.(1902. Knappe Gizella) ht. századost 1948. évi november hó 1-ével a III/a. Állománycsoportból (gyalogság), a VIII/a. Állománycsoportba (hadbíró) átminősítem." (Rendelet száma: 45.262/eln.szü. – 1948. december 3.) (HK. 1949. 1. sz.)

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ….. őrnaggyá: dr. Radó Zoltán, ….."

1948-ban behívták hadbírójelöltnek, és októberben letette a hadbírói vizsgát.

1949. 01. 05.-én megbízták a Budapesti Katonai Ügyészség Kossuth Akadémia Kirendeltség vezetésével. Ekkor a Kossuth Akadémiára vezénylik, ahol a parancsnok jogi és fegyelmi előadója. Ebben a minőségében látja el a kirendeltségi feladatokat 1949. jún. 5.-ig.

1950. szeptember 13.-ától a Szegedi Katonai Ügyészség parancsnoka 1950. december 31.-ig, majd áthelyezik a Katonai Főügyészségre főügyészhelyettesnek 1951.03.13.-ig. Ezután 3 hónapig a Katonai Főtörvényszéken ítélőbíró, majd 1951. június 14.-től a HM Igazságügyi Osztályán (később átalakulás folytán a HM Igazságügyi Csoportfőnökségen) alosztályvezető.

1953. 07. 04.-től 1956. 04. 15.-ig a Katonai Felsőbíróságon ítélőbíró.

Tartalékállományba helyezését követően – 1956. 04. 15.-től - kerül a Legfelsőbb Bíróságra előbb ítélőbírónak, majd tanácsvezetőnek, a büntető kollégiumban.

Dr. Radnóti György. r. őrgy. (Bécs, 1912.08.12. - Taglicht Gizella)

1954. február 15.-én kelt életrajzában a következőket írja:

1912. augusztus 12.-én született. Édesapja tisztviselő volt előbb Pozsonyban, majd Bécsben. Az ő születése után nem sokkal Budapestre helyezték. Általános és középiskolai tanulmányait is Budapesten végezte. Nehéz anyagi körülményei miatt nem tanulhatott tovább, ezért ő is tisztviselői állást vállalt. 1932-ben a Miskolci Jogakadémia hallgatója lett, és 1937-ben a Szegedi Tudományegyetem szerzett jogi oklevelet. 1941-ben elvesztette hivatali állását, majd 1942-ben a keleti frontra vitték munkaszolgálatosnak. 1942. szeptember 28.-án éjjel átszökött a szovjet hadsereghez. Ettől kezdve a különböző hadifogolytáborokban szervezte a magyar hadifoglyokat. 1944. április végén került a szovjet hadsereg kötelékébe, ahonnan 1945. május 15.-én szerelt le.

Hazatérése után 1945. júniusában a rendőrség kötelékébe lépett. A Budapestkörnyéki Rendőrkapitányságok megalakításában és vezetésében vett részt, ahonnan 1948. szeptemberében a Belügyminisztérium személyzeti osztályára helyezték. 1949. szeptemberétől 1953. októberéig a Budapesti Katonai Ügyészségen szolgált katonai ügyészként. Ekkor a Legfőbb Ügyészség állományába került, de a Fővárosi Főügyészség Általános Felügyeleti Osztályán szolgált osztályvezetőként. Az ügyészi-bírói vizsgát 1952-ben tette le.

A rendőrséghez r. szds.-ként nevezték ki, majd egy alkalommal lépett elő r. őrnaggyá.

Egy 1955. szeptember 1.-én kelt „Elbírálási lap” szerint, ebben az időben a Fővárosi Főügyészség Általános Felügyeleti Osztályán dolgozik, mint beosztott ügyész. A Fővárosi Kiegészitő Parancsnokság leírása szerint: 1936-1940-ig megszakításokkal, mint tartalékos őrvezető teljesített szolgálatot. A háború után 1953-ig a katonai ügyészségen teljesített szolgálatot.

Kitüntetései: Magyar Szabadságért Érdemrend, Népköztársasági Érdemérem arany fokozata, Közbiztonsági Érdemérem bronz fokozata, 48-as Díszérem, Magyar Partizán Emlékérem.

1957. december 24.-én lefokozták honvéddé, mert disszidált.

Remény (Racskó) István őrgy. (Vámosgyörk, 1911.05.28. - Nagy Ilona)

Az elemi iskola 4 osztályának és a polgári iskola 4 osztályának (Gyöngyösön) elvégzése után kőműves-tanonc, majd segéd, később mester. Az 1930-as években részben kőművesként, kerékpáros küldöncként és B.SZ.K.Rt kalauzként majd kocsivezetőként dolgozik 1949. 09. 14.-ig. Ekkor beiskolázzák az első Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára, melynek elvégzését követően részt vesz Budapesten a 6 hetes hadbírói tanfolyamon is.

1950. október 14.-én – több akadémiát végzettel együtt - nevezik ki szds-i rendfokozatban a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre ügyész-helyettesnek.

1951. 07. 16. és 1956. 10. 18. között a Debreceni Katonai Ügyészség vezető ügyésze.

Ekkor, - egészségügyi okokra hivatkozással, a saját kérelme alapján – tartalékállományba helyezik. (ET. 1955. évi 4. sz. határozat 57. pont. *d.)* alpont.)

A tiszti minősítési lapja szerint – becsületes, szorgalmas, de kellő felkészültsége hiányában - gyenge szakmai felkészültségű ügyész. Fogalmazási készsége gyenge, határozatai hiányosak. Beosztottjai munkáját összefogni nem tudja. Az egyetemen

szívósan tanul, de egészségi állapota miatt gyakran akadályozva van a munkában és tanulásban is. Az egészségügyi okokból történő nyugállományba helyezésével a szakmai vezetés egyetértett.

Előlépései: szds.: 1950. 10. 14.
őrgy. 1952. 11. 07.

Dr. Sarkady-Encsi László hb. őrgy. (1913.10.16. - Biloveszky Mária)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Sántha István r. őrgy.

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a miskolci rendőrtanosztályról nevezték ki a Debreceni Katonai Ügyészségre *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Sárközy Endre hb. ezds. (1924.09.01. – Kepes Flóra)

„Dr. Sárközi Endrét (1924. Képes Flóra) 1949. évi május hó 1-ével, a III/a. Állománycsoportban (gyalogságnál) tart.főhadnaggyá előléptetem és a ht. állományba átveszem.” (Rendelet száma: 15.426/eln. szü. – 1949. április 25.)

Iskolai végzettsége: - gimnáziumi érettségi, a budapesti Lónyai utcai református gimnáziumban, 1942-ben. Innen a Kecskeméti Református Jogakadémiára iratkozott be, de a Szegedi Tudományegyetem Jogi Karán diplomázott 1947-ben. Pártajánlásra került a katonai igazságszolgáltatásba, mindjárt fhdgy-i rendfokozattal.

1949. május hó 1.-ével előbb tartalékos főhadnaggyá léptetik elő, majd még aznap hivatásos állományba veszik.

1949.05.01.-től, 1950.09.28.-ig hadbírójelölt a Budapesti Katonai Törvényszéken,

1950.09.28.-tól, 1950.12.31.-ig tanácsjegyző a Katonai Főtörvényszéken,

1951.01.01.-től, 1952.07.01.-ig ítélőbíró a Budapesti Katonai Törvényszéken,

1952.07.01.-től 1955.06.06.-ig ítélőbíró a Katonai Felsőbíróságon,

1955.06.06.-tól 1957.01.17.-ig az IM. Katonai Főosztály vezetője szakmai helyettese.

1957.01.17.-én tartalékállományba helyezték.

Rendfokozatai:	1949.05.01.	fhdgy,
	1951.05.01.	szds,
	1954.11.24.	őrgy,
	1955.06.15.	alez,
	1956.04.28.	ezds.

Életéről készült egy riport, ami brosúra formájában is megjelent. Kubinyi Ferenc: *„……És nem vállaltam a statáriumot.”* (KAPU Könyvek 1990.) Ebben miniszterhelyettesként beszél önmagáról, de ennek a személyi anyagában nincs semmi nyoma. Az életrajzából az sem tűnik ki, hogy azért szerelték le, mert nem vállalta a statáriumot, inkább azért, mert nem írta alá a Kádár-kormánynak szóló tiszti „hűség”-nyilatkozatot.

Dr. Sásdi Imre r. szds. (Sásd, 1919.09.19. – Weisz Ilona)

Az elemi iskolai tanulmányait Sásdon végezte, majd a Dombóvári Állami Reálgimnáziumban érettségizett. A jogi egyetemre Pécsett járt. Egyetemi tanulmányait még a háború előtt kezdte meg, de csak 1953. februárjában avatták jogi doktorrá. 1940-ben – mint egyetemi hallgatót - munkaszolgálatra hívták be és Pécsett, Mohácson, Szászrégenben szolgált 1941-ig. Ekkor leszerelték. 1943-ban ismét behívták, és Mohácson, Tiszabogdányban és Mikulicinben teljesített szolgálatot igen mostoha körülmények között. (Írja önéletrajzában.) Társai közül sokan elhunytak. 1944. október 16.-án megszökött, az erdőben bujkált és 10 nap után a Vörös Hadsereg szabadította fel.

Pécsre való visszaérkezése után előbb ügyvédjelölt volt néhány hónapig, majd 1945. június 1.-ével felvették a Pécsi Járási

Rendőrkapitányságra, ahol előbb bűnügyi osztályvezető, majd kihágási rendőrbíró lett, r. fhdgy-i rendfokozatban. 1949. február 17.-e óta a Pécsi Katonai Ügyészségen teljesít szolgálatot, mint „rendőrügyész.” 1948-ban léptették elő r. szds-á.

1956 márciusáig teljesített szolgálatot, amikor létszámcsökkentés miatt leszerelték. Ezután lett a Pécsi II. sz. Ügyvédi Munkaközösség tagja.

Dr. Sebes (Stern) Ferenc hb. alez (Debrecen, 1912.02.26. - Keller Amália)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Sebő Frigyes r. szds. (Budapest, 1918.08.13. - Kleinmann Józsa) (máshol: Kleinvald Rózsa)

1952. júliusában, az önéletrajzában írja, hogy:

Budapesten 1918. augusztus 13.-án született. Édesapja középiskolai tanári képzettséggel rendelkezett. 1936-ban érettségizett, majd érettségi után beiratkozott az egyetemre, de azt csak 1947-ben fejezte be. Időközben több helyen dolgozott. Először 1940-ban egy rövidebb időre, majd 1942-ben hívták be ismét munkaszolgálatra. 1945-ben Sopron környékén került szovjet hadifogságba.

Hazaérkezése után azonnal a rendőrségnél jelentkezett, ahol különböző beosztásokban szolgált. 1947. decemberétől 1950. októberéig az Államvédelmi Hatóságnál. 1949. szeptemberében helyezték át a Budapesti Katonai Ügyészségre, ahol – „Tartalékos tiszti lapja” szerint - 1953. október 15.-ig szolgált „katonai ügyészként” mint áv. őrgy. A hadbírói vizsgát 1952-ben tette le.

Egy 1957. szeptember 30.-án kelt „Felülvizsgálati lap” szerint: 1957. év végéig a Pest megyei Ügyészségen dolgozott, mint nyomozó-csoportvezető, de ekkor saját kérelmére kilépett az ügyészi apparátusból, és vállalati jogtanácsos lett.

Több kitüntetést is kapott hivatásos tiszti szolgálata alatt.

Előlépései: r. fhdgy.: 1946. január 15.
r. szds.: 1948. november 7.

r. őrgy.: 1953. április 4.
t. hb. őrgy.: 1954. január 1.

Dr. Séra Károly hb. őrgy. (Felsővály, 1916.11.13. – Jóczik Erzsébet)

(Rehabilitálva és utólag előléptetve alezredessé.)

„Előléptetem a honvédség nemtényleges állományában 1949. évi november hó 1-ével: a VIII/a. Állománycsoportban (hadbíró tisztek) századossá dr. Séra Károly (1916. XI. 13. Felsővály). Nevezettet egyidejűleg a honvédség hivatásos állományába felveszem." (Rendelet száma: 44.999/eln. szü. – 1949. november 5.)

Iskolai végzettsége: jogtudományi egyetem + egységes ügyvédi bírói vizsga.

1936-tól dolgozott az igazságszolgáltatásban. 1945. október 15.-étől a Budapesti Népbíróság ítélőbírája, majd tanácsvezetője. Innen kerül 1949.11.01.-én a Budapesti Katonai Törvényszékre tanácsvezetőnek hb. századosi rendfokozatban, amit 1951.04.23.-ig lát el.

1951.06.01.-től, 1952.07.01.-ig, a Katonai Főtörvényszéken ítélőbíró. Közben 1952. 04.23.-tól 06.01.-ig vezényelve volt a Szegedi Katonai Törvényszékre.

1952.07.01.-én kinevezik a Szegedi Katonai Törvényszék elnökének, amit 1952.12.31.-ig lát el. Ekkor nemtényleges állományba helyezik.

1953-tól alacsonyabb beosztásokban dolgozik, majd előbb jogtanácsos, és 1958-tól ügyvéd.

Rendfokozatai: 1949.11.01. szds,
1950.05.01. őrgy.

1995-ben rehabilitálták, és utólag előléptették alezredessé.

Dr. Somóczy Lóránd hb. őrgy. (Budapest, 1914.06.11. – Andreidesz Irma)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

„Dr. Somóczy Lóránt (1914. Andreidesz Irma) ht. hb. őrnagyot, 1949. évi július hó 1-ével, a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.” (Rendelet száma: 23.769/eln. szü. – 1949. június 22.)

Dr. Soós-Elsner Ödön hb. ezds. (Sopronpereszteg, 1896.09.06. - Soós Irén)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

„dr. Soós Elsner Ödön (1896. Soós Irén) hb. alez-t 1949. évi január hó 1-ével; a VIII/a. Állománycsoportban: visszaveszem a honvédség hivatásos állományába. Besorolására később intézkedem.” (Rendelet száma: 51.853/eln.szü. – 1948. december 30.)”(HK. 1949. 3. szám.)

1945. nov. 28.-án, az 1. Honvéd Kerületparancsnokság létszámfeletti állományába vették, december 15.-én igazolták, 1946. aug.- 28.-án végelbánás alá vonták, és mindennemű ellátási igény kizárásával a szolg. teljesítése alól azonnali hatállyal felmentették.

1949. január 1.-én visszavették a honvédség állományába, a VIII/a. áll, csoportba, január 31.-én igazolták alezredesi rendfokozatát, és beosztották a Határőrség-parancsnokságon a Budapesti Katonai Ügyészség ügyészi kirendeltségének vezetésével.

1949. március 5.-ével áthelyezték a Katonai Főtörvényszék állományába ítélőbírónak. 1950. november 1.-ével helyezték nyugállományba a szolgálati idejének elismerésével.

Dr. Soós Károly hb. ezds. (1913.01.31. Szilvássy Ida)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban. 1950. május 1.-ével lép elő ezredessé.

Dr. Szabó-Papp Ferenc hb. szds. (Budapest, 1915.11.20. – Sziklai Viola)

„A honvédség hivatásos állományába visszaveszem (felveszem) a nevek után feltüntetett időponttal: VIII/a. Állománycsoportban; (hadbíró) dr. Szabó-Papp Ferenc (1915. Sziklai Viola) századost, 1949. IV. 4."

Életrajzát lásd 1945-1946-ban.

1945. április 24.-étől 1946. március 3.-ig amerikai hadifogságban volt. Hazatérését követően igazolták, de minden igény kizárásával a szolgálat alól azonnali hatállyal felmentették. 1949. április hó 4.-ig ügyvédjelöltként dolgozott.

1949. 04. 04.-i dátummal visszaveszik a VIII/a. állománycsoportba hivatásos tisztnek, és a HM Elnökség Parancsnoksági Osztály állományába osztják be, ami a Budapesti Katonai Ügyészség HM Kirendeltségét is jelentette. A kirendeltség megszűnését követően marad a Budapesti Központi Katonai Ügyészség állományában beosztott katonai ügyészhelyettesnek.

1952. 07. 01.-én helyezték nemtényleges viszonyba, rendfokozatának meghagyásával.

Előlépései: fhdgy: 1943. 04. 27.
szds: 1944. 07. 01.

Dr. Szabó Tibor hb. őrgy. (Szolnok, 1914.06.15. – Markscheidt Ilona)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Szabó István hb. alez. (Kecel, 1913.06.21. – Szántó Margit)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Szalai Sándor áv. fhdgy.:

Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. feljegyzéséből lehet tudni, hogy az első Ügyészi-Bírói Akadémia elvégzése után Szalai Sándor áv. fhdgy. is (1950. októberében) – Csótka István áv. fhdgy-al együtt - a Budapesti Katonai Ügyészség „államvédelmi csoport"-jába került. Egy idő után – a pontos időpont nincs feltüntetve – elkerült a Rendőrakadémiára tanárnak. Valószínűleg

csak kevés időt töltött a katonai ügyészségen, mert a konkrét ügyek átvizsgálása során az 1950-es év végén ill. az 1951-es év elején, megjelenik a neve vádlóként.

Dr. Szarka Géza hb. őrgy. (Modor, 1912.01.21. – Dvorák Anna)

„… figyelembevételével a honvédség hivatásos állományában az alábbi bajtársakat előléptetem, illetve előléptetési napját az alábbiak szerint helyesbítem: ….. őrnaggyá: dr. Szarka Géza ….."

1949-es önéletrajzában nem említi, hogy az általános iskoláit hol végezte. „*Középiskoláimat Budapesten és Pápán végeztem. Pápán érettségiztem 1931-ben. Érettségi után a német nyelv gyakorlása végett 3 hónapra Grázba mentem. ……. 1932 őszén iratkoztam be a Budapesti Pázmány Péter egyetem jogi fakultására, és itt avattak jogi doktorrá 1938 nyarán. Avatásom után …… Pápán, dr. Molnár Imre ügyvéd mellett joggyakorlatot kezdtem, mint ügyvédjelölt. 1938 őszén behívtak csapattestemhez, és mint tartalékos zls. részt vettem a felvidéki bevonulásban. …… Leszerelésem után folytattam a joggyakorlatomat. ……. 1940-ben az Erdélyi bevonulásban vettem részt, és ekkor 5 hónapig szolgáltam. ……. 1941. novemberében szereltem le és ekkor kértem a honvédségi joggyakorlatra való behívásomat. …… 1942. szeptemberéig,* (szolgált még) *amikor is a Szegedi Honvéd Törvényszékhez rendeltek ki honvédségi joggyakorlatra. ……1943. szeptemberében letettem a hadbírói vizsgát, és 1943. decemberében neveztek ki hadbíró századossá. Ebben a rendfokozatban szolgáltam 1945 májusában történt fogságba esésemig."* Életrajzában részletezi, hogy mikor és hol szolgált a keleti fronton. 1947. július 29.-én érkezett haza a szovjet hadifogságból. Ezután alkalmi munkákból élt.

1948. október 15.-én hívták be tiszti tanfolyamra, majd – a Debreceni Honvéd Törvényszéken eltöltött 3 havi szakmai gyakorlat után, a *„határőrparancsnoksági ügyészségre* került", mint beosztott ügyész. 1949. január 10.-én a Kossuth Akadémiai Katonai Ügyészség Kirendeltségére helyezték. 1949. február hó 1-vel visszavették a honvédség hivatásos állományába. 1949. május 1.-vel előlépett őrnaggyá. „*Dr. Radó hb. őrgy. áthelyezése után,*

1949. május végén átvettem a Kossuth Akadémia ügyészségének vezetését."

1949. szeptember 1.-től a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre került vissza beosztott katonai ügyésznek. 1951. április 25.-én letartóztatják. (A további sorsát lásd a *Szabó István: Hadbírák célkeresztben c. dolgozatban.)*

Dr. Szénási Géza r. őrgy. (Budapest, 1919.11.23. - ……..)
(Más helyen: dr. Szénássy Géza)

Édesapja lakatossegéd volt. 1937-ben kezdte, és 1941-ben fejezte be jogi tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen, majd 1943-ban lett államtudományi doktor. 1945-ben belépett a rendőrség kötelékébe, és tagja lett a Magyar Kommunista Pártnak. Korábbi pályafutásáról nem sikerült még adatokat fellelni, de 1947-ben már a Belügyminisztérium Határ-, Folyam- és Légirendészeti Osztály vezetőhelyettese.

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Belügyminisztérium központi állományából nevezték ki a Budapesti Katonai Ügyészségre *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett."*

Itt szolgált 1950. május hó 31.-ig, amikor visszakerült a Belügyminisztériumba, és a (IV.8.) *Kiértékelő és információs csoport vezetésével bízzák meg. (*A referádáját Almásiné Törőcsik Anna veszi át, amikor a helyére kerül.)

1951-ben tette le a jogtudományi vizsgát az ELTE Jogi Karán.

1956-ban (a Münnich-kormány tagjaként) kinevezték a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyészének, amely beosztást 1975. december 1.-ig töltött be. December 4.-ével kinevezték a Magyar Népköztársaság Szófiai Nagykövetsége vezetőjének. 1979 februárjában hunyt el.

1959-től 1962-ig az MSZMP Központi Bizottsága pót-; 1962 és 1975 között a rendes tagja volt. Mint legfőbb ügyésznek kétségtelenül szerepe volt az 1956-os forradalom leverését követő

bírósági eljárásokhoz, bár ezekben a kiemelkedő ügyekben, a helyettese, dr. Szalai József járt el.

Kitüntetései között szerepel a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958) és a Munka Érdemrend arany fokozata (1960).

Dr. Szimler János ezds. (Budapest, 1909.05.13. - Stiglin Rozália)

Eredeti végzettsége ezüstműves. Az első 1949-1950-es Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója volt, majd ő is részt vett a 6 hetes hadbírói tanfolyamon. Századosi rendfokozattal került a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre 1950. október 14.-én, katonai-ügyészhelyettesnek.

„Tanulóidejének" letöltését követően 1950. december 8.-án ítélőbírónak nevezik ki a Katonai Főtörvényszékre, majd az idő múlásában és a névváltozásokat követően tanácselnök lesz a Katonai Felsőbíróságon és később a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumánál, amelynek 1956. 12. 01.-től már az elnökhelyettese is.

A jogi egyetemet 1951-1955 között végezte el.
1962. 09. 14.-én kerül szolgálati nyugállományba.

Hat kitüntetése között található a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem. Mint a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégium tanácsvezető bírája, értelemszerűen részt vett az 1956-ot követő statáriális eljárásokban.

Dr. Szűcs Ferenc hb. szds. (1925.12.21. – Kakuszi Gizella)

Iskolai végzettsége:
- gimnáziumi érettségi,
- Szegedi Tudományegyetem Jogi Kar 1946-1949.

1949.01.03. – 1949.12.17. a Honvéd Kollégium hallgatója.
1949.12.19.-től, 1950.08.01.-ig hadbírójelölt a Szegedi Katonai Ügyészségen,

1950.08.01.-től, 1951.01.01.-ig hadbírójelölt a Budapesti Katonai Törvényszéken,
1951.01.01.-től, 1952.07.01.-ig hadbíró a Szegedi Katonai Törvényszéken,
1952.07.01.-től, 1952.12.31.-ig hadbíró a Cegléd Pf. 2437. alakulatnál.
1952.12.31.-én nemtényleges állományba helyezik. Leszerelését követően ügyvéd Szegeden.

Rendfokozatai:	1944.11.15.	alhdgy,
	1949.11.01.	fhdgy,
	1952.04.04.	szds.

Dr. Tarján József hb. szds. (1917.02.22. - Forgách Emmerose)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

Dr. Tóth Antal József őrgy. (Szentetornya, 1925.09.13. - Tóth Mária)

Iskolai végzettsége: 6 év elemi iskola. Iskolái elvégzése után 1938. márciusától mezőgazdasági munkás, majd segédmunkás, amikor 1949-ben beosztják az első Büntetőbírói és Államügyészi Akadémia hallgatói közé. Utána részt vesz a 6 hetes hadbírói tanfolyamon, és 1950. október 14.-évl, főhadnagyi rendfokozatban nevezik ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre hadbírójelöltnek.

1950. 04. 14. és 1952. 02. 12. között már kinevezett katonai ügyész, majd a honvédség átszervezése kapcsán előbb (1952. 02. 13.-tól) a honvédség Pf. 9379. alakulat vezető ügyésze, majd 1953. 12. 08.-től, a HM Tüzérparancsnokság, Budapest nyomozó ügyésze.

Az ELTE Jogi Karát 1952-1957.12.21. között végezte el.

1955. 09. 15.-től 1959. 08. 15.-ig ismét a Budapesti Katonai Ügyészség ügyésze. Ekkor tartalékállományba helyezik. Jellemzése szerint közepesen képzett, mindig kérdéses volt a feladatainak megfelelő szinten történő elvégzésében. Leszerelését követően, jogi

beosztásokban dolgozik a HM különböző szerveinél, ill. később a polgári életben.

Előlépései: fhdgy 1950. 10. 14.
szds. 1952. 11.07.
őrgy. 1957. 04. 29.

1956. október 23.-ától október 30.-ig szolgálati helyén tartózkodott, majd november 10.-ig a lakásán volt. November 10.-től december 14.-ig a Budai Karhatalmi ezred, ezredtörzsében teljesített szolgálatot.

1957. 07. 29.-én megkapta a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérmet.

Dr. Tóth Lajos t. fhdgy. (1924. - Takács Lídia)

- 1950. április 1.-ével előléptetve századossá, és átvéve hivatásos állományba.

Dr. Tóth László hb. vőrgy. (1895.11.20. - Major Irma)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„A Köztársasági Elnök Úr a Miniszterelnök útján tett előterjesztésemre 1949. évi január hó 13.-án kelt elhatározásával dr. Tóth László (1895. Major Irma) t. hb. ezredest a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban; 1949. évi január hó 1-ével; később meghatározandó ranggal: tart. hb. vezérőrnaggyá előléptette. Besorolására később intézkedem. (Rendelet száma: 3.020/eln.szü.- 1949. január 15.)”

„Dr. Tóth László (1895. Major Irma) t. hb. vezérőrnagyot 1949. évi január hó 1.-ével: a VIII/a. Állománycsoportban: a honvédség hivatásos állományába felveszem. Besorolására később intézkedem.” (Rendelet száma: 51.852/eln.szü.- 1948-1949. január 19.)” (HK. 1949. 4. sz.)

Dr. (Buz) Valachi László hb. alez. (Rákospalota, 1914.11.26. – Szél Terézia)

1953. márciusában írt Önéletrajzából megállapítható, hogy elemi és polgári iskoláit Budapesten végezte, majd 1930-1933 között cukrász-tanonc volt. Ezután dolgozott, és 1939. februárjában hívták be katonának, ahonnan 1940. decemberében szerelt le. 1939-1940. (Piliscsabán töltött) katonai szolgálata alatt kitanulta a gépkocsivezetést.

Ezután ismét gyárban dolgozott – hol tisztviselőként, hol behívott katonai gépkocsivezetőként, 1949. májusáig. 1949. szeptemberében a rákospalotai (MDP) pártalapszervezet javaslatára beiskolázták az első Bírói-Államügyészi Akadémiára, amelyet jeles eredménnyel végzett el. Az ezt követő tartalékos katonatiszti iskola befejezése után, 1950. október 14.-én, századosi rendfokozatban végzett. A Budapesti Központi Katonai Ügyészségre helyezték, ahol 1951. május 1.-től, már az ügyészség parancsnokhelyettese volt, mint a politikai csoport vezetője. 1952. április 4.-én őrnaggyá léptették elő.

1951-1955 között végezte el az Állam- és Jogtudományi Egyetemet.

1954.12.01.-től, 1957.03.15.-ig volt a Határőrség és Belső Karhatalom Katonai Ügyészségének vezetője, majd 1959.11.15.-ig a Katonai Főügyészségen szolgált mint főügyészhelyettes.

1957. április 29.-én lépett elő alezredessé.

1959.11.15.-től, 1962.02.15.-ig a Győri Katonai Bíróság elnöke, majd a Budapesti Katonai Bíróságon 1965.10.31.-ig beosztott ítélőbíró. Ekkor áthelyezik a Debreceni Katonai Bíróságra elnöknek, ahol 1967. augusztus 1.-ég szolgált. Innen a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához került, ahol a nyugállományba helyezéséig, 1968. áprilisáig teljesített szolgálatot.

1951. és 1967. között 6 alkalommal tüntették ki érdeméremmel, köztük a Szocialista Hazáért Érdemrenddel.

Dr. nemes Varga Gábor hb. őrgy. (1912.01.24. - Sörös Jusztina)

Életrajzát lásd az 1945-1946-os dolgozatban.

„Dr. Varga Gábort (1912. Sörös Krisztina) ht. hb. őrnagyot, 1949. évi július hó 1-ével, a katonai ellátási törvény 8.§.-a alapján – hivatalból – nyugállományba helyezem.” (Rendelet száma: 23.770/eln. szü. – 1949. június 22.)

Dr. Varga IM.re hb. őrgy. (Fehértemplom, 1909.08.27. - Bányai Mária)

Életrajzát lásd az 1947-1948-as dolgozatban.

Dr. Váradi György áv. őrgy. (Budapest, 1918.01.01. - …….)

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) az Államvédelmi Hatóságról nevezték ki a Budapesti Katonai Ügyészségre *„ … a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

A katonai ügyészségen megalakult „államvédelmi csoport”-nak ő lesz az első vezetője. Beosztásában 1950. októberében, dr. Béres Miklós áv. őrgy. váltja fel.

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Visegrádi Gyula hb. ezds. (Kesznyéte, 1902.11.09. - Porkoláb Erzsébet)

Életrajzát lásd az 1947-1948-ad dolgozatban.

„A Köztársasági Elnök Úr a Miniszterelnök útján tett előterjesztésemre 1949. évi január hó 13.-án kelt elhatározásával dr. Visegrádi Gyula (1902. Porkoláb Erzsébet) ht. hb. alezredest a honvédség nemtényleges állományában, a VIII/a. Állománycsoportban; 1949. évi január hó 1-ével; később meghatározandó ranggal: tart. hb. ezredessé előléptette.” Besorolására később intézkedem. (Rendelet száma: 3.020/eln.szü.-1949. január 15.) (HK. 1949. 4. sz.)

Életrajz pontosítása: 1949. január hó 1-ével – később meghatározandó ranggal – előlép: ht. hb. ezredessé. Besorolásáról később történik intézkedés. Ő lett az első katonai főügyész.

Dr. Zakár János r. őrgy. ([korábban: Sacher] Budapest, 1913.06.23. – Polák Irén)

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Belügyminisztérium központi állományából nevezték ki a Budapesti Katonai Ügyészségre *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

Személyi adatait nem sikerült még felkutatni.

Dr. Zámbó Gyula alez. (Nyergesújfalu, 1921.06.04. - Goldschmidt Júlia)

Iskolai végzettsége: az elemi iskola 5 évét 1927-1932 között Nyergesújfalun végezte, de a gimnázium 8 évét már 1932-1940 között Érsekújváron. Ezzel a végzettséggel került az első Büntetőbírói- és Államügyészi Akadémiára hallgatónak. Elvégzése, és a 6 hetes hadbírói tanfolyam befejezése után 1950. október 14.-én századosi rendfokozatban nevezik ki a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre ügyésznek. A jogi egyetemet már szolgálati ideje alatt, illetve után fejezte be.

1948. januárjától májusig az MKP Dorogi Járási Pártbizottságán propagandista. Ettől az időtől 1949. szeptemberéig „gyárgondnoka” a Celuloize Műrost Nemzeti Vállalatnak.

1949. szeptemberében kerül az akadémiára, amelynek elvégzését követően lesz katonai ügyész a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen 1952. 08. 01.-ig.

1952. 08. 01. és 1954. 12. 01. között a Katonai Főügyészségen szolgál ügyészként, majd a Budapesti Katonai Ügyészségen előbb vezetőhelyettes, 1955. 08. 01.-vel a katonai ügyészség vezetője lesz, amit 1958. 07. 01.-ig tölt be. Már 1958. 01. 01.-ével leváltották, mert nem bizonyult megfelelő vezetőnek, és mert a katonai ügyészség munkáját nehezítő viták és intrikák

felszámolására képtelen volt. Ezek egy részét éppen maga idézte elő. Mellőzték a fegyelmi döntést, helyette áthelyezéssel került más beosztásba. 1957.04.04.-én megkapta a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérmet. Ezen felül még ugyanebben az évben lett az Ügyészség Kiváló Dolgozója, és részesült a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatában is.

1959. 11. 30.-ig a HM Elhelyezési és Beruházási Csoportfőnökségen jogügyi tiszt, ahonnan előbb a Vezérkari Főnök Titkárságára, majd más HM Vezető Szervek Titkárságára kerül jogügyi előadónak. 1965. 08. 01.-ével létszámfelettiként szüntetik meg a szolgálati jogviszonyát és helyezik nyugállományba.

A jogi egyetemet már 1958-ban fejezte be.
Előlépései: szds. 1950. 10. 14.
őrgy. 1952. 11. 07.
alez. 1957. 04. 29.
2011. 11. 01.-én hunyt el.

Dr. Zilay István r. fhdgy. (Aszód, 1922.10.03. -)

Édesapja kocsigyártó kisiparos volt Aszódon.

Elemi iskoláit és a 8 év gimnáziumot Aszódon végezte. Iskolái elvégzése után a községben szociális titkár volt. 1944 őszén behívták katonának, de csak munkaszolgálatos volt. 1944. december 22.-én megszökött Komáromból, és Budapesten bujkált 1945 februárjáig, a szovjet csapatok bejöveteléig. Ekkor visszatért a falujába, és itt dolgozott fél évig. 1945. július 1.-től, 1952. szeptember 3.-ig a rendőrségen szolgált tisztként. Előbb rendőrtiszti iskolát, majd egyetemet végzett, később részt vett az ügyészi tanfolyamon. A Pécsi Rendőrtanosztályon 3 évig tanított, miközben 1949. február 15.-ével kinevezték a Pécsi Katonai Ügyészségre.

1949. február 17.-én kelt, (de a március 1.-i Rendőrségi Közlöny szerint) a Váci Rendőrkapitányságról nevezték ki a Pécsi Katonai Ügyészségre *„… a rendőrség tagja ellen indított bűnvádi ügyben a katonai ügyészi …. tennivalók ellátása végett.”*

Szolgálati jogviszonya átszervezés folytán szűnt meg 1950-ben a 299/1950. MT. sz. rendelet 2.§.-a alapján.

(Belügyminisztérium átszervezésével.) Leszerelése előtt előléptették r. főhadnaggyá.

1952. szeptember 3.-ától előbb a Váci Fonógyárban, majd a váci hajógyárban dolgozott. Utóbb a honvédelmi miniszter – 1967-ben - a rendőri rendfokozatát katonai rendfokozatnak elismerte.

****

F Ü G G E L É K

Sajnálatos módon nagyon kevés visszaemlékezés maradt, amely az utódok részére közelebb hozhatná, és hitelesebbé tehetné a kutatások anyagát. E nagyon kevés visszaemlékezések egyike, amelyet Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. katonai főügyészségi ügyész írt le, 1989. január 4.-én. A 40 év távlatában leírt gondolatai, nem csak érdekesek, de hiteltérdemlőségét alátámasztja az utólagos kutatások eredménye. Visszaemlékezését ezért érdemes szó szerint is idézni, mert a személyes visszaemlékezés, közvetlenebbé, ízesebbé teszi a kutatások merev anyagát.

I.

Almásiné dr. Törőcsik Anna nyá. alez. katonai főügyészségi ügyész visszaemlékezése az első ügyészi-bírói akadémiára

„ Az ügyészi akadémiára 1949 őszén beiskolázott katonák ott katonai egyenruhában – rendfokozat nélkül – tanultak. De a katonai igazságszolgáltatás – pontosabban a rendőrügyészi feladatok teljesítésére - rendőri állományú hallgatók is voltak. Akiknek rendfokozatuk volt, azt viselték, és szintén egyenruhában voltak. /Kivéve a két elvtársnőt, akik rendőrirodai állományból kerültek az akadémiára. / Mivel erről nincs névsor, az ő nevüket is felsorolom az utókor számára.

B. Nagy János r. hdgy.: Kerületből jött, és az akadémia elvégzése után a pártközpontba ment dolgozni, az adminisztratív osztályra.

Fekete Mária r.i. hdgy.: A Brfk-ról jött, a Budapesti Katonai Ügyészségre került a r. csop.-ba, azután katona lett, és 1953-tól a Fővárosi Bíróság elnökhelyettese, majd az IM.-ben személyügyi főosztályvezető. Innen visszajött a katonai ügyészségre, majd 1957 elején leszerelték, s velem együtt a Fővárosi Főügyészség Pol. Oszt. dolgozott, később kerületvezető

ügyész lett a XV. ker.-ben. A Fővárosi Főügy. fiatalkorúak csoportjától ment nyugdíjba.

Törőcsik Anna r.i. alhdgy.: A BM személyzeti főoszt.-ról került az akadémiára. Akkor már jogvégzett volt. Szigorlatokat az akadémia bef. után tette le. A Budapesti Katonai Ügyészség rendőri csoportjában dolgozott. 1953 után katonai állományba vették.

Gáspár Gyula r. fhdgy. : A Brfk-ról jött, miután elvégezte a nevelőtiszti tanfolyamot. Szintén jogvégzett, szigorlatainkat az akadémia bef. után együtt tettük le. A Szegedi Katonai Ügyészségre került, és 1953-ban a Legf. Ü.-re a különleges ügyek osztályára. Az ellenforr. után került a kat. bíróság állományába, ahol 1962-től az IM. Kat. Főosztály vezetője lett.

Sólyom Károly r.fhdgy.: Debrecenből jött, és az akadémia után oda ment vissza. Jogvégzett volt, de szigorlatait akkor nem tette le. A Debrecen i Katonai Ügyészségtől a 60-as években ment vissza a megyei Rfk. állományába.

Novotni Károly r.fhdgy.: A Pécsi Rfk-tól jött és oda ment vissza a katonai ügyészség rendőrügyészének. Hamarosan elkerült az apparátusból, idősebb ember volt.

Póczik József r. szkv.: Győr megyéből jött, ahol rendőri káderes volt. Az akadémia után a Budapesti Kat. Ügyészség rendőri csoportjában, mint r. fhdgy. teljesített szolgálatot. Innen a határőrségre, 56 után a Budapesti, majd a Győri Kat. Ügyészségre került. Korhatár előtt 53 évesen nyugdíjazták, még a 70-es években.

Valkó Béla r.fhdgy.: Zagyvarékasi fiú volt, az akadémia után a BM. Fegyelmi Oszt.-ra került, mint másodfokú fegyelmi előadó. Ügyészi pályán később sem dolgozott.

Elfogultság nélkül mondhatom, hogy a rendőrkáderek előképzettsége hasonlíthatatlanul magasabb volt, mint a katonai hallgatóké, akik közül alkalmatlanság miatt sokan kihullottak. Hadbíróként dolgozott közülük Szimler János szds., Ledényi Ferenc vőrgy., /Kat. Koll./, Bartha Kálmán, a Debreceni Kat. Bíróság vezetője, Kovács Béla a Budapesti Kat. Bíróság vezetője, 1953 után igazságügyminiszter., Koharek József, Mundi János, Nagy Sándor, Jáger László, előbb a Budapesti Kat. Bíróságon dolgoztak, 1956 után Koharek és Nagy Sándor nem írták alá a tiszti nyilatkozatot, és az IM.. Kat. Főosztály állományából leszereltek. Jáger a Szegedi Kat. Bíróság elnöke lett. Mundi nyugállományba helyezéséig a Budapesti Kat. Bíróságon a rendőrügyeket tárgyaló hadbíró volt.

<u>Ügyészi állományba került:</u> Buz Valachi László, aki pk. helyettes volt később, amikor a Budapesti Katonai Ügyészséget SIM.onfy Albert vezette. Ő is az akadémia hallgatója volt, de katonai állományba csak annak befejezése után került. Őt Zámbó Gyula követte a vezetői beosztásban 1956-ig. Makrai Ödön az OLP vezető ügyésze lett, majd a tiszti nyilatkozatot ő sem írta alá. Remény István pedig a Debreceni Katonai Ügyészség vezetője lett. /Ő sem él már. /

Ezt azért írtam le, hogy az ügyészi-bírói akadémia első évfolyam katona hallgatóinak személyét kissé emberi közelségbe hozzam. Mint említettem már nem csak azok kerültek a katonai igazságszolgáltatásba, akiket az akadémiára ilyen tervezéssel hívtak be. Mások is, akiket a hadbírói tanfolyam után vettek hivatásos állományba.

Az akadémia egy tanévnek megfelelő ideig tartott. 1949 szept. – 1950. augusztusáig. Ekkor avatták tiszté a katonákat, de a rendőrhallgatók is magasabb rendfokozatot kaptak. Valamennyien századosok lettünk, kivéve Póczikot, akinek eredetileg nem volt tiszti rendfokozata. Ő fhdgy.-ként végzett. A hadbírói tanfolyamot a rendőrhallgatók is elvégezték, ott ők is katonai egyenruhát viseltek, kivéve mi /a két nő/ akik csak az elméleti oktatásban vettünk részt, polgári ruhában jártunk. Amíg a férfiak terepen, katonai gyakorlati foglalkozáson voltak, mi a pk.-ság irodájában adminisztratív munkát végzetünk. Én voltam a gépírónő. A tanfolyam létszámában nem voltunk benne hivatalosan. Létszámjelentés alkalmával – mint azt már említettem – úgy szerepeltünk, hogy: „Az osztály létszáma …. fő, plusz két nő.”

Miként a névszerinti felsorolások szükség szerint pontatlanok, a gyakori átfedések miatt olykor tévesek is, a dolgozat 4. oldal utolsó előtti bekezdésében felsorolt nevek tekintetében is ez mutatkozik.

- *Csordás János csak 1954-ben került a katonai állományba. Addig az ügyészi akadémia igazgatója volt, mert annak még további évfolyamai is működtek.*
- *Gáspár Gyula – mint írtam – rendőr volt, majd a Legf. Ü. állományából került, a katonai bírósághoz 1956 után.*

- *Póczikról már írtam, rendőr-, határőr ügyész volt, majd Győrbe került, mindvégig katonai ügyészi beosztásban.*
- *dr. Sömjén György nem volt akadémista. A felszab. előtt végezte a jogot, nem volt a hadbírói tanfolyamon sem, legfeljebb, mint előadó.*
- *dr. Kulcsár Kálmán – a jelenlegi miniszter – katonai ügyész volt.*
- *dr. Tóth Lajos – a későbbi katonai főügyész is – mint hb. jkv. vett részt a tanfolyamon, dr. Farkas Sándor azonban nem. /Volt egy Farkas Sándor az akadémia hallgatói között is, de azok jogi doktorátust általában 1956 után kaptak, mert 1951-56 között a végzett jogászokat nem avatták doktorrá. /Az a dr. Farkas Sándor, akiről szó van, talán civil ügyészként lett behívva, de ez sem valószínű. Ő tanár volt az akadémián, és a Legf. Ü.- dolgozott már 56 előtt is.*

A II. évfolyamát 1950 novemberében indító ügyészi akadémia rendőrhallgatói között volt Vincze Lukács és Turgonyi Mária r. fhdgy. Csak Vincze Lukács jött hozzánk, a Budapesti Kat. Ügyészségre. Turgonyi Mari rendőri fegyelmi vonalon maradt, később Bodor István r. fhdgy. felesége lett. 1953-ban Vinczét a minisztertanácshoz vezényelték, majd onnan még 56 előtt visszajött katonai állományba, és csapatügyész lett annál az alakulatnál, ahol Maléter volt a pk. 56 után helyezték Győrbe az akkor alakult katonai ügyészség vezetőjének. Innen került fel később a Kat. Főügyészség BM Oszt. vez.-nek.

Az akadémia két további évfolyamán végzett még Mayer Béla, Szalma László, Koszó István akkor, amikor az igazgató már Csordás János volt, és egy ideig tanárként és is vezényelve voltam.

Talán nem csak arról kellene írnom, ami az akadémia kezdetével kapcsolatos, hanem az előzmények azon szeletéről is, ami a katonai bíráskodás hatályának szélesedésével közvetlenül összefüggött – a rendőri- és ÁVH ügyészi kirendeltségekről is.

A BM rendőri személyzeti osztályán dolgoztam gépírónőként 1947-49-ben, mikor is dr. Jacsó István r. őrgy. volt a főnököm. Ő dolgozta ki a katonai ügyészségek rendőri állományát,

azokét, akik először ilyen beosztásba kerültek. Én pedig gépeltem az anyagot. Mit sem sejtve jövőmről, bár ekkor már un. mezei jogászként egyetemi hallgató voltam. /Gondosan titkolva, nehogy karrieristának minősüljek. /

A Budapesti Katonai Ügyészségen alakult első rendőri kirendeltség vezetője dr. Jacsó István r. őrgy. lett. A m. kir. rendőrség kötelékében, mint az Ungvári rendőrkapitány megmentette a városi gettót az elhurcolástól. Ezen érdemeiről a szovjet sajtóban még verset is közöltek. Amikor a rendőri állomány megszűnt, a Kat. Főügyészség nyomozó csoportjának vezetője lett, de mert az un. tiszti nyilatkozatot nem írta alá, őt is leszerelték. ÜMK vezetője lett a Népszínház utcában. 1985. dec. 12.-én halt meg. Temetésére elmentem. Rk. egyházi szertartással búcsúztatták. Mondhatom, hogy a budapesti jogásztársadalom legjava ott volt. Bírák-ügyészek-ügyvédek és sokan mások.

Amikor mi bevonultuk 1950 novemberében szolgálattételre, még a Mártírok útján lévő épületben volt a katonai ügyészség. Ekkor már csak Jacsó elvtárs volt ott, mivel érkezésünk előtt leszerelték két beosztottját dr. Szénási Géza r. őrgy.-t, és dr. Zakár Jánost. Helyesbítve azonban dr. Sebő Frigyes r. szds. is megmaradt még az első felállásból a rendőri csoportban, egészen 1953-ig, amikor átkerült civil ügyészi apparátusba dr. Radnóti Györggyel együtt. Dr. Szénási Géza referádáját – és munkakönyvét – én vettem át, és vittem tovább ügyeit. 1956 után ő lett a Legfőbb Ügyész. Radnóti viszont disszidált. Előbb bécsi rokonainál, később Montreálban élt, az utóbbi helyen jól menő üzletember lett. Már azóta volt itthon, meglátogatta Sebőt, akitől az egészet tudom. Sebő vállalati jogtanácsos lett, és itt lakik a szomszédos házban. Köszönünk egymásnak, ha találkozunk.

Dr. Kálmán László r. őrgy.-ként került a Katonai Főügyészségre, és a helyén dolgozott 1949-től a nyugdíjazásáig. /Ő is meghalt már. /

Az akadémián végzettek közül ketten kerültek az ÁVH kirendeltséghez: Szalai és Csotka István. Az előbbi később a rendőrakadémián tanított. Sarkadi Pista az egyetemen

évfolyamtársam volt, róla írtam a tanulmányomban. Az ellenforradalmárok megölték. Itt dolgozott még Csuhaj Emil is.

Lehetetlen 1950. végén lezárni a történteket, mert 1951 első hónapjaiban fejeződik be lényegében az a szakasz, amiről szó van. Akkor helyileg is lényeges változás történt, mert a Mártírok útjai épületből ekkor – 1951. február – költözött el a Budapesti Katonai Ügyészség a Fő utcába. A katonai börtön pedig a Gyorskocsi utcába.

Ekkor vonultak be a katonai igazságügyi apparátusba azok az értelmiségi fiatalok, akik már a katonai kollégiumban fejezték be jogi tanulmányaikat, köztük olyanok is, akik a NÉKOSZ-ból kerültek oda. Közülük még máig is vannak vezető beosztásban olyanok, mint: dr. Jacsó János vőrgy., dr. Víg István ezds., dr. Takács László ezds., dr. Ádám Jakab alez., dr. Pálfi Zoltán alez. De közöttük volt dr. Kapfinger Tibor, dr. Korda György, dr. Karikó Sándor.

A később érkezettekről már nem írok, de ennyi a szoros összefüggések miatt elkerülhetetlen volt."

Bp. 1989. január 4."

/:Almásiné dr. Törőcsik A.:/ ny. alez.

Birtokomba került még egy rövid feljegyzés Almásiné nyá. alez.-től, amelyen a következő információk találhatók:

„1949-ben megalakult rendőri kirendeltség névsora a Budapesti Katonai Ügyészségen:

Vezető:	*dr. Jacsó János r. őrgy.*
Beosztottak:	*dr. Radnóti György r. őrgy.*
	dr. Sebő Frigyes r. szds.
	dr. Szénási Géza r. őrgy.
	dr. Zakár János r. őrgy.

<u>Novotni Károly</u> /nem Zoltán/ r. fhdgy.

Szalai Sándor volt a neve az akadémiáról az ÁVH kirendeltséghez került elvtársnak, és Csotka Istvánon kívül ott kezdte ügyészi beosztását Csuhaj Emil is.

1953 után Béres Miklós lett az ÁVH kirend. Vezetője.

1956 után Béres Miklós a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályának vezetője lett. Ők végezték a törvénysértések áldozatainak rehabilitációját, és az ebben vétkesek felelősségre vonását. /Péter Gábor, Farkas VladIM.ír, stb../ Itt dolgozott – mint írtam – Gáspár Gyula is, aki 1962-ben jött vissza a katonai apparátusba, már mint bíró, majd a Katonai Főosztály vez. az IM.-ben."

****

Mindkét korábbi dolgozatban történt már utalás az IM. Katonai Főosztály által összeállított: A katonai igazságügyi szervek története c. 1987-ben készült kéziratra. (HL. MN Különgyűjtemény. II/f-12.) Engedtessék meg, hogy az összeállítás szövegének alapját képező részt, Almásiné dr. Törőcsik Annak alez. által, 1986. június 1-én készített, eredeti dolgozatból idézzem.

„…… 1947 végén – 1948 elején újabb történelmi fordulat következett. Létrejött hazánkban a proletárdiktatúra, a dolgozó parasztsággal és az értelmiséggel szövetséges munkásosztály hatalma. A politikai hatalom osztálytartalmában bekövetkezett fordulatot a két munkáspártnak 1948 júniusában végrehajtott egyesülése – a MDP megszületése – tetőzte be. Kiépült a proletárdiktatúra államszervezete, amelyet kérőbb – 1949. augusztus 20.-án – a Népköztársaság Alkotmánya szentesítette. A honvédelmi politikát a nemzetközi osztályharc kiéleződése határozta meg. 1947-48-ban a Szovjetunió és a nyugati IM.perialista hatalmak közötti antifasiszta koalíció felbomlott, felidézve a katonai agresszió veszélyét s népi-demokratikus országok és a Szovjetunióval szemben. Felismertük, hogy az ország védelme nem korlátozódhat nemzeti keretekre. 1948 februárjában a Szovjetunióval megkötött barátsági-, együttműködési- és kölcsönös segítségnyújtási szerződés megfelelő biztosítékot teremtett számunkra népünk szabadságának és függetlenségének hatékony védelmére, s ez maradt azóta is, a honvédelmi politikánk szilárd alapja.

A Párt a hadsereget legfelsőbb szinten közvetlen irányítása alá vonta. A hadseregben folyó politikai nevelőmunka egységes irányítására megszervezték a Politikai Főcsoportfőnökséget, ugyanakkor átszervezték a legfelsőbb katonai vezetést is. A honvédelmi politika központi feladatát a szocialista társadalmi rend iránt magas fokon elkötelezett munkás-paraszt származású tisztikar megteremtése képezte. A hadsereg-fejlesztés tisztigénye igen magas volt, különösen a politikailag megbízható szakmai tisztek hiányoztak. Ezért 1948 novemberében létrehozták a Honvédelmi Kollégiumot, mely a Néphadsereg részére főiskolai, egyetemi képzettségű káderek – köztük jogászok – kiválasztását, képzését, nevelését végezte.

Az 1948/48-es szabadságharc százéves, és a demokratikus köztársaságunk megalakításának második évfordulójára a Magyar Köztársaság Elnöke 1948. január 31.-én kelt elhatározásával közkegyelmet adott azoknak, „… akiknek büntetőtörvénybe ütköző cselekménye emberileg menthető indokból fakadt, vagy egyéb okból méltányos elbírálást érdemelt." A közkegyelem a katonai bíráskodás területén is érvényesült, mind eljárási, mind a büntetőeljárás végrehajtási szakaszában……. „

……..

1949. augusztus 1-ével a Honvédelmi Minisztérium ismét új szervezetre tért át, amit a hadsereg továbbfejlesztése indokolt. 1949 végére a tisztikar összetételében minőségi változás következett be. Az ismertetett erőfeszítésekkel a munkás-paraszt származású tisztek aránya túlsúlyba került. A HM átszervezése és az egyes szervek elnevezésében történt változások a fejlesztés távlatait mutatták.

……..

Az Alkotmány egyértelműen meghatározta a szocialista fejlődés irányát. A lenini államszervezési elveknek megfelelően rögzítette az állami apparátus hatáskörét és az állampolgári jogok-kötelezettségek rendszerét. Feladatként tartalmazta az új egységes ügyészi és független bírósági szervezet létrehozását. Ehhez azonban még mindig hiányoztak a személyi feltételek. Ennek mielőbbi biztosítására az Igazságügyi Minisztérium 1949 őszén megindította az egyéves képzési tartamú Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiát Rákoskeresztúron, ahol a katonai igazságügyi apparátus munkáskádereinek beiskolázására is sor került. Az

Akadémián közvetlenül a termelőmunkából kiemelt, olyan elvtársak tanultak, akik többségükben a munkásosztály, illetve a dolgozó parasztság soraiból azzal a pártmegbízatással kerültek az új típusú igazságszolgáltatás ügyészi-bírói posztjaira, hogy ott munkájukat osztálytudattal párosult jogi felkészültséggel lássák el.

…… „

II.

*Kivonat az IM Katonai Főosztály által készített „*A katonai igazságügyi szervek története” *c. összeállításból*

1987. Kézirat. HL. MN Különgyűjtemény. II/b.-22a.

(Méltánytalanság lenne elhallgatni, hogy a dolgozatom témájával azonos témában volt már egy korábbi figyelemre méltó kezdeményezés)

II. FŐIDŐSZAK

1./ a Katonai igazságügyi szervek szervezete és tevékenysége 1948 nyarától 1956. november 4.-ig.

A változott társadalmi-politikai viszonyoknak megfelelően a néphadsereg fejlesztésének programja került előtérbe. Ennek megfelelően változott a Honvédelmi Minisztérium ügy- és személyzeti beosztása is. 1948 áprilisától már nem a politikai, hanem a katonai államtitkár a miniszter állandó helyettese. A HM Igazságügyi Osztály – amely a miniszter irányítása alá tartozott – a továbbiakban a katonai államtitkár és a honvédség felügyelőjének /aki a honvédség összes parancsnokságainak és csapatainak elöljárója volt/ alárendelten tevékenykedett. Az Igazságügyi Osztály ügyköre a korábbiakhoz képest nem változott, de összevonva tartalmazta a hadbírói és büntetőjogi osztályok régebbi funkcióit.

1948. év nagyjelentőségű jogalkotása az új katonai büntetőtörvénykönyv, az 1948. évi LXII. tv. /XII.30./. Megjelenésével hatályát vesztette a régi Ktbtk. /1930. évi II. tv./. A demokratikus fejlődésnek megfelelően a jogszabály abban is teljesen új volt, hogy 121.-123. §-ai rendelkezéseivel a katonai

bíráskodás hatálya alá vonta a rendőrséget is. /A katonai büntető törvények alkalmazása szempontjából a rendőrség tagjai a katonákkal egy tekintet alá esnek./

A katonai igazságügyi szervezetre kiható egyéb változásokról ebben az időben a HM 51.764/Eln. igü. 1948. sz. körrendelet rendelkezett, hivatkozással az 1948. évi LXIII, tc-ben foglaltakra. Módosultak a büntető fellebbviteli katonai főhatóságainak megnevezései, s ezzel összefügésben szervezetük is. A Kúria honvédbíráskodási fellebbviteli tanácsa helyett fellebbezési fórumként létrehozták a Katonai Főtörvényszéket, melynek elnöke dr. Tóth László hb. vezérőrnagy lett. A Katonai Főtörvényszék melletti vádhatósági tennivalókat a Katonai Főügyészség látta el dr. Visegrádi Gyula hb. ezds. vezetésével.

A szervezeti változásokat tartalmazó törvényi rendelkezések értelmében az egész katonai igazságügyi apparátus a honvédelmi miniszter alárendeltségében maradt. A hadbírói kar főnöke 1949. márciusában már dr. Böszörményi Imre hb. ezredes, aki előtt ezt a tisztséget dr. Győri Nagy István hb. ezredes töltötte be. /dr. Schultheisz Emil után/ (Megjegyzés: dr. Győri Nagy István rendfokozata vezérőrnagy volt.)

A katonai főügyész és helyettesei is a hadbírák állománycsoportjába kerültek kinevezésre, de a katonai főtörvényszéktől függetlenek voltak a közös HM alárendeltség ellenére is. A katonai főügyészség a területi katonai ügyészségek és a katonai büntetőintézetek feletti felügyeleti jogkörrel rendelkezett. A katonai főtörvényszék is általában a volt honvéd legfelső törvényszékre, majd a Kúria honvédségi fellebbviteli tanácsára vonatkozó előírás /Kbp./ szerint járt el.

Az 1949. február 19-ig hatályban volt 1930. vi II. tc. /Ktbtk./ önálló kódex volt. Az új katonai büntető törvény előremutató rendelkezési ellenére, kötve volt a társadalmi fejlődés által már meghaladott 1878. évi V. tv. /Csemegi kódex/ általános részének rendelkezéseihez. Ezek helyébe lépő 1950. II. tv. /Btá./ ezért katonákra vonatkozó rendelkezéseket is tartalmazott. Érdemes emlékeztetni arra, hogy néphadseregünk osztályjellegének, szervezetének, fegyverzetének megváltozása sürgetően követelte

már a katonai élet- és szolgálati körülményeit meghatározó régi jogszabályok hatályon kívül helyezését. Honvédségünket a kor szellemének megfelelő új szabályzatokkal kellett ellátni. 1948 év végén indult kiképzési évet már olyan új szabályzatok alapján kezdték meg, amely a Szovjetunió Vöröshadseregének harcászati elveit tartalmazták.

A továbbiakban – még 1949-ben is – számos új szabályzat, intézkedés lát napvilágot a katonai igazságügyi szervek tevékenységének, hatáskörének változásait illetően. Ez időben jelentek meg a Katonai Főügyészség és a Katonai Főtörvényszék számára készült szolgálati utasítások és ügyviteli szabályzatok. Módosultak a katonai jogi szakvizsgára bocsátás jogszabályi feltételei is. A jogi szakvizsgára bocsátás jogkörét ezentúl a Katonai Főtörvényszék elnöke gyakorolja, aki a vizsgabizottságot a Katonai Főtörvényszék kebelében alakítja meg. / 4205-4472. eln. igü. 1949. III. 15./

A 4172/1949. Korm. számú rendelet 1949. július 1-i hatállyal a katonai büntetőbíráskodás hatáskörébe utalja a tényleges katonák által elkövetett – eddig népbírósági hatáskörbe tartozott – egyes bűncselekmények – elbírálását. Ez az intézkedés is jelzi a katonai bíróságok politikai-szakmai fejlődésének alakulását a felszabadulást követően.

1949 augusztus 1-ével a Honvédelmi Minisztérium ismét új szervezetre tért át, amit a hadsereg továbbfejlesztése indokolt. 1949 végére a tisztikar összetételében minőségi változás következett be. Az ismertetett erőfeszítésekkel a munkás-paraszt származású tisztek aránya túlsúlyba került. A HM átszervezése és az egyes szervek elnevezésében történt változások a fejlődés távlatait mutatták. Igen jelentős volt ezek között az, hogy a határőrség kivált a hadsereg kötelékéből és a Belügyminisztérium alárendeltségébe került. Az új hadrend szerint az alapvető fegyvernemek területén több magasabb egység jött létre, s kezdetét vette a HM és a magasabb egységek alárendeltségében szervezett szakcsapatok kiépítése is. Az új hadrendben már a korszerű szocialista hadsereg szervezeti kerete bontakozott ki. Ehhez kellett igazodni a katonai igazságügyi apparátus további fejlesztésének a rendeltetése szerinti funkcionálás érdekében.

Az átszervezés során megszűnt a honvédség felügyelője cím, és helyette a honvédség csapatainak szemlélője látja el beosztását. A HM Igazságügyi Osztály és a HM Ügyészi Kirendeltség az Elhárító Csoportfőnökség alárendeltségébe kerül állományvezetés szempontjából is. /30.00/eln. Hvk. 5. a/1949./

Az intézkedés dokumentumai ügyköri leírásokat is tartalmaznak. Ezek szerint az Igazságügyi Osztály feladatai a következők voltak:

> *„A katonai igazságszolgáltatás feletti felügyelet. A katonai büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos törvényjavaslatok, rendeletek, szabályzatok elkészítése. A más tárcák által elkészített büntetőjogi vonatkozású törvényjavaslatokhoz hozzászólás. A bűnvádi üldözéshez felhatalmazás megadása. Szolgálati és hivataléi titoktartás alóli felmentés. Büntetőjogi vonatkozású kérdésekben vélemény nyilvánítása. Tisztek, tiszthelyettesek bűnügyeinek, valamint a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenségi bűnügyek nyilvántartása. Perorvoslat kezdeményezése a törvényesség érdekében. Kiadatási és nemzetközi büntetőjogi jogsegély ügyek intézése. A katonai büntetőintézetek feletti felügylet, katonai börtönügyek. A hadbírói és igazságügyi tisztek kiképzési és továbbképzési ügyei. Hadbírói és igazságügyi tisztek személyi ügyeiben kezdeményezés és javaslattétel. Kegyelmi ügyek. Büntetés elhalasztási és félbeszakítási ügyek, valamint a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezése és annak visszavonása.”*

A HM Ügyészi Kirendeltségek ügyköre:

> *„A HM Ügyészség hivatott eljárni azokban a bűnügyekben, amelyekben HM-be beosztott, úgyszintén a HM-nek közvetlenül alárendelt alakulatok és intézetek állományába tartozó vagy odavezényelt honvéd egyének követnek el. Továbbá a kerületi- és hadosztályparancsnokokkal, valamint a hadbírákkal és hadbírójelöltekkel szembeni bűnvádi eljárás lefolytatása. Végül kizárólagos hatásköre*

van a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenség miatt mind polgári, mind pedig katona egyén ellen indított bűnügyekben."

A HM Igazságügyi Osztály számára – a további korszerűsítést tükrözve – a HM 4600/eln. Hvk. V. 1949. sz. intézkedés – „Szervi határozványok" címmel ad bővebb ügy- áés hatásköri leírást. A vonatkozó fontosabb kitételeket idézzük:

„Az osztályvezető rendfokozata hadbíró vezérőrnagy, vagy altábornagy. Elnevezése: HM Igazságügyi Osztály Vezetője, aki egyben a hadbírói és igazságügyi tisztikar főnöke. /Hbtkf./
Az Igazságügyi Osztály közvetlenül a honvédelmi miniszternek van alárendelve. Kötelmek és hatáskörök tekintetében gyakorolja a katonai igazságszolgáltatás feletti felügyeletet. Az Igazságügyi Osztálynak a Katonai Főtörvényszék, Katonai Főügyészség, valamennyi katonai törvényszék és katonai ügyészség /ügyészi kirendeltség/ továbbá a katonai büntetőintézetek vannak alárendelve."

A HM 4212-300 eln. igü/1949. sz. körrendelettel szervezik meg a Budapesti Központi Katonai Ügyészséget, és az egyidejűleg megszüntetett HM Ügyészi Kirendeltségnek, továbbá a Határőrség Parancsnoksága ügyészi kirendeltségének jogkörét is. Ugyanitt kezdte meg működését az Államvédelmi Hatóság és a rendőrség ügyészi kirendeltsége. Az ÁVH és a rendőrség tagjainak bűnügyében a katonai ügyészi teendők ellátására BM-ÁVH-HM egyetértése alapján e területek egy vagy több tagját a katonai ügyészséghez kirendelték. Munkájuk tekintetében a katonai ügyészség vezetőjének felügyelete alatt állottak. Az ÁVH kirendeltséget dr. Váradi György, majd dr. Béres Miklós áv. őrgy. vezette. Itt teljesített katona ügyészi szolgálatot dr. Sarkadi István áv. szds., akit az ellenforradalmárok 1956-ban meggyilkoltak. A rendőri kirendeltség vezetője dr. Jacsó István r. őrnagy volt. Beosztottként a rendőri kirendeltség állományában teljesített szolgálatot 1949-1950-ben dr. Szénási Géza r. őrgy., aki az ellenforradalom leverése után a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze lett. Rendőrügyészségen került először katonai ügyészi

beosztásba két elvtársnő: Fekete Mária és Törőcsik Anna r. századosok.

A továbbiakban a vidéki területi katonai ügyészségekre is rendeltek ki rendőrügyészeket. Az elkövetkező években ők látták el a katonai bíráskodás szélesedő személyi hatásköre miatt az állami tűzoltóság, letartóztató intézeti alkalmazottak /büntetésvégrehajtási testület/, továbbá a vám- és pénzügyőrség tagjai ellen indult bűnügyekben a katonai ügyészi teendőket. Egyidejűleg a katonai bíróságokhoz a megfeleő testületek tagjai közül rendelték ki az ülnököket.

1949-ben megszületett a Magyar Népköztársaság Alkotmánya az 1949. évi XX. törvény. Ezt követően 1949 szeptember 1-i hatállyal – hivatkozással az Alkotmány 23.§. (6) bekezdésére – a katonai bíróságok ítéleteiket és ügydöntő határozataikat a „NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN" hozzák meg.

Az Alkotmány egyértelműen meghatározta a szocialista fejlődés irányát. A lenini államszervezési elveknek megfelelően rögzítette az állami apparátus hatáskörét és az állampolgári jogok és kötelezettségek rendszerét. Feladatként tartalmazta az új egységes ügyészi és független bírósági szervezet létrehozását. Ehhez azonban még mindig hiányoztak a személyi feltételek. Ennek mielőbbi biztosítására az Igazságügyi Minisztérium 1949 őszén megindította az egy éves képzési tartamú Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiát Rákoskeresztúron, ahol a katonai igazságügyi apparátus munkáskádereinek beiskolázására is sor került. Az akadémián közvetlenül a termelőmunkából kiemelt, olyan elvtársak tanultak, akik többségükben a munkásosztály, illetve a dolgozó parasztság soraiból azzal a pártmegbízatással készültek az új típusú igazságszolgáltatás ügyészi-bírói posztjaira, hogy ott munkájukat osztálytudattal párosult jogi felkészültségükkel lássák el. / Az Akadémiának ezt követően még négy évfolyama működött, és az igazságügyi munkáskáderek képzését 1953-ban fejezte be. /

Újjászületett néphadseregünk újtípusú fegyelmének megszilárdítására, az új típusú katonai igazságszolgáltatás céljainak megvalósítására alkalmas személyi állományra volt szükség. 1950 nyarán fejezték be tanulmányaikat a rákoskeresztúri

akadémia hallgatói, majd még ez év szeptemberében hathetes „tartalékos hadbírói tanfolyam" kezdődött számukra. Itt tanulták meg a katonai büntetőjog alkalmazásával kapcsolatos tudnivalókat azok is, akik a továbbiakban hivatásos katonai szolgálatot teljesítettek a katona igazságügyi szervezetben.

…… „

(A fenti idézet még sok oldalon keresztül folytatódik, amelyben azoknak a jogszabályoknak az ismertetésére kerül sor, amelyek a katonai igazságszolgáltatás szervezeti és kisebb részben személyi változásait érintették. Meg nem fosztva a dolgozatot – mint első ilyet a témában - az elismeréstől, ezek részletesebb feldolgozására vállalkoztam a saját dolgozatomban.)

****

Felhasznált irodalom

- Berend T. Iván: Utak és tévutak a gazdaságpolitikában Magyarországon az 1950-es években. *Heti Világgazdaság (*1985. május 11.)
- Okváth Imre (szerk): Katonai perek 1945-1958. Történeti Hivatal, Bp. 2001.
- Szabó István: ADALÉKOK a katonai igazságszolgáltatás történetéhez; Hadbírák célkeresztben I. és II. magánkiadás, Bp. 2018.
- Országgyűlési dokumentumok 1949-1950.
- Nemzeti Levéltár; XIX-B 1-r. 285.903/1948. iktatószámú és más iratok a rendőrségre vonatkozóan.
- Honvédelmi miniszteri és belügyminiszteri rendeletek.
- Farkas Ádám – Kelemen Roland: Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1945-1949), I. és II. kötet. Széchenyi István Egyetem, Győr 2013.
- Kelemen Roland: Válogatás a modern magyar honvéd-katonai büntető joghistória forrásaiból (1949-1961). Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Bp. 2019.
- A Hadtörténelmi Levéltár katonai igazságügyi szerveinek, iratainak repertóriuma 1802-1991. (Sorozatszerkesztő: dr. Szíjj Jolán)

- XI.22. Budapesti Honvéd Törvényszék 1949. 47-96. ö.e.
- XI.22. Budapesti Katonai Törvényszék 1950. 97-160. ö.e.
- XI.22. Hb. lajstrom 1946-1949. 6. könyv.
- XI.25. Pécsi Katonai Törvényszék 1949. 11-21. ö.e.
- XI.25. Pécsi Katonai Törvényszék 1950. 22-38. ö.e.
- XI.25. Hb. lajstrom 1945-1949. ….. könyv (az 1949. évi!)
- XI.25. T. B. lajstrom 1950.
- XI.25. Kb. lajstrom 1950 és1951.
- XI.26. Szegedi Katonai Törvényszék 1949. 12-16. ö.e.
- XI.26. Szegedi Katonai Törvényszék 1950. 17/a-25. ö.e.
- XI.26. B. lajstrom 1945-1972. (az 1949 és 1950-es könyvek)
- XI.26. T. Kb. lajstrom 1950-1953.
- XI.27. Debreceni Katonai Törvényszék 1949. 9-14. ö.e.
- XI.27. Debreceni Katonai Törvényszék 1950. 15-21. ö.e.
- XI.27. Hb. lajstrom 1946-1949. ……. könyv (az 1949. évi!)
- XI.27. Kb. lajstrom 1950-1954. ……. könyv (az 1950. évi!)
- XI.27. KB. lajstrom titkos1950-1954. …….. könyv (1950. évi!)
- XI.27. Belső ügyviteli iratok: 1949. T 33. ö.e. és 1950. T 533. ö.e.
- + a 70. oldalról kivonat

- Honvédségi Közlöny 1949. és 1950. évi számai
- Rendőrségi Közlöny 1949. és 1950. évi számai

- Markó György: A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945-1956. (Argumentum Kiadó, Bp. 2011.)
- Zinner Tibor : Megfogyva és megtörve.(Közlöny Kiadó, Bp. 2005.)
- (archívNET: XX. századi történeti források; 2001. évi 4-es szám: Kosztricz Anna: Bírói és Államügyészi Akadémia.) –
- Nemzeti Levéltár Óbudai részlege: XIX-B-1-j BM. Közrendészeti Főosztály – „A" Általános iratok.
- Takó Dalma: A Honvéd Vezérkar főnökének különbírósága. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 6. évfolyam 1. szám (2018)
- Papp János: *A honvéd ügyész helye és szerepe a magyar katonai igazságszolgáltatásban 1912-1946.* Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 1. évfolyam 1. szám (2013.)
- Barna Attila: *Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon* UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft. (2015.)